

A FOGYASZTÓVÉDELEM AKTUÁLIS KIHÍVÁSAI

Szerkesztette
Gombos Katalin

LUDOVIKA
EGYETEMI KIADÓ

A FOGYASZTÓVÉDELEM AKTUÁLIS KIHÍVÁSAI

A fogyasztóvédelem aktuális kihívásai

Szerkesztette:
Gombos Katalin

LUDOVIKA
EGYETEMI KIADÓ

Budapest, 2024

A tanulmánykötet az NMHH-val kötött EM-1/1/2022. számú együttműködési megállapodásban részletezett feladatok végrehajtása céljából készült.

Szakmai lektorok:

Szegedi László

Szirbik Miklós

A kötet szerzői:

Gombos Katalin

Kozák Kornélia

Orbán Endre

Selnicean László

Simon Károly László

Strihó Krisztina

Ulicsák Ádám

Kézirat lezárva: 2024. március 30.

DOI: https://doi.org/10.36250/o1233_00

ISBN 978-963-653-151-5 (elektronikus PDF)

ISBN 978-963-653-152-2 (ePub)

Felelős szerkesztő: Inzsöl Kata

Olvasószerkesztő: György László

Korrektor: Bujdosó Hajnalka

Tördelőszerkesztő: Kőrösi László

© A szerzők, a szerkesztő, 2024

© A kiadó, 2024

Minden jog védve.

Tartalom

GOMBOS KATALIN	
Ezerarcú fogyasztóvédelem	7
KOZÁK KORNÉLIA	
Az aránytalan többletköltség értelmezése a szavatossági jogok rendszerében, kitekintéssel a bírói gyakorlatra	33
ORBÁN ENDRE	
A légi utasok jogai az Európai Unió Bíróságának joggyakorlatában	53
SELNICEAN LÁSZLÓ	
A fogyasztói igényérvényesítés kihívásai és megoldásai	77
SIMON KÁROLY LÁSZLÓ	
A devizahiteles perek a fogyasztóvédelmi magánjog csapdájában	97
STRIHÓ KRISZTINA	
Az online kereskedelem fogyasztóvédelmi szemszögből figyelemmel a (bírói) gyakorlatra	149
ULICSÁK ÁDÁM	
Piacfelügyeleti hatósági tapasztalatok a fogyasztóvédelem területén	169
<i>A kötet szerzői</i>	199

Vákát oldal

Gombos Katalin

Ezerarcú fogyasztóvédelem*

Bevezetés

A fogyasztóvédelem az Európai Unió egyik önálló politikája.¹ Szabályozási kérdései azonban kétrétegűek, miután az EUMSZ általánosan alkalmazandó rendelkezései között is deklarálja, hogy a fogyasztóvédelmi követelményeket figyelembe kell venni az egyéb uniós politikák és tevékenységek meghatározásakor és végrehajtásakor is.² Ennek a szabályozási sajátosságnak megfelelően a fogyasztóvédelem kérdései egyrészt a belső piac működésével összefüggésben, mintegy annak kísérőjeként, másrészt önálló szabályozási területként³ jelenhetnek meg. Miután az Európai Unió a tagállamokkal megosztott hatáskörrel rendelkezik a belső piac⁴ és a fogyasztóvédelem⁵ területén, a jogi szabályozás lehetősége – a hatáskörmegosztás szabályaira is figyelemmel – felmerülhet mind uniós, mind tagállami szinten.

* A tanulmány az NMHH-val kötött EM-1/1/2022. számú együttműködési megállapodásban részletezett feladatok végrehajtása céljából készült.

¹ Erre következtethetünk abból, hogy az EUMSZ Az Unió belső politikái és tevékenységei címet viselő harmadik részében önálló XV. cím alatt szabályozza a fogyasztóvédelmet. Erről a politikáról lásd részletesen: WEATHERIL 2014; MICKLITZ 2021.

² EUMSZ 12. cikk.

³ EUMSZ XV. cím.

⁴ EUMSZ 4. cikk (2) bekezdés *a*) pont.

⁵ EUMSZ 4. cikk (2) bekezdés *f*) pont.

A kétrétegű szabályozás sajátosságai

Az Európai Unió egységes belső piaca⁶ egy olyan, belső határok nélküli térség, amelyben a Szerződések (EUSz, EUMSz) rendelkezéseivel összhangban biztosított az áruk, a személyek, a szolgáltatások és a tőke szabad mozgása.⁷ Az egységes belső piac célkitűzéseinek megvalósítására az Európai Parlament és a Tanács – rendes jogalkotási eljárás keretében és a Gazdasági és Szociális Bizottsággal folytatott konzultációt követően – elfogadhatja azokat, a tagállamok törvényi, rendeleti és közigazgatási rendelkezéseinek közelítésére vonatkozó intézkedéseket, amelyek tárgya a belső piac megteremtése és működése. Ennek során a fogyasztói érdekek érvényesülésének előmozdítását és a fogyasztóvédelem magas szintjének biztosítását is el kell érni.⁸ Az Európai Unió a tagállami politikákat támogató, kiegészítő és figyelemmel kísérendő intézkedésekkel⁹ is hozzájárul a fogyasztók egészségének, biztonságának és gazdasági érdekeinek védelméhez, valamint a tájékoztatáshoz, oktatáshoz és az érdekeik védelmét célzó önszerveződéshez való jogaik megerősítéséhez.¹⁰ A szabályozás tehát kétrétegű abban az értelemben, hogy szabályozási hatáskörök mind az uniós, mind a tagállami szinten megjelennek, de abban az értelemben is kimutatható a kettősség, hogy az uniós jogalkotás jogalapja is lehet maga a fogyasztóvédelem, vagy kapcsolt területként a belső piaci szabályozás szükségképpen eleme. A kétrétegű szabályozás további sajátossága, hogy a támogató, kiegészítő hatáskörben hozott uniós intézkedések nem akadályozzák a tagállamokat abban, hogy a fogyasztóvédelem területén szigorúbb, de az alapító szerződésekkel (EUSz, EUMSz) összeegyeztethető védintézkedéseket tartsanak fenn vagy vezessenek be.¹¹

A kétrétegű, kettős értelemben is használható, ezen felül sajátosságokkal is rendelkező szabályozásból jól látszik az is, hogy – szemben más, hagyományosan elkülönülő jogterületekkel – a fogyasztóvédelem szabályai jelenleg nem egy önálló jogágba rendeződnek, hanem a fogyasztói jogviszonyok a magánjog több jogterületén – túlnyomó többségben a klasszikus jogviszonyok mellett –, a gyengébb felet védő speciális

⁶ Lásd részletesebben: SZEGEDI–SZIRBIK 2022: 107–123.

⁷ EUMSz 26. cikk (2) bekezdés.

⁸ EUMSz 114. cikk (3) bekezdés.

⁹ EUMSz 169. cikk (2) bekezdés *b*) pont és (3) bekezdés.

¹⁰ Az Európai Parlament és a Tanács rendes jogalkotási eljárás keretében, a Gazdasági és Szociális Bizottsággal folytatott konzultációt követően fogadja el az EUMSz 169. cikk (2) bekezdés *b*) pontjában említett intézkedéseket is.

¹¹ EUMSz 114. cikk (4) bekezdés.

szabályok formájában jelennek meg. Ez a binaritás a kétrétegű szabályozás mindkét szintjén megjelenik, azaz dupla kettősségként írható le a jelenség. Ez a fogyasztóvédelem szempontjából számos előnnyel jár, de látni kell a felmerülő és előbb-utóbb megoldás után kiáltó dogmatikai problémákat is. A fogyasztóvédelmi jog fenti jellegzetessége a dupla kettősség következményeként a klasszikus magánjog – azon belül is elsősorban a szerződési jog évezredes hagyományokra visszanyúló és a tagállami jogrendszerek különbözőségei mellett is egységesnek tekinthető – dogmatikai alapjait feszegeti azzal, hogy a jelzett binaritás alapján kell a jogviszonyokat minősíteni (fogyasztói és nem fogyasztói fogalompárban gondolkodva elkülöníteni azokat), és a fogyasztói elem megjelenése esetén ebben a megkettőzött rendszerben a fogyasztói szerződésre vonatkozó speciális jogvédelmi szabályokat alkalmazni. Ez azzal a következménnyel jár, hogy ugyanannak a magánjogi jogviszonynak lehetséges kétféle jogi megítélése, attól függően, hogy van-e egyik pólusán fogyasztói jogalany.

Ez a megkettőzött megközelítés előrevetíthet egy olyan új jövőbeli szabályozási módszertant, amely az elindított folyamat eredményeként a fogyasztóvédelmi jog önállóodásához vezethet, önálló jogágba rendeződése irányába tolhatja a szabályozást.¹² Az Európai Unió szintjén egy ilyen módszertan alkalmazása már tetten érhető, uniós szinten több olyan jogforrás is született, ami kifejezetten fogyasztói jogviszonyokra vonatkozó önálló jogforrás.¹³ Mindemellett az uniós szabályozásnak is sajátja a tagállami jogokban még általánosnak mondható vegyes rendszerű szabályozás, ami az egy kódexben vagy jogforrásban a *lex specialis* elvével dolgozva a főszabályt a klasszikus magánjogi jogviszonyra adja, míg a speciális szabályt azokra a fogyasztói jogviszonyokra (tipikusan fogyasztói szerződésekre) rendeli alkalmazni, amelyekben az információs és tudásszintbeli aszimmetria miatt a fogyasztót kell jogi szabályokkal is védelemben részesíteni.¹⁴

A fogyasztói jogviszonyok jogágba rendeződésének törekvésével szemben ellenérvként hozható fel azonban, hogy ezzel a szemlélettel a B2C-jogviszonyok¹⁵ szabályozhatók csak, a C2C-jogviszonyok¹⁶ akkor is a klasszikus, fogyasztói elemet

¹² GOMBOS 2023.

¹³ Példaként említhető a 2014/17/EU irányelv.

¹⁴ Példaként említhető a polgári igazságügyi együttműködés területén a joghatóságról vagy az alkalmazandó jogról szóló szabályok között a fogyasztói szerződésekre vonatkozó önálló kapcsolóelvek meghatározása.

¹⁵ Business-to-consumer, azaz vállalkozások és fogyasztók (végfelhasználók) közötti, elsősorban kereskedelmi jogviszony.

¹⁶ Consumer-to-consumer, azaz fogyasztók és fogyasztók (végfelhasználók) közötti, elsősorban magánjogi jogviszony.

nem tartalmazó jogviszonyokra vonatkozó szabályrendszer mentén ítéltetők meg, ha abban van ugyan fogyasztói elem, de az szimmetrikusan, a jogviszony valamennyi pólusán egyenlően jelenik meg, így az alanyi kör egyforma jogvédelmi szintet igényel, így nincs indok valamelyik fél másikkal szembeni előnyben részesítésére.

Azt, hogy a fogyasztóvédelmi jog önálló jogágként, de legalább önálló szabályozási területként fog-e utat törni magának, a jövő európai jogelmélete fogja megoldani. Az viszont már a jelenlegi szabályozás mellett is jól látszik, hogy a fogyasztói jogviszonyok terén a felmerülő kategóriatani dogmatikai problémák alapja egyértelműen az, hogy a fogyasztóvédelem kérdései egyrészt rendkívül szerteágazók, másrészt legalább következményi alapon olyan jogterületeken is megjelenik a fogyasztóvédelmi szemlélet, ami hagyományosan nem fogyasztói jogviszonyokra modellezett. Ennek a folyamatnak a bemutatására érdemes színes szövegesként áttekinteni a fogyasztóvédelem jelenlegi jogforrásait.

A fogyasztóvédelem terén elért eredmények az uniós jogforrások tükrében

A fogyasztóvédelemre vonatkozó szabályozás legszembevetőbb jellemzője, hogy nagyon sokféle területet fed le. Úgy is fogalmazhatunk, hogy a fogyasztóvédelemnek ezer arca van, szabályai a magánjog több jogterületén is felbukkannak.¹⁷ Ezeket a jogforrásokat főként a szabályozási területek mentén lehet csoportosítani. Három fő szempont alapján, a fogyasztók egészségének és biztonságának védelme, a fogyasztók gazdasági érdekeinek védelme és a fogyasztók jogi érdekeinek védelme területére sorolhatók be az EU fogyasztóvédelmi célból (és jogalapon) vagy más elsődleges célkitűzéssel (és más jogalapon) hozott, de fogyasztóvédelmet is szolgáló intézkedései, jogforrásai.

Az uniós fogyasztóvédelem több területén is jól látszik az a tendencia, hogy a tagállamok közötti kooperáció hálózati együttműködés keretében valósul meg.

¹⁷ Neves szerzők egyenesen a fogyasztóvédelmi közjog megfogalmazást használják a szerteágazó jogterületekre eső fogyasztói jogérvényesítés, fogyasztóvédelmi intézményrendszer, a termékek piacfelügyelete, a tisztességtelen kereskedelmi gyakorlatok elleni fellépés területére. Lásd erről átfogóan: FAZEKAS 2022; BENCSIK 2016.

A fogyasztók egészségének és biztonságának védelme

Az első nagy szabályozási témakörben főként a kínált termékekre vonatkozó előírásokat tartalmazó jogforrások említhetők. Ezek magukban foglalnak egy általános termékbiztonsági rendszer és piacfelügyelet kiépítését előíró szabályozást, de specifikus területként említhetők az élelmiszerekre, a gyógyszerkészítményekre, a közegészségügyre és a dohánytermékekre vonatkozó szabályok.

Általános termékbiztonsági rendszert a 2001/95/EK irányelv hozott létre. Ezt váltotta fel a 2023/988 rendelet. Az általános termékbiztonsági rendszer célja meghatározni az érintett gazdasági szereplők és az online piactereket üzemeltető szolgáltatók kötelezettségeit, valamint egyértelműsíteni a piacfelügyeleti szabályokat és a nemzeti hatóságok hatásköreit. A szabályok vonatkoznak minden olyan termékre,¹⁸ amelyeket az EU-ban bármely értékesítési csatornán keresztül kínáltak a fogyasztóknak. A szabályozás fő célja, hogy a termékeket kínáló vállalkozások, vállalatok által eladásra kínált árucikkei egyformán biztonságosak legyenek, bárhol is vásárolják meg azokat a fogyasztók az EU-ban. A szabályozás rendezi a gyártók, az importőrök, forgalmazók főbb kötelezettségeit, továbbá a gazdasági szereplők horizontális kötelezettségeit. Sajátos szabályok vonatkoznak az online piactereket üzemeltető szolgáltatók termékbiztonsággal kapcsolatos kötelezettségeire. Egységes rendszert hoz létre az uniós jogforrás arra is, hogy milyen módon kell követhetőnek, azonosíthatónak lennie egy terméknek. Ezt szolgálja a gyártó és a termék megnevezésének kötelezettsége, a termék adatainak pontos megfogalmazására szóló előírás, ami egyben azt is jelenti, hogy – amennyiben a biztonságos használathoz szükséges – az árut el kell látni a használattal összefüggő veszélyekre vonatkozó figyelmeztetéssel és tájékoztatással. Az uniós termékbiztonsági szabályok végrehajtása a nemzeti piacfelügyeleti¹⁹ hatóságok hatáskörébe tartozik.

Hálózati együttműködés keretében a Bizottság²⁰ és a tagállami felügyeleti hatóságok felelnek a termékbiztonsági előírások betartatásáért. A hálózati együttműködést egy gyors riasztási rendszer (RAPEX)²¹ felállítása egészíti ki, amely iránymutatásokkal²²

¹⁸ Termék fogalma alatt az alábbiakat kell érteni: minden olyan árucikk, amelyet fogyasztóknak szántak, vagy a fogyasztók valószínűsíthetően használnak, és új, használt, megjavított vagy felújított állapotban bocsátottak rendelkezésre.

¹⁹ A piacfelügyelet jogi alapja: (EU) 2019/1020 rendelet.

²⁰ A Bizottság felhatalmazással rendelkezik arra is, hogy azonnali uniós szintű intézkedéseket hozzon, amennyiben valamely egyedi termék súlyos veszélyt jelent.

²¹ (EU) 2019/417 végrehajtási határozat.

²² Alapjaként lásd: 2010/15/EU határozat.

arra szolgál, hogy a nemzeti hatóságok azonnal figyelmeztethessék más tagállam felügyeleti hatóságait súlyos egészségügyi vagy biztonsági veszélyt jelentő termékekre.²³

Külön szabályozás vonatkozik az élelmiszerekre. E terület önálló szabályozásának szükségességére különböző válsághatások mutattak rá.²⁴ A jelenleg már meglévő uniós szintű előírások összetett és integrált szabályrendszert alkotnak. Egyfajta holisztikus szemlélet mutatkozik meg abban, hogy ma már az élelmiszerlánc egészére vannak előírások. Ezen előírások szervező elve a fogyasztói szemlélet, hiszen az európai zöld megállapodás részeként „a termelőtől a fogyasztóig” stratégia már a termelés, előállítás (állati takarmányok, állatok egészsége, növényvédelem) szintjétől kezdődően az élelmiszer-termelés egyes elemein (feldolgozás, tárolás) keresztül a termékek fogyasztóhoz juttatása (szállítás) és a kereskedelem különböző szintjei (behozatal, kivitel, kiskereskedelmi értékesítés) vonatkozásában²⁵ tartalmaz uniós jogi előírásokat. E jogterület generális keretszabályát az általános élelmiszerjogról szóló 178/2002/EK rendelet jelenti.²⁶ A rendelet csak az élelmiszerek fogyasztóknak szánt termelésére vagy kezelésére tartalmaz szabályokat, tárgyi hatálya nem terjed ki a saját fogyasztásra szánt előállításra. A rendelet az uniós élelmiszerek és takarmányok biztonságára és fogyasztók általi felhasználására vonatkozó legfontosabb szabályokról,²⁷ valamint az Európai Élelmiszerbiztonsági Hatóság (EFSA) létrehozásáról rendelkezik. Kiemelt jelentősége van annak, hogy a rendelettel létrehozott élelmiszerjogként is nevesített

²³ Itt szükséges megjegyezni, hogy az élelmiszerekre, gyógyszerekre és gyógyászati termékekre külön rendelkezések vonatkoznak.

²⁴ Ilyenként említhetők különböző állati betegségek és mérgező anyagok élelmiszerekben való megjelenése (például kergemarhakór-járvány, madárinfluenza- [H5N1-] járvány, dioxinvészhelyzet).

²⁵ Ezen a területen érdekes változásokat hozott a Covid-19-világjárvány. Egy regionális területre korlátozódó kutatás feltárta a fogyasztói szokások átalakulását. Úgy is fogalmazhatunk, hogy a kevés pozitív hatásaként ezt a következményt a pandémia javára írhatjuk. Lásd a regionális kutatás ismertetését: GYÖRGY–ORBÁN 2022: 44–61.

²⁶ A 178/2002/EK rendelet 2002. február 21-e óta hatályos, szabályait jelentősen módosította a 2021. március 27-től alkalmazandó (EU) 2019/1381 rendelet, amely az élelmiszer-biztonsági rendelet mellett további nyolc ágazati jogszabályt, a géntechnológiával módosított szervezetek környezetbe történő szándékos kibocsátásáról szóló 2001/18/EK irányelvet, a géntechnológiával módosított élelmiszerekről és takarmányokról szóló 1829/2003/EK rendeletet, a takarmányozási célra felhasznált adalékanyagokról szóló 1831/2003/EK rendeletet, a füstaromákról szóló 2065/2003/EK rendeletet, az élelmiszerekkel rendeltetésszerűen érintkezésbe kerülő anyagokról szóló 1935/2004/EK rendeletet, az élelmiszer-adalékanyagok, az élelmiszerenzimek és az élelmiszer-aromák egységes engedélyezési eljárásának létrehozásáról szóló 1331/2008/EK rendeletet, a növényvédő szerekéről szóló 1107/2009/EK rendeletet és az új élelmiszerekről szóló (EU) 2015/2283 rendeletet is módosította.

²⁷ A szokásos feltételek mellett főként a fogyasztókkal közölt információkkal, egészségügyi és halmozottan toxikus hatásokkal, valamint élelmiszer-érzékenységgel kapcsolatos kérdésekkel foglalkozik.

szabályozási terület az általános termékbiztonsági rendszerhez hasonlóan a termeléstől a fogyasztóhoz jutásig a teljes élelmiszerláncra vonatkozik. Az élelmiszer-vállalkozások e szabályozás alapján kötelesek jelölni a rendelet hatálya alá tartozó termékeiket²⁸ azok nyomonkövethetősége érdekében, ami egyben segíti a piacról kivonni vagy visszahívni az egészségre ártalmasnak minősülő termékeket. A rendelet központi eleme a tudatos fogyasztói döntéshozatal elősegítése, az élelmiszer-kereskedelemben a csalárd vagy megtévesztő kereskedelmi gyakorlatokkal, az élelmiszerek hamisításával szembeni védelem.

Az élelmiszer-biztonság intézményi kerete a hálózati elven működő EFSA, amely az átlátható tudományos és szakmai segítség nyújtása mellett kockázatelemzéseket végez és koordinál,²⁹ és a válságkezelést irányít. E feladatai ellátását segíti az információk cseréjét lehetővé tevő sürgősségi riasztórendszer (RASFF). A hálózati együttműködésben részt vevő Bizottság és maguk a tagállamok is jogosultak vészhelyzeti védelmi intézkedések, szükség esetén válságkezelő intézkedések meghozatalára.

Külön jogszabályegyettes, az élelmiszer-higiéniai csomag foglalkozik az élelmiszer-higiénéjével,³⁰ az állati eredetű élelmiszerek különleges higiéniai szabályainak megállapításával³¹ és az emberi fogyasztásra szánt állati eredetű termékek hatósági ellenőrzésének³² kérdéseivel. Ugyancsak külön szabályozási témakör az élelmiszerekben lévő maradékanyagok³³ kérdése,³⁴ továbbá az élelmiszer-szennyezés³⁵ és az élelmiszerekkel érintkezésbe kerülő, a szállításukhoz vagy feldolgozásukhoz használt anyagokra, valamint a csomagolóanyagokra, konyhai és tálalási eszközökre vonatkozó szabályok, ezek közül is kiemelt jelentőséggel a műanyagokra vonatkozó szabályok.³⁶

Régi szabályozási hagyományai vannak az élelmiszerek címkézésének. Ennek ugyancsak fogyasztóvédelmi alapjai között említhetjük azokat az előírásokat, amelyek a fogyasztók egyértelmű, világos, érthető és megbízható tájékoztatását írják elő

²⁸ Ezek: az élelmiszerek, a takarmányok és az élelmiszer-termelés céljára tartott állatok.

²⁹ (EU) 2019/1381 rendelet.

³⁰ 852/2004/EK rendelet.

³¹ 853/2004/EK rendelet.

³² (EU) 2017/625 rendelet; (EU) 2021/382 rendelet.

³³ Állatgyógyászati készítményekből, illetve peszticideknek és biocidtermékeknek kitett állatokból származó anyagok.

³⁴ E szabályozási területen a maximális maradékanyag-határértékeket rendszeresen meghatározzák és aktualizálják.

³⁵ Itt a legfontosabb keretszabály az 1935/04/EK rendelet.

³⁶ (EU) 2022/1616 rendelet.

a termékek tartalmáról, összetevőiről (beleértve abba az élelmiszerekhez hozzáadott színező-, édesítő- vagy tartósítóanyagokat is)³⁷ és származási helyéről.³⁸

Az élelmiszer-biztonság új kihívása a 21. században a GMO,³⁹ az újfajta élelmiszerekre⁴⁰ vagy a klónozott állatokból származó élelmiszerekre vonatkozó szabályozás, amely csak az elővigyázatosság elvének megfelelően, szigorú jogi keretben működhet.⁴¹

Az élelmiszerek mellett külön nagy önálló szabályozási területe a fogyasztóvédelmi célú jogalkotásnak a gyógyszerekre és az orvostechnikai eszközökre irányadó szabályozás, amelyekre elsősorban az egységes piac szabályai vonatkoznak.⁴² Az emberi betegségek megelőzésére vagy kezelésére alkalmazható gyógyszerek vonatkozásában a gyógyszerek forgalombahozatali engedélyére, besorolására és címkézésére is vannak fogyasztóvédelmi célú szabályok. A gyógyszerek értékelését az 1993-ban létrehozott Európai Gyógyszerügynökség (EMA) végzi. A fogyasztók számára fontos, hogy a gyógyszerek elérhetők legyenek, ezért ennek biztosítása érdekében központosított engedélyezési eljárást is bevezettek az Európai Unióban. A 2001/83/EK irányelv és a 726/2004/EK rendelet a központosított és a decentralizált eljárásokra vonatkozó szabályokat is tartalmazzak. A klinikai vizsgálatokat is önálló jogforrás rendezi.⁴³ Ezenkívül fontos fogyasztóvédelmi célkitűzés megvalósítását célozza az EMA farmakovigilancia-rendszere, amely eredményeként nyomon követhetők a gyógyszerek – a napi klinikai gyakorlat során előforduló – esetleges mellékhatásai, a forgalomba hozataluk pillanatától kezdve a teljes élettartamuk alatt. Érdekességként említhető, hogy a 21. század e területre eső új kihívásai egyikének kezelése is direkt fogyasztóvédelmi következménnyel járhat. Itt nem elsősorban a jogi szabályozás, hanem

³⁷ 1169/2011/EU rendelet.

³⁸ 1337/2013/EU végrehajtási rendelet.

³⁹ GMO alatt olyan mikroorganizmusokat értünk, amelyekben a génállományt olyan módon változtatták meg, ami természetes párosodás és/vagy természetes rekombináció során nem következik be. Az eljárásnak az a célja, hogy a modern biotechnológia segítségével a kezelt növények ellenállóvá váljanak betegségekkel szemben vagy hozamuk növekedjen.

⁴⁰ (EU) 2015/2283 rendelet.

⁴¹ Például: 2001/18/EK irányelv; (EU) 2015/412 irányelv.

⁴² A gyógyszerekre általános keretszabályt a 2001/83/EK irányelv és a 726/2004/EK rendelet tartalmaz, míg ezeken kívül egyedi rendeletek születtek a ritka betegségekben szenvedő betegek kezelésére használt gyógyszerekre (141/2000/EK rendelet), a gyermekgyógyászati felhasználásra szánt gyógyszerekre (1901/2006/EK rendelet) és a fejlett terápiás gyógyszerkészítményekre (1394/2007/EK rendelet).

⁴³ 536/2014/EU rendelet.

a tudományos kutatások hozhatnak áttörést, ugyanis az antimikrobiális szerek⁴⁴ tekintetében egyre gyakoribb jelenség a mikroorganizmusok ellenálló képességének növekedése, így szükség van új, hatékony antimikrobiális szerek kifejlesztésére és elérhetővé tételére, ami nyilvánvalóan nem jogi kérdés. Szükség van azonban olyan jogi keretre, ami az antimikrobiális rezisztencia elleni uniós szintű fellépést, a probléma egységes egészségügyi megközelítését és európai cselekvési tervét fogalmazza meg. Az orvostechikai és az in vitro diagnosztikai eszközök forgalomba hozatalára és a kapcsolódó klinikai vizsgálatokra vonatkozó szabályokat az (EU) 2017/745 rendelet, illetve az (EU) 2017/746 rendelet határozza meg.

A közegészségügy kérdései szoros kapcsolatban állnak az áruk, a személyek és a szolgáltatások akadálymentes áramlásával. Különböző járványok (így legutóbb a Covid-19-világjárvány⁴⁵) rávilágítottak arra, hogy az egészség- és fogyasztóvédelem, valamint a környezetvédelem kérdései hogyan függnek össze. Az egymásra utaltság a válságkezelésben, az uniós szintű fellépések hatékonysága a sporadikus tagállami megoldásokkal szemben, továbbá a határokon szükségképpen átívelő problémák miatt ráirányult a figyelem olyan intézményi bázisokra, amelyek kiválóan érzékeltek az európai polgárok egészségének javítására irányuló, több területet átfedő erőfeszítéseket. A közegészségügy területén fontos szerepet tölt be az Európai Vegyi anyag-ügynökség (ECHA), valamint az Európai Élelmiszer-biztonsági Hatóság (EFSA), és nőtt a megfelelő ügynökségek (például Európai Betegségmegelőzési és Járványvédelmi Központ [ECDC]; az Európai Unió Egészségügyi Szükséghelyzet-felkészültségi és -reagálási Hatósága [HERA]; az EU Egészség- és Fogyasztóügyi Végrehajtó Ügynöksége [EAHC]) szerepe is.

Ahogy láthattuk, a fogyasztóvédelem mint összekötő kapocs jelenik meg elsőre egymástól távolinak tűnő területeken is. A holisztikus gondolkodás felismerhető abban is, hogy a termelőtől a fogyasztóig stratégia nemcsak a fogyasztóvédelmi célkitűzéseket szolgálja, hanem a fenntartható, egészségesebb élelmiszerek előállításához is hozzájárul; a szennyezőanyag-mentességi cselekvési terv a fogyasztói érdekek védelmén túl tisztább és egészségesebb környezetet hoz létre; „az EU az egészségért” (2021–2027) program a többi alappal és programmal együtt hozzájárul komplex közegészségügyi és fogyasztóvédelmi kérdések kezeléséhez; a dohánytermékekre

⁴⁴ Olyan anyagok, amelyek mikroorganizmusokat, többek között baktériumokat, vírusokat, gombákat és parazitákat pusztítanak el vagy gátolnak meg a kifejlődésben, köznyelvi megfogalmazásban ezeket nevezzük antibiotikumnak.

⁴⁵ Az EU az egészségért programot kifejezetten a Covid-19-világjárványra adott válaszként lehet említeni. Jogforrása alapja az (EU) 2021/522 rendelet.

vonatkozó szabályozás⁴⁶ egyben belső piaci és egészségvédelmi szabály, továbbá fogyasztóvédelmi előnyökkel jár.

A fogyasztók gazdasági érdekeinek védelme

A fogyasztóvédelem kérdései gyakran a gazdasági jogviszonyok (magánjog, kereskedelmi jog, versenyjog,⁴⁷ marketing- és reklámjog) területén merülnek fel. Az Európai Unió intenzív jogalkotással járt elől ezekben a jogviszonyokban is a fogyasztói jogok védelme területén.⁴⁸ Ennek eredményeként a fogyasztóvédelmi szabályrendszer relatíve önálló sodott jogterületként vált a 21. századi versenyjog és marketingjog részévé, továbbá a magánjog egyes speciális területeire (például *timeshare*,⁴⁹ házaló kereskedelem,⁵⁰ utazási csomagok⁵¹), illetve bizonyos fogyasztói jogokra (például szavatosság,⁵² jótállás⁵³) is születtek uniós jogforrások. A versenyjog, valamint a marketingjog területén is érvényesülő generálklauzula tiltja az üzleti vállalkozások fogyasztókkal szemben folytatott tisztességtelen kereskedelmi gyakorlatait,⁵⁴ továbbá a reklámra vonatkozó irányelv⁵⁵ is jelentős fogyasztóvédelmi előírásokat tartalmaz. Az uniós jog a kereskedelmi gyakorlatok tisztességtelenségén túl generális szabályozásával tiltja a fogyasztókkal kötött szerződésekben alkalmazott tisztességtelen feltételeket is.⁵⁶

A fogyasztók gazdasági érdekeinek védelme érdekében számos magánjogi jogterületen említhetők szabályok. A 21. század nagy fogyasztóvédelmi kihívása az információs társadalommal összefüggő szolgáltatásokhoz, az elektronikus kereskedelemhez,

⁴⁶ 2014/40/EU irányelv; 2011/64/EU irányelv.

⁴⁷ A fogyasztói jólét biztosítása is egyik régi-új célkitűzése a modern versenyjognak. Lásd erről: ESPOSITO 2022.

⁴⁸ A fogyasztóvédelmi politikáról részletesebben például: KOZÁK 2022: 217–230.

⁴⁹ 2008/122/EK irányelv. A *timeshare* fogalmáról és rendszeréről részletesebben például: PAPP 2019: 169–175.

⁵⁰ A távértékesítésről (97/7/EK) és házaló kereskedésről (85/577/EGK) szóló irányelvek ma már nem hatályosak, azokat hatályon kívül helyezte és felváltotta a 2011/83/EU irányelv.

⁵¹ A ma hatályos szabály az (EU) 2015/2302 irányelv.

⁵² Az uniós jog és az új magyar Ptk. kapcsolatát elemzi: FUGLINSZKY 2016.

⁵³ 1999/44/EK irányelv. 2022. január 1-jétől ezt az irányelvet hatályon kívül helyezte és felváltotta az (EU) 2019/771 irányelv.

⁵⁴ 2005/29/EK irányelv (Irányelv a tisztességtelen kereskedelmi gyakorlatokról, UCP irányelv).

⁵⁵ 2006/114/EK irányelv.

⁵⁶ 93/13/EGK irányelv. Gyakorlatára például: SOMSSICH 2014: 73–83; SIMON 2019a: 59–78; SIMON 2019b: 489–496; GOMBOS–LEHÓCZKI 2019: 434–444.

valamint az elektronikus és határokon átnyúló fizetési műveletekhez kapcsolódik. A digitalizáció piaci folyamatokra gyakorolt egyik leképeződése az online piacterek megjelenése. E területen a legfontosabb szabályrendszer az elektronikus kereskedelemről⁵⁷ szóló 2000/31/EK irányelv, amelynek a szabályait gondolja tovább a digitális szolgáltatásokról szóló jogszabály (a továbbiakban: DSA⁵⁸) és a digitális piacokról szóló jogszabály (a továbbiakban: DMA⁵⁹). E szabályokat egészíti ki a belső piaci pénzforgalmi szolgáltatásokról szóló (EU) 2015/2366 irányelv⁶⁰ és a határokon átnyúló fizetésekről szóló (EU) 2021/1230 rendelet, amelyek azt a fogyasztóvédelmi célú szabályozást biztosítják, hogy a határokon átnyúló, euróban történő átutalások és kifizetések díjai megegyezzenek a valamely tagállamban e pénznemben teljesített fizetések díjaival.

Az elektronikus kereskedelemről szóló irányelv egységes uniós szabályokat tartalmaz többféle online szolgáltatásra (például az értékesítésre, a reklámozásra, a szakmai szolgáltatásokra, a szórakoztatással kapcsolatos szolgáltatásokra, a hírszolgáltatásokra, az adatbázis- és pénzügyi szolgáltatásokra). A szabályozás lényegi eleme az üzemeltetők transzparens működésének kikényszerítése⁶¹ és a rájuk vonatkozó felelősségi szabályok egyértelműsítése, a kérértlen online ajánlatok, reklámok elutasíthatóságának (opt-out) biztosítása. Az elektronikus szerződési jognak a papíralapú változataival azonos jogvédelmi szintet kell elérniük. Világosan és átláthatóan kell információkat szolgáltatni a fogyasztók számára.

A DSA és DMA rendelet egységes szabályrendszert alkot, és fő célja olyan biztonságos digitális tér kialakítása, amelyben egyrészt védelemben részesülnek a digitális szolgáltatások felhasználóinak alapvető jogai, másrészt újragondolt versenyjogi megközelítésben a szabályozással egyenlő versenyfeltételeket próbál teremteni az innováció, a növekedés és a versenyképesség⁶² előmozdításához a digitális egységes európai belső piacon.⁶³ Ez az új jogi keret az online felhasználók biztonságát szolgálja, előtérbe helyezi az alapvető jogok védelmét, valamint tisztességes és nyitott online platformkörnyezetet kíván fenntartani. A szabályozás sajátossága, hogy alanyi köre a felhasználókra terjed ki, ami a fogyasztóknál szélesebb alanyi kört is magába olvaszt,

⁵⁷ Erről részletesebben például: STRIHÓ 2020.

⁵⁸ (EU) 2022/2065 rendelet.

⁵⁹ (EU) 2022/1925 rendelet.

⁶⁰ (EU) 2015/2366 irányelv.

⁶¹ Lásd részletesebben: MARKOU 2020.

⁶² E hármasság összefüggéseit – mint a 21. századi uniós versenypolitika egyik modernizációs kihívását – mutatja az állami támogatások uniós rendszerének új szemléletű, adott esetben a fogyasztói érdekeket is jobban szem előtt tartó, jelenleg zajló modernizációja. Lásd erről: SZÜCS 2022: 157–163.

⁶³ Lásd ezekre az összefüggésekre: SZIRBIK 2022: 135–154; GOMBOS–SZÜCS 2021: 74–90.

de ebben a viszonylatban a védendő jogalanyok jogai legalább annyira sérülékenyek, mint a kereskedelmi műveletek fogyasztóinak.

A fogyasztók gazdasági érdekeit védő fenti szabályok a digitális egységes belső piac megvalósítását, a fogyasztói digitális kapacitások növelését, a virtuális határok megszüntetését, a digitális összekapcsoltság fokozását, a digitális konnektivitás fel- lendítését célozzák. A telekommunikációhoz való jobb fogyasztói hozzáférést segíti az Európai Elektronikus Hírközlési Kódex (EECC)⁶⁴ elfogadása is, amely egy távközlési jogszabálycsomag része, új, átfogó, illetve átdolgozott szabályokat tartalmaz a távközlési szektorra vonatkozóan. A távközlési jogszabálycsomag a fogyasztók gazdasági érdekeit leginkább érintő további eleme az Európai Elektronikus Hírközlési Szabályozók Testületét (BEREC) és a BEREC Működését Segítő Ügynökséget (BEREC Hivatal) létrehozó (EU) 2018/1971 rendelet is.

Az online fogyasztói jogok nagymértékben összefüggenek adatvédelmi kérdésekkel is. A 2016-ban megalkotott általános adatvédelmi rendelet (a továbbiakban: GDPR⁶⁵) az adatok egy része tekintetében védelmet ad az online térben bonyolódó ügyletek során, azonban e rendelet nem, vagy nem jól kezel olyan problémákat, amelyek csak messzebbre tekintve észlelhetők. A GDPR természetes személyek védelmének erősítése céljából meghozott intézkedései mellett a szabályozás szükséges a digitális piaci koncentrációk⁶⁶ és ennek hatásaként a csökkenő piaci verseny kezelésére.⁶⁷ Részenben adatvédelmi célok megvalósítását szolgálják a DMA- és DSA-rendeletek, de itt említhető az (EU) 2022/2380 irányelv is, amely 2024-től „közös töltési megoldást” vezet be többek között a mobiltelefonok, táblagépek, fejhallgatók és hordozható navigációs rendszerek számára. Ugyanez a harmonizáció 2026-ig fokozatosan alkalmazandó a laptopokra is. A fogyasztói célból hozott adatvédelmi és biztonsági jogszabályok sorában említendő az Európai Unió Kiberbiztonsági Ügynökségét (ENISA) létrehozó

⁶⁴ (EU) 2018/1972 irányelv.

⁶⁵ (EU) 2016/679 rendelet.

⁶⁶ Gondoljunk csak a keresőmotorok európai piacán a Google hatalmas túlsúlyára (a Google 92,46%, a Bing 3,28%, a Yandex 2,04%, a Yahoo! 1,05%, a DuckDuckGo 0,53%, az Ecosia 0,26% piaci részesedéssel rendelkezett 2023 áprilisában az európai keresőmotor-piacon; lásd: <https://gs.statcounter.com/search-engine-market-share/all/europe/#yearly-2022-2022-bar>), vagy a közösségimédia-piacon a Facebook nagyságára (a Facebook 78,75%, az Instagram 8,95%, a Twitter 5,69%, a Pinterest 3,61%, a YouTube 1,63%, a LinkedIn 0,49% piaci részesedéssel rendelkezett 2023 áprilisában az európai közösségimédia-piacon; lásd: <https://gs.statcounter.com/social-media-stats/all/europe/#yearly-2022-2022-bar>).

⁶⁷ GERADIN–KARANIKIOTIE–KATSIFIS 2021: 48.

jogforrás⁶⁸ és az (EU) 2016/680 rendelet, valamint a hálózati és információs rendszerek biztonságának az egész EU-ban egységesen magas szintjét biztosító intézkedésekről szóló (EU) 2022/2555 irányelv (a második kiberbiztonsági irányelv) is.

Fogyasztóvédelmi szempontú, egyben jól szolgálja a műsorszóró szolgáltatások szabad áramlását a 2010/13/EU irányelv, amely közérdekű célkitűzései között fogalmazza meg – egyebek mellett – a fogyasztóvédelmet.⁶⁹

A fogyasztók gazdasági érdekeit védő szabályok egy markánsan körülhatárolható része a modern technológiák lehetőségeiből adódó fogyasztóvédelmi gondolkodást testesíti meg. Három fontos jogforrást kell említeni: az Omnibus irányelvet,⁷⁰ az Új CPC rendeletet,⁷¹ valamint a szavatossági és jótállási jogoknak a digitális tartalmakra és szolgáltatásokra történő kiterjesztéséről szóló irányelvet.⁷² A folyamatos modernizáció eredményeként mára a fogyasztói jogokkal kapcsolatos uniós szabályrendszerként értendők a fogyasztói jogok új szabályai,⁷³ a tisztességtelen kereskedelmi gyakorlatok új szabályai,⁷⁴ a tisztességtelen szerződési feltételek új szabályai⁷⁵ és a fogyasztóvédelmi hatóságok közötti együttműködés új szabályai.⁷⁶

A módosított CR irányelv a fogyasztói szerződés típusát illetően ma már – néhány olyan kivételtől eltekintve,⁷⁷ amelyekre vonatkozóan megmaradtak a speciális külön uniós szabályok⁷⁸ – kiterjed az adásvételi szerződésekre,⁷⁹ a szolgáltatási szerződésekre⁸⁰

⁶⁸ (EU) 2019/881 rendelet.

⁶⁹ Ez a célkitűzés megvalósulhat például alkoholtartalmú italok, dohánytermékek és gyógyszerek reklámozására vonatkozó speciális előírások révén, vagy a közvetlen televíziós vásárlásra vonatkozó szabályok meghatározásával.

⁷⁰ 2019/2161 irányelv.

⁷¹ (EU) 2018/302 rendelet.

⁷² (EU) 2019/770 irányelv.

⁷³ 2011/83/EU irányelv új szabályai.

⁷⁴ Az Omnibus irányelvvel módosított UCP irányelv.

⁷⁵ Az Omnibus irányelvvel módosított UCT irányelv.

⁷⁶ (EU) 2017/2394 rendelet (Új CPC-rendelet).

⁷⁷ Például csomagban értékesített, szervezett utazások és üdülések, fogyasztói hitelek és biztosítások.

⁷⁸ (EU) 2015/2302 irányelv.

⁷⁹ Adásvételi szerződés: bármely olyan szerződés, amelynek értelmében a kereskedő átruházza vagy vállalja, hogy átruházza a fogyasztóra valamely áru tulajdonjogát, ideértve az árukra és szolgáltatásokra egyaránt vonatkozó adásvételi szerződéseket.

⁸⁰ Szolgáltatási szerződés: az adásvételi szerződéstől eltérő bármely olyan szerződés, amelynek alapján a kereskedő a fogyasztó részére szolgáltatást nyújt vagy szolgáltatás nyújtását vállalja, a fogyasztó pedig megfizeti vagy vállalja, hogy megfizeti a szolgáltatás árát.

és az Omnibus-irányelv módosításai révén⁸¹ a digitális szolgáltatási⁸² és az online digitális tartalomszolgáltató szerződésekre,⁸³ valamint az online piacterekre is.⁸⁴ A szerződéskötés módját illetően tárgyi hatálya alá vonja az üzletekben és az üzlethelyiségen kívül kötött, valamint a távollévők közötti szerződéseket is.⁸⁵ A szabályozásban megjelenik a mesterségesintelligencia-használat egyfajta kontrollja: a tájékoztatás körében egyértelmű információt kell szolgáltatni a fogyasztóknak arról, ha az árat automatizált döntéshozatal alapján személyre szabták.⁸⁶ Fontos eleme az új szabályozásnak, hogy az uniós országok hatékony, arányos és visszatartó erejű, az irányelvben meghatározott kritériumrendszernek megfelelő szankciókat vezessenek be azon kereskedők megbüntetése érdekében, akik megsértik az irányelvet átültető nemzeti szabályokat.⁸⁷ Hasonló modernizáció zajlott le a tisztességtelen kereskedelmi gyakorlatok, valamint összehasonlító és megtévesztő reklámok terén is.

Relatíve önállósodott szabályozási területe a fogyasztóvédelemnek a fogyasztói hitelre és a lakáscélú jelzáloghitelre vonatkozó uniós szabályozás. Ma már a 2008/48/EK irányelv egységesen biztosítja az Európai Unióban, hogy a hitelezők ugyanazt az általános európai fogyasztói hiteltájékoztatót használják. Ez oldotta meg a tagállamonként külön-külön alkalmazott tájékoztató formanyomtatványok különbözőségeiből adódó számos olyan problémát, hogy milyen módon kell a fogyasztót tájékoztatni a szerződéshez szorosan kapcsolódó információkról, többek között

⁸¹ E szabályok 2022. május 28-tól hatályosak.

⁸² Digitális szolgáltatás: olyan szolgáltatás, amely lehetővé teszi a fogyasztó számára, hogy digitális adatokat hozzon létre, kezeljen, tároljon vagy azokhoz hozzáférjen; vagy olyan szolgáltatás, amely lehetővé teszi a fogyasztó és a szolgáltatás más igénybevevői által feltöltött vagy létrehozott digitális adatok megosztását, illetve az azokkal való bármely egyéb interakciót.

⁸³ A digitális tartalom: olyan adat, amelyet digitális formában állítanak elő és szolgáltatnak.

⁸⁴ Online piac: olyan szolgáltatás, amely a kereskedő által vagy a kereskedő nevében működtetett szoftvert, többek között weboldalt, valamely weboldal egy részét vagy valamely alkalmazást alkalmaz, és amelynek révén a fogyasztók távollévők közötti szerződést köthetnek más kereskedőkkel vagy fogyasztókkal.

⁸⁵ Ez utóbbiakra vonatkozó külön szabályokat ezzel párhuzamosan hatályon kívül helyezik.

⁸⁶ Árak személyre szabásáról beszélünk, amikor az eladó/szolgáltató a különböző fogyasztókra személyre szabott árakat tud meghatározni. Ez egyre inkább lehetővé válik a nagy adathalmazok és az analitika fejlődésével, és az ármegekülönböztetés egyik formáját jelenti (amikor az eladó azonos terméket különböző áron értékesíthet a piac különböző szegmensei számára). A személyre szabott árazás akkor fordul elő, amikor a cégek eltérő árakat határoznak meg az egyéni fogyasztók számára, vagy a fogyasztók preferenciáinak megfelelően egyénileg alakítják a termékeket.

⁸⁷ Jelentős mértékű, sok fogyasztót érintő határon átnyúló jogsértések esetén legalább a kereskedő forgalmának 4%-áig vagy – amennyiben a kereskedő éves árbevételére vonatkozó információ nem áll rendelkezésre – 2 millió euróig terjedő pénzbírság szabható ki.

a hitel költségeiről és a hiteldíj százalékban kifejezett éves mértékéről. A jogforrás rendezi, hogy a fogyasztó a szerződéskötéstől számított 14 napon belül indokolás nélkül elállhat a hitelszerződéstől, emellett joga van a hitel határidő előtti visszafizetéséhez is, a hitelező pedig méltányos és objektíven indokolt ellentételezést kérhet. A lakóingatlanokhoz kapcsolódó fogyasztói hitelmegállapodásokról külön jogforrás, a 2014/17/EU irányelv rendelkezik. E jogforrás célja a fogyasztók javát szolgáló, hatékony és egységes jelzáloghitel-piac létrehozása.

A fogyasztóvédelem igazi sikerágazatának számít a légi utasok jogaira vonatkozó szabályok megalkotása, és e területen igen intenzív az Európai Unió Bíróságának jogértelmező tevékenysége is. A fogyasztói jogok szempontjából nagyon jelentős a 261/2004/EK és 2027/97/EK rendelet, e két rendelet közös szabályokat tartalmaz a visszautasított beszállás, valamint a légi járatok törlése vagy hosszú késése esetén az utasoknak nyújtandó kártérítés és segítség, továbbá a légi fuvarozók baleset esetén fennálló felelőssége tekintetében. A 80/2009/EK rendelet állapította meg a rendszerszolgáltatókra és a légi fuvarozókra vonatkozó kötelezettségeket, míg az (EU) 2018/1139 rendelet közös kritériumokat vezetett be az Európai Unión belül a légi fuvarozók által a légi szolgáltatásokért felszámított légi viteldíjak és légi szállítási díjak megállapítására, és ez a jogforrás hozta létre az Európai Unió Repülésbiztonsági Ügynökségét is.

Hasonló szabályozás védi a fogyasztói jogokat a vasúti ágazatban (1371/2007/EK rendelet), az autóbuszos⁸⁸ és a tengerjáró vagy belvízi hajóval történő utazás esetén (1177/2010/EU rendelet).

A fogyasztók gazdasági érdekeit jelentősen érintik az energiapiac változásai. Ezért ezen a területen is megalkottak fogyasztóvédelmi szabályokat. A 2012/27/EU irányelv takarékosabbá teheti az energiafogyasztókat azáltal, hogy az egyedi mérők révén biztosítja könnyű és térítésmentes hozzáférést a fogyasztási adatokhoz. Az (EU) 2017/1369 rendelet célja annak biztosítása, hogy az egyes háztartási készülékek energiafogyasztására és teljesítményére vonatkozó összetett információkat világos és közérthető formában tüntessék fel, lehetővé téve a fogyasztók számára a tájékozott vásárlói döntés meghozatalát, hogy a leghatékonyabb készülékeket választhassák. Az EU belső energiapiacán belül minden uniós polgárnak joga van ahhoz, hogy az otthona energiahálózathoz kapcsolódjon, és hogy szabadon választhasson a területén működő gáz- vagy áramszolgáltatók közül.

⁸⁸ 181/2011/EU rendelet.

A fogyasztók jogi érdekeinek védelme

A fogyasztói jogok érvényesítése⁸⁹ tekintetében bírósági és bíróságon kívüli vitarendezésnek is nagy szerepe van.⁹⁰ E jogterület sajátossága, hogy jogvédelmi funkciót tölt be a hálózati együttműködés is.

A bíróságon történő igényérvényesítés területén a fogyasztói jogok hatékony érvényesülését segíti elő a polgári és kereskedelmi ügyekben illetékes európai igazságügyi hálózat,⁹¹ valamint a nemzeti hatóságok együttműködési kötelezettsége.⁹² Ezenkívül megemlíthető, hogy az Európai Unió nemzetközi magánjogi szabályai között számos joghatóságra és alkalmazandó jogra vonatkozó szabály külön joghatósági okokat, illetve kapcsolóelveket szabályoz a fogyasztói jogviszonyokban jogérvényesítő fogyasztó javára. Bírósági eljárásokban érvényesül az Európai Unió fogyasztók kollektív érdekeinek védelmére irányuló képviseleti eljárásokra vonatkozó szabályozása. Az (EU) 2020/1828 irányelv kiterjesztette a jogsértés megszüntetésére irányuló eljárások rendszerének hatályát a fogyasztók kollektív érdekeinek védelmére vonatkozó különböző horizontális és ágazatspecifikus uniós eszközökre. Az irányelv szerint feljogosított tagállami kijelölt közjogi szervezeteket fogyasztói csoportok nevében jogsértés megszüntetésére irányuló és jogorvoslati intézkedésekért folyamodhatnak képviseleti keresetek formájában. E jogorvoslati intézkedések lehetővé teszik kompenzációs jogorvoslati eljárások keretében kártérítés igénylését is több ágazati szolgáltató (például pénzügyi szolgáltatások, az utazás és idegenforgalom, az energia, az egészségügy, a távközlés és az adatvédelem területén) fogyasztói jogokat sértő magatartása esetén. Speciális jogterületre, a versenyjogi jogsértés miatt kárt szenvedettek magánjogi jogérvényesítésének elősegítésére született meg a 2014/104/EU irányelv.

A fogyasztói jogok érvényesítése tekintetében nagy szerepe van az alternatív vitarendezési eljárásoknak és az online vitarendezés lehetőségének is.⁹³ A 2013/11/EU irányelv lehetővé teszi, hogy az uniós fogyasztók az uniós eladókkal, szolgáltatókkal szemben a termékek vagy szolgáltatások kapcsán keletkezett szerződéses jogvitáikat alternatív vitarendezési fórumokhoz nyújthassák be.⁹⁴ Az alternatív vitarendezési

⁸⁹ Lásd erről átfogóan: BALOGH–BENCsik–ZAVODNYIK 2023. Az online vitarendezésről lásd részletesebben: GOMBOS–SELNICEAN 2023.

⁹⁰ E területen különösen jelentős a fogyasztói tudatosság növelése is. Lásd erről: GLAVANITS 2022: 35–45.

⁹¹ 2001/470/EK határozat.

⁹² (EU) 2017/2394 rendelet.

⁹³ Lásd erről részletesebben: GLAVANITS–PAPP 2022.

⁹⁴ Az alternatív vitarendezés fogyasztóvédelmi aspektusairól lásd: SELNICEAN [é. n.].

fórumokra és eljárásokra kötelező minőségi követelményeket is előír a jogforrás, ezek érvényesülésével biztosítható kijelölt hatáskörrel rendelkező nemzeti hatóságok felügyelete mellett az átláthatóság, függetlenség, méltányosság és a hatékonyság. Az irányelv lehetővé teszi a fogyasztók számára mind az offline, mind az online minőségi alternatív vitarendezést a vállalkozásokkal szembeni belföldi vagy határokon átnyúló vásárlásokhoz kapcsolódó bármilyen szerződéses jogvita esetén. A fogyasztói jogviták online rendezéséről külön jogforrás is rendelkezik. Az 524/2013/EU rendelet egy uniós vitarendezési platformot biztosít a fogyasztók és vállalkozások számára a belföldi és a határokon átnyúló vásárlásokhoz kapcsolódó online jogvitáik rendezésére.

A fogyasztói jogok terén ilyen networkalapú együttműködés valósul meg a más hálózatokkal (így pénzügyi területen⁹⁵ a FIN-NET-tel, a belső piacon a SOLVIT-tal és a polgári és kereskedelmi ügyekben illetékes Európai Igazságügyi Hálózattal) együttműködésben álló Európai Fogyasztói Központok Hálózata révén. A digitális fogyasztói jogok tekintetében ennek továbbfejlesztése valósult meg az egységes digitális kapu révén, amelyet az (EU) 2018/1724 rendelet vezetett be.

Összegzés

Az uniós fogyasztóvédelmi jogalkotás jelenleg is zajló modernizációjának⁹⁶ eredményeként három tendencia⁹⁷ mutatható ki: főként a speciális jogterületekre vonatkozó szabályok időszakonkénti felülvizsgálata, a jogforrások módosítása vagy új jogforrással való felváltása. Ma már több generális szabály rendezi a fogyasztói jogokat, azaz születnek összefoglaló jellegű univerzális jogforrások,⁹⁸ amelyek szabályozási technikája az, hogy korábbi részterületek némelyikét beolvasztják a generális szabályaikba. A fogyasztói jogok érvényesítésének segítésére⁹⁹ már 2004-ben létrejött a fogyasztóvédelmi hatóságok együttműködése,¹⁰⁰ majd 2020. január 17-étől új szabályok rendezték ezt az együttműködést (Új CPC-rendelet¹⁰¹). A hálózati együttműködés nemcsak

⁹⁵ A pénzügyi fogyasztóvédelem önmagában is jelentős kérdéseiről lásd átfogóan: VERES 2019.

⁹⁶ Lásd: HOWELLS – TWIGG-FLESNER – WILHELMSSON 2019.

⁹⁷ A fogyasztóvédelem modernizációja, hálózati együttműködések szinte minden részterületen, digitalizációs és adatvédelmi kihívások.

⁹⁸ Például 2011/83/EU irányelv (CR-irányelv).

⁹⁹ Egyes szerzők megfogalmazása szerint önálló köz- és magánjogi jogérvényesítési mechanizmusokat is el lehet különíteni. Lásd erről: LAW–RICHARD 2021.

¹⁰⁰ 2006/2004/EK rendelet.

¹⁰¹ (EU) 2017/2394 rendelet.

generálisan, hanem egyes speciális területeken is jelentős. Az már az eddigi szabályozási környezetből és joggyakorlatból is jól látszik, hogy a fogyasztóvédelemben is új, 21. századi szemléletre van szükség. A Bizottság – reagálva az új technológiák, az online tér, valamint a digitális szolgáltatások rohamos terjedésére – elfogadta az Új megállapodás a fogyasztói érdekekért (New Deal for Consumers) intézkedéscsomagját. Az uniós fogyasztóvédelmi reformok a fogyasztói jogok szempontjából két területen, egyrészt a hatékonyabb szankciók alkalmazásán,¹⁰² másrészt az összehangolt jogérvényesítésben¹⁰³ hoztak modernizált uniós fogyasztóvédelmi rezsimet. A fogyasztóvédelem konkrét példákon keresztül bemutatott ezer arca és a többszintű szabályozás miatt a dupla kettősség elve alapján lehet a jogviszonyokat minősíteni, ami távolilag elvezethet a fogyasztóvédelmi jog önálló jogággá válásához.

Felhasznált irodalom

- BALOGH Virág – BENCSIK András – ZAVODNYIK József (2023): *Magyarázat a fogyasztóvédelmi jogi igényérvényesítésről*. Budapest: Wolters Kluwer.
- BENCSIK András (2016): *A fogyasztóvédelem közjogi keretei*. Budapest: Dialóg Campus.
- ESPOSITO, Fabrizio (2022): *The Consumer Welfare Hypothesis in Law and Economics. Towards a Synthesis for the 21st Century*. Cheltenham: Edward Elgar.
- FAZEKAS Judit (2022): *Fogyasztóvédelmi jog 2. o.* Budapest: Gondolat.
- FUGLINSZKY Ádám (2016): *Fogyasztói adásvétel, kellék- és termékszavatosság. Elemzések az uniós jog és az új Ptk. kapcsolatához*. Budapest: Wolters Kluwer.
- GERADIN, Damien – KARANIKIOTIE, Theano – KATSIFIS, Dimitrios (2021): GDPR Myopia: How a Well-Intended Regulation Ended Up Favouring Large Online Platforms – The Case of Ad Tech. *European Competition Journal*, 17(1), 47–92. Online: <https://doi.org/10.1080/17441056.2020.1848059>
- GLAVANITS Judit (2022): Közvetítés, békéltetés – képzési, továbbképzési lehetőségek és fejlődési irányok. In GLAVANITS Judit – PAPP Nikolett (szerk.): *A fogyasztóvédelem egyes aktuális kérdései. A békés vita rendezés lehetőségei a 21. század technológia-intenzív közegeiben*. Budapest: Gondolat.
- GOMBOS Katalin (2023): A Digital Services Act és a Digital Markets Act várható kihívásai a jogalkalmazásban. In *Medias Res*, 12(2), 92–119. Online: <https://doi.org/10.59857/imr.12.2.5>
- GOMBOS Katalin – LEHÓCZKI Balázs (2019): A tisztességtelen szerződési feltételek eltávolítása a magyarországi devizaalapú hitelszerződésekből. *Jogtudományi Közlöny*, 74(11), 434–444.

¹⁰² 2019/2161 irányelv (Omnibus-irányelv).

¹⁰³ (EU) 2017/2394 rendelet.

- GOMBOS Katalin – SELNICEAN László (2023): A fogyasztói jogérvényesítés lehetőségei az online térben. *Forum Acta Juridica et Politica*, 13(2), 49–57.
- GOMBOS Katalin – SZŰCS Anikó Edit (2021): State Aid in the Times of COVID-19 Pandemic. *Hungarian Yearbook of International Law and European Law*, 9(1), 74–90.
- GYÖRGY, Ottília – ORBÁN, Endre (2022): Changes of Urban Food Purchase Habits during the First Wave of COVID-19: Hungarians Living in Romania and Hungary Compared. *Acta Universitatis Sapientiae European and Regional Studies*, 21(1), 44–61. Online: <https://doi.org/10.2478/auseur-2022-0003>
- HOWELLS, Geraint – TWIGG-FLESNER, Christian – WILHELMSSON, Thomas (2019): *Rethinking EU Consumer Law*. London: Routledge.
- KOZÁK Kornélia (2022): Fogyasztóvédelem. In ÖRDÖGH Tibor (szerk.): *Az Európai Unió szakpolitikai rendszere*. Budapest: Ludovika, 217–230.
- LAW, Stephanie – RICHARD, Vincent (2021): *Public and Private Enforcement of Consumer Law – Insights for Luxembourg*. Baden-Baden: Nomos
- MARKOU, Christiana (2020): *Consumer Protection, Automated Shopping Platforms and EU Law*. Florence: Routledge.
- MICKLITZ, Hans-W (2021): *The Making of Consumer Law and Policy in Europe*. London: Bloomsbury.
- PAPP Tekla (2019): A timeshare és jogi szinergia hatásai. In BUDAI Balázs Benjamin (szerk.): *Ünnepi tanulmánykötet a 65 éves Prof. Dr. Tőzsa István tiszteletére. Liber amicorum in honorem Stephanus Tőzsa aetatis suae LXV*. Budapest: Panem, 169–175.
- SELNICEAN László [é. n.]: *A Digital Services Act és a Digital Markets Act hatásai a vitarendezésre – Engedelmessz-e a felszólításnak?* (Megjelenés alatt.)
- SIMON Károly László (2019a): A tisztességtelen szerződési feltételek vizsgálatának hazai bírói gyakorlata a devizahiteles perekben. *Európai Tükör*, 22(3), 59–78. Online: <https://doi.org/10.32559/et.2019.3.5>
- SIMON Károly László (2019b): Az árfolyamkockázatról szóló tájékoztatás hibái és jogkövetkezményei. *Jogtudományi Közöny*, 74(12), 489–496.
- SOMSSICH Réka (2014): Az Európai Bíróság ítélete a fogyasztókkal kötött szerződésekben alkalmazott tisztességtelen feltételekről: A tisztességtelenségi vizsgálat terjedelme. *Jogesetek Magyarázata*, 5(4), 73–83.
- STRIHÓ Krisztina (2020): *Az elektronikus kereskedelem. A kereskedelem digitalizációjának alapvetései*. Budapest: Wolters Kluwer.
- SZEGEDI László – SZIRBIK Miklós (2022): Belső (egységes) piac. In ÖRDÖGH Tibor (szerk.): *Az Európai Unió szakpolitikai rendszere*. Budapest: Ludovika, 107–123.
- SZIRBIK Miklós (2022): Az Európai Unió versenyjoga a globális verseny kihívásai és a belső piac követelményei között. In GOMBOS Katalin (szerk.): *Az európai jog 21. századi kihívásai*. Budapest: Ludovika, 135–154.
- SZŰCS Anikó Edit (2022): A nehéz helyzetben lévő vállalkozások állami támogatásának lehetőségei az Európai Unió szabályai keretében. In STRIHÓ Krisztina – SZEGEDI László (szerk.): *Európai szabályozáspolitikai kihívások*. Budapest: Ludovika, 157–163.

- VERES Zoltán (2019): *A pénzügyi fogyasztóvédelem egyes alapkérdései. Jogdogmatikai, történeti, rendszertani alapok jogalkalmazási és metajurisztikus kitekintéssel*. Budapest: Wolters Kluwer.
- WEATHERILL, Stephen (2014): *EU Consumer Law and Policy*. Cheltenham: Edward Elgar. Online: <https://doi.org/10.4337/9780857936981>

Egyéb források

Az Európai Unióról szóló szerződés és az Európai Unió működéséről szóló szerződés egységes szerkezetbe foglalt változata. Online: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/?uri=celex%3A-12012E%2FTXT>

Rendeletek

- A Bizottság 1337/2013/EU végrehajtási rendelete (2013. december 13.) az 1169/2011/EU európai parlamenti és tanácsi rendelet alkalmazási szabályainak a friss, hűtött vagy fagyasztott sertés-, juh-, kecske- és baromfihús származási országa vagy eredete helyének feltüntetése tekintetében történő megállapításáról
- A Bizottság (EU) 2021/382 rendelete (2021. március 3.) az élelmiszer-higiéniáról szóló 852/2004/EK európai parlamenti és tanácsi rendelet mellékleteinek az élelmiszer-allergének kezelése, az élelmiszer-újraelosztás és az élelmiszer-biztonsági kultúra tekintetében történő módosításáról
- A Bizottság (EU) 2022/1616 rendelete (2022. szeptember 15.) az élelmiszerekkel rendeltetésszerűen érintkezésbe kerülő, újrafeldolgozott műanyagokról és műanyag tárgyakról, valamint a 282/2008/EK rendelet hatályon kívül helyezéséről
- A Tanács 2027/97/EK rendelete (1997. október 9.) a légifuvarozók baleset esetén fennálló felelősségéről
- Az Európai Parlament és a Tanács 141/2000/EK rendelete (1999. december 16.) a ritka betegségek gyógyszereiről
- Az Európai Parlament és a Tanács 178/2002/EK rendelete (2002. január 28.) az élelmiszerjog általános elveiről és követelményeiről, az Európai Élelmiszerbiztonsági Hatóság létrehozásáról és az élelmiszerbiztonságra vonatkozó eljárások megállapításáról
- Az Európai Parlament és a Tanács 261/2004/EK rendelete (2004. február 11.) visszautasított beszállás és légi járatok törlése vagy hosszú késése esetén az utasoknak nyújtandó kártalanítás és segítség közös szabályainak megállapításáról, és a 295/91/EGK rendelet hatályon kívül helyezéséről

- Az Európai Parlament és a Tanács 726/2004/EK rendelete (2004. március 31.) az emberi felhasználásra szánt gyógyszerek engedélyezésére és felügyeletére vonatkozó uniós eljárások meghatározásáról és az Európai Gyógyszerügynökség létrehozásáról
- Az Európai Parlament és a Tanács 852/2004/EK rendelete (2004. április 29.) az élelmiszer-higiéniáról
- Az Európai Parlament és a Tanács 853/2004/EK rendelete (2004. április 29.) az állati eredetű élelmiszerek különleges higiéniai szabályainak megállapításáról
- Az Európai Parlament és a Tanács 1935/04/EK rendelete (2004. október 27.) az élelmiszerekkel rendeltetés-szerűen érintkezésbe kerülő anyagokról és tárgyokról, valamint a 80/590/EGK és a 89/109/EGK irányelv hatályon kívül helyezéséről
- Az Európai Parlament és a Tanács 2006/2004/EK rendelete (2004. október 27.) a fogyasztóvédelmi jogszabályok alkalmazásáért felelős nemzeti hatóságok közötti együttműködésről („Rendelet a fogyasztóvédelmi együttműködésről”, CPC-rendelet)
- Az Európai Parlament és a Tanács 1901/2006/EK rendelete (2006. december 12.) a gyermekgyógyászati felhasználásra szánt gyógyszerkészítményekről, valamint az 1768/92/EGK rendelet, a 2001/20/EK irányelv, a 2001/83/EK irányelv és a 726/2004/EK rendelet módosításáról
- Az Európai Parlament és a Tanács 1371/2007/EK rendelete (2007. október 23.) a vasúti személyszállítást igénybe vevő utasok jogairól és kötelezettségeiről
- Az Európai Parlament és a Tanács 1394/2007/EK rendelete (2007. november 13.) a fejlett terápiás gyógyszerkészítményekről, valamint a 2001/83/EK irányelv és a 726/2004/EK rendelet módosításáról
- Az Európai Parlament és a Tanács 80/2009/EK rendelete (2009. január 14.) a számítógépes helyfoglalási rendszerek ügyviteli szabályzatáról és a 2299/89/EGK tanácsi rendelet hatályon kívül helyezéséről
- Az Európai Parlament és a Tanács 1177/2010/EU rendelete (2010. november 24.) a tengeri és belvízi közlekedést igénybe vevő utasok jogairól, valamint a 2006/2004/EK rendelet módosításáról
- Az Európai Parlament és a Tanács 181/2011/EU rendelete (2011. február 16.) az autóbusszal közlekedő utasok jogairól és a 2006/2004/EK rendelet módosításáról
- Az Európai Parlament és a Tanács 1169/2011/EU rendelete (2011. október 25.) a fogyasztók élelmiszerekkel kapcsolatos tájékoztatásáról, az 1924/2006/EK és az 1925/2006/EK európai parlamenti és tanácsi rendelet módosításáról és a 87/250/EGK bizottsági irányelv, a 90/496/EGK tanácsi irányelv, az 1999/10/EK bizottsági irányelv, a 2000/13/EK európai parlamenti és tanácsi irányelv, a 2002/67/EK és a 2008/5/EK bizottsági irányelv és a 608/2004/EK bizottsági rendelet hatályon kívül helyezéséről
- Az Európai Parlament és a Tanács 1215/2012/EU rendelete (2012. december 12.) a polgári és kereskedelmi ügyekben a joghatóságról, valamint a határozatok elismeréséről és végrehajtásáról (átdolgozás)
- Az Európai Parlament és a Tanács 524/2013/EU rendelete (2013. május 21.) a fogyasztói jogviták online rendezéséről, valamint a 2006/2004/EK rendelet és a 2009/22/EK irányelv módosításáról (fogyasztói online vitarendezési irányelv)

- Az Európai Parlament és a Tanács 536/2014/EU rendelete (2014. április 16.) az emberi felhasználásra szánt gyógyszerek klinikai vizsgálatairól és a 2001/20/EK irányelv hatályon kívül helyezéséről
- Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2015/2283 rendelete (2015. november 25.) az új élelmiszerekről, az 1169/2011/EU európai parlamenti és tanácsi rendelet módosításáról, valamint a 258/97/EK európai parlamenti és tanácsi rendelet és az 1852/2001/EK bizottsági rendelet hatályon kívül helyezéséről
- Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2016/679 rendelete (2016. április 27.) a természetes személyeknek a személyes adatok kezelése tekintetében történő védelméről és az ilyen adatok szabad áramlásáról, valamint a 95/46/EK rendelet hatályon kívül helyezéséről (általános adatvédelmi rendelet)
- Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2017/625 rendelete (2017. március 15.) az élelmiszer- és takarmányjog, valamint az állategészségügyi és állatjóléti szabályok, a növényegészségügyi szabályok, és a növényvédő szerekre vonatkozó szabályok alkalmazásának biztosítása céljából végzett hatósági ellenőrzésekről és más hatósági tevékenységekről, továbbá a 999/2001/EK, a 396/2005/EK, az 1069/2009/EK, az 1107/2009/EK, az 1151/2012/EU, a 652/2014/EU, az (EU) 2016/429 és az (EU) 2016/2031 európai parlamenti és tanácsi rendelet, az 1/2005/EK és az 1099/2009/EK tanácsi rendelet, valamint a 98/58/EK, az 1999/74/EK, a 2007/43/EK, a 2008/119/EK és a 2008/120/EK tanácsi irányelv módosításáról, és a 854/2004/EK és a 882/2004/EK európai parlamenti és tanácsi rendelet, a 89/608/EGK, a 89/662/EGK, a 90/425/EGK, a 91/496/EGK, a 96/23/EK, a 96/93/EK és a 97/78/EK tanácsi irányelv és a 92/438/EGK tanácsi határozat hatályon kívül helyezéséről (a hatósági ellenőrzésekről szóló rendelet)
- Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2017/745 rendelete (2017. április 5.) az orvostechnikai eszközökről, a 2001/83/EK irányelv, a 178/2002/EK rendelet és az 1223/2009/EK rendelet módosításáról, valamint a 90/385/EGK és a 93/42/EGK tanácsi irányelv hatályon kívül helyezéséről
- Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2017/746 rendelete (2017. április 5.) az in vitro diagnosztikai orvostechnikai eszközökről, valamint a 98/79/EK irányelv és a 2010/227/EU bizottsági határozat hatályon kívül helyezéséről
- Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2017/2394 rendelete (2017. december 12.) a fogyasztóvédelmi jogszabályok végrehajtásáért felelős nemzeti hatóságok közötti együttműködésről és a 2006/2004/EK rendelet hatályon kívül helyezéséről (Új CPC rendelet)
- Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2018/302 rendelete (2018. február 28.) a belső piacon belül a vevő állampolgársága, lakóhelye vagy letelepedési helye alapján történő indokolatlan területi alapú tartalomkorlátozással és a megkülönböztetés egyéb formáival szembeni fellépésről, valamint a 2006/2004/EK és az (EU) 2017/2394 rendelet, továbbá a 2009/22/EK irányelv módosításáról
- Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2018/1139 rendelete (2018. július 4.) a polgári légi közlekedés területén alkalmazandó közös szabályokról és az Európai Unió Repülésbiztonsági Ügynökségének

létrehozásáról és a 2111/2005/EK, az 1008/2008/EK, a 996/2010/EU, a 376/2014/EU európai parlamenti és tanácsi rendelet és a 2014/30/EU és a 2014/53/EU európai parlamenti és tanácsi irányelv módosításáról, valamint az 552/2004/EK és a 216/2008/EK európai parlamenti és tanácsi rendelet és a 3922/91/EGK tanácsi rendelet hatályon kívül helyezéséről

Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2018/1724 rendelete (2018. október 2.) az információkhoz, eljárásokhoz, valamint segítségnyújtó és problémamegoldó szolgáltatásokhoz hozzáférést biztosító egységes digitális kapu létrehozásáról, továbbá az 1024/2012/EU rendelet módosításáról

Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2018/1971 rendelete (2018. december 11.) az Európai Elektronikus Hírközlési Szabályozók Testületének (BEREC) és a BEREC Működését Segítő Ügynökségnek (BEREC Hivatal) a létrehozásáról, az (EU) 2015/2120 rendelet módosításáról, valamint az 1211/2009/EK rendelet hatályon kívül helyezéséről

Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2019/881 rendelete (2019. április 17.) az ENISA-ról (az Európai Unió Kiberbiztonsági Ügynökségről) és az információs és kommunikációs technológiák kiberbiztonsági tanúsításáról, valamint az 526/2013/EU rendelet hatályon kívül helyezéséről (kiberbiztonsági jogszabály)

Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2019/1020 rendelete (2019. június 20.) a piacfelügyeletről és a termékek megfelelőségéről, valamint a 2004/42/EK irányelv, továbbá a 765/2008/EK és a 305/2011/EU rendelet módosításáról

Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2019/1381 rendelete (2019. június 20.) az élelmiszerláncban alkalmazott uniós kockázatértékelés átláthatóságáról és fenntarthatóságáról, továbbá a 178/2002/EK, az 1829/2003/EK, az 1831/2003/EK, a 2065/2003/EK, az 1935/2004/EK, az 1331/2008/EK, az 1107/2009/EK, valamint az (EU) 2015/2283 rendelet és a 2001/18/EK irányelv módosításáról

Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2021/522 rendelete (2021. március 24.) a 2021–2027-es időszakra szóló uniós egészségügyi cselekvési program (az „EU az egészségért program”) létrehozásáról és a 282/2014/EU rendelet hatályon kívül helyezéséről

Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2021/1230 rendelete (2021. július 14.) az Unióban történő határon átnyúló fizetésekről

Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2022/1925 rendelete a digitális ágazat vonatkozásában a versengő és tisztességes piacokról (a digitális piacokról szóló jogszabály)

Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2022/2065 rendelete (2022. október 19.) a digitális szolgáltatások egységes piacáról és a 2000/31/EK irányelv módosításáról (digitális szolgáltatásokról szóló rendelet)

Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2023/988 rendelete (2023. május 10.) az általános termék-biztonságról, az 1025/2012/EU európai parlamenti és tanácsi rendelet és az (EU) 2020/1828 európai parlamenti és tanácsi irányelv módosításáról, valamint a 2001/95/EK európai parlamenti és tanácsi irányelv és a 87/357/EGK tanácsi irányelv hatályon kívül helyezéséről

Irányelvek

- A Tanács 93/13/EGK irányelve (1993. április 5.) a fogyasztókkal kötött szerződésekben alkalmazott tisztességtelen feltételekről
- A Tanács 2011/64/EU irányelve (2011. június 21.) a dohánygyártmányokra alkalmazott jövedéki adó szerkezetéről és adókulcsáról
- Az Európai Parlament és a Tanács (2001. december 3.) 2001/95/EK irányelve az általános termékbiztonságról
- Az Európai Parlament és a Tanács 1999/44/EK irányelve (1999. május 25.) a fogyasztási cikkek adásvételének és a kapcsolódó jótállásnak egyes vonatkozásairól
- Az Európai Parlament és a Tanács 2000/31/EK irányelve (2000. június 8.) a belső piacon az információs társadalommal összefüggő szolgáltatások, különösen az elektronikus kereskedelem, egyes jogi vonatkozásairól (elektronikus kereskedelemről szóló irányelv)
- Az Európai Parlament és a Tanács 2001/18/EK irányelve (2001. március 12.) a géntechnológiával módosított szervezetek környezetbe történő szándékos kibocsátásáról
- Az Európai Parlament és a Tanács 2001/83/EK irányelve (2001. november 6.) az emberi felhasználásra szánt gyógyszerek közösségi kódexéről
- Az Európai Parlament és a Tanács 2005/29/EK irányelve (2005. május 11.) a belső piacon az üzleti vállalkozások fogyasztókkal szemben folytatott tisztességtelen kereskedelmi gyakorlatairól, valamint a 84/450/EGK tanácsi irányelv, a 97/7/EK, a 98/27/EK és a 2002/65/EK európai parlamenti és tanácsi irányelvek, valamint a 2006/2004/EK európai parlamenti és tanácsi rendelet módosításáról („Irányelv a tisztességtelen kereskedelmi gyakorlatokról”, UCP-irányelv)
- Az Európai Parlament és a Tanács 2006/114/EK irányelve (2006. december 12.) a megtévesztő és összehasonlító reklámról
- Az Európai Parlament és a Tanács 2008/48/EK irányelve (2008. április 23.) a fogyasztói hitelmegállapodásokról és a 87/102/EGK tanácsi irányelv hatályon kívül helyezéséről
- Az Európai Parlament és a Tanács 2008/122/EK irányelve (2009. január 14.) a szálláshelyek időben megosztott használati jogára, a hosszú távra szóló üdülési termékekre, ezek viszontértékesítésére és cseréjére vonatkozó szerződések egyes szempontjai tekintetében a fogyasztók védelméről
- Az Európai Parlament és a Tanács 2011/83/EU irányelve (2011. október 25.) a fogyasztók jogairól, a 93/13/EGK tanácsi irányelv és az 1999/44/EK európai parlamenti és tanácsi irányelv módosításáról, valamint a 85/577/EGK tanácsi irányelv és a 97/7/EK európai parlamenti és tanácsi irányelv hatályon kívül helyezéséről (CR-irányelv)
- Az Európai Parlament és a Tanács 2013/11/EU irányelve (2013. május 21.) a fogyasztói jogviták alternatív rendezéséről, valamint a 2006/2004/EK rendelet és a 2009/22/EK irányelv módosításáról

- Az Európai Parlament és a Tanács 2014/17/EU irányelve (2014. február 4.) a lakóingatlanokhoz kapcsolódó fogyasztói hitelmegállapodásokról, valamint a 2008/48/EK és a 2013/36/EU irányelv és az 1093/2010/EU rendelet módosításáról
- Az Európai Parlament és a Tanács 2014/40/EU irányelve (2014. április 3.) a tagállamoknak a dohánytermékek és kapcsolódó termékek gyártására, kisserelésére és értékesítésére vonatkozó törvényi, rendeleti és közigazgatási rendelkezései közelítéséről és a 2001/37/EK irányelv hatályon kívül helyezéséről
- Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2015/412 irányelve (2015. március 11.) a 2001/18/EK irányelvnek a tagállamok számára a géntechnológiával módosított szervezetek (GMO-k) területükön történő termesztésének korlátozására, illetve megtiltására biztosított lehetőség tekintetében történő módosításáról
- Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2015/2302 irányelve (2015. november 25.) az utazási csomagokról és az utazási szolgáltatáseggyüttesekről, valamint a 2006/2004/EK rendelet és a 2011/83/EU európai parlamenti és tanácsi irányelv módosításáról, továbbá a 90/314/EGK tanácsi irányelv hatályon kívül helyezéséről
- Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2015/2366 irányelve (2015. november 25.) a belső piaci pénzforgalmi szolgáltatásokról és a 2002/65/EK, a 2009/110/EK és a 2013/36/EU irányelv és a 1093/2010/EU rendelet módosításáról, valamint a 2007/64/EK irányelv hatályon kívül helyezéséről
- Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2016/97 irányelve (2016. január 20.) a biztosítási értékesítésről
- Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2018/1972 irányelve (2018. december 11.) az Európai Elektronikus Hírközlési Kódex létrehozásáról (átdolgozás), EGT-vonatkozású szöveg
- Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2019/770 irányelve (2019. május 20.) a digitális tartalom szolgáltatására és digitális szolgáltatások nyújtására irányuló szerződések egyes vonatkozásairól
- Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2019/771 irányelve (2019. május 20.) az áruk adásvételére irányuló szerződések egyes vonatkozásairól, az (EU) 2017/2394 rendelet és a 2009/22/EK irányelv módosításáról, valamint az 1999/44/EK irányelv hatályon kívül helyezéséről
- Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2022/2555 irányelve (2022. december 14.) az Unió egész területén egységesen magas szintű kiberbiztonságot biztosító intézkedésekről, valamint a 910/2014/EU rendelet és az (EU) 2018/1972 irányelv módosításáról és az (EU) 2016/1148 irányelv hatályon kívül helyezéséről
- Az Európai Parlament és a Tanács 2019/2161 irányelve (2019. november 27.) a 93/13/EGK tanácsi irányelvnek, valamint a 98/6/EK, a 2005/29/EK és a 2011/83/EU európai parlamenti és tanácsi irányelvnek az uniós fogyasztóvédelmi szabályok hatékonyabb végrehajtása és korszerűsítése tekintetében történő módosításáról (Omnibus-irányelv)

Határozatok

- A Tanács 2001/470/EK határozata (2001. május 28.) az Európai Igazságügyi Hálózat létrehozásáról polgári és kereskedelmi ügyekben
- A Bizottság 2010/15/EU határozata (2009. december 16.) a 2001/95/EK irányelv (az általános termék-biztonságról szóló irányelv) 12. cikke alapján létrehozott Közösségi Gyors Tájékoztatási Rendszer (RAPEX) és a II. cikke alapján létrehozott értesítési eljárás irányítására vonatkozó iránymutatások megállapításáról
- A Bizottság (EU) 2019/417 végrehajtási határozata (2018. november 8.) az általános termékbiztonságról szóló 2001/95/EK irányelv 12. cikke alapján létrehozott Európai Unió Gyors Tájékoztatási Rendszer (RAPEX) és annak értesítési rendszere alkalmazására vonatkozó iránymutatások megállapításáról

Kozák Kornélia

Az aránytalan többletköltség értelmezése a szavatossági jogok rendszerében, kitekintéssel a bírói gyakorlatra*

Bevezetés

A szavatossági jogok kétlépcsős rendszerének jelenlegi formáját az 1999/44/EK irányelvvel¹ vezették be a Polgári Törvénykönyvről szóló 1959. évi IV. törvénybe (a továbbiakban: rPtk.). Az irányelv a szavatossági jogok új rendszerét teremtette meg, prioritást adva a természetbeni teljesítésnek kijavítás vagy kicserélés formájában. Ugyan az irányelv csak a fogyasztási cikkek fogyasztó és vállalkozás közötti adásvételére vonatkozott, a jogalkotó az átültetés során a kötelmi jog általános szabályai közé ültette át, így a legtöbb szabályt valamennyi szerződéstípus keretében alkalmazták, és alkalmazását nem szűkítette le a fogyasztó és vállalkozás közötti viszonyra. A Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény (a továbbiakban: Ptk.) fenntartotta ezt a szabályozási technikát. Az (EU) 2019/771 európai parlamenti és tanácsi irányelv nem változtatott a kétlépcsős rendszeren, azonban az aránytalanság tekintetében új szabályt vezetett be, illetve az irányelv átültetése során a jogalkotó már más technikát választott, és nem a Ptk.-ban vezették be a szabályokat, hanem egy külön kormányrendeletet alkottak.²

Az aránytalan többletköltség előírása szintén az 1999/44/EK irányelv átültetésével került bele az rPtk.-ba, az előírást természetesen a jelenleg hatályos jogszabály

* A tanulmány az NMHH-val kötött EM-1/1/2022. számú együttműködési megállapodásban részletezett feladatok végrehajtása céljából készült.

¹ 1999/44/EK irányelv.

² 373/2021. (VI. 30.) Korm. rendelet.

is tartalmazza. Amennyiben egy fogyasztási cikk hibásnak bizonyul, és a jogosult él a szavatossági előírások adta választási jogával, a kötelezettnek lehetősége van ezt a választást befolyásolni: a jogszabályok alapján élhet azzal a kifogással, hogy a választott szavatossági igény aránytalan többletköltséget okozna számára. Az aránytalan többletköltségi szabálynak tehát kettős „feladata” van: egyrészt védi a kötelezettet és megadja neki a lehetőséget, hogy a felmerült költségek mértékét befolyásolhassa, másrészt korlátozza a jogosult által választható szavatossági igények körét. Az aránytalanság értelmezése körében két kérdés merül fel: milyen viszonylatban kell értelmezni az aránytalan többletköltséget, illetve megtagadható-e valamely elsőlépcsős szavatossági jog teljesítése aránytalanságra hivatkozással abban az esetben is, ha csak az egyik érvényesíthető, mert a másik elsőlépcsős jog teljesítése már a kezdetektől fogva lehetetlen.

Jelen tanulmányban bemutatom az aránytalan többletköltségre vonatkozó hazai és uniós jogszabályi rendelkezéseket és azok bírósági értelmezését.

Az aránytalan többletköltség hazai és uniós szabályozása

Aránytalan többletköltség a Ptk. szavatossági rendszerében

2003. július 1-jétől került be a hibás teljesítés esetén érvényesítendő szavatossági jogok rendszerébe az aránytalan többletköltségi szabály. Az rPtk. 306. § (1) bekezdés a) pontja értelmében a jogosult hibás teljesítés esetén elsősorban – választása szerint – kijavítást vagy kicserélést követelhetett, kivéve, ha a választott szavatossági igény teljesítése lehetetlen, vagy ha az a kötelezettnek a másik szavatossági igény teljesítésével összehasonlítva aránytalan többletköltséget eredményezne. Ebben a körben több szempontot kell értékelni, így a szolgáltatott dolog hibátlan állapotban képviselt értékét, a szerződésszegés súlyát és a szavatossági jog teljesítésével a jogosultnak okozott kényelmetlenséget. Ugyanezen § b) pontja szerint, ha a jogosultnak sem kijavításra, sem kicserélésre nem volt joga, vagy ha a kötelezett a kijavítást, illetve a kicserélést nem vállalta, vagy e kötelezettségének a (2) bekezdésben írt feltételekkel nem tudott eleget tenni – választása szerint –, megfelelő árleszállítást igényelhetett vagy elállhatott a szerződéstől.

Az új Ptk. lényegében nem változtatott a szavatossági jogok rendszerén, meghagyja azok kétlépcsős rendszerét, és az aránytalanság szabályai is változatlanok maradtak. A 6:159. § (2) bekezdés a) pontja értelmében a jogosult kellékszavatossági igénye alapján választása szerint:

„kijavítást vagy kicserélést igényelhet, kivéve, ha a választott kellékszavatossági jog teljesítése lehetetlen, vagy ha az a kötelezettnek – másik kellékszavatossági igény teljesítésével összehasonlítva – aránytalan többletköltséget eredményezne, figyelembe véve a szolgáltatás hibátlan állapotban képviselt értékét, a szerződésszegés súlyát és a kellékszavatossági jog teljesítésével a jogosultnak okozott érdeksérelmet”.

A *b)* pont alapján a jogosult:

„az ellenszolgáltatás arányos leszállítását igényelheti, – a (2a) bekezdés szerinti kivétellel – a hibát a kötelezett költségére maga kijavíthatja vagy mással kijavíttathatja, vagy a szerződéstől elállhat, ha a kötelezett a kijavítást vagy a kicserélést nem vállalta, e kötelezettségének a (4) bekezdés szerinti feltételekkel nem tud eleget tenni, vagy ha a jogosultnak a kijavításhoz vagy kicseréléshez fűződő érdeke megszűnt”.

Látható tehát, hogy ugyan a választás joga a jogosultat illeti meg, ezt a választási jogot azonban a kötelezett befolyásolhatja, illetve megghiúsíthatja, és élhet azzal a kifogással, hogy a jogosult által választott szavatossági jog teljesítése aránytalan többletköltséget okoz számára.

Mivel az aránytalan többletköltségre vonatkozó szabály bevezetése a fogyasztói irányelvből származó kötelezettség volt, ezért a tanulmány következő részében az uniós szabályozást és annak bírósági értelmezését ismertetem.

Az aránytalan többletköltség uniós jogszabályi előírásai

A fogyasztási cikkek adásvételének és a kapcsolódó jótállásnak egyes vonatkozásairól szóló 1999/44/EK irányelv rendelkezései

A fogyasztási cikkek adásvételének és a kapcsolódó jótállásnak egyes vonatkozásairól szóló 1999/44/EK irányelv átültetése jelentős változásokat hozott a hazai szavatossági rendszerben. Egyrészt bevezette a szavatossági jogok kétlépcsős rendszerét, az első lépcsőben prioritást adva a természetbeni teljesítésnek kijavítás vagy kicserélés formájában, másrészt bevezették az aránytalan többletköltség szabályát, amely korlátozza a szavatossági igények érvényesítését. Az irányelv átültetésére vonatkozóan Vékás

kifejezetten érvelt a Ptk.-ba implementálás mellett, s hangsúlyozta, hogy „így lehet kihasználni az Irányelv átültetéséből nyerhető modernizációs lehetőségeket”.³

Az irányelv (11) preambulumbekkezdése szerint a fogyasztó először az áru kijavítását vagy kicserélését követelhetette az eladótól, kivéve, ha az ilyen orvoslás nem volt lehetséges vagy aránytalan volt. Az orvoslás aránytalan voltát objektív alapon kell megállapítani, és aránytalannak kell tekinteni, amennyiben annak alkalmazása más orvoslási módszerrel összehasonlítva észszerűtlen költségekkel jár. Arra vonatkozóan, hogy a költségek mikor minősülnek észszerűtlennek, a preambulumbekkezdés úgy rendelkezett, ha az egyik orvoslási módszer költségei jelentős mértékben meghaladják a másik orvoslási módszer költségeit, úgy azokat észszerűtlennek kell tekinteni.

Az irányelv 3. cikke felsorolta a hibás teljesítés esetén a fogyasztót megillető jogokat, és kimondta, hogy a fogyasztó az eladótól először a fogyasztási cikk térítésmentes kijavítását vagy kicserélését követelheti, kivéve, ha ez lehetetlen vagy aránytalan. Az aránytalanságra vonatkozóan a következő szempontokat jelölte meg: a fogyasztási cikk hibátlan állapotban értéke, a hiba jelentősége, illetve hogy az alternatív orvoslási módszer a fogyasztónak okozott jelentős kényelmetlenség nélkül végrehajtható-e.

Az Európai Unió Bíróságának ítélete az aránytalan többletköltség értelmezésére vonatkozóan

Az Európai Unió Bírósága 2011. június 16-i ítéletében elsősorban a hibás termék eltávolításának és az új, hibátlan termék újra beépítésének költségeivel foglalkozott és értelmezte a fogyasztási irányelv aránytalansági előírását. Eljárásában két, németországi ügyet kapcsolt össze. Az egyikben a vevő csiszolt járólapra vonatkozó adásvételi szerződést kötött 1382,27 euró áron, és miután a járólapok nagyjából kétharmadát beépíttette házába, megállapította, hogy a járólapon szabad szemmel látható sötét foltok jelentek meg. A szakértő arra az eredményre jutott, hogy az említett foltok olyan finom mikrosziszolási nyomok, amelyeket nem lehet eltüntetni, így a hiba orvoslásának egyetlen lehetséges módja a járólap teljes cseréje. Ennek költségeit 5830,57 euró összegre becsülte, amely magában foglalta a hibás termék eltávolítását, valamint az új járólapok lerakásának költségeit is. A *Bundesgerichtshof*⁴ hangsúlyozta, hogy

³ VÉKÁS 2000.

⁴ A Német Szövetségi Köztársaság legfelsőbb bírósága.

a vállalkozás felmerülő költségei meghaladnák a hibátlan fogyasztási cikk értékének 150%-át, amely abszolút aránytalanságot képezne.

A második esetben a felperes egy mosogatógépet vásárolt az interneten keresztül egy háztartási gépeket forgalmazó vállalkozótól, 367 euró értékben. Az alperes a megállapodásnak megfelelően „házhoz szállította” a mosogatógépet, a beszerelés után azonban kiderült, hogy a termék hibás, a javítása pedig lehetetlen. Az alperes kész volt egy új, hibátlan mosogatógépet leszállítani, azonban a hibás termék eltávolítását és az új gép beszerelését már nem vállalta. A felperes felhívta a vállalkozást az eltávolítás és újrabeszerelés költségeinek megtérítésére, aki azonban a felhívásra nem válaszolt, ezért a felperes elállt a szerződéstől. Mindkét esetben lehetségesnek tartotta a bíróság, hogy az irányelv alapján az eladó köteles legalább az eltávolítás és az újrabeszerelés költségeinek viselésére, ezért előzetes döntéshozatal iránti kérelmet terjesztett elő az Európai Unió Bíróságához.

Az Európai Unió Bírósága ítéletében kifejtette, hogy a fogyasztói irányelv 3. cikkének (3) bekezdése alapján a fogyasztó követelheti az eladótól a fogyasztási cikk térítésmentes kijavítását vagy térítésmentes kicserélését, kivéve, ha ez lehetetlen vagy aránytalan. Az uniós jogalkotó az irányelvben biztosított fogyasztóvédelem alapvető összetevőjének szánta a fogyasztási cikk szerződésszerű állapotának térítésmentes helyreállítását, ami a fogyasztót azon pénzügyi terhek veszélyétől kívánja megvédeni, amely e védelem hiányában visszatartaná őt a jogai érvényesítésétől.⁵ Hangsúlyozta, hogy

„ha a nem szerződésszerű fogyasztási cikk kicserélése esetén a fogyasztó nem kérhetné az eladótól, hogy vállalja annak eltávolítását arról a helyről, ahová azt – természetének és megkívánt céljának megfelelően – beépítették, és ugyanazon helyiségben építse be a csereként átadott fogyasztási cikket, úgy e kicserélés olyan pénzügyi többletterheket okozna, amelyeket nem kellett volna viselnie, ha az eladó megfelelően teljesítette volna az adásvételi szerződésben foglaltakat. Ha ugyanis az eladó már az elején szerződésnek megfelelő fogyasztási cikket adott volna át, akkor a fogyasztó csupán egy alkalommal viselte volna a beépítéssel járó költségeket, és nem kellett volna viselnie a hibás fogyasztási cikk eltávolításával járó költségeket”.⁶

⁵ Európai Unió Bírósága – Bíróság, Gebr. Weber GmbH és Jürgen Wittmer C-65/09. sz. ügyben és Ingrid és a Putz Medianess Electronics GmbH C-87/09. sz. ügyben hozott ítélet (2011. június 16.). ECLI:EU:C:2011:396. 45–46. pont. (A továbbiakban: Weber/Putz.)

⁶ Weber/Putz, 47. pont.

A fogyasztói irányelv aránytalansági előírásával kapcsolatban a Bíróság kifejtette, hogy a

„3. cikk (3) bekezdésének második albekezdése pontosítja, hogy valamely orvoslási módszert akkor lehet aránytalannak tekinteni, ha az az eladónak valamely más módszerhez képest ésszerűtlen költségeket okoz, figyelembe véve a fogyasztási cikk hibátlan állapotbani értékét, a hiba jelentőségét, valamint azt, hogy az alternatív orvoslási módszer a fogyasztónak okozott jelentős kényelmetlenség nélkül végrehajtható-e”.⁷

A Bíróság álláspontja szerint ugyan ez a megfogalmazás eléggé nyitott ahhoz, hogy az abszolút aránytalanságot is magában foglalja, azonban a Bíróság arra a következtetésre jutott, hogy az „aránytalan” kifejezést kizárólag a másik orvoslási módszerrel összefüggésben lehet értelmezni, és így a relatív aránytalanság elve érvényesül. Az irányelv szövegéből és rendszeréből is egyértelműen következik, hogy az aránytalanság a nem szerződésszerű fogyasztási cikk kijavítására vagy kicserélésére vonatkozik.⁸ Az ítélet legfontosabb megállapítása az volt, hogy az irányelv az eladó számára kizárólag a lehetetlenség vagy a relatív aránytalanság esetén biztosítja a jogot a hibás fogyasztási cikk kijavításának vagy kicserélésének megtagadására. Ez a gyakorlatban azt jelenti, hogy ha a két elsőlépcsős orvoslási módszer közül csupán az egyik bizonyul lehetségesnek, az eladó nem tagadhatja meg a fogyasztási cikk szerződésszerű állapotának helyreállítását lehetővé tevő egyetlen orvoslási módszert aránytalanságra hivatkozással.⁹ Ezt azzal is indokolta a Bíróság, hogy a második lépcsőben érvényesíthető jogok nem biztosítják ugyanazon fogyasztóvédelmi szintet, mint az elsőlépcsős jogok.¹⁰

Az Európai Unió Bíróságának ítélete különösen a német szakirodalomban jelentős kritikában részesült.¹¹ Magyarországon a döntésnek kevés figyelmet szenteltek.¹²

⁷ Weber/Putz, 67. pont.

⁸ Weber/Putz, 67–68. pont.

⁹ Weber/Putz, 71. pont

¹⁰ Weber/Putz, 72. pont

¹¹ Lásd például: LORENZ 2011: 2241–2245; KAISER 2011: 978–988; GSELL 2011: 988–998.

¹² Az Európai Unió Bíróságának ítéletét, annak német és magyar jogra gyakorolt hatását részletesen elemzi: SCHUBEL–KOZÁK 2012: 385–397. Az ítélettel foglalkozik még: FUGLINSZKY 2016.

Az áruk adásvételére irányuló egyes szerződések vonatkozásairól szóló 2019/771 irányelv rendelkezései

2022. január 1-jével hatályát veszítette az 1999/44/EK irányelv, és ugyanezen időponttól alkalmazandó az áruk adásvételére irányuló egyes szerződések vonatkozásairól szóló 2019/771 irányelv.

Az irányelv (48) preambulumbekzdése a következőt tartalmazza az aránytalanságra vonatkozóan:

„Az áru szerződésszerűvé tétele tekintetében a fogyasztónak meg kell adni a javítás és a csere közötti választás lehetőségét. [...] A fogyasztó azon jogosultságát, hogy választhat a javítás és a csere között, csak abban az esetben kell korlátozni, ha az általa választott megoldás jogilag vagy gyakorlatilag lehetetlen, vagy a rendelkezésre álló másik lehetőséghez képest aránytalanul nagy költséget ró az eladóra. Aránytalan például az áru cseréjét kérni egy kisebb karcolás miatt olyan esetben, ha a csere jelentős költséggel járna, a karcolást viszont könnyen ki lehet javítani.”

A (49) preambulumbekzdés értelmében:

„[A]z eladó számára lehetővé kell tenni, hogy megtagadja az áru szerződésszerűvé tételét, amennyiben mind a javítás, mind a csere lehetetlen, vagy azok aránytalan költséget rónak az eladóra. Ugyanez érvényes akkor is, ha vagy a javítás, vagy a csere lehetetlen, az alternatív megoldás pedig aránytalan költségeket ró az eladóra. Például ha az áru az eredeti kiszállítási helytől eltérő helyen található, a posta- és szállítási költségek aránytalanok lehetnek az eladó számára.”

Az irányelv 13. cikke tartalmazza a fogyasztó rendelkezésére álló jogorvoslatokat. A (2) bekezdés szerint a fogyasztó hibás teljesítés esetén választhat a javítás és a csere között, kivéve, ha az általa választott jogorvoslat lehetetlen vagy a másik jogorvoslattal összehasonlítva aránytalan költséget ró az eladóra. Erre vonatkozóan meghatározza, milyen szempontokat kell figyelembe venni, így az áru a hibátlan állapotbani értékét, a hiba jelentőségét illetve azt, hogy az alternatív jogorvoslat a fogyasztónak okozott jelentős kényelmetlenség nélkül végrehajtható-e.

Ahogy a bevezetőben már említettem, az irányelv új aránytalansági szabályt vezet be, és szakít a korábban kialakított bírói jogértelmezéssel. Fontos rendelkezést tartalmaz a 13. cikk (3) bekezdése, miszerint „[a]z eladó megtagadhatja az áru szerződésszerűvé tételét, amennyiben a javítás, illetve a csere lehetetlen vagy aránytalan költséget róna az eladóra, figyelembe véve valamennyi körülményt, többek között a (2) bekezdés

a) és b) pontjában említett körülményeket”. A (49) preambulumbekzdés és a 13. cikk (3) bekezdése utat nyit az abszolút aránytalansági értelmezésnek, és tulajdonképpen felülírja a fogyasztói irányelv aránytalansági szabályait, valamint annak bírósági jogértelmezését.

Az aránytalanságra vonatkozó magyar szakirodalmi álláspont

Az uniós szabályozás tükrében látható, miért is fontos a gyakorlatban az aránytalanság kérdése. És bár a magyar szakirodalom viszonylag szűk körben foglalkozik a kérdéssel, az alábbiakban bemutatom a régi és a jelenleg hatályos jogszabályi előíráshoz kapcsolódó szakirodalmi és bírósági álláspontot.

Az aránytalan többletköltség értelmezése a régi Ptk. fényében

Az rPtk. 306. § (1) bekezdés *a)* pontjának fentebb már ismertetett szövege szerint a jogosultnak elsősorban a javítás és a csere között volt választási lehetősége. A törvény-szöveg megfogalmazása azt a nézetet erősítette, hogy az aránytalan többletköltséget csak az elsőlépcsős jogok tekintetében kell értékelni. A szakirodalomban azonban túlnyomórészt ezzel ellentétes álláspont fogalmazódott meg.

A szakirodalomban többnyire csak a törvényi szabályozás leírását találjuk, annak részletes magyarázatát vagy értelmezését nem.¹³ Vékás a fogyasztói adásvételről szóló irányelv átültetésével kapcsolatban a következőt fogalmazta meg:

„Aránytalan a fogyasztó által választott szavatossági igény, ha az az eladónak az alternatív szavatossági joggal összehasonlítva ésszerűtlenül magas költségeket okoz, figyelembe véve a vétel tárgyának hibátlan állapotbani értékét, a szerződésszegés súlyát és azt a körülményt, hogy az alternatív szavatossági jog a fogyasztó jelentős kényelmetlensége nélkül gyakorolható volna-e. Ez a common law-szellemet sugalló, részletes és ezért kissé bonyolult szabályozás a felek érdekeinek kiegyensúlyozott védelmére törekszik, és azt akarja elérni, hogy kijavításra rendszerint nagyértékű, kicserélésre viszonylag kisebb értékű áruk esetében kerüljön sor.”¹⁴

¹³ FAZEKAS 2017; BÍRÓ 2006; NAGY–KENDE 2004: 22–26.

¹⁴ VÉKÁS 2000.

Vékás álláspontját a bírói gyakorlat is átvette, és több bírósági döntésben olvasható ez az érvelés.¹⁵ Ezzel kapcsolatban azonban megjegyezném, hogy az irányelv rendelkezéseiből ez az értelmezés nem olvasható ki.

Értelmezik azt a kérdést, hogy az arányosság körében a törvény szóhasználata szerinti másik szavatossági igény alatt pontosan mit is kell érteni: csak az első lépcsőben nevesített másik szavatossági igényt vagy a második lépcsőben nevesített szavatossági jogokat is figyelembe kell-e venni az arányossági vizsgálat körében. A Jogtár-kommentár a következőképp fogalmazott:

„A helyes értelmezésnél az (1) bekezdés b) pontjának első mondatrészét is figyelembe kell venni. Ennek értelmében a második lépcsőben nevesített jogok közül a jogosult akkor választhat, ha sem kijavításra, sem kicserélésre nincs joga. Ez a feltétel – az a) pont szabálya szerint – akkor valósul meg, ha a jogosult a kijavítást vagy a kicserélést azért nem követelheti, mert azok teljesítése vagy lehetetlen, vagy aránytalan. Ebből következően az a) pont szerinti arányossági feltétel vizsgálatakor az nem szűkíthető az első lépcsőben nevesített – és nem érvényesített – másik jogra, hanem azt a még választható valamennyi szavatossági jog szempontjából vizsgálni kell.”¹⁶

Az akkori kommentárirodalomról megállapítható, hogy az aránytalanság kérdésével kevésbé foglalkoztak. Általános megállapítások találhatók, mint például a következő:

„Az, hogy a második lépcsős szavatossági jogokra való áttérés aránytalanságra hivatkozással mikor lehetséges, attól függ, hogy a kijavítás, illetve kicserélés aránytalan többletköltséget okoz-e a kötelezett számára az irányelvből átvett kritériumok szerint. Az aránytalanság részletes szabályozása a felek érdekeinek kiegyensúlyozott védelmét és azt hivatott biztosítani, hogy kijavításra rendszerint nagy értékű, kicserélésre viszonylag kisebb értékű dolog esetében kerüljön sor.”¹⁷

Ez a megállapítás már csak azért sem érthető, mert az aránytalanság kérdésére vonatkozóan nem található részletes szabály.

A Kúria az 1/2012. (VI. 21.) PK véleményében foglalkozott a rendelkezés értelmezésével, és egyértelműen megállapította:

„[A]z arányossági feltétel vizsgálata során a Ptk. 306. § (1) bekezdés a) és b) pontjainak és (3) bekezdésének helyes értelme szerint nem csupán az első lépcsőbe tartozó másik, hanem valamennyi,

¹⁵ Lásd például: Pfv. 20.429/2010/7; P.20.272/2010/16; P.24.000/2010/19.

¹⁶ Jogtár-kommentár az rPtk.-hoz 2. Kijavítás, kicserélés, A) pont.

¹⁷ GÁRDOS 2007: 1097. Ezt vette át: KAPA 2006: 637; BÁRTFAI et al. 2004; CSÉCSY 2010.

még választható szavatossági jogot figyelembe kell venni, a szolgáltatott dolog hibátlan állapotban képviselt értékének, a szerződésszegés súlyának, és a szavatossági jog teljesítésével a jogosultnak okozott kényelmetlenségnek az együttes mérlegelésével. Ennek megfelelően nem kérhet például kijavítást a jogosult akkor, ha ez a kötelezettnek az árleszállításhoz képest aránytalan többletköltséget eredményezne.”¹⁸

Az aránytalan többletköltség értelmezése az új Ptk. fényében

Az új Ptk.-val kapcsolatban megjelent szakirodalomban is megfigyelhető, hogy kevés figyelmet szentel az aránytalanság és azon belül az abszolút és relatív aránytalanság problematikájának, és fenntartja a régi Ptk.-hoz kifejtett értelmezést. Farkas úgy fogalmaz, hogy az arányosság vizsgálata körében nem csupán az elsőlépcsős jogokat kell figyelembe venni, hanem valamennyi még választható szavatossági jogot, amelyek alkalmasak a hibás teljesítés orvoslására. Ezzel tulajdonképpen fenntartja a Kúria PK véleményében foglaltakat.¹⁹

Fuglinszky 2016-ban részletesen foglalkozott az aránytalanság kérdésével, mégpedig az Európai Unió Bíróságának fentebb ismertetett döntésén keresztül.²⁰ A törvényi szabályozásra vonatkozóan megjegyzi:

„[A] normaszöveg tehát lehetővé teszi a Ptk. szabályainak eurokonform értelmezését a Weber/ Putz-döntésnek megfelelően, vagyis akként, hogy a költségek aránytalansága csak a kellékszavatossági igények első szintjén található kijavítás és kicserélés közötti (azaz az »első szinten belüli«) választást korlátozza, nem vizsgálható azonban a vertikális dimenzióban; ha a szerződésszerű állapot helyreállítása a kijavítás vagy kicserélés közül valamelyik útján lehetséges, nem legitimálja a második szinten található kellékszavatossági igényekre (a kötelezett érdekében) történő áttérést a kijavítással, illetve kicseréléssel járó költségek észszerűtlenül, aránytalanul magas összege.”²¹

A normaszövegen túl azonban megvizsgálta a bírói gyakorlatot is, és ezzel kapcsolatban hangsúlyozta, hogy az Európai Unió Bírósága által megfogalmazottaktól eltérő álláspont „terjedt el és vált uralkodóvá”. Megjegyzi, hogy a Kúria – fentebb már

¹⁸ A Kúria 1/2012. (VI. 21.) PK véleménye a hibás teljesítéssel kapcsolatos egyes jogalkalmazási kérdésekről, 4. pont.

¹⁹ FARKAS 2021: 490; FARKAS 2023: 506.

²⁰ FUGLINSZKY 2016.

²¹ FUGLINSZKY 2016: 36.

ismertetett – PK véleménye alapján az arányossági feltétel teljesülését nem csupán az elsőlépcsős jogok tekintetében kell vizsgálni, hanem valamennyi, még rendelkezésre álló szavatossági jogok körében.²² Kritikaként fogalmazta meg, hogy a Kúria az Európai Unió Bíróságának ítéletét „alig több mint egy esztendővel később, 2012. június 21-én kibocsátott kollégiumi véleményében teljesen figyelmen kívül hagyta”. És bár alapvetően egyetért a Kúria PK véleményében foglaltakkal, mégis megállapítható, hogy „e bírói gyakorlat nem felel meg a Weber/Putz-döntés által értelmezett uniós jognak”. Az uniós jog szupremáciája alapján pedig kimondható, hogy a PK véleményben foglaltak nem alkalmazhatók a fogyasztói adásvétel területén, vagyis az arányosság nem vizsgálható valamennyi, még rendelkezésre álló első- és második lépcsős jog tekintetében, a vizsgálatnak az elsőlépcsős jogokra kell korlátozódnia.²³

Leszkoven az arányosság körében foglalkozott a régi és az új Ptk.-ban található szövegváltozatokkal is, és kiemelte, hogy míg a jelenleg hatályos szövegváltozat „másik” kellékszavatossági igényről szól, addig a régi Ptk. „a másik” szavatossági igényt említette az aránytalanság vizsgálata körében. Azonban egyetért a Kúria fentebb említett PK véleményében foglaltakkal, tehát: „[A]z első lépcsőbe tartozó igények közötti válogatás alkalmával valamennyi, még választható szavatossági jogot figyelembe kell venni. Nem kérhet kijavítást a jogosult akkor – mondja a PK vélemény – ha ez a kötelezettnek az árleszállításhoz képest aránytalan többletköltséget eredményezne.”²⁴

Speciális szabályok az aránytalan többletköltségre vonatkozóan

A fogyasztó és vállalkozás közötti, az áruk adásvételére, valamint a digitális tartalom szolgáltatására és digitális szolgáltatások nyújtására irányuló szerződések részletes szabályairól szóló 373/2021. (VI. 30.) Kormányrendelet aránytalansági szabálya

A 2019/771 európai parlamenti és tanácsi irányelv szabályait a fogyasztó és vállalkozás közötti, az áruk adásvételére, valamint a digitális tartalom szolgáltatására és digitális szolgáltatások nyújtására irányuló szerződések részletes szabályairól szóló

²² FUGLINSZKY 2016: 37.

²³ FUGLINSZKY 2016: 37.

²⁴ LESZKOVEN 2018: 282.

373/2021. (VI. 30.) Korm. rendelettel ültették át. Az aránytalanságra vonatkozó szabályokat a Korm. rendelet 12. §-ában találjuk, amely a következőt tartalmazza:

„A vállalkozás megtagadhatja az áru szerződésszerűvé tételét, ha a kijavítás, illetve a kicserélés lehetetlen, vagy ha az aránytalan többletköltséget eredményezne a vállalkozásnak, figyelembe véve valamennyi körülményt, ideértve a szolgáltatás hibátlan állapotban képviselt értékét, valamint a szerződésszegés súlyát.”

Ez a szabály tulajdonképpen tisztázza az aránytalan többletköltség alkalmazásának és értelmezésének kérdését, és megnyitja a lehetőséget a vállalkozás számára, hogy mindkét elsőlépcsős jog teljesítését megtagadhassa aránytalanságra hivatkozással. Szükséges azonban felhívni a figyelmet arra, hogy a kormányrendeletet kizárólag a fogyasztó és vállalkozás között, áruk adásvételére irányuló szerződések esetében alkalmazzák. A Ptk. hibás teljesítésre, a kellékszavatosságra és jótállásra vonatkozó szabályai pedig azokat a kérdéseket rendezik, amelyekben a kormányrendelet nem tartalmaz speciális rendelkezést, tehát a Ptk. és a kormányrendelet szabályait együttesen kell alkalmazni.

Az egyes tartós fogyasztási cikkekre vonatkozó 151/2003. (IX. 22.) Korm.rendelet

Az egyes tartós fogyasztási cikkekre vonatkozó 151/2003. (IX. 22.) Korm. rendeletet a Polgári Törvénykönyv szerinti, fogyasztó és vállalkozás közötti szerződés keretében eladott és a Korm. rendelet mellékletében felsorolt új tartós fogyasztási cikkekre kell alkalmazni.²⁵ A Korm. rendelet 7. §-a speciális aránytalansági szabályt tartalmaz, amely a következő:

„Ha a fogyasztó a fogyasztási cikk meghibásodása miatt a vásárlástól (üzembe helyezéstől) számított három munkanapon belül érvényesít csereigényt, a vállalkozás nem hivatkozhat a Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény 6:159. § (2) bekezdés a) pontja értelmében aránytalan

²⁵ A Korm. rendelet mellékletét a fogyasztóvédelemmel összefüggő kormányrendeletek módosításáról szóló 93/2024 (IV. 23.) Korm. rendelet hatályon kívül helyezi, így 2024. július 1-jétől a 151/2003. (IX. 22.) Korm. rendeletet a fogyasztó és vállalkozás közötti szerződés keretében eladott, a kötelező jótállás alá tartozó tartós fogyasztási cikkek termékcsoportjainak megnevezéséről szóló miniszteri rendeletben felsorolt új tartós fogyasztási cikkekre vonatkozó jótállási kötelezettségre kell alkalmazni.

többletköltségre, hanem köteles a fogyasztási cikket kicserélni, feltéve, hogy a meghibásodás a rendeltetésszerű használatot akadályozza.”

E speciális rendelkezéseket gyakran alkalmazzák, számos, erre alapozott bírósági döntés született. A Korm. rendelet 7. §-a tehát a Ptk. 6:159. § (2) bekezdésének *a)* pontja alóli kivételnek tekinthető, és tulajdonképpen megtiltja a vállalkozásnak – a Korm. rendeletben írt feltételek teljesülése esetén –, hogy aránytalan többletköltségre hivatkozással megtagadhassa a fogyasztó csereigényét.

Kérdéses lehet, hogy a Korm. rendelet ezen rendelkezése mint *lex specialis* egyáltalán alkalmazható lehetne-e, hiszen gyakorlatilag felmentést ad a Ptk. aránytalansági rendelkezése alól, így akár úgy is tekinthető, hogy a vállalkozásnak biztosított jog gyakorlását korlátozza, és nem tud adott esetben védelmet nyújtani az aránytalan költségektől. Mindenesetre a jogalkalmazás során nem merült fel ilyen irányú jogértelmezési kérdés. A rendelkezés alapján a vállalkozásnak a csereigény érvényesítésekor nincs lehetősége a dolog hibájának ellenőrzésére, a dolgot ki kell cserélnie, amennyiben a hiba a dolog rendeltetésszerű használatát akadályozza. Az eladó a 3 munkanapon belüli csereigény érvényesítésekor csak a fogyasztó nyilatkozatát tudja ellenőrizni, és azt, hogy a hiba valóban akadályozza-e a rendeltetésszerű használatot. Ha olyan hiba merül fel, amely a rendeltetésszerű használatot nem gátolja, a vállalkozás nem köteles a 7. § alapján cserére.²⁶

A Korm. rendelet 7. §-ának értelmezésekor több szempontot kell figyelembe venni. Először is, a szabály egy jogi korlátot jelent a vállalkozás oldalán, ráadásul egy törvényi rendelkezés alól ad felmentést. Másodszor, a rendelkezés ellentétessé azzal a nézettel, hogy a gazdasági szempontokat is figyelembe kell venni az utólagos teljesítésre vonatkozó követelések kiválasztásakor és végrehajtásakor; a Korm. rendelet 3 munkanapos csereszabálya teljesen figyelmen kívül hagyja a gazdasági szempontokat. Harmadszor, ez a korlátozó rendelkezés könnyen visszaélésekhez vezethet a fogyasztói oldalon.

Ahogy fentebb említettem, több olyan bírósági ítélet is született, amelyben a Korm. rendelet 7. §-át alkalmazták. A következőkben ismertetett ügyben a Legfelsőbb Bíróság (2012. január 1-je óta Kúria) felülvizsgálati kérelem keretében értelmezte a Korm. rendelet 7. §-a szerinti 3 munkanapos csereigényt.²⁷ Az előfizető 2006. január 7. napján

²⁶ Ezt a Legfelsőbb Bíróság is megerősítette a Pfv.VII.20.429/2010/7. számú határozatában. A Bíróság nem ismerte el az eladó 3 napon belüli cserejogát, mivel a megvásárolt gépkocsi hibái nem akadályozták a rendeltetésszerű használatot.

²⁷ Kfv.37.206/2007/5 (BH 2008. 257.).

vásárolt egy mobiltelefon-készüléket a felperestől, amelyet 2 nappal később visszavitt a felperes üzletébe, hogy csereigényét érvényesítse, a felperes azonban a csereigény kivizsgálása céljából a telefont szakszervizbe küldte. 10 nappal később értesítette a fogyasztót arról, hogy átveheti az új készüléket, az ezalatt eltelt időre a fogyasztó számára cserekészüléket biztosított. A fogyasztó felhívása ellenére a felperes nem volt hajlandó a készülék azonnali cseréjére, és bejelentésére az elsőfokú fogyasztóvédelmi hatóság hivatalból eljárást indított a vállalkozással szemben. A hatóság a felperest 500 000 Ft fogyasztóvédelmi bírsággal sújtotta, amely ellen a vállalkozás fellebbezést nyújtott be, azonban az ügyben eljáró másodfokú hatóság helybenhagyta az elsőfokú határozatot. A felperes keresetében a fogyasztóvédelmi hatóságok határozatainak felülvizsgálatát és hatályon kívül helyezését kérte. Álláspontja szerint az alkalmazandó Korm. rendelet 7. §-a ugyanis nem jelenti azt, hogy „a forgalmazó ne lenne jogosult megvizsgálni, hogy a jótállási igény – függetlenül a választott igény típusától – egyébként megalapozott-e, tehát pl. a hiba gyári eredetű-e, vagy az a vásárlást követően keletkezett”. A megyei bíróság a felperes keresetét alaptalannak értékelte, és azt elutasította, amely ellen a vállalkozás felülvizsgálati kérelemmel fordult a Legfelsőbb Bírósághoz. A bíróság azonban úgy találta, hogy a kérelem nem alapos. Álláspontja szerint a Korm. rendelet 7. §-a egyértelmű rendelkezést tartalmaz, amely szerint „ha a fogyasztó a fogyasztási cikk meghibásodása miatt a vásárlástól (üzembe helyezéstől) számított 3 munkanapon belül érvényesít csereigényt, a forgalmazó nem hivatkozhat a Ptk. 306. § (1) bekezdésének a) pontja értelmében aránytalan többletköltségre, hanem köteles a fogyasztási cikket kicserélni, feltéve, hogy a meghibásodás a rendeltetésszerű használatot akadályozza”. Hivatkozott arra, hogy a Korm. rendelet 7. §-a kivételt jelent az általános szabályok alól, amely a fogyasztóra nézve kedvezőbb, a jogszabályhely pedig egyetlen feltételt ír elő a készülék cseréjéhez, azt, hogy a hiba a rendeltetésszerű használatot akadályozza. A bíróság értelmezése alapján a Korm. rendelet nem ad lehetőséget arra, hogy a hiba eredetét a vállalkozás megvizsgálja a 3 napon belül benyújtott csereigények esetében. A Legfelsőbb Bíróság kimondta azt is, hogy a Korm. rendelet 7. §-a „kizárólag a Ptk. 306. §-ára hivatkozik, ezen rendelkezés pedig nem tartalmaz semmilyen olyan lehetőséget, miszerint az igény jogosságát a forgalmazó megvizsgálhatja; a Ptk. 306. §-a kizárólag az igény rendezéséről szól”. A Bíróság szerint a „Korm. rendelet 7. §-a azt a célt szolgálja, miszerint a vásárlást követően rövid időn belül felmerülő probléma esetén a vásárló igényt tarthasson a termék azonnali cseréjére”. A bíróság azzal is érvel, hogy a jogalkotó alapvető célja az volt, hogy kedvezőbb helyzetbe hozza a vásárlót, amennyiben a jótállás keretében kifogása 3 napon belül merül fel. A Legfelsőbb Bíróság azt is hangsúlyozta, hogy „a Kormányrendelet 7. §-a

prioritást, és kvázi megkülönböztetett elbánást biztosít az egyes, a Kormányrendelet mellékletében felsorolt tartós fogyasztási cikk meghibásodása miatti, 3 munkanapon belüli csereigényt érvényesítők részére”. A rendelkezés „kivételes és kiemelt eset, szoros határidővel és törvényi vélelemmel, hogy ezen idő alatt nem a vásárló oldalán merül fel a cserére okot adó körülmény”, így a vállalkozás jogszabályba ütköző módon járt el akkor, amikor a fogyasztó csere iránti igényét nem a Korm. rendelet, hanem az általános szabályok szerint kezelte.²⁸

2016 februárjában a Kúriának lehetősége nyílt értelmezni a 3 napos határidőre vonatkozó rendelkezést az új Ptk. fényében is.²⁹ Ebben megerősítette a korábbi jogértelmezést és kimondta, hogy a:

„Korm. rendelet 7. §-a kivételes, a kellékszavatossági általános szabályoktól eltérő szabályt tartalmaz arra az esetre, ha a fogyasztó a vásárlástól számított három munkanapon belül érvényesíti csereigényét olyan hiba miatt, amely a rendeltetésszerű használatot akadályozza. A felperes nem választhatja az áru kijavítását, hanem köteles a hibás árut előzetes vizsgálat nélkül azonnal kicserélni.”

A 3 munkanapos szabály értelmezése a 2019/771 európai parlamenti és tanácsi irányelv fényében

Az értelmezés első lépéseként az irányelv preambulumbekzdéseiben foglaltakat kell megnézni. A (9) preambulumbekzdés értelmében az egyenlő versenyfeltételek biztosítása érdekében az irányelvnek minden értékesítési csatornára vonatkoznia kell, legyen az távértékesítés vagy személyes értékesítés. Az Európai Bizottság által végzett vizsgálat megerősítette „az összes értékesítési csatornára kiterjedő, az adásvételre és a jótállásra vonatkozó következetes szabályok fenntartásának szükségességét”. A (10) preambulumbekzdés meghatározza, hogy:

„az irányelvnek az áruk – köztük a digitális elemeket tartalmazó áruk – adásvételére alkalmazandó szabályokra csak azon fő szerződéses elemek tekintetében kell kiterjednie, amelyek a belső piacon tapasztalható, szerződési joggal kapcsolatos akadályok felszámolásához szükségesek. E célból a szerződésszerűségi követelményekre, a hibás teljesítés esetén a fogyasztó rendelkezésére álló jogorvoslatokra és az ezek fő érvényesítési módozataira vonatkozó szabályokat teljeskörűen

²⁸ Ugyanez az érvelés található a Legfelsőbb Bíróság Kfv.37.027/2007/4. sz. döntésében is (EBH2007. 1744.).

²⁹ A Kúria Kfv.37.507/2015/3. sz. döntése.

harmonizálni kell, és a fogyasztóvédelem szintjét az 1999/44/EK irányelvhez képest növelni kell. A fogyasztói szerződések jogának néhány lényeges elemére vonatkozó, teljeskörűen harmonizált szabályok megkönnyítenék a vállalkozások – különösen a kkv-k – számára, hogy termékeiket más tagállamokban is kínálják. A kulcsfontosságú szabályok teljes körű harmonizációjának eredményeként a fogyasztók magas szintű fogyasztóvédelemben részesülnének, és egyéb jóléti előnyökhöz jutnának.”

A (47) preambulumbekzdés előírja, hogy: „[A] jogbiztonság növelése és a belső piac útjában álló főbb akadályok megszüntetése érdekében ennek az irányelvnek teljeskörűen harmonizálnia kell az árukkal kapcsolatos hibás teljesítés esetén a fogyasztó rendelkezésre álló jogorvoslatokat, valamint e jogorvoslatok érvényesítésének feltételeit.”

Az irányelv 4. cikke szerint a tagállamok nem tarthatnak fenn és nem vezethetnek be nemzeti jogukba az irányelvben megállapított rendelkezésektől eltérő, ideértve az eltérő szintű fogyasztóvédelmet biztosító szigorúbb vagy kevésbé szigorú rendelkezéseket, kivéve, ha erre az irányelv felhatalmazást ad.

Az irányelv elsődleges célja, hogy „egyensúlyt teremtsen a magas szintű fogyasztóvédelem megvalósítása és a vállalkozások versenyképességének előmozdítása között”. Az 1999/44/EK irányelv minimumharmonizációs szabályozását abból a célból váltotta fel a teljes harmonizációra irányuló törekvés, hogy a tagállamok közötti jogszabályi eltéréseket felszámolják, vagy minimalizálják. Hiszen amennyiben egy vállalkozás úgy dönt, hogy tevékenységét egy másik tagállam fogyasztóinak irányába is ki szeretné fejteni, úgy figyelemmel kell lennie a fogyasztók szokásos tartózkodási helye szerinti ország fogyasztói szerződésekre vonatkozó jogának kötelező érvényű szabályaira. A kötelező jótállást rendező Korm. rendelet pedig éppen ilyen szabályokat tartalmaz. A teljes harmonizációt tekintve elmondható, hogy a Korm. rendelet 3 munkanapos csereszabálya az uniós jog fényében megkérdőjelezhető. Az irányelv célja ugyanis éppen az, hogy orvosolja a korábbi minimumharmonizációs koncepcióból eredő hibákat, és jogbiztonságot teremtsen mind a fogyasztó, mind a vállalkozás oldalán, vagyis hogy a fogyasztó pontosan tudja, hibás teljesítés esetén mit követelhet az eladótól, és az eladó is tudja, hogy milyen kötelezettségei vannak abban az esetben, ha hibásan teljesít.

Összegzés

Ahogy látható, az aránytalan többletköltség értelmezésének nagy gyakorlati jelentősége van. Ha a jelenleg hatályos szabályozást tekintjük, úgy elmondható, hogy az aránytalan többletköltség alkalmazása visszatért arra a pontra, ahonnan annak idején

elindultak az értelmezési kérdések, és amit végül az Európai Unió Bíróságának Weber/ Putz-egyesített ügyekben meghozott ítélete lezárt. Az új adásvételi irányelv utat nyit az abszolút aránytalansági értelmezésnek, de hangsúlyozandó, hogy ez a szabályozás hatályát tekintve csak a fogyasztó és vállalkozás közötti adásvételi szerződések keretében alkalmazandó. A magyar jogszabályi rendelkezésekkel kapcsolatban elmondható, hogy többszintű, nem éppen fogyasztóbarát szabályozási technikát választott a jogalkotó. Az 1999/44/EK irányelv átültetésekor a magyar jogalkotó még úgy ítélte meg, hogy a Ptk. általános szavatossági szabályai közé illeszti be az irányelv rendelkezéseit, és az átültetési folyamat kezdetekor Vékás sem ajánlotta külön fogyasztói vételi jogként történő átvételét.³⁰ A 2019/771 irányelv átültetésekor a jogalkotó azonban mégis ezt az utat választotta, ezzel is bonyolítva a szavatossági jogok rendszerének átláthatóságát.

Azt, hogy a fogyasztóvédelmi/szavatossági szabályok fejlesztése és értelmezése egyre nagyobb hangsúlyt kap, az is mutatja, hogy az utóbbi években folyamatosan napirenden vannak a fogyasztókat érintő kérdések. Az Európai Parlament 2023. november 21-én fogadta el tárgyalási álláspontját a javításhoz való jog megerősítését és a tömeges fogyasztás környezeti hatásainak csökkentését célzó új intézkedésekről, amely kapcsolódik az Európai Bizottság fogyasztóügyi stratégiájában megnevezett zöld átállási prioritáshoz.³¹ Ezt követően a Parlament 2024. április 23-án fogadta el az irányelvjavaslatot, amelyet megküldött a Tanács részére, és 2024. május 30-án elfogadták a javításhoz való jogról szóló irányelv szövegét.³² Az új irányelv fő célja elsősorban a meghibásodott vagy hibás áruk javításának előmozdítása; a gyártóknak időben és megfizethető áron kell gondoskodniuk a meghibásodott termékek javításáról, valamint tájékoztatniuk kell a fogyasztókat a javításhoz való jogukról. Az elfogadott irányelv néhány ponton módosítja az (EU) 2019/771 irányelvet: Többek között bekerül a szerződésszerűség objektív kritériumai közé a javíthatóság, emellett az eladó helytállási kötelezettsége is meghosszabbodik abban az esetben, ha a javításra az áru szerződésszerűvé tételét szolgáló jogorvoslatként kerül sor. Az új irányelv hatással lehet/lesz az arányossági szabályok alkalmazására is. Emellett a technológia fejlődése, a digitalizáció előtérbe kerülése is változásokat fog magával hozni a hibás teljesítés területén, hiszen sok esetben a szavatossági jogok klasszikus értelmezése, alkalmazása is kérdésessé válhat.³³

³⁰ VÉKÁS 2000.

³¹ Bővebben a témáról: KOZÁK 2022: 217–230.

³² Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2024/1799 irányelve 2024. július 10-én jelent meg az Európai Unió Hivatalos Lapjában.

³³ Az elektronikus kereskedelemmel kapcsolatos fogyasztóvédelmi kérdésekről lásd bővebben: STRIHÓ 2020.

Felhasznált irodalom

- BÁRTFAI Judit et al. (2004): *Új szavatossági és jótállási szabályok. Fogyasztóvédelmi jogharmonizáció a polgári jogban és a polgári eljárásjogban*. Budapest: HVG-ORAC.
- BÍRÓ György (2006): *Kötelmi jog (közös szabályok, szerződés tan)*. Miskolc: Novotni.
- CSECSY Andrea (2010): A szerződések hibás teljesítése, szavatosság, jótállás, minőségi kifogások intézése. In SZIKORA Veronika (szerk.): *Magyar fogyasztóvédelmi magánjog – európai kitekintéssel*. Debrecen: Fogyasztóvédők Magyarországi Egyesülete, 71–96.
- FARKAS Attila László (2021): 6:159. §. In WELLMANN György (szerk.): *A Ptk. magyarázata. V–VI*. Budapest: HVG-ORAC, 490.
- FARKAS Attila László (2023): 6:159. §. In WELLMANN György (szerk.): *Polgári jog – Kommentár a gyakorlat számára. III*. Budapest: HVG-ORAC, 506.
- FAZEKAS Judit (2017): *Fogyasztóvédelmi jog*. Budapest: Complex.
- FUGLINSZKY Ádám (2016): *Fogyasztói adásvétel, kellék és termékszavatosság. Elemzések az uniós jog és az új Ptk. kapcsolatához*. Budapest: Wolters Kluwer. Online: <https://doi.org/10.55413/9789632958217>
- GÁRDOS Péter (2007): 306. §. In GELLÉRT György (szerk.): *A Polgári Törvénykönyv magyarázata. I*. Budapest: Complex, 1097.
- GSELL, Beate (2011): Nacherfüllungsort beim Kauf und Transportlast des Käufers. *Juristen Zeitung*, 66(20), 988–998. Online: <https://doi.org/10.1628/002268811797906383>
- KAISER, Dagmar (2011): EuGH zum Austausch mangelhafter eingebauter Verbrauchsgüter. *Juristen Zeitung*, 66(20), 978–988. Online: <https://doi.org/10.1628/002268811797906392>
- KAPA Mátyás (2006): [Cím nélkül]. In CZUCZAI Jenő (szerk.): *A Polgári Törvénykönyv magyarázata. III. Kötelmi jog, Általános rész*. Budapest: Magyar Hivatalos Közlönykiadó, 637.
- KOZÁK Kornélia (2022): Fogyasztóvédelem. In ÖRDÖGH Tibor (szerk.): *Az Európai Unió szakpolitikai rendszere*. Budapest: Ludovika, 217–230.
- LESZKOVEN László (2018): *Szerződésszegés a polgári jogban*. Budapest: Wolters Kluwer. Online: <https://doi.org/10.55413/9789632958668>
- LORENZ, Stephan (2011): Ein- und Ausbaupflichtung des Verkäufers bei der kaufrechtlichen Nacherfüllung. *Neue Juristische Wochenschrift*, (31), 2241–2245.
- NAGY Katalin – KENDE Tamás (2004): A szavatosság és a jótállás intézményeinek újraszabályozása az EU jogharmonizáció jegyében. *Európai Jog*, 4(5), 22–26.
- SCHUBEL, Christian – KOZÁK Kornélia (2012): Az Európai Unió Bíróságának ítélete az eladó utólagos teljesítéséről és az ítélet következményei a német, valamint a magyar jogra. *Magyar Jog*, 59(7), 385–397. Online: <https://szakikadatbazis.hu/doc/3677758>
- STRIHÓ Krisztina (2020): *Az elektronikus kereskedelem. A kereskedelem digitalizációjának alapvetései*. Budapest: Wolters Kluwer.
- VÉKÁS Lajos (2000): A fogyasztói adásvételről szóló EK-irányelv és átültetése a magyar polgári jogba. *Magyar Jog*, 47(11), 646–660. Online: <https://szakikadatbazis.hu/doc/3808629>

Egyéb források

Jogsabályok

1959. évi IV. törvény a Polgári Törvénykönyvről

2013. évi V. törvény a Polgári Törvénykönyvről

151/2003. (IX. 22.) Korm. rendelet az egyes tartós fogyasztási cikkekre vonatkozó kötelező jótállásról

373/2021. (VI. 30.) Korm. rendelet a fogyasztó és vállalkozás közötti, az áruk adásvételére, valamint a digitális tartalom szolgáltatására és digitális szolgáltatások nyújtására irányuló szerződések részletes szabályairól

93/2024. (IV. 23.) Korm. rendelet a fogyasztóvédelemmel összefüggő kormányrendeletek módosításáról

Irányelvek

Az Európai Parlament és a Tanács 1999/44/EK irányelve (1999. május 25.) a fogyasztási cikkek adásvételének és a kapcsolódó jótállásnak egyes vonatkozásairól

Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2019/771 irányelve (2019. május 20.) az áruk adásvételére irányuló szerződések egyes vonatkozásairól, az (EU) 2017/2394 rendelet és a 2009/22/EK irányelv módosításáról, valamint az 1999/44/EK irányelv hatályon kívül helyezéséről

Vélemények, határozatok

A Kúria 1/2012. (VI. 21.) PK véleménye a hibás teljesítéssel kapcsolatos egyes jogalkalmazási kérdésekről.
Európai Unió Bírósága – Bíróság, Gebr. Weber GmbH és Jürgen Wittmer C 65/09. sz. ügyben és Ingrid és a Putz Medianess Electronics GmbH C 87/09. sz. ügyben hozott ítélet (2011. június 16.),
ECLI:EU:C:2011:396.

Kfv.37.027/2007/4. sz. döntés (EBH2007. 1744.)

Kfv.37.206/2007/5 (BH 2008. 257.)

Kfv.37.507/2015/3.

P.20.272/2010/16.

P.24.000/2010/19.

Pfv.VII.20.429/2010/7. számú határozat

Vákát oldal

Orbán Endre

A légi utasok jogai az Európai Unió Bíróságának joggyakorlatában*

Bevezetés

A globalizáció és a technikai fejlődés jelentős mértékben átalakította – makroszinten – a világ gazdaságát és az azt szabályozó rezsimeket, illetve mikroszinten a hétköznapi világát. Ennek egyik jele a felgyorsult életmód, és annak egyszerre szimbolikus és gyakorlati jelentőségű megjelenési formája: a tér időben összezsugorodott, a külföldi utazások száma megnőtt, e tevékenységhez pedig emberek milliói vesznek igénybe valamely tömegközlekedési formát, így a buszt, a vonatot vagy a repülőt.¹

E megnövekedett nemzetközi forgalom kapcsán felmerülhetnek olyan váratlan események, mint a tervezett járat törlése vagy késése, amelyek fogyasztóvédelmi szempontból szabályozási problémaként jelentkeztek. Ilyen esetben mindenki azt szeretné, ha az okozott kellemetlenséget, vagyis az idővesztéségből bekövetkező kárt a felelős utazási társaság valamilyen módon kompenzálná. Ez a folyamat vezetett oda, hogy az Európai Unióban az utasjogokat rendeleti úton szabályozta a jogalkotó. A három elfogadott rendelet utazási ágazatonként rétegződik, ezek: (a) az Európai Parlament és a Tanács a visszautasított beszállás és légi járatok törlése vagy hosszú késése esetén az utasoknak nyújtandó kártalanítás és segítség közös szabályainak megállapításáról, és a 295/91/EK rendelet hatályon kívül helyezéséről szóló 261/2004/EK

* A tanulmány az NMHH-val kötött EM-1/1/2022. számú együttműködési megállapodásban részletezett feladatok végrehajtása céljából készült.

¹ 2019-ben a nemzetközi légi utasforgalom elérte a 4,5 milliárd főt (Air Transport Action Group 2020: 11).

rendelete, (b) az Európai Parlament és a Tanács 2021/782 rendelete a vasúti személyszállítást igénybe vevő utasok jogairól és kötelezettségeiről és (c) az Európai Parlament és a Tanács 181/2011/EU rendelete az autóbusszal közlekedő utasok jogairól és a 2006/2004/EK rendelet módosításáról szóló rendeleteket.

Az uniós jogi korpuszt két további rendelet és egy nemzetközi egyezmény is kiegészíti a légi közlekedés vonatkozásában. Ezek az Európai Parlament és a Tanács 889/2002/EK rendelete (2002. május 13.) a légi fuvarozók balesetek esetén fennálló felelősségéről szóló 2027/97/EK tanácsi rendelet módosításáról, illetve az Európai Parlament és a Tanács 1107/2006/EK rendelete (2006. július 5.) a légi járműveken utazó fogyatékkal élő, illetve csökkent mozgásképességű személyek jogairól. E jogi aktusokon felül fontos megemlíteni az 1999-ben aláírt Montreali Egyezményt, amelynek mind a tagállamok, mind pedig az Európai Unió részes felei,² és amely a légi fuvarozó felelősségét az utasok és poggyászuk tekintetében szabályozza.³

Jelen tanulmány célja, hogy a légi fuvarozókra vonatkozó 261/2004/EK rendeletet (továbbiakban: rendelet) és az arra épülő ítélkezési gyakorlat egyes aspektusait bemutassa.⁴ A vonattal és busszal utazók jogaira vonatkozó rendeletek terjedelmi okokból nem állhatnak a tanulmány fókuszában, fontos azonban leszögezni, hogy a rendeletek a légi fuvarozókra sokkal szigorúbb szabályrendszert és felelősségi rendszert alkalmaznak, mint a vasúti vagy busztársaságokra. Az Európai Unió Bíróságának álláspontja szerint ennek indoka az, hogy a légi közlekedés nem hasonlítható össze más közlekedési eszközökkel, illetve a légi utasok kiszolgáltatottabb helyzetben vannak a többi jármű utasaihoz képest.⁵

² Egyezmény a Nemzetközi légi szállítás egyes szabályainak egységesítéséről. Lásd a Tanács határozatát (2001. április 5.) a nemzetközi légi szállítás egyes szabályainak egységesítéséről szóló egyezménynek (Montreali Egyezmény) az Európai Közösség részéről történő megkötéséről. Magyarország az egyezményt a 2005. évi VII. törvénnyel hirdette ki.

³ Fontosabb jogesetek a Montreali Egyezményt illetően: C-63/09. Walz ECLI:EU:C:2010:251; C-532/18. Niki Luftfahrt ECLI:EU:C:2019:1127; C-86/19. Vueling ECLI:EU:C:2020:538; C-410/11. Espada Sánchez és mások ECLI:EU:C:2012:747; C-429/14. Air Baltic Corporation ECLI:EU:C:2016:88; C-258/16 Finnair ECLI:EU:C:2018:252.

⁴ ZOVÁNYI 2014; AUER 2012.

⁵ A különbségek terén fontos kiemelni, hogy amíg a légi utasok jogait szabályozó rendeletben a kártérítés mértéke fix összegű, és a távolságtól függ, hogy milyen összeget kell a légitársaságnak megfizetni, addig a vonattal és busszal utazók jogait szabályozó rendeletek a kártérítés mértékét a jegy árához viszonyítják, és százalékos alapon határozzák meg a fizetendő kártérítés összegét.

A 261/2004/EK rendelet

Jogalap

Az utasjogok szabályozása terén a tagállami jog és az uniós jog egyszerre és együtt érvényesül, hiszen a kérdéskör hatásköri szempontból a közlekedés, illetve a fogyasztó-védelem alá tartozik, amelyek megosztott hatáskörök. Ugyanakkor fontos látni, hogy a 261/2004/EK rendelet jogalapja az EKSz korábbi 80. cikke, jelenleg az EUMSZ 100. cikke, tehát alapvetően a közlekedéspolitika volt. Ennek (2) bekezdése jogalapot teremtett arra, hogy az Európai Parlament és a Tanács rendes jogalkotási eljárás keretében megfelelő rendelkezéseket állapítson meg a tengeri és légi közlekedésre vonatkozóan a Gazdasági és Szociális Bizottsággal és a Régiók Bizottságával folytatott konzultációt követően.

Mindazonáltal fontos megjegyezni, hogy a 261/2004/EK rendelet nem egyszerűen közlekedésszabályozási kérdéseket érint. A rendelet központi szereplője az utas, aki fogyasztónak minősül, így a rendelet értelmezését alapvetően befolyásolják a fogyasztók magas szintű védelmét megfogalmazó előírások. Ezek közül már a Lisszaboni Szerződést megelőzően is létezett a belső piac létrehozásához, illetve működésének biztosításához szükséges intézkedések, illetve a szükséges jogközelítés megtételét lehetővé tevő 114. cikk (3) bekezdése, amely előírta, hogy a Bizottság már a különféle javaslatainak megfogalmazása során is a védelem magas szintjét vegye alapul. Ezt erősíti az EUMSZ 169. cikke, amely szerint a fogyasztói érdekek érvényesülésének előmozdítása és a fogyasztóvédelem magas szintjének biztosítása érdekében az EU hozzájárul a fogyasztók egészségének, biztonságának és gazdasági érdekeinek védelméhez, valamint a tájékoztatáshoz, oktatáshoz és az érdekeik védelmét célzó önszerveződéshez való jogaik megerősítéséhez. Végül pedig a 2009 óta kötelező jogi erejű Alapjogi Chartára fontos ráirányítani a figyelmet, amely az elsődleges jog részeként szintén meghatározza a másodlagos jog részét képező rendelet értelmezését. Ezt azért tartom különösen fontosnak, mivel az Alapjogi Charta alapjogi jelleget kölcsönzött a felmerülő jogvitáknak annak deklarálásával, hogy 38. cikke szerint az EU politikáiban biztosítani kell a fogyasztók védelmének magas szintjét.⁶

⁶ WEATHERILL 2021: 1005.

A rendelet rendelkezései

Az elsődleges jog előírásaival összhangban a rendelet fő célja az utasok jogainak magas szintű védelme, egyrészt a visszautasított beszállás, másrészt a légi járatok törlése, illetve harmadrészt a hosszú késés esetén az utasoknak biztosítandó kártalanítás és segítség közös szabályainak felállításával. Erre azért van szükség, mert az utas és a légi fuvarozó között a repülőjegy megvásárlásával szerződés jön létre. A légi személyszállítási szerződés alapján a légitársaság az utast és poggyászát légi járművel az indulási repülőtérrel az érkezési repülőtérre szállítja. Amennyiben a légi járat késik, azt törlik, vagy az utas beszállását visszautasítják, az a magyar Polgári Törvénykönyv fogalomrendszerét használva akként értelmezhető, hogy a légitársaság nem teljesít szerződésszerűen.⁷

A 2005. február 17. óta hatályos rendelet személyi hatálya értelmezési kérdéseket vetett fel olyan fuvarozók esetén, akiket nem az Európai Unióban regisztráltak. Az Európai Unió Bírósága már több döntést is hozott, ami ezzel a témakörrel foglalkozik, és mára már tisztázott az alkalmazási kör.⁸ Ennek értelmében a rendeletet alkalmazni kell az uniós ország területén található repülőtérrel induló összes utasra, illetve azokra az utasokra is, akik egy nem uniós országban található repülőtérrel egy uniós ország területén található repülőtérre indulnak, amennyiben az üzemeltető légi fuvarozó uniós fuvarozó. Ezen túlmenően a rendelet abban az esetben alkalmazandó, ha az utasok megerősített helyfoglalással rendelkeznek az érintett légi járaton és – járattörlés kivételével – az előre megjelölt időpontban, vagy ennek hiányában legalább 45 perccel a közzétett indulási időpont előtt, utasfelvételre jelentkeznek.

Késés esetére a rendelet háromszintű szankciórendszert vezet be, az alábbiak szerint. Hosszú késés (2 óra vagy annál több, a repülési távolságtól függően) esetén az utasoknak díjmentes étkezést és frissítőket, valamint 2 díjmentes telefonhívást, telex- vagy faxüzenetek vagy e-mailek díjmentes küldését kell felajánlani. Amennyiben az indulás időpontja várhatóan a következő napra tolódik, akkor az utasoknak az előbbieken felül szállodai elhelyezést, valamint a repülőtér és a szálláshely közötti szállítást is fel kell ajánlani; és legalább 5 órás késés esetén az utasok választhatják a teljes jegyár visszafizetését, vagy adott esetben az első indulási pontra visszatérő légi járaton történő elhelyezést.

⁷ Ptk. 6:137. §.

⁸ C-173/07. Emirates Airlines ECLI:EU:C:2008:400; C-451/20. Airhelp ECLI:EU:C:2022:123; C-537/17. Wegener ECLI:EU:C:2018:361; C-502/18. České aerolinie ECLI:EU:C:2019:604; C-367/20. KLM Royal Dutch Airlines ECLI:EU:C:2020:909.

Amint azt a későbbiekben bemutatom, egy előzetes döntéshozatal iránti kérelem nyomán született ítéletben az Európai Unió Bírósága tisztázta, hogy amikor az utasok célállomásukat a menetrend szerinti érkezés időpontjánál 3 órával vagy annál később érik el, akkor valójában törlésként kell értékelni a helyzetet a jogkövetkezmények szempontjából. A légitársaság csak akkor mentesül a törléshez kapcsolódó jogkövetkezmények alól, ha a 3 órát meghaladó késést rendkívüli körülmények okozták. A Bíróság érvelése szerint ugyanis az egyenlő bánásmód elvének megfelelően azokat az utasokat, akiknek a járata hosszú, 3 órát meghaladó késésben van, és azokat, akiknek a járatát „az utolsó pillanatban” törölték, úgy kell tekinteni, hogy a kártérítési jog szempontjából hasonló helyzetben vannak, mert azok az utasok hasonló kényelmetlenséget, éspedig idővesztéséget szenvednek el.

A törléstől és a késéstől alapjaiban tér el a visszautasított beszállás esete. Utóbbiról akkor beszélünk, ha egy légi járaton az utasok szállítását megtagadják annak ellenére, hogy rendelet előírásainak megfelelően beszállásra jelentkeztek, kivéve, ha beszállásukat észszerű okok, úgymint egészségügyi, biztonsági vagy védelmi okok, vagy a nem megfelelő utazási okmányok miatt utasítják el.⁹ Az „úgymint” kötőszó használata miatt ez nem zárt felsorolás. Visszautasított beszállás esete áll fenn azonban akkor, amikor a légitársaságok túl sok helyet adnak el (úgynevezett túlfoglalás történik), és mivel minden szerződött utas megjelenik a reptéren, muszáj néhány fő vonatkozásában megtagadniuk a beszállást. Amennyiben egy üzemeltető légi fuvarozó ilyen helyzetbe kerül, köteles először önként jelentkezőket keresni, akik előnyökért cserébe lemondanak helyfoglalásukról. Amennyiben az önként jelentkező utasok száma nem teszi lehetővé a beszállítást, akkor az üzemeltető légi fuvarozó az utasok beszállását – kártérítés ellenében – akaratuk ellenére visszautasíthatja.

Egy járat törlése vagy a visszautasított beszállás esetén az utasoknak a következőket kell felajánlani: ellátást (étkezési lehetőség és frissítők biztosítása, szállodai elhelyezés, szállítás a repülőtér és a szálláshely között, két díjmentes telefonhívás vagy két telex-, faxüzenet vagy e-mail küldése díjmentesen); a jegy árának visszatérítését 7 napon belül, elhelyezést az első indulási pontra visszatérő légi járaton vagy átfoglalást a végső célállomásuk felé; illetve rögzített összegű kártalanítást az alábbiak szerint:

- 250 euró minden 1500 kilométeres vagy rövidebb repülőútra;
- 400 euró minden 1500 kilométernél hosszabb EU-n belüli repülőútra és minden egyéb, 1500 és 3500 kilométer közötti repülőútra;
- 600 euró minden, az előző két pontba nem sorolható repülőútra.

⁹ 261/2004/EK rendelet 2. cikk j) pont.

E kártérítést nem kell megfizetni, ha a légi fuvarozó bizonyítani tudja, hogy a törlést rendkívüli körülmények okozták, amelyek nem lettek volna elkerülhetők akkor sem, ha minden indokolt intézkedést megtettek volna. Példálózva felsorol pár ilyen lehetőséget a rendelet, amelyek az alábbiak: sztrájk, biztonsági kockázatok, váratlan repülésbiztonsági hiányosságok stb. E kategóriák ugyanakkor egyenként is értelmezési kérdéseket vetnek fel, ráadásul nem mindegy az egyes esetek időbeli kihatása. Az egyes eseteket ugyanis a légi közlekedési ágazat sajátosságai felől kell értelmezni: a repülő-társaságok bizonyos számú repülőgéppel rendelkeznek, amely repülők egy nap adott esetben két-három útvonalat is teljesíthetnek. Ha rögtön a reggeli A-ból B-be tartó járat valamilyen oknál fogva késik, akkor nagy valószínűséggel késni fog a B-ből C-be, majd a C-ből A pontba tartó járat is. Ennélfogva külön-külön szükséges vizsgálni, hogy az egyes mentesítő körülmények vajon csak az első járatra vonatkoznak, vagy – a nehéz helyettesíthetőség okán – adott esetben az adott repülőgép összes aznapi járatára.¹⁰

Érdekes terminológiai kérdés, hogy a rendelet angol nyelvű változatában „right to compensation” kifejezés szerepel, amely szó kártérítésként és kártalanításként is fordítható. Ezzel együtt a rendelet magyar nyelvű szövege felváltva,¹¹ mintegy szinonimaként használja a két kifejezést, és ahogy azt Zoványi Nikolett is hangsúlyozza, a rendelet szerinti kompenzáció valójában nem helyezhető el a magyar polgári jogi kártérítési rendszerben.¹²

Mint köztudott, a magyar polgári jogi jogrendszerben jelentős különbség van a kártérítés és a kártalanítás intézménye között. Kártalanításról jogszerű károkozás esetén beszélünk, azaz a cselekvő magatartása – aki a kárt okozta – nem volt jogellenes. Jogszerű károkozásról 4 esetben lehet szó: jogszabály engedélye, szükséghelyzet, jogos védelem vagy a károsult beleegyezése.¹³ Amikor a légitársaság töröl egy járatot, visszautasítja a beszállást vagy késve indít egy járatot, nem beszélhetünk a fentebb említett 4 eset közül egyikről sem. A kimentési lehetőségek fennállása esetén beszélhetnénk szükséghelyzetről, de a 261/2004 EK rendelet szerint fizetendő összegek éppen azért nem minősülhetnek kártalanításnak, mivel a légitársaság az alól nem menthetné ki magát oly módon, ahogyan azt megteheti a rendeletben biztosított kompenzáció esetében.

Mindazonáltal, ha elfogadjuk azt, hogy a járat késésével vagy törlésével az utasnak kára keletkezik, akkor e kár és kimentési lehetőségek tükrében a 261/2004 EK rendeletben szereplő intézmény inkább minősül kártérítésnek, mint kártalanításnak.

¹⁰ C-74/19. Transportes Aéreos Portugueses ECLI:EU:C:2020:460.

¹¹ 261/2004 EK rendelet 5. cikk (1) és (3) bekezdés, 7. cikk.

¹² ZOVÁNYI 2012: 30.

¹³ Ptk. 6:520. §

A kártérítés úgynevezett szubjektív szankció,¹⁴ amely alól a szerződésszegő akkor mentesül, ha bizonyítja, hogy ellenőrzési körén kívül eső, a szerződéskötés időpontjában előre nem látható körülmény okozta a hibás teljesítést, és nem volt elvárható, hogy a körülményt elkerülje vagy a kárt elhárítsa. Felmerül kérdésként, hogy mi az utas kára, amire a kompenzációt kapja, beszélhetünk-e tényleges kárról, hiszen napjainkban az úgynevezett fapados légitársaságoknak köszönhetően nagyon kedvező áron is repülőjegyekhez juthatnak az utasok, így előfordulhat, hogy a fogyasztó egy nagyon olcsó menetjegy után, több mint 3 órás késés esetén, ugyanúgy jogosult lesz a 250 eurós vagy akár magasabb összegű kompenzációra. Mindez ugyanakkor felveti a káron szerzés tilalmának sérelmét, a kártérítés ugyanis nem vezethet a jogosult indokolatlan vagyongyarapodásához, tehát a jogosult nem kerülhet előnyösebb vagyoni helyzetbe, mint amilyen helyzetben a kár bekövetkezte előtt volt, illetve szerződészerű teljesítés esetén került volna.¹⁵ Jelen esetben azonban a kompenzáció jogosultja *de facto* előnyösebb anyagi helyzetbe kerül a kártérítés következtében, amit az Európai Unió Bíróságának értelmezése akként old fel, hogy a rendelet által szabályozott esetekben az utas kárának az elvesztett időt tekinti, ami a jegy árától függetlenül egységes kárként jelentkezik. Ha az utasnak további kárai is vannak, ezek orvoslását a Montreali Egyezmény alapján követelheti.¹⁶

Végül fontosnak tartom kiemelni, hogy a rendelet 16. cikke szerint minden tagállam köteles kijelölni egy szervet, amely a rendelet végrehajtásáért felel a területén levő repülőterekről induló légi járatok, valamint harmadik országból e repülőterekre induló járatok tekintetében, és minden utas a kijelölt szervnél panaszt tehet e rendeletnek a tagállam területén található repülőtéren történt állítólagos megsértésével vagy a tagállam területen található repülőtérről induló járatokkal kapcsolatban. Magyarországon e kijelölt szerv (*National Enforcement Body*) a Budapest Főváros Kormányhivatala Fogyasztóvédelmi Főosztálya, illetve a Nemzeti Közlekedési Hatóság Polgári Repülési Igazgatósága.¹⁷

¹⁴ VÉKÁS 2016: 228.

¹⁵ VÉKÁS 2016: 254.

¹⁶ Zoványi Nikolett felvetette azt a lehetőséget, hogy a rendeletben szereplő kompenzáció kötbérnek minősülhet, azonban ezzel szemben több ellenérv is felhozható. Egyrészt kötbér csak írásban köthető ki, másrészt a túlzott mértékű kötbért a bíróság mérsékelheti, erre azonban a bíróságnak a légitársaságot kötelező kompenzáció esetén nincs lehetősége semmilyen körülmények között. ZOVÁNYI 2012: 30.

¹⁷ A kijelölt szerveket lásd: https://transport.ec.europa.eu/transport-themes/passenger-rights/national-enforcement-bodies-neb_hu

Miről nem szól a rendelet?

A rendelet hatálya nem terjed ki azokra az utasokra, akik térítésmentesen vagy a nyilvánosság számára közvetlenül vagy közvetetten nem elérhető csökkentett viteldíjjal utaznak.¹⁸ Így adott esetben a személyes kedvezményben részesülők nem hivatkozhatnak a rendeletben foglalt jogaikra. Ez nem azt jelenti, hogy ők védtelenek lennének, hiszen az adott szerződésre a tagállami jogok, így a polgári törvénykönyvek rendelkezései irányadók.

Mindemellett kimaradt a rendeletből pár további fontos szereplő, akik a technika előrehaladásával és a légi közlekedés mindennapossá válásával jelentek meg a piacon. A légi közlekedés szereplői ugyanis többféle rétegződésűek: adott a légitársaság és az utas, adott a hazai, az uniós és a nemzetközi szabályozó, és mellettük létrejöttek további piaci szereplők is. Ilyen iparág épült a követelések érvényesítése köré a különböző *claim farmok* formájában (például Airhelp, Flight Refund stb.). E másodlagos piac lényege tehát, hogy létrejöttek olyan társaságok, akik arra specializálódtak, hogy a légitársaságoknál érvényesítsék az utasok kártérítési igényét sikerdíjas alapon, ami körülbelül a kapott kártérítés 20-25%-a. Ezek az úgynevezett *claim farmok* folyamatosan monitorozzák a járatokat, adott esetben egy késés esetén azonnal e-mailt küldenek az utasoknak, hogy őket bízzák meg a követelés érvényesítésével.

További sajátos piaci szereplőként jelentek meg az úgynevezett online jegyértékesítő felületek (például a gotogate.com, kiwi.com), amelyek előzetesen befoglalnak bizonyos számú jegyet a légitársaságok oldalán, és lényegében közvetítő ügynökként járnak el az utasok és a légitársaságok között. E háromszereplős helyzet abban az esetben válik problémássá, amikor az utas a jogait szeretné érvényesíteni, mivel bizonytalan jogi helyzetben érezheti magát, nem tudja, hogy tulajdonképpen kivel szemben is érvényesítheti a jogait: a légitársaság a foglalást létrehozó felületre, a felület pedig a légitársaságra mutogathat.

Ítélezési gyakorlat

A légi utasok jogait szabályozó rendelet alkalmazásához elengedhetetlen a rendeletben, illetve a bírói gyakorlatban használt fogalmak alapos ismerete. A rendelet

¹⁸ C-686/20. Vueling Airlines ECLI:EU:C:2021:859; C-316/20. Sata International – Azores Airlines ECLI:EU:C:2020:966.

értelmezését és alkalmazását ugyanis jelentősen alakították az Európai Unió Bíróságának döntései, és ebből kifolyólag a rendeletet csak az uniós bírói gyakorlat fényében lehet alkalmazni. A hazai szakirodalomban mások mellett Angyal Zoltán járta körbe a fontosabb fogalmak jelentését, illetve értelmezését.¹⁹ A bőséges, lényegében több mint száz ügyet jelentő bírósági esetjogot lehetetlen lenne egyetlen tanulmányban bemutatni, ezért most egy szűkített keretben azon ügyekre koncentrálok, amelyek a legjelentősebbnek tűnnek az esetjog köréből.

Alapvető fogalmak

Törlés, hosszú késés

A rengeteg eset közül, önmagán is túlmutató jelentősége miatt, a Sturgeon kontra Condor Flugdienst GmbH és Böck és társai kontra Air France SA ügyet²⁰ emelném ki elsőként. Fogyasztóvédelmi szempontból ez az ügy azért releváns, mert az Európai Unió Bírósága ebben terjesztette ki a rendelet hatályát a hosszú késésekre is, ezzel kötelezve a légitársaságokat arra, hogy a rendelet 7. cikke szerinti kártérítést megfizessék késés esetén is. Ennek értelmében az utasok több mint 3 órát meghaladó késés esetén élhetnek kártérítés iránti követelésükkel a légitársaságok felé.

Az ügy továbbá kiváló példája a rendszertani értelmezés működésének, amely a racionális jogalkotó maximáján alapszik,²¹ és azzal a feltételezéssel jár, hogy a jogalkotó koherens rendszert kívánt létrehozni mind a különféle másodlagos jogi aktusok, mind az elsődleges és a másodlagos jog által használt fogalmak jelentésének összhangja tekintetében. Ez az értelmezési módszer tehát azt a normatív kontextust vizsgálja, amelybe az adott uniós jogi rendelkezése illeszkedik, és célja a különböző rendeletek és irányelvek összhangjának biztosítása. Ennek keretében amennyiben az adott másodlagos uniós jogi rendelkezés többféleképpen is értelmezhető, a Bíróság annak az értelmezésnek fog elsőbbséget adni, amely lehetővé teszi, hogy az említett aktus megfeleljen az elsődleges jognak, illetve amely lehetővé teszi a norma hatékony érvényesülését.²²

¹⁹ ANGAL 2010.

²⁰ C-402/07. és C-432/07. sz. ügyek Sturgeon és mások ECLI:EU:C:2009:716.

²¹ LENAERTS – GUTIÉRREZ-FONS 2022: 28.

²² LENAERTS – GUTIÉRREZ-FONS 2022: 28, 36.

Mint ismert, a 261/2004/EK rendelet a járatok törlése esetére az érintett utasoknak – a replülőút hosszához igazodó – kártérítési jogot biztosít az üzemeltető légi fuvarozóval szemben, amely alól az üzemeltető légi fuvarozó csupán akkor mentesül, ha bizonyítani tudja, hogy a járat törlését olyan rendkívüli körülmények okozták, amelyeket minden észszerű intézkedés ellenére sem lehetett volna elkerülni. E rendelet ugyanakkor nem rendelkezik a járatkésések esetéről, amelyek akár több mint 20 órásk is lehetnek, ahogyan az a jelen egyesített ügyekben is előfordult.

A Sturgeon család a Condor Frankfurt am Mainból Torontóba induló légi járatára foglalt helyet.

A visszaúton közlekedő légi járat esetében az utasfelvételt követően a járat utasait arról tájékoztatták, hogy a járatot törölték. Az utasoknak kiadták csomagjaikat, majd szállodába szállították őket, ahol az éjszakát töltötték. Másnap az utasok egy másik légitársaság utasfelvételi pultjánál újból bejelentkeztek egy, a foglaláson szereplő járatszámmal azonos számú járatra. A kérdéses napra a Condornak nem volt másik tervezett légi járata azonos számon, és a foglalás nem vált valamely más légitársaság tervezett járatára vonatkozó foglalássá sem. Az érintett légi járat a menetrend szerinti időponthoz képest mintegy 25 órás késéssel érkezett Frankfurt am Mainba. A Sturgeon család tagjai úgy vélték, hogy a fent említett körülmények összességére, különösen pedig a több mint 25 órás késedelemre tekintettel nem a járat késéséről, hanem annak törléséről van szó, ezért keresetet nyújtottak be a Condorral szemben, amelyben személyenként 600 euró összegű, a járat törlése esetére irányadó kártérítést kértek. A légitársaság ezzel szemben a járat késésére hivatkozott. A kérdést előterjesztő bíróság a „járat törlése” fogalom értelmezését kérte a Bíróságtól.

A Bíróság válaszában jelentőséget tulajdonított a rendelet (15) preambulumbekzdésében említett „hosszú késés” fogalmának, valamint az elsődleges jog részét képező egyenlő bánásmód elvének. Ez alapján arra jutott, hogy a késéssel érintett járatok utasait a törölt járatok utasaihoz hasonlóknak lehet tekinteni a kártérítés iránti jog alkalmazása szempontjából. Vagyis a késést elszenvedő utasok is hivatkozhatnak a rendelet 7. cikke által előírt kártérítés iránti jogra, amennyiben a késéssel érintett légi járat következtében 3 órás vagy azt meghaladó idővesztéseget szenvednek, vagyis, ha végső célállomásukat a légi fuvarozó által eredetileg tervezetthez képest 3 vagy több órával később érik el.

A Bíróság megfogalmazásában „minden közösségi jogi aktust az elsődleges jog egészének megfelelően, ezen belül az egyenlő bánásmód elvével való összhangban kell értelmezni, amely utóbbi megköveteli, hogy az összehasonlítható helyzeteket ne kezeljék eltérően, és az eltérő helyzeteket ne kezeljék ugyanúgy, amennyiben az ilyen

elbánás objektíve nem igazolható”.²³ Márpedig a Bíróság szerint „a törölt járatok utasai, valamint a késéssel érintett járatok utasai hasonló, idővesztésében megnyilvánuló kárt szenvednek, tehát a 261/2004 rendelet 7. cikkében foglalt kártalanítás iránti jog alkalmazása szempontjából helyzetük összehasonlítható”.²⁴

E döntésnek 2020-ban megszületett a párja is, amely arra az esetre vonatkozik, amikor a légitársaság a meghirdetettnél előbbre hozza az indulási időt. E tekintetben a Bíróság még szigorúbb határt húzott és úgy döntött, hogy a járatot szintén törölni kell tekinteni abban az esetben, ha az üzemeltető légi fuvarozó a járatot egy óránál többel előre hozza.²⁵

A visszautasított beszállás

Érdekes kérdéseket vet fel az Európai Unió Bíróságának egy további döntése is, amelyet a DZ és Blue Air – Airline Management Solutions Srl²⁶ ügyben fogadott el. Előzményének a Finnair-ügyben²⁷ hozott ítélet tekinthető, amely szerint nem minősül visszautasított beszállásnak, ha a beszállást észszerű indok miatt, úgymint az utazási okmányok nem megfelelősége miatt utasítják vissza. Mindazonáltal a visszautasított beszállás fogalma nemcsak a túlfoglalás esetére vonatkozik, hanem azokra is, amikor a beszállást más okokból, például üzemeltetési okokból tagadják meg. A légitársaságok nem indokolhatják érvényesen a visszautasított beszállást, és nem mentesülhetnek az utasoknak fizetendő kártérítés alól azzal, hogy rendkívüli körülményekre hivatkoznak, vagy azzal, hogy feltételezik, az utasok nem érkeznek meg időben a csatlakozó járatra. Így például visszautasított beszállásnak minősül, ha egy rendkívüli körülmény miatt a légi fuvarozó átszervezi a légi járatokat, és az átszervezett légi járatra történő beszálláskor az utas beszállását visszautasítják, vagy ha egyetlen szállítási szerződés keretében, amely több egymást követő járatra (azaz csatlakozó járatra) vonatkozó foglalást tartalmaz, és az utasfelvétel egy időben történik, azért utasítják vissza az utas beszállását, mert az első járat a légitársaságnak felróható okból késik, és ezért arra számít a légitársaság, hogy az utas nem fog időben megérkezni a csatlakozó járatához.

²³ C-402/07. és C-432/07.sz. ügyek Sturgeon és mások ECLI:EU:C:2009:716, 48. pont.

²⁴ C-402/07. és C-432/07.sz. ügyek Sturgeon és mások ECLI:EU:C:2009:716, 54. pont.

²⁵ C-146/20, C-188/20, C-196/20. és C-270/20. Azurair és mások ECLI:EU:C:2021:1038; C-263/20. Airhelp ECLI:EU:C:2021:1039; C-395/20. Corendon Airlines ECLI:EU:C:2021:1041.

²⁶ C-584/18. DZ és Blue Air – Airline Management Solutions SRL ECLI:EU:C:2020:324.

²⁷ C-22/11. Timy Lassooy és a Finnair Oyj ECLI:EU:C:2012:604.

A kérdéskör értelmezése a fent említett Blue Air ügyben is előkerült, amelyben egy kazah állampolgár fuvarozását tagadta meg a légitársaság, akinek ciprusi ideiglenes tartózkodási engedélye volt, és Romániába készült utazni. Bemutatta a vízum iránti kérelmet és az online rendszeren keresztül érkezett választ, amely szerint nincs szüksége vízumra. Az utasnak nem voltak megfelelő okmányai (jelen esetben vízuma) a légi fuvarozó szerint, ezért nem engedte beszállni a repülőbe, és megtagadták a fuvarozását. Erről azonban nem készült írásbeli feljegyzés. Azt a kérdéskört vizsgálták az eljárásban, hogy abban az esetben, ha a légi fuvarozó a nem megfelelő úti okmányokra hivatkozva visszautasítja az utas beszállását, akkor ebben az esetben az utas jogosult-e a rendeletben előírt védelemre, vagy az illetékes bíróság feladata értékelni az említett visszautasítás észszerűen igazolt jellegét.

Az ítélet szerint az uniós jogalkotó nem szándékozott fenntartani a légi fuvarozó számára arra vonatkozó jogkört, hogy értékelje és véglegesen megállapítsa az úti okmányok megfelelő jellegét. Mindemellett a légi fuvarozó vagy megbízottja nem minősül a célország megbízottjának a határellenőrzési feladatok ellátásával kapcsolatban, továbbá nem rendelkezik az ehhez szükséges jogkörökkel sem. Önmagában, ha az utas beszállását a nem megfelelő úti okmányok miatt tagadják meg, ez nem fosztja meg az utast a rendelet által előírt védelemtől. Emiatt, ha az érintett utas ezt a döntést megtámadja, az illetékes bíróságnak kell az ügy releváns körülményeinek figyelembevételével értékelnie ezen utas úti okmányainak esetleges nem megfelelő jellegét, és végső soron e visszautasítás észszerűen igazolt jellegét.

A konkrét ügyben a Bíróság kiemelte, hogy a légi fuvarozó az utas beszállását úgy utasította vissza, hogy nem állt rendelkezésére az illetékes hatóság schengeni határellenőrzési kódex szerinti beléptetés megtagadására vonatkozó döntése, vagy arra vonatkozó hiteles bizonyíték, hogy az illetékes hatóság arról tájékoztatta a földi kiszolgáló személyzetet, hogy az utas Romániába történő belépését megtagadják. Az ítélet szerint ellentét a rendelettel „az általános szerződési feltételek között szereplő olyan kikötés, amely abban az esetben, ha egy utas beszállását útiokmányainak állítólagosan nem megfelelő jellege miatt utasítják vissza, korlátozza vagy kizárja a légi fuvarozó felelősségét, megfosztva ezzel az említett utas kártalanításhoz való esetleges jogától”.²⁸ Ez tehát újszerű értelmezése a rendeletnek és a visszautasított beszállásnak azzal, hogy beemeli a nem megfelelő úti okmányokkal rendelkező utasokat a rendelet védelme alá, egészen addig, amíg bebizonyosodik, hogy az úti okmány ténylegesen nem volt megfelelő.

²⁸ C-22/11. Timy Lassooy és a Finnair Oyj ECLI:EU:C:2012:604., 99. pont.

Egyéb értelmezési kérdések

Az üzemeltető légi jármű fogalma

A Wirth és Müller kontra Thomson Airways Ltd. ügy²⁹ az Emirates Airlines kontra Diether Schenkel ügy³⁰ folytatásának tekinthető. Utóbbi ügyben a Bíróság a légi járat fogalmát definiálta mint közlekedési műveletet, amely a valamely légi fuvarozó által meghatározott útvonalon végrehajtott fuvarozás egysége.

Mindazonáltal a légi jármű nem feltétlenül tanúskodik az üzemeltető társaságról, akivel szemben a fogyasztók a jogait érvényesíthetik. Iparági tapasztalat ugyanis az úgynevezett *wet lease* jelensége, amely esetben a légitársaságok tulajdonképpen bérbe vesznek egy-egy járatot a konkurens cégektől.³¹ A Wirth-ügyben tehát az Európai Unió Bírósága az üzemeltető légi fuvarozó kérdését vizsgálta, illetve pontosította. Az ügyben a TUIFly GmbH egy légi járművet legénységgel együtt bérbe vett a Thomson Airways-tól. A TUIFly kérelmezte a le- és felszálláshoz szükséges úgynevezett résidőket, értékesítette a járatokat és beszerezte az engedélyeket, továbbá megszervezte a földi és fedélzeti kiszolgálását is. Az ügyben az utasok Hamburgból Cancúnba utaztak, amire a foglalásokat a TUIFly állította ki, de a légi járat üzemeltetője a Thomson Airways volt. A légi járat jelentős késése miatt az utasok a Thomson Airwayshez fordultak, és követelték az őket megillető kártérítés megfizetését. Ezen igényüket a Thomson Airways elutasította, arra hivatkozva, hogy nem ő az üzemeltető légi fuvarozó. Az Európai Unió Bírósága ezen érvelésnek adott helyt, hogy nem minősül üzemeltető légi fuvarozónak az a légi fuvarozó, aki másik légi fuvarozónak legénységgel együtt légi járművet ad bérbe, azonban nem viseli az üzemeltetési felelősséget. Így az utasok csak a TUIFly GmbH-val szemben érvényesíthetik követeléseiket.

Érkezési idő

A fent említett Sturgeon-ügyben az Európai Unió Bírósága kiterjesztette a rendelet törlésre irányadó szabályait a 3 órát meghaladó késésekre. Azonban azt nem határozták meg, mi számít érkezési időnek, azaz hogyan lehet megállapítani, hogy a járat több mint 3 órát késett, vagy sem. Tekintettel arra, hogy a repülés ideje alatt az utasok

²⁹ C-532/17. Wirth és társai ECLI:EU:C:2018:527.

³⁰ C-173/07. Emirates Airlines ECLI:EU:C:2008:400.

³¹ SIPOS 2018: 109–110.

a légi szállító utasításai mellett és ellenőrzése alatt, zárt térben vannak, és külvilággal való kapcsolattartásuk is korlátozott. Ezen körülmények között az utasok nem tudják ügyeiket intézni. A szokásos tevékenységeiket csak a repülés befejezésekor tudják folytatni. Ebből kifolyólag az Európai Unió Bírósága a repülőgép érkezési idejének azt az időpontot tekinti, amikor ez a helyzet megszűnik, vagyis legalább egy ajtót kinyitnak, így az utas el tudja hagyni a repülőgépet.³²

Egy másik ügyben a Bíróságnak arról kellett döntenie, törlésnek minősül-e a járat, ha a repülő nem a foglalásban szereplő reptéren száll le, vagyis úgynevezett divertálást hajt végre.³³ A Bíróság szerint az a járat, amelyet olyan repülőtérré irányítanak át, amely nem az a repülőtér, amelyre a foglalás történt, főszabály szerint szintén törölt járatnak tekintendő. Kivételt képez ez alól a megítélés alól az, amikor a repülőtér, ahová a járatot átirányították, ugyanazt a várost vagy régiót szolgálja ki, mint a célrepülőtér, amelyre a foglalás történt. Mindazonáltal a két reptér közti távolság fontos szempont a késés mértékének meghatározásához. Így még ha a landolási reptér ugyanazt a várost vagy régiót szolgálja is ki, mint a foglalásban szereplő reptér, a késés szempontjából azt az időpontot kell alapul venni, amikor az utas az átszállás végén ténylegesen eléri azt a repülőteret, amelyre a foglalás történt.

A rendkívüli körülmény fogalma

A Bíróság ítélezési gyakorlatából az tűnik ki, hogy a rendkívüli körülmény fennállása szempontjából elsősorban a „belső” eredetű, a légitársaság érdekkörében felmerülő eseteket, eseményeket kell megkülönböztetni azoktól, amelyeknek az eredete az üzemeltető légi fuvarozó szempontjából „külső” körülményekre vezethető vissza. Az utóbbi események általában rendkívüli körülményeknek minősülnek, mivel olyan körülményekből erednek, amelyeket a légi fuvarozó nem tud befolyásolni, mivel azok természeti eseményből vagy harmadik személy – például egy másik légi fuvarozó vagy a repülési vagy repülőtéri tevékenységbe beavatkozó állami vagy magánüzemeltető – cselekményéből, behatásából erednek.³⁴ Egy esemény tehát csak abban az esetben minősül rendkívüli körülménynek és eredményezheti a légi fuvarozó mentesülését a kártérítést megfizetése alól, ha az, ami okozta a váratlan repülésbiztonsági kockázatot, nem tartozik a légitársaság rendes tevékenységi körébe, és tényleges

³² C-452/13. Germanwings ECLI:EU:C:2014:2141.

³³ C-826/19 Austrian Airlines ECLI:EU:C:2021:318.

³⁴ PAZOS 2021: 744.

befolyásolási körén kívül esik a légi fuvarozónak. Az alábbiakban néhány klasszikus problémakört tekintünk át.

Egyrészt rendkívüli körülménynek minősülhet a légi jármű gyártója vagy egy illetékes hatóság által feltárt rejtett gyártási hiba, illetve a légi jármű szabotázs vagy terrorcselekmény által okozott sérülése. Ugyanakkor a repülőgép karbantartása során felmerülő vagy a karbantartás elmulasztása miatt felmerülő műszaki probléma nem tekinthető főszabályként rendkívüli körülménynek. E kérdéskör merült fel az alábbi ügyben is: Wallentin-Hermann 3 repülőjegyet vásárolt a Bécs–Róma–Brindisi útvonalon.³⁵ Az utasfelvételt követően a járatot a turbinában fellépett összetett motorhiba miatt törölték, és a Wallentin-Hermann család csak közel 4 óra késéssel érte el a célállomást, egy másik légitársaság járatával. Ez a műszaki meghibásodás a rendkívüli körülmények közül a váratlan repülésbiztonsági hiányosságok közé tartozik, de csak akkor minősül rendkívülinek, ha az esemény, ami ezt okozta, nem minősül a légi fuvarozó rendes tevékenységi körébe esőnek, és jellegénél vagy eredeténél fogva a légi fuvarozó tényleges befolyásán kívüli. Vagyis a gép karbantartása és az ebből eredő hiányosságok a légi fuvarozó rendes tevékenységi körébe tartozik, így a légi fuvarozó nem tud mentesülni a kártérítési kötelezettsége alól. Ezzel összefüggésben a Bíróság megállapította, hogy a műszaki hibák gyakorisága és a között, hogy rendkívüli körülménynek minősül-e, nincs összefüggés, illetve a karbantartásra vonatkozó minimumszabályok betartása önmagában nem elegendő ahhoz, hogy a fuvarozó bizonyítsa, minden észszerű intézkedést megtett, és mentesüljön a kártérítési kötelezettség alól.

Másrészt, a légitársaságok gyakran hivatkoznak kimentési okként időjárási körülményekre, ami repülésbiztonsági okok miatt kiemelten fontos kérdés. A konkrét hivatkozások elfogadhatósága esetről esetre ítélandó meg a bíróságok által. Vannak ugyanakkor kivételesen egyértelmű esetek. Ilyen volt az izlandi Eyjafjallajökull vulkán kitörése, amely több napos késéseket és rengeteg járat törlését eredményezte. Az adott ügyben az Európai Unió Bírósága azt vizsgálta, hogy a vulkánkitörés miatt bekövetkező európai légtér egy részének lezárása a rendelet értelmében rendkívüli körülménynek minősül-e, és megállapította, hogy a légitársaság mentesült a kártérítés fizetési kötelezettsége alól, de nem mentesült a rendelet szerinti ellátási kötelezettség alól.³⁶

Harmadrészt ki kell emelni, hogy a törlések és késések egyik leggyakoribb okozói a madárrajok: a velük való ütközést követően a repülő hajtóműveit alaposan

³⁵ C-549/07. Wallentin-Hermann ECLI:EU:C:2008:771.

³⁶ C-12/11. Denise McDonagh ECLI:EU:C:2013:43.

át kell vizsgálni. A madárrajra való hivatkozás mint külső ok tehát gyakran felmerül a bíróságok előtt. A Pešková kontra Travel Service ügyben³⁷ az Európai Unió Bírósága kimondta, hogy a légi jármű madárrajjal történő ütközése rendkívüli körülménynek minősül, így a légi fuvarozó mentesülését eredményezheti. Elveszíti ugyanakkor a rendkívüli körülményből fakadó mentesülési, kimentési erőt, ha a légitársaság az engedéllyel rendelkező szakértő átvizsgálását követően ragaszkodik a választása szerinti szakértő általi vizsgálathoz is.

Végül érdemes megemlíteni, hogy a rendelet a rendkívüli körülmények felsorolásánál a sztrájkot is rendkívüli körülményként sorolja fel, mindazonáltal ebben az esetben már nem pusztán felelősségi kérdésről, hanem kockázatelosztásról mint jogpolitikai eszközről beszélhetünk. Ebben az esetben a jogalkotó azt dönti el, hogy a szerződészegés következményeit ki viseli. Nem mindegy ugyanis, hogy ki sztrájkol: ha a légitársaság munkavállalói sztrájkolnak, akkor a légitársaság érdekkörében merült fel az az ok, ami a törlést vagy késést okozta, ugyanakkor a „külső” sztrájkok, például a légiforgalmi irányítók vagy a repülőtéri személyzet sztrájkja rendkívüli körülménynek minősülhet.

E kérdéskör merült fel a Helga Krüsemann és társai kontra TUIfly GmbH ügyben.³⁸ A TUI légitársaság bejelentette átszervezésre vonatkozó tervét, amely azt eredményezte, hogy a légi személyzet jelentős része betegállományba vonult egy olyan felhívás nyomán, amelyet a munkavállalók tettek közzé. Mindez sok járat törlését és jelentős késését eredményezte. A TUI ezt rendkívüli körülménynek ítélte meg, és úgy gondolta, mentesül a kártérítési kötelezettsége alól. A német bíróságok előzetes döntéshozatali eljárást kezdeményeztek arról, hogy a légi személyzet jelentős részének úgynevezett vadsztrájk³⁹ formájában megvalósuló spontán távolléte rendkívüli körülménynek minősül-e.

A Bíróság ítéletében nemleges választ adott, és úgy ítélte meg, hogy nem minősül rendkívüli körülménynek a légi személyzet olyan spontán távolléte, ami arra vezethető vissza, hogy az üzemeltető légi fuvarozó váratlanul bejelentette a vállalkozás átszervezését, és amely olyan felhívás nyomán alakult ki, amelyet nem a vállalkozás képviselői, hanem maguk a munkavállalók tettek közzé. Vagyis az ilyen sztrájk nem minősült a légitársaság tényleges befolyási körén kívül eső eseménynek.

³⁷ C-315/15. Pešková és Peška ECLI:EU:C:2017:342.

³⁸ C-195/17., C-197/17–C-203/17., C-226/17., C-228/17., C-254/17., C-274/17., C-275/17., C-278/17–C-286/17. és C-290/17–C-292/17. sz. egyesített ügyek Helga Krüsemann és mások ECLI:EU:C:2018:258.

³⁹ Vadsztrájkknak nevezzük az olyan nem szakszervezeti sztrájkot, amelyet a munkavállalók szerveznek.

Az elvárható észszerű intézkedés fogalma

A rendelet értelmében a légi fuvarozó rendkívüli körülmények fennállta esetén is csak akkor mentesül a kompenzáció fizetése alól, ha megtett minden észszerű intézkedést a rendkívüli körülmények elkerülése érdekében, és a járat szervezésének szakaszában észszerűen figyelembe vette az ilyen körülmények esetleges bekövetkezésével járó kockázatokat.

E kötelezettség értelmezése merült fel az Eglitis és Ratnieks kontra Air Baltic ügyben,⁴⁰ amelyben tehát az Európai Unió Bírósága azt határozta meg, milyen magatartást kell tanúsítania a légi fuvarozónak. Az ügyben a malmói repteret lezárták, mivel az energiaszolgáltatásban olyan áramkimaradás volt, amely miatt a radarok és a légi közlekedési rendszer rosszul működött. Az utasokat először beszállították a repülőbe, ahol 2 óra várakozás után tájékoztatták őket a járat törléséről. Véleményük szerint a légtér megnyitását követően a légi járatot azért törlték, mert a legénység munkaideje lejárt volna az út teljesítése előtt. Az Európai Unió Bírósága ítéletében kimondta, hogy a légi fuvarozónak számolnia kell egy olyan mértékű időráhagyással, tartalékidővel, amely az egyébként rövid ideig fennálló rendkívüli körülmények megszűnése után lehetőség szerint még képessé teszi a légitársaságot arra, hogy teljesítsék a járatot. A szükséges tartalékidő azonban nem vezethet ahhoz, hogy a légi fuvarozót a vállalkozásának az adott időpontban rendelkezésre álló kapacitására tekintettel elviselhetetlen áldozatok meghozatalára kényszerítse, tehát esetről esetre kell vizsgálni, hogy a légitársaságtól mi volt az elvárható észszerű magatartás módja és mértéke.

Az Európai Bizottság erőfeszítései

Végül fontos kiemelni az Európai Bizottság szerepét, amely interpretációs iránymutatásokkal látja el a piac szereplőit.⁴¹ E fontos dokumentáció praktikusán az Európai Unió Bírósága ítélezési gyakorlatából leszűrhető tanulságokat sűríti össze egy helyen,

⁴⁰ C-294/10. Eglitis and Ratnieks ECLI:EU:C:2011:303.

⁴¹ Értelmező iránymutatások a visszautasított beszállás és légi járatok törlése vagy hosszú késése esetén az utasoknak nyújtandó kártalanítás és segítség közös szabályainak megállapításáról szóló 261/2004/EK európai parlamenti és tanácsi rendelet, valamint a 889/2002/EK európai parlamenti és tanácsi rendelettel módosított, a légi fuvarozók baleset esetén fennálló felelősségéről szóló 2027/97/EK tanácsi rendelet tekintetében: [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/HTML/?uri=CELEX:52016XC0615\(01\)](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/HTML/?uri=CELEX:52016XC0615(01)).

ezzel is hozzájárulva a jogbiztonság erősítéséhez és a légi közlekedési ágazat stabil és kiszámítható működéséhez.

E fontos szerepet támasztotta alá a Covid-világjárvány során kiadott bizottsági iránymutatás is. 2019 végén és 2020 elején a vírus megjelenése okán az utazási szabályok egyik napról a másikra változtak, és országonként eltérők voltak. Sokszor még az egy országból érkező utasok esetén is különböző beutazási feltételeknek kellett megfelelni. Ez óriási terhet rótt mind az utasokra, mind a légitársaságokra és hatalmas bizonytalanságokat eredményezett. A beutazási szabályoknak való megfelelés, az ehhez szükséges okmányokkal rendelkezés az utas felelőssége, azonban kérdés, elvárható-e egy utastól, hogy egyik napról a másikra tudjon alkalmazkodni a megváltozott szabályokhoz. Ha mégsem tud elutazni, mert hirtelen megváltoztak a célország beutazási szabályai, akkor visszakérheti-e a jegy árát és elállhat-e a szerződéstől? Minek minősül, ha a társaságok a megváltozott utazási szabályok miatt törölnek egy járatot? Vajon ez rendkívüli körülmény, esetleg lehetetlenülés, vagy ebben az esetben is érvényesül a társaságok helytállási kötelezettsége?

A vírus megjelenése és az utazási korlátozások bevezetése tehát jelentősen érintette az iparágat.⁴² A hónapokig tartó utazási korlátozások és határzárak számottevő károkat okoztak a piac szereplőinek, és a munkaerő jelentős részének elbocsátásához is vezettek. Ennek következtében a korlátozások feloldása után a légitársaságok hirtelen munkaerőhiánnyal szembesültek, ami 2022 nyarán Európában több helyen is közlekedési káoszhoz – járatkésésekhez, csomagok elvesztéséhez – vezetett. A világjárvány következményei tehát egyaránt hátrányosan érintették az utasokat és a társaságokat mind a járvány kezdetén, mind annak végeztével.⁴³

A kialakult helyzetben a tisztánlátást segítő jelent meg a Bizottság közleménye az utasok jogairól szóló uniós rendeletekhez a Covid-19-járvánnyal kapcsolatos helyzet alakulásával összefüggésben.⁴⁴ Ebben a Bizottság úgy ítélte meg, hogy a hatóságok által a Covid-19-pandémia megfékezése céljából hozott intézkedések jellegüknél és eredetüknél fogva nem tartoznak a fuvarozók rendes tevékenységi körébe, és a fuvarozók tényleges befolyásán kívül esnek. Ezt a feltételt teljesítettnek kellett tekinteni, amennyiben a hatóságok vagy teljesen megtiltanak bizonyos járatokat, vagy olyan módon tiltják a személyek mozgását, amely *de facto* kizárja a szóban forgó járat üzemeltetését, és ez a feltétel akkor is teljesülhetett, ha a járatot olyan körülmények között törölték,

⁴² EROTOKRITOU–GRIGORIEFF 2020: 123.

⁴³ European Court of Auditors 2021.

⁴⁴ A Bizottság Közleménye Értelmező iránymutatás az utasok jogairól szóló uniós rendeletekhez a COVID-19-járvánnyal kapcsolatos helyzet alakulásával összefüggésben 2020/C 89 I/01.

amikor a személyek adott irányú mozgása nem teljesen tiltott, hanem csak bizonyos eltérések hatálya alá tartozó személyekre (például az érintett állam állampolgáira vagy lakosaira) korlátozódik. Szintén a körülményektől függően, ugyanez a helyzet állhat fenn a személyek mozgásának tilalma által közvetlenül érintett járatokkal ellentétes irányú járatok esetében is. Sőt, amennyiben a légitársaság egy járat törlése mellett döntött, és bizonyította, hogy ezt a döntést a személyzet egészségének védelme indokolta, a járat törlés szintén rendkívüli körülmények által „okozottnak” volt tekintendő.

Mindemellett a légitársaságok a lecsökkent forgalom és a rengeteg Covid miatti törlés következtében adott esetben fizetési gondokkal is szembesülhettek, ezért a Bizottság kiadott egy ajánlást olyan, későbbiekben beváltható utalványok alkalmazására, amelyeket az üzemeltetők a jegyárak pénzbeli visszatérítésének alternatívájaként az utasok önkéntes beleegyezése mellett ajánlhattak fel.⁴⁵

Végül a Bizottság koordinatív szerepét is fontos hangsúlyozni, amelynek tekintetében utalni szükséges a Fogyasztóvédelmi Együttműködési Hálózat (*Consumer Protection Cooperation*) létrehozására és működtetésére.⁴⁶ E hálózatnak⁴⁷ a nemzeti fogyasztóvédelmi hatóságok a tagjai, és 2022-ben a svéd tagszervezet vezetése mellett áttekintették,⁴⁸ hogy 16 légitársaság hogyan teljesítette a rendeletből származó egyes kötelezettségeit. A légitársaságok által szolgáltatott információk azt mutatják, hogy gyorsan összhangba hozták gyakorlataikat a kötelezettségvállalásaikkal, és csak néhány, különösen bonyolult esetben merültek fel problémák, és a Hálózattal való dialógus lezárásaként további kötelezettségeket vállaltak a gyakorlataik jogszerűségének erősítésére.

Ezzel párhuzamosan a Hálózat a légi közlekedési ágazat egy másik szereplőjével kapcsolatban is az utasjogok érvényesítését javító lépéseket tett. Így dialógust kezdeményezett három jelentős online utazási irodával, az eDreams ODIGEO-val, az Etraveli Group-pal és a Kiwi.com-mal is, és a megbeszélések eredményeképpen az online utazásközvetítők kötelezettséget vállaltak arra, hogy javítják az utasok tájékoztatását a légitársaságok általi járat törlések esetén, és hogy 7 napon belül átutalják ügyfeleiknek a légitársaságoktól jegyár-visszatérítés gyanánt kapott összegeket.⁴⁹

⁴⁵ A Bizottság (EU) 2020/648 ajánlása.

⁴⁶ (EU) 2017/2394 rendelet.

⁴⁷ SZEGEDI 2018: 39.

⁴⁸ Lásd: [Európai Bizottság](#) [é. n.].

⁴⁹ [Európai Bizottság](#) [é. n.].

Záró gondolatok

A légi személyszállításra kötött szerződésre a Polgári Törvénykönyvnek a szerződésekre vonatkozó általános, továbbá a vállalkozási szerződésre vonatkozó rendelkezéseit kell alkalmazni. Azonban abban az esetben, ha légi személyszállítás országhatáron túlra vagy országhatáron túlról történik, vagyis nemzetközi légi személyszállításról beszélünk, akkor a nemzetközi jogi, illetve európai uniós normák lépnek előtérbe. E körben fogadta el az uniós jogalkotó az utasok jogainak magas szintű védelmét biztosítani hivatott 261/2004/EK rendeletet, amelynek alkalmazását az Európai Unió Bíróságának bőséges esetjoga és az Európai Bizottság értelmező iránymutatásai igyekeznek segíteni. A tanulmány e sokrétű esetjog releváns döntéseit, illetve az utasjogokkal kapcsolatos egyes kortárs dilemmákat és jelenségeket igyekezett bemutatni.

A kérdéskör jelentőségének megítéléséhez látni szükséges, hogy a légi közlekedési ágazat óriási területté nőtte ki magát az utóbbi másfél évtizedben: a világ GDP-jének mintegy 3,5%-át termeli.⁵⁰ A kétszereplős szerződéses konstrukció, azaz az utasok és légitársaságok jogviszonya köré szerveződve számos más szereplő is megjelent annak következtében, hogy a légi közlekedés mára hétköznapi jelenséggé vált, ami csak tovább növelte az iparágban működő tőke mennyiségét. Ebből adódóan nem meglepő, hogy időről időre felmerül a rendelet felülvizsgálatának kérdése, amely adott esetben a *claim farmok* és az online közvetítők által felvetett kihívásokat is rendezhetné.⁵¹

Felhasznált irodalom

- Air Transport Action Group (2020): *Aviation: Benefits Beyond Borders*. Online: https://aviationbenefits.org/media/167517/aw-oct-final-atag_abb-2020-publication-digital.pdf
- ANGYAL Zoltán (2010): Légi közlekedési alapfogalmak az Európai Bíróság esetjogában. *Miskolci Jogi Szemle*, 5(1), 12–30.
- AUER Ádám (2012): A légi személyszállítás felelősségi rendelkezései. *Pázmány Law Working Papers*, 3(8). Online: <https://plwp.eu/evfolyamok/2012/92-2012-08>

⁵⁰ SIPOS 2018: 23.

⁵¹ Legutóbb 2013-ban készült konkrét tervezet a Rendelet felülvizsgálatára: Javaslat Az Európai Parlament és a Tanács rendelete a visszautasított beszállás és légijáratok törlése vagy hosszú késése esetén az utasoknak nyújtandó kártalanítás és segítség közös szabályainak megállapításáról szóló 261/2004/EK rendeletnek, valamint a légitfuvarozók felelősségéről szóló 2027/97/EGK rendeletnek az utasok és poggyászaik légi szállítása tekintetében történő módosításáról, COM/2013/0130 final.

- EROTOKRITOU, Chrystel – GRIGORIEFF, Cyril-Igor (2020): EU Regulation No 261/2004 on Air Passenger Rights: The Impact of the COVID-19 on Flight Cancellation and the Concept of Extraordinary Circumstances. *Air & Space Law*, 45(Special Issue), 123–141. Online: <https://doi.org/10.54648/AILA2020053>
- Európai Bizottság [é. n.]: *Összehangolt fellépés*. Online: https://commission.europa.eu/live-work-travel-eu/consumer-rights-and-complaints/enforcement-consumer-protection/coordinated-actions_hu
- European Court of Auditors (2021): *Air Passenger Rights during the COVID-19 Pandemic: Key Rights Not Protected Despite Commission Efforts*. Online: www.eca.europa.eu/Lists/ECADocuments/SR21_15/SR_passenger-rights_covid_EN.pdf
- LENAERTS, Koen – GUTIÉRREZ-FONS, José A. (2022): *Az Európai Unió Bíróságának jogértelmezési módszerei*. Budapest: HVG-ORAC. Online: <https://doi.org/10.55413/561.A2200304.EUO>
- PAZOS, Ricardo (2021): The Extraordinary Circumstances Defence in Regulation (EC) 261/2004. *Air & Space Law*, 46(6), 739–762. Online: <https://doi.org/10.54648/AILA2021047>
- SIPOS Attila (2018): *A nemzetközi polgári repülés joga*. Budapest: ELTE Eötvös.
- SZEGEDI László (2018): *Az európai közigazgatás fejlődése és szabályozása*. Budapest: Dialóg Campus.
- VÉKÁS Lajos (2016): *Szerződési jog. Általános rész*. Budapest: ELTE Eötvös.
- WEATHERILL, Steve (2021): Article 38. In PEERS, Steve et al. (szerk.): *The EU Charter of Fundamental Rights. A Commentary*. New York: Hart, 1005–1026.
- ZOVÁNYI Nikolett (2012): Kártalanítás vagy kártérítés? A légiutasokat megillető kompenzáció dogmatikai kérdései. *Európai Jog*, 12(5), 30–31.
- ZOVÁNYI Nikolett (2014): *A felelősség kérdései az utazási szerződések és az utasjogok körében*. PhD-disszertáció. Debreceni Egyetem Marton Géza Állam- és Jogtudományi Doktori Iskola.

Egyéb források

Jogszabályok

2013. évi V. törvény a Polgári Törvénykönyvről

Rendeletek

Az Európai Parlament és a Tanács 261/2004/EK rendelete (2004. február 11.) visszautasított beszállás és légi járatok törlése vagy hosszú késése esetén az utasoknak nyújtandó kártalanítás és segítség közös szabályainak megállapításáról, és a 295/91/EGK rendelet hatályon kívül helyezéséről

Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2017/2394 rendelete (2017. december 12.) a fogyasztóvédelmi jogszabályok végrehajtásáért felelős nemzeti hatóságok közötti együttműködésről és a 2006/2004/EK rendelet hatályon kívül helyezéséről

Irányelvek, ajánlások

A Bizottság (EU) 2020/648 ajánlása (2020. május 13.) a Covid-19-világjárvánnyal összefüggésben törölt utazási csomagok és szállítási szolgáltatások visszatérítésének alternatívájaként az utasok és az utazók részére felkínált utalványokról. Online: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/?uri=celex%3A32020H0648>

A Bizottság Közleménye Értelmező iránymutatás az utasok jogairól szóló uniós rendeletekhez a COVID-19-járvánnyal kapcsolatos helyzet alakulásával összefüggésben 2020/C 89 I/01. Online: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/?uri=celex%3A52020XC0318%2804%29>

Határozatok

C-12/11. Denise McDonagh ECLI:EU:C:2013:43.

C-22/11. Timy Lassooy és a Finnair Oyj ECLI:EU:C:2012:604.

C-74/19. Transportes Aéreos Portugueses ECLI:EU:C:2020:460.

C-146/20, C-188/20, C-196/20. és C-270/20. Azurair és mások ECLI:EU:C:2021:1038.

C-173/07. Emirates Airlines ECLI:EU:C:2008:400.

C-195/17., C-197/17–C-203/17., C-226/17., C-228/17., C-254/17., C-274/17., C-275/17., C-278/17–C-286/17. és C-290/17–C-292/17. sz. egyesített ügyek Helga Krüsemann és mások ECLI:EU:C:2018:258.

C-263/20. Airhelp ECLI:EU:C:2021:1039.

C-294/10. Eglitis and Ratnieks ECLI:EU:C:2011:303.

C-315/15. Pešková és Peška ECLI:EU:C:2017:342.

C-316/20. Sata International – Azores Airlines ECLI:EU:C:2020:966.

C-367/20. KLM Royal Dutch Airlines ECLI:EU:C:2020:909.

C-395/20. Corendon Airlines ECLI:EU:C:2021:1041.

C-402/07. és C-432/07. sz. ügyek Sturgeon és mások ECLI:EU:C:2009:716.

C-451/20. Airhelp ECLI:EU:C:2022:123.

C-452/13. Germanwings ECLI:EU:C:2014:2141.

C-502/18. České aerolinie ECLI:EU:C:2019:604.

C-532/17. Wirth és társai ECLI:EU:C:2018:527.

C-537/17. Wegener ECLI:EU:C:2018:361.

C-549/07. Wallentin-Hermann ECLI:EU:C:2008:771.

C-584/18. DZ és Blue Air – Airline Management Solutions SRL ECLI:EU:C:2020:324.

C-686/20. Vueling Airlines ECLI:EU:C:2021:859.

C-826/19 Austrian Airlines ECLI:EU:C:2021:318.

Vákát oldal

Selnicean László

A fogyasztói igényérvényesítés kihívásai és megoldásai*

Bevezetés

Az európai integráció állandó célkitűzése az életszínvonal emelése, a gazdasági tevékenységek harmonikus fejlődése és a folyamatos gazdasági növekedés. A vállalkozások a gazdasági tevékenység alapegységei, mint ahogyan a kémiában az atomok vagy a biológiában a sejtek, velük szemben pedig egy vagy több fogyasztó áll. A fejlődés a 21. században sem állhat meg: napjainkban különösen a digitális egysegű piac, az elektronikus kereskedelem,¹ a közösségimédia-felületek intenzív kereskedelmi használata² teremt új esélyeket a gazdaság fellendítésére, de fontos a digitalizáció szerepének általános növelése is.³ Napjainkban az információs technológia rohamos fejlődésével, az életviszonyok felgyorsulásával és egyre komplexebbé válásával növekvő igény mutatkozik a társadalom azon tagjainak védelmét biztosító jogszabályok megalkotására, akik egy adott relációban másokkal – így például a szerződő partnerükkel – szemben valamilyen szempontból hátrányban vannak.

* A Kulturális és Innovációs Minisztérium Kooperatív Doktori Program Doktori Hallgatói Ösztöndíj Programjának a Nemzeti Kutatási, Fejlesztési és Innovációs Alapból finanszírozott szakmai támogatásával készült. A tanulmány az NMHH-val kötött EM-1/1/2022. számú együttműködési megállapodásban részletezett feladatok végrehajtása céljából készült.

¹ Uniósi jogi alapja az Európai Parlament és a Tanács 2000. június 8-i 2000/31/EK irányelve a belső piacon az információs társadalommal összefüggő szolgáltatások, különösen az elektronikus kereskedelem, egyes jogi vonatkozásairól (Elektronikus kereskedelemről szóló irányelv).

² STRIHÓ 2020: 174–179.

³ GOMBOS 2019: 227.

Ami a gazdasági életben a vállalkozás és a fogyasztó, az a társadalomban az ember. Az ember a jogviszonyok alanyaként a jogvédelem fókuszában áll, arra figyelemmel, hogy a jogszolgáltatás területén a legmodernebb technológiák is csak akkor működtethetők megfelelően és kellően hatékonyan, ha ezt a tételt nem tévesztjük szem elől. A fejlődés jelentős elmozdulást eredményezett a fogyasztói jogok magasabb szintű védelme irányában. E körben fel kell idéznünk az EUMSZ 169. cikkét, valamint az Alapjogi Charta 38. cikkét, amelyek egyaránt a fogyasztóvédelem magas szintjének biztosítását célozzák.

A joghoz, az igazságszolgáltatáshoz és a megfelelő jogszolgáltatáshoz való hozzájutás régóta a jogvédelem alapvető kérdései közé tartozik. Ezzel összhangban az Európai Unió igazságügyi politikájának fontos célkitűzése, hogy a polgárai és a vállalkozások számára egyaránt lehetővé tegye az expeditív jogorvoslathoz való hozzájutást.

Ehhez kapcsolódóan a tanulmányban az információs aszimmetria leküzdésére irányuló erőfeszítéseket, a cselekvő fogyasztóvédelem mottóját, valamint a fogyasztók jogainak hatékony érvényesítésére felállított intézményrendszert tekintem át, kiemelve a békéltető testületek szerepét, és mindezeket az Európai Unió Bíróságának, illetve a Kúriának az esetjogán keresztül szemléltetem.

Törekedjünk az egyensúlyra!

A fogyasztói jogviszonyokra a gazdasági erő aszimmetriája jellemző, figyelemmel arra, hogy a legtöbb piacon a vállalkozások magasabb szintű szakmai, illetve jogi ismeretekkel rendelkeznek az általuk kínált áruval vagy szolgáltatással, és jobban ismerik az ágazatban létező termelési függvényeket, mint a velük szerződést kötő, laikusnak tekinthető fogyasztók, akik kevésbé ismerik a javak minőségét és árát, ennél fogva ebben az egyenlőtlen jogviszonyban kiszolgáltatottak, és érdekérvényesítési képességük gyenge.⁴ Az információs aszimmetria azonban a fogyasztói informáltság javításával csökkenthető, a fogyasztóvédelmi szempontból legnagyobb jelentőségűnek tekinthető piaci kudarc⁵ orvosolható. A fogyasztó és a vállalkozás közötti egyensúlyi helyzet kialakítása érdekében kiemelt szerepet kell tulajdonítani a fogyasztóvédelemnek.

Ezzel összhangban az európai fogyasztóvédelmi szabályozás is túlnyomórészt e piaci kudarc enyhítésére irányul, tekintettel arra, hogy amennyiben az információs aszimmetria mértéke csökken, a piaci kudarc következményei is csökkenthetők.⁶

⁴ DÁN–GOMBOS–VÁRADI 2022: 124–125.

⁵ A témáról lásd bővebben: SAMUELSON–NORDHAUS 2012.

⁶ BALOGH–BENCsik–ZAVODNYIK 2023: 27.

A jogszabályi környezet kialakítása a fogyasztói tájékozottság növelésének irányába mutat, feltételezve, hogy amennyiben a fogyasztó tudásszintje nő, akkor képessé válik az optimális döntéshozatalra.

A szabályozási környezetből érdemes kiemelni a fogyasztók jogairól szóló irányelvet,⁷ amely preambulának (34) bekezdésében az uniós jogalkotó a szerződéskötést megelőzően egyfajta kötelezettségként írja elő a kereskedő számára a fogyasztónak nyújtott egyértelmű és átfogó tájékoztatást. A rendelkezésben az egyéniesítés is szerepet kap: a tájékoztatás nyújtásakor – észszerű elvárhatóság mellett – figyelembe kell venni a szellemi, testi vagy pszichés fogyatékoságuk, koruk vagy hiszékenyséjük miatt különösen kiszolgáltatott fogyasztók egyedi szükségleteit. Ez az általános előzetes tájékoztatási szabály ugyancsak a fogyasztó megfelelő informáltságát célozza.

Az 5. cikk a távollevők között vagy üzlethelyiségen kívül kötött szerződésektől eltérő, míg a 6. cikk alapvetően azonos tartalommal, ám részletesebb felsorolással a távollevők között és az üzlethelyiségen kívül kötött szerződések esetére tartalmaz fogyasztókat érintő tájékoztatási követelményt.

A lista néhány eleme azonos az UCP-irányelvben⁸ rögzített azon felsorolás elemeivel, amelyekre vonatkozó információkat jelentősnek kell tekinteni vásárlásra való felhívás esetén:

- az áru lényeges tulajdonságai;
- a kereskedő azonosító adatai, úgymint kereskedői neve, letelepedési helyének postai címe és telefonszáma;
- az adóval növelt ár, vagy az ár kiszámításának módja, valamint adott esetben az összes fuvardíj, szállítási vagy postaköltség, illetve, amennyiben e költségeket nem lehet észszerűen előre kiszámítani, annak a ténynek a feltüntetése, hogy esetlegesen további költségek merülhetnek fel;
- a fizetés, szállítás, teljesítés feltételei, a kereskedő panaszkezelési módja.

A további négy elem nem szerepel a UCP-irányelvben:

- az áru megfelelőségének szavatolására vonatkozó jogszabályi kötelezettség fennállására irányuló emlékeztetésen túl, az értékesítés utáni szolgáltatások és adott esetben a jótállás megléte és feltételei;
- adott esetben a szerződés időtartama, illetve, ha a szerződés határozatlan időre szól vagy automatikusan meghosszabbodik, a szerződés felmondásának feltételei;

⁷ 2011/83/EU irányelv.

⁸ 2005/29/EK irányelv.

- adott esetben a digitális tartalom működése, beleértve az alkalmazandó műszaki védelmi intézkedéseket is;
- adott esetben a digitális tartalom hardverrel és szoftverrel való bármilyen vonatkozó interoperabilitása a kereskedő ismereteinek vagy a kereskedőtől észszerűen elvárható ismereteknek megfelelően.⁹

A fogyasztók jogairól szóló irányelv egyes rendelkezéseit a C-641/19. számú előzetes döntéshozatali eljárás¹⁰ keretében az Európai Unió Bírósága is vizsgálta. Ítéletében a jogi háttér körében idézte a preambulum (4) bekezdését, amely szerint a távollevők között és az üzlethelyiségen kívül kötött fogyasztói szerződések egyes vonatkozásainak harmonizációja szükséges az olyan valódi fogyasztói belső piac előmozdításához, amely megfelelő egyensúlyt teremt a fogyasztóvédelem magas szintje és a vállalkozások versenyképessége között, a szubszidiaritás elvének tiszteletben tartása mellett. A Bíróság – egyebek mellett – úgy határozott, az irányelv (50) preambulumbekkezdésével összefüggésben értelmezett 14. cikk (3) bekezdését úgy kell értelmezni: annak értékelése során, hogy e rendelkezés szerint túlzottan magas-e a teljes ár, figyelembe kell venni az érintett eladó vagy szolgáltató által más fogyasztóknak ugyanolyan feltételek mellett kínált szolgáltatás árát, valamint a szerződés megkötésének időpontjában más eladók vagy szolgáltatók által nyújtott ugyanolyan szolgáltatás árát.

A szektorspecifikus irányelvek az előzetes tájékoztatási szabály kiegészítésével vagy az arra való utalással kívánják elérni a fogyasztó megfelelő informáltságát.¹¹ Például a Hírközlési Kódex¹² 102. § (1) bekezdése a VIII. mellékletében felsorolt információk mellett a fogyasztók jogairól szóló irányelv 5. és 6. cikkében említett információk rendelkezésre bocsátását írja elő az elektronikus hírközlési szolgáltatások nyújtói számára.

Kihez fordulhatok? – A fogyasztóvédelmi intézményrendszer

A jelenlegi hazai fogyasztóvédelmi politika¹³ 4 fő területre fókuszál: a digitális fogyasztóvédelemre, a gyermekvédelemre, a fogyasztóvédelem elérhetővé tételére és az egységes joggyakorlat kialakításának támogatására. A digitalizáció, a technikai fejlődés és a piaci

⁹ TÁRCZY 2012.

¹⁰ C-641/19. EU kontra PE Digital GmbH ítélet.

¹¹ BALOGH–BENCsik–ZAVODNYIK 2023: 27.

¹² 2018/1972 irányelv.

¹³ 1353/2022. (VII. 21.) Korm. határozat.

változások által támasztott kihívásokra figyelemmel a fogyasztók jogainak érvényesítése kizárólag hatékony állami segítségnyújtással és intézményrendszerrel, valamint a fogyasztóvédelmi intézményrendszer és a piaci szereplők közötti együttműködéssel valósítható meg.

Magyarországon számos intézmény, hatóság és fórum vállal szerepet a fogyasztóvédelmi intézményrendszerben a fogyasztói jogok érvényre juttatása érdekében. Ebbe a körbe tartozik a fővárosi és vármegyei kormányhivatal mint általános fogyasztóvédelmi hatóság,¹⁴ a fogyasztó és vállalkozás közötti jogviták, egyéni ügyek megoldását segítő békéltető testületek, a Pénzügyi Békéltető Testület, a fogyasztóvédelmi hatáskörében a tisztességtelen kereskedelmi gyakorlatokkal szemben fellépő Gazdasági Versenyhivatal. Az általa felügyelt pénzügyi szervezetek vonatkozásában fogyasztóvédelmi hatóságként is eljár a Magyar Nemzeti Bank, a hírközlési ágazatra vonatkozó fogyasztóvédelmi rendelkezések betartását a Nemzeti Média- és Hírközlési Hatóság felügyeli. Rendelkezik fogyasztóvédelmi feladatkörrel a Magyar Energetikai és Közmű-szabályozási Hivatal, valamint a Nemzeti Élelmiszerlánc-biztonsági Hivatal.¹⁵ A magyar államnak gondoskodnia szükséges a fogyasztói érdekek képviselését ellátó egyesületek támogatásáról is.¹⁶ A határon átnyúló panaszok megoldását az Európai Fogyasztói Központ segíti.

Lehetőségek az állami igazságszolgáltatásban – a kollektív jogérvényesítés szerepe

Az állami igazságszolgáltatás keretében egyedi és kollektív bírósági igényérvényesítésre egyaránt van lehetőség. Utóbbi értelmében vannak olyan eljárások, amelyek megkönnyíthetik a fogyasztói jogok védelmét azáltal, hogy csoportos (kollektív) formában teszik lehetővé a polgári per megindítását, ezzel csökkentve a perlekedéssel járó költségeket, egyúttal növelve a jogsértések orvoslását és végső soron megelőzését is.

A hatékonysági szempontú elemzések alapján a kollektív igényérvényesítési modellek közül leginkább azokat érdemes az eljárásjogi szabályozásnak leképeznie, amelyek a tömegesen előforduló, egyenként kisebb, ám összességében nagyobb súlyú (és összegű) jogsértések közös eljárásban való érvényesítését segítik elő.¹⁷

¹⁴ Fogyasztóvédelmi hatóság minden vármegyei és a fővárosi kormányhivatalban működik.

¹⁵ SALGÓ 2023.

¹⁶ 1997. évi CLV. törvény (a továbbiakban: Fgytv.) a fogyasztóvédelemről 45. § (1) bekezdés.

¹⁷ JÓJÁRT 2017.

A fogyasztói igények tipikusan e körbe tartoznak, mert nagyszámú magánjogi jogalanyt érintenek, a fogyasztói igények (például jogellenesen felszámított szolgáltatói díjtételek) önmagukban bagatellnek tűnnek, de a per sikere esetén össztársadalmi szempontból nagy jelentőségük lehet. Mivel a polgári perek alapvetően az egyedi ügyekre – a vitás felek részvételével zajló eljárásokra – modellezettek, a hatékony szabályok megalkotásához már lassan 10 évvel ezelőtt is szükséges volt néhány támpontot adni a tagállamoknak.¹⁸ Az Európai Bizottság – hosszú előkészítő munka után – nem kötelező erejű jogforrásban, az uniós jog által biztosított jogok megsértése tekintetében a jogsértés megszüntetésére és kártérítésre irányuló tagállami kollektív jogorvoslati mechanizmusok közös elveiről szóló 2013/396/EU számú ajánlásában¹⁹ (a továbbiakban: Ajánlás) fogalmazta meg a kollektív keresetek legfontosabb jellemzőit.

Az Ajánlás szerint valamennyi tagállam olyan kollektív jogorvoslati mechanizmusokat alakít ki, amelyek mind a jogsértés megszüntetésére, mind a kártérítésre irányuló jogorvoslatot lehetővé teszik, és tiszteletben tartják az Ajánlásban megállapított alapelveket.²⁰ Az Ajánlás alkalmazásában a kollektív jogorvoslat olyan jogi mechanizmus, amely lehetőséget biztosít arra, hogy kettő vagy több természetes vagy jogi személy vagy egy képviseleti kereset indítására jogosult szerv közösen követelje valamely jogellenes magatartás megszüntetését (jogsértés megszüntetésére irányuló kollektív jogorvoslat); illetve olyan jogi mechanizmus, amely lehetőséget biztosít arra, hogy kettő vagy több, tömeges károkozással járó helyzetben állításuk szerint kárt szenvedett természetes vagy jogi személy vagy egy képviseleti kereset indítására jogosult szerv közösen érvényesítsen kártérítési igényt (kártérítésre irányuló kollektív jogorvoslat).

Az Ajánlás értelmében a kollektív jogérvényesítési mechanizmusoknak két nagy fajtája különböztethető meg:

- az egyik az úgynevezett „képviseleti kereset”, amelyet a külön jogszabályban erre feljogosított – jellemzően állami – szervek terjeszthetnek elő a jogsértő vállalkozásokkal szemben, a jogsértés elszenvedői javára;²¹

¹⁸ A témáról lásd kimerítő részletességgel: GELENCSÉR 2021: 110–117.

¹⁹ A Bizottság 2013. június 11-i 2013/396/EU ajánlása az uniós jog által biztosított jogok megsértése tekintetében a jogsértés megszüntetésére és kártérítésre irányuló tagállami kollektív jogorvoslati mechanizmusok közös elveiről.

²⁰ Ajánlás 2. pont.

²¹ Ajánlás 3. d) pont.

- a másik jogi mechanizmus, a „csoportos kereset” lehetővé teszi, hogy több személy egy perben speciális szabályok szerint érvényesíthesse igényét a jogsértő vállalkozásokkal szemben.²²

A cselekvő fogyasztóvédelem

A cselekvő fogyasztóvédelem a fogyasztó részéről kifejtett aktív magatartás, amely során tájékozódnia szükséges, ismereteket kell gyűjtenie, illetve jogtudatosnak kell lennie, vagyis ismernie kell a jogait, annak érdekében, hogy felvértezze magát a vállalkozások jogsértő magatartásaival szemben. A cselekvés ugyanakkor a vállalkozás oldalán is elengedhetetlen, hiszen széles körű tájékoztatási kötelezettsége van, és be kell tartania a jogszabályokat. A fogyasztótól nem várható el, hogy egyedül védje meg magát, azonban a fogyasztóvédelem akkor lehet csak igazán eredményes, ha a fogyasztó is aktívan tesz azért, hogy ne kerüljön kiszolgáltatott helyzetbe.²³

A cselekvő fogyasztóvédelem érdekében szükséges egyes törvények módosításáról szóló 2022. évi LXI. törvény eredményeként 2023. június 25-étől az Fgytv. 38–38/G. §-ai szabályozzák a fogyasztók kollektív érdekeinek védelmére irányuló képviseleti kereseteket, a keresetindításra jogosult szervezetek tekintetében a 38. § ad iránymutatást. A tisztességtelen szerződési feltételek megtámadása iránt indított perekben az ügyész, illetve az egyes érdekvédelmi szervezetek járnak élen, utóbbira példa a Fogyasztóvédők Magyarországi Egyesülete (FOME). Az Fgytv.-n kívül más jogszabályok is lehetővé teszik a fogyasztók védelme érdekében képviseleti (közérdekű) kereset benyújtását, például:

- a Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény (a továbbiakban: Ptk.) 6:105. §-a;
- a Magyar Nemzeti Bankról szóló 2013. évi CXXXIX. törvény 164. §-a;
- a tisztességtelen piaci magatartás és a versenykorlátozás tilalmáról szóló 1996. évi LVII. törvény 85/A. §-a;
- a Magyar Energetikai és Közmű-szabályozási Hivatalról szóló 2013. évi XXII. törvény 5/I. §-a.

A közelmúltban megjelent szabályozás tulajdonképpen a fogyasztók kollektív érdekeinek védelmére irányuló képviseleti keresetekről és a 2009/22/EK irányelv hatályon

²² Ajánlás (17) preambulumbekkezdés.

²³ FERENCZ 2022.

kívül helyezéséről szóló 2020/1828 irányelv²⁴ (a továbbiakban: Irányelv) implementálásának, tagállami jogba emelésének eredménye. Az Irányelv a korábbiakhoz képest jelentősen kiszélesíti a keresetindítás alapjául szolgáló jogsértések körét. A kollektív fogyasztói érdekek védelme kapcsán 66 olyan irányelvet és rendeletet jelölt meg, amelyek megsértése a keresetindítás lehetséges alapjául szolgálhatnak, és amellyel a közérdekű keresetek mellett jelentősen bővült a fogyasztók védelme érdekében történő perindítás anyagi jogi háttere. A változás következtében a perindítás alapjául szolgálhatnak az olyan területeken elkövetett jogsértések is, mint az adatvédelem, a pénzügyi szolgáltatások, az utazás és a turizmus.

A képviseleti keresetek alapján indult per eljárási szabályait a polgári perrendtartásról szóló 2016. évi CXXX. törvény (a továbbiakban: Pp.) A közérdekből indított per címmel ellátott XLII. fejezete tartalmazza. A Pp. 571. §-a a közérdekből indított per szabályainak alkalmazása körében úgy rendelkezik, hogy a XLII. fejezet rendelkezéseit akkor kell alkalmazni, ha a közérdek védelme érdekében perindításra felhatalmazást adó törvény úgy rendelkezik, hogy az ilyen közérdekből indított pert e fejezet rendelkezései alapján kell lefolytatni. Ez a képviseleti keresetre is irányadó, mivel az Fgytv. 38/B. § (5) bekezdése előírja, hogy a képviseleti kereset alapján indult pert a Pp. közérdekből indított perre vonatkozó szabályai alapján kell lefolytatni, az e törvény szerinti eltérésekkel. Erre tekintettel a közérdekből indított per eljárási szabályainak alkalmazása alól az Fgytv. enged bizonyos esetekben kivételt, és különös szabályokat ír elő a képviseleti kereset alapján indított perre.

A legfőbb bírói fórum gyakorlata szerint Földforgalmi törvény²⁵ 60. § (2) bekezdésén alapuló, az ügyész által indított per az Ütv.²⁶ 27. § (6) bekezdése szerinti törvényi védelem alapján a közérdek védelmében indított, közérdekű pernek tekintendő. A Pp. 20. § (3) bekezdés a) pont ac) alpontja valamennyi közérdekű perre irányadó, ezen perek a per tárgyának értékétől függetlenül törvényszéki hatáskörbe tartoznak. A Pp. XLII. fejezetének hatálya alá a közérdekű perekben belüli azon perek tartoznak csak, amelyekben a törvényszéknek erre vonatkozó kifejezett jogszabályi felhatalmazás alapján a Pp. 573–579. §-a szerinti különös eljárási szabályokat kell alkalmaznia.²⁷

²⁴ 2020/1828 irányelv.

²⁵ 2013. évi CXXII. törvény a mező- és erdőgazdasági földek forgalmáról 60. § (2) bekezdés.

²⁶ 2011. évi CLXIII. törvény az ügyészségről.

²⁷ A Kúria Pfv.V.20.465/2022/8. számú végzése. Az ügyben a Kúria a járásbíró előtt indult perben a jogerős ítéletet az elsőfokú ítéletre is kiterjedően hatályon kívül helyezte, az eljárást megszüntette és elrendelte az ügy iratainak a törvényszékhez mint elsőfokú bírósághoz való áttételét.

A Kúria esetjoga által is megerősítetten, abban a perben, amelynek megindítására törvény önállóan jogosítja fel az ügyészt, vagy amelyet ellene lehet indítani, az ügyész a fél jogait gyakorolja.²⁸ Az ügyész tisztességtelen általános szerződési feltétellel kapcsolatos közérdekű keresetet a Ptk. 6:105. § (1) bekezdés a) pontja alapján indíthat.²⁹ Ezzel a jogával élt az ügyész BH2019.8.228. számon közzétett, a Kúria Pfv.V.21.663/2017/5. számú határozattal befejezett ügyben is.³⁰

Az ügyészség közérdekvédelmi feladatairól szóló 3/2012. (I. 6.) LÜ utasítás 39. § (1) bekezdése szerint szerződés semmisségének megállapítása vagy a semmisség jogkövetkezményeinek alkalmazása iránt az ügyész a semmis szerződéssel a közérdekből okozott sérelem megszüntetése érdekében indíthat keresetet, amelynek alapjául a társadalom egészének vagy csoportjának sérelme szolgálhat. E körben értékelni kell a jogsértés súlyát, jellegét, vagyoni és nem vagyoni következményeit. Az ügyész mint absztrakt közjogi jogalany számára az aktív anyagi jogi keresethozói jogot a *sui generis* megállapítási kereset, a közérdek védelmére korlátozott semmisségi kereset indítására felhatalmazó jogszabály, a Ptk. 6:88. § (4) bekezdése biztosítja.³¹

Fogyasztói alternatív vitarendezés – online és offline formában egyaránt

A jogvitákat nemcsak a hagyományos, hanem különböző alternatív vitarendezési mechanizmusok alkalmazásával is fel lehet oldani. Ennek érdekében az Európai Unió megalkotta offline fogyasztói alternatív vitarendezési irányelvet³² és a fogyasztói

²⁸ Pp. 60. §.

²⁹ A Kúria Pfv.V.21.226/2021/7. számú ítélete.

³⁰ A döntés szerint a fogyasztói szerződésben alkalmazott általános szerződési feltétel tisztességtelenségére vonatkozó törvényi vélelem megdöntéséhez a vállalkozásnak azt kell bizonyítania, hogy a kikötés tisztességtelenségét eredményező, jogszabályban meghatározott körülmények a konkrét esetben nem állnak fenn. A vélelem megdöntésére vezethet annak bizonyítása is, hogy valamely körülmény, rendelkezés a fogyasztót ért hátrányt megfelelően ellensúlyozza. A kikötés tisztességtelenségének értékelésekor figyelemmel kell lenni arra, hogy a konkrét szerződési kikötés a hatályos jogban szabályozottnál kedvezőtlenebb jogi helyzetbe hozza-e a fogyasztót, illetve a vállalkozás a fogyasztóval szembeni tisztességes és méltányos eljárása esetén észszerűen elvárhatta-e, hogy a fogyasztó egyedi tárgyalást követően elfogadja az érintett feltételt.

³¹ Ezzel egyezően foglalt állást a Kúria a Pfv.V.20.652/2021/12. számú egyedi ügyben született határozatában, valamint az ügyész közjogi jogalanyiságának tárgyában hozott 2/2012. Közigazgatási-munkaügyi-polgári jogegységi határozatban.

³² 2013/11/EU irányelv.

online vitarendezési rendeletet.³³ Bár ezeket nem a legújabb generációs jogforrások között szokás említeni, a fogyasztóvédelem területén, a jogérvényesítés hatékonyabbá tételében nagy szerepet játszottak. A közösségi jog az alternatív vitarendezés körében nemcsak a közvetítés területén igyekezett valamennyi tagállamra vonatkozó, egységes keretszabályokat megalkotni, hanem célul tűzte ki a fogyasztókat érintő, határon átnyúló jellegű jogviták békés, költségkímélőbb és gyorsabb rendezésének uniós szintű biztosítását is. A hagyományos offline vitarendezés mellett a 21. század új technológiai számos online megoldást kínálnak, amelyek jelentős hatást gyakorolnak az egyének jogaira. Az információs technológiák rohamos fejlődése olyan digitális eszközök és digitális megoldások alkalmazását teszi lehetővé, amelyek kihívások elé állítják mind a jogalkotókat, mind a jogalkalmazókat. Fontos, hogy a jogbiztonság követelménye ebben az új környezetben is megköveteli a megfelelő garanciák kiépítését és azok következetes alkalmazását.

Az online vitarendezési platform

A Covid-19-világjárvány kevés pozitív hozadéka között említhető a fogyasztók online felületekkel való kapcsolatának intenzívebbé válása, ismereteik bővülése, aminek remélt következménye a fogyasztói tudatosság növekedése. Az új technológiák széles körű elterjedése és az online kereskedelem szerepének megnövekedése révén a kiskereskedelem egy része az online térbe helyeződött.

A fogyasztói online vitarendezési rendeletben az Európai Parlament és a Tanács a kor elvárásaihoz igazodva technikai szabályokat írt elő egy közös online panaszséma kialakításához, az online kötött jogügyletek vitarendezésének megkönnyítése érdekében. Az online platform munkája abban merül ki, hogy segít megtalálni a fogyasztónak azt a tagállami vitarendező testületet vagy testületeket, amelyek hatáskörrel rendelkeznek az adott jogvitánál. A rendelet érintetlenül hagyja a testületek formáját, működési kereteit, csupán olyan technikai kérdéseket tisztáz, mint a panaszkezelés vagy az adatvédelem.³⁴

Az Európai Bizottság 2016-ban létrehozta az uniós békeltető honlapot, az online vitarendezési platformot, amelynek segítségével egyszerűen rendezhetők az online vásárlásból fakadó fogyasztóvédelmi vitás ügyek. Ez egy ingyenes webes megoldás

³³ 524/2013/EU rendelet.

³⁴ SIMON 2016: 63–89.

az online vásárlások kapcsán felmerülő problémák kezelésére. Az Európai Bizottság működteti, és célja, hogy a színvonalas vitarendezés lehetőségét biztosítva biztonságosabbá és tisztességesebbé tegye az online vásárlást, továbbá, hogy az internetes megrendelésekből származó, a fogyasztók és a kereskedők közötti fogyasztóvédelmi vitás ügyek könnyen rendezhetők legyenek. A platformon keresztül a fogyasztó kapcsolatba tud lépni a kereskedővel, a probléma közvetlen megoldásához, illetve a peren kívüli vitarendezést kínáló testület közös kiválasztásához. Azonban maga a platform nem áll kapcsolatban egyetlen kereskedővel sem. Ezek a lehetőségek korlátozott ideig állnak a fogyasztó rendelkezésére. Az online vitarendezésben nemcsak a két vitás fél, hanem a békéltető testület is részt vesz. Az effajta online vitarendezést a békéltető testület eljárásától az különbözteti meg, hogy az online vitarendezés mindvégig az interneten zajlik.³⁵

Összefoglalva tehát: az Európai Gazdasági Térségen belül, azaz az Európai Unió területén, valamint a Norvégiában, Izlandon és Liechtensteinben élő fogyasztók e platformot is igénybe vehetik a fogyasztói probléma megoldására, közvetlenül megállapodhatnak a kereskedővel a megoldásban, illetve megállapodhatnak abban is, hogy melyik vitarendezési testület kezelje az ügyet. A platform az Európai Unió összes hivatalos nyelvén, valamint izlandi és norvég nyelven érhető el.³⁶

A békéltető testületek szerepe és elhelyezkedésük a bináris fogalmi mátrixban

E szerkezeti egységben utalok a doktori kutatásomban megjelenő célkitűzésre is, amely egy bináris fogalmi mátrix megalkotása jogdogmatikai alapú megközelítésben. A bináris fogalmi mátrix elmélettel egy tesztet szeretnék leírni arra, hogy a jogi pozitívumai alapján mely esetekben szükséges, lehetséges és lehetetlen az alternatív vitarendezés, továbbá világos kategóriatani besorolásba kívánom rendezni a különböző alternatív vitarendezési eszközöket.³⁷ A fogalom felidézését a békéltető testületek szabályozását érintő változások indokolták.

A Magyar Köztársaság és az Európai Közösségek és azok tagállamai között társulás létesítéséről szóló 1994. évi I. törvény 67. § cikke szerint a Szerződő Felek elismerik, hogy Magyarországnak a Közösségbe történő gazdasági integrációja egyik alapvető

³⁵ Budapesti Kereskedelmi és Iparkamara [é. n.].

³⁶ A témáról lásd bővebben: SELNICEAN 2021: 138–142.

³⁷ SELNICEAN 2023: 333–342.

előfeltétele az, hogy az ország jelenlegi és jövőbeni jogszabályait közelítsék a Közösség jogszabályaihoz. Magyarország biztosítja, hogy amennyire lehetséges, jövőbeni jogszabályai a Közösség jogszabályaival összeegyeztethetők lesznek. A 68. cikk értelmében e jogszabály-közelítés a fogyasztói érdekvédelemre is kiterjed.

A békéltető testületek e fogyasztóvédelmi indíttatásból jöttek létre az Európai Bizottság 98/257/EK ajánlásának megfelelően. Ez az ajánlás olyan szervek létrehozására ösztönözte a tagállamokat, amelyek végső, de a bírósághoz képest alternatív vitarendezési fórumként szolgálhatnak a fogyasztók igényérvényesítésének megkönnyítésére. A gyakorlati tapasztalatok szerint a fogyasztók és a vállalkozások közötti jogviták értéke aránytalanul kicsi ahhoz képest, amennyibe a rendes bírói út igénybevétele kerül. A bírósági eljárás költségei és a jogvita jogerős eldöntéséhez szükséges hosszú idő az oka elsősorban annak, hogy a fogyasztók jelentős része akkor sem fordul bírósághoz, ha az egyébként megalapozottnak tűnő panaszát a vállalkozás nem megfelelően intézte el. Összefoglalva: az ajánlás egy gyors és olcsó fórum létrehozását tűzte ki célul, amely e vitákat eldönti.³⁸

Az Európai Unió ajánlásának megfelelően, az általános, teljes regionális vitarendezés elérhetővé tétele érdekében Magyarországon 1999-ben jöttek létre a békéltető testületek, amelyek kialakításával lehetővé vált, hogy a fogyasztók és vállalkozások között felmerült jogvitákat a bírósági útnál hatékonyabb eljárás keretében oldják meg.³⁹

A békéltető testület a vármegyei (fővárosi) kereskedelmi és iparkamarák által működtetett szakmailag független testület, amelynek feladata, hogy megkísérelje a fogyasztói jogvita rendezése céljából egyezség létrehozását a felek között; ennek eredménytelensége esetén az ügyben döntést hoz a fogyasztói jogok egyszerű, gyors, hatékony és költségkímélő érvényesítésének biztosítása érdekében.

A fogyasztói jogvita fogalma az Fgytv. 2. § 14. pontjában foglalt értelmező rendelkezés szerint a fogyasztó és a vállalkozás közötti adásvételi vagy szolgáltatási szerződés megkötésével és teljesítésével kapcsolatos vitás ügy, valamint a fogyasztó és a vállalkozás között külön megkötött adásvételi vagy szolgáltatási szerződés hiányában a termék minőségével, biztonságosságával, a termékfelelősségi szabályok alkalmazásával, a szolgáltatás minőségével összefüggő vitás ügy. A békéltető testület vállalkozások közötti jogvitákban nem járhat el.

A békéltető testület előtti eljárás megindításának feltétele, hogy a fogyasztó az érintett vállalkozással közvetlenül megkísérelje a vitás ügy rendezését.⁴⁰ Elsősorban

³⁸ GÁRDOS–RÁCZ 2012: 17–21.

³⁹ Békéltető testületek: Sokaknak segít a peren kívüli egyezség 2008.

⁴⁰ Fgytv. 27. §.

egyezség létrehozására törekszik, és ha az egyezség megfelel a jogszabályoknak, akkor azt határozattal jóváhagyják. Egyezség hiányában folytatódik az eljárás és a békéltető testület határozatot hoz, ha a kérelem megalapozott és a vállalkozás a békéltető testület döntését magára nézve kötelezőnek ismerte el. Ha a vállalkozás a békéltető testület kötelezést tartalmazó határozatát vagy a határozattal jóváhagyott egyezséget a teljesítési határidőn belül nem hajtja végre, a fogyasztó kérheti a bíróságtól a békéltető testület határozatának végrehajtási záradékkal történő ellátását. A jól működő alternatív eljárások arra ösztönzik a fogyasztókat, hogy megoldásokat keressenek a termékek vásárlásánál és szolgáltatások igénybevételénél felmerülő problémákra.⁴¹

A békéltető testület 2024. január 1-jétől kötelezést tartalmazó határozatot hoz, ha

- a kérelem megalapozott, és a vállalkozás az általános alávetési nyilatkozatában az eljárás kezdetekor vagy legkésőbb a döntés meghozataláig nyilatkozatában a békéltető testület döntését magára nézve kötelezőként elismerte, vagy
- a vállalkozás alávetési nyilatkozatot nem tett, de a kérelem megalapozott és a fogyasztó érvényesíteni kívánt igénye – sem a kérelemben, sem a kötelezést tartalmazó határozat meghozatalakor – nem haladja meg a 200 000 forintot.

Nyilatkozat hiányában a jelzett összeghatárt meghaladó igény esetén a kérelem megalapozottsága esetén ajánlást tesz, ellenkező esetben a fogyasztó kérelmének elutasításáról dönt. Ha a vállalkozás az ajánlásnak nem tesz eleget, a békéltető testület – természetesen a fogyasztó nevének megjelölése nélkül – a jogvita tartalmának rövid leírását és az eljárás eredményét nyilvánosságra hozza.

A békéltető testület előtti eljárás a közvetítéshez hasonlóan nem érinti a fogyasztó azon jogát, hogy bármilyen jogsértés esetén bírósághoz forduljon, ennek megfelelően a tanács határozata, ajánlása és a fogyasztói igényt elutasító határozat sem érinti a fogyasztó igényének bíróság előtti érvényesíthetőségét.⁴² Annak ellenére, hogy a vállalkozást a számára sérelmes ajánlás nem kötelezi, nemcsak a kötelezést tartalmazó határozat, hanem az ajánlás annak hatályon kívül helyezését is kérheti a bíróságtól. Azonban a bíróságnak a békéltető testület ajánlásának hatályon kívül helyezése iránti kereset elbírálásakor nem a fogyasztó és a vállalkozás jogvitájában, a fogyasztó kérelmének megalapozottságáról kell döntenie, hanem arról, hogy az ajánlás megfelel-e a jogszabályoknak.⁴³

⁴¹ Végső előterjesztői indokolás az elérhetőbb fogyasztóvédelem érdekében szükséges törvények módosításáról szóló 2023. évi XX. törvényhez – Általános indokolás – Indokolások Tára 2023/55.

⁴² Fgytv. 34. § (1) bekezdés.

⁴³ A Kúria BH 2019.10.271. számon közzétett Pfv.V.20.789/2018/9. számú ítélete.

Az alternatív vitarendezéshez kapcsolódó doktori kutatásaim előrehaladása során a stratégiai tervezés eszközével, a SWOT-elemzéssel az erősségeket, a gyengeségeket, a lehetőségeket és a veszélyeket tárom fel. E módszertan segítségével nemcsak elemezni, hanem rendszertanilag csoportosítani is lehet az alternatív vitarendezés egyes formáit. A csoportosítás alapján egy bináris fogalmi mátrix⁴⁴ rajzolható, amelyen láthatóvá tehető, hogy melyek azok a jogterületek, ahol az alternatív vitarendezés *sui generis* módszerként alkalmasabb a konfliktusok megoldására, mint a rendes bírászkodás, s melyek azok, ahol kifejezetten nem alkalmazható, és hol vannak borderline típusú megoldások, ahol az *out of the box* elven működő vitarendezés csak a rendszerek összekapcsolásával használható kellő hatékonysággal.

A bináris kód szerinti „igen” csoportba tartozó eljárások esetén nincs szükség az állami igazságszolgáltatás által nyújtott garanciarendszerre, a hatékonyság anélkül is megvalósul. A bináris kód másik oldala a tagadás, ahol az alternatív vitarendezés – a számos előnyös tulajdonsága ellenére – nem alkalmas a viták hatékony rendezésére. A bináris kód nyelvén az „is-is” kategóriába sorolom azokat az eseteket, ahol rendszerszerű együttműködés az előfeltétele a hatékony vitarendezésnek. Egyes esetekben ugyanis az alternatív vitarendezés csak és kizárólag a rendes bíróságokkal együtt alkalmas a hatékony vitarendezésre. Ekkor az állami igazságszolgáltatás és az alternatív vitarendezés együttesen teremtenek meg egy 21. századi jogvédelmet, kiegészítik, nem pedig kizárják egymást. Expedítívebben működik az állami igazságszolgáltatás, ha a jogviták megoldásának egy része nem a keretein belül történik, így a vitarendezés feladata megoszlik a két fórumrendszer között.

A békéltető testület által lefolytatott alternatív vitarendezési eljárást az alábbiakra figyelemmel a harmadik kategóriába helyezem. Hátránya, hogy a bizonyítás lehetősége a bírósági eljáráshoz viszonyítva korlátozott. A kérelem csak akkor tekinthető megalapozottnak, ha a rendelkezésre álló bizonyítékok, azaz elsősorban az okiratok és az egybehangzó nyilatkozatok alapján kétségmentesen megállapítható a fogyasztó kérelmében tett állításainak valóságtartalma. Ennek hiányában a békéltető testület alternatív vitarendezési eljárásában a kérelem megalapozottságáról döntés nem hozható.⁴⁵ Nemcsak a kötelezést tartalmazó határozat, hanem az ajánlás hatályon kívül

⁴⁴ A bináris fogalmi mátrix a szerző kutatásai során létrehozott saját fogalmi mátrix. A mátrix valójában egy bináris kódra fordítható. E bináris kód-elmélet alapján több szempont szerinti csoportokat lehet képezni. A jogdogmatikai célú megalapozás érdekében a bináris fogalmi mátrixba rendszertani szervezőelv mentén, a jog nyelve szerinti bináris kód alapján lehet a csoportokat belehelyezni. Lásd még: SELNICEAN 2023: 333–342.

⁴⁵ A Kúria Pfv.V.20.510/2014/5. számú precedensképes határozata.

helyezése is kérhető a bíróságtól.⁴⁶ Ebben az esetben az alternatív vitarendezési eljárás – a békéltető testületi határozat és ajánlás hatályon kívül helyezése révén – be van csatornázva a rendes bírósági igényérvényesítési fórumrendszerbe, azzal rendszertanilag össze van kapcsolva, intézményesítetten a jogi szabályozás teremti meg a „jogorvoslatot”. Azonban e közigazgatási típusú döntés kevésbé hatékony, ha azt – az Fgytv. 34. § (1) bekezdésében írtakra hivatkozással – ki lehet kerülni: ha a fogyasztó nem köteles igénybe venni a békéltető testület eljárását.

A digitális szolgáltatásokról szóló (DSA) rendelet⁴⁷

Reflektálva a jogalkotás kurrens eredményeire, valamint a digitális szolgáltatások már említett rohamos terjedésére, az új típusú digitális szolgáltatások megjelenésére, érdemes megemlíteni a DSA-rendeletet, amely alkalmazásának kezdőnapja 2024. február 17-e. A DSA-rendelet a személyek digitális szuverenitását erősíti, amelynek értelmében az adat kibocsátója, vagyis az egyén a saját ellenőrzése alatt tudja tartani azt, hogy ki férhet hozzá és milyen céllal használhatja a személyéhez kötődő digitális információt.

A DSA-rendelet erősíti az egyéni jogokat, s ez a vitarendezésre is nagy hatást gyakorol. Minden óriásplatformnak kötelezően le kell folytatnia egy belső panaszkezelési eljárást, amennyiben például törölni akar egy fiókot vagy egy tartalmat. Ha ez nem vezet eredményre, akkor biztosítani kell a peren kívüli vitarendezés lehetőségét. A vitarendezési testületeket a digitális szolgáltatási koordinátor – Magyarország esetében a Nemzeti Média- és Hírközlési Hatóság – legfeljebb 5 éves, ám megújítható időszakra tanúsítja.⁴⁸ Fontos azonban, hogy a peren kívüli vitarendezés eredménye nem kötelező erejű a felek számára, így végső esetben a nemzeti hatóság vagy bíróság elé lehet vinni ezeket az ügyeket, ugyanúgy, ahogy a „hagyományos” médiával kapcsolatos problémák esetében.⁴⁹ A DSA-rendeletben felvázolt peren kívüli vitarendezési testület döntése tehát kikerülhető.

A tárhelyszolgáltatók kötelesek egyértelmű és konkrét indokolást nyújtani a szolgáltatás érintett igénybevevői számára a korlátozások bármelyikéről,⁵⁰ amelyeket azért alkalmaznak, mert a szolgáltatás igénybevevője által nyújtott információ jogellenes

⁴⁶ Fgytv. 34. § (2) bekezdés.

⁴⁷ 2022/2065 rendelet.

⁴⁸ DSA-rendelet 21. cikk (3) bekezdés.

⁴⁹ [Interjút adott az Indexnek az NMHH elnöke](#) 2022.

⁵⁰ A korlátozásokat a DSA-rendelet 17. cikk (1) bekezdés a)–d) pontjai tartalmazzák.

tartalom, vagy nem felel meg a szerződési feltételeiknek. Egyaránt indokolnia kell az online platformot üzemeltető szolgáltatónak a jogellenes tartalom tárgyában érkezett bejelentés kézhezvételét követően hozott döntését, valamint az online platformot üzemeltető szolgáltatónak azon az alapon hozott döntéseit, hogy a szolgáltatás igénybevevői által rendelkezésre bocsátott információ jogellenes tartalomnak minősül vagy nem egyeztethető össze a szolgáltató szerződési feltételeivel. Ilyen döntés például a platformról történő kitiltás is.⁵¹ Az indokolásban a döntés meghozatala során figyelembe vett tények és körülmények, a platform érvei is szerepelnek, azok megismerhetők, ennél fogva azokkal a belső panaszkezelési rendszerén keresztül az elektronikus úton és ingyenesen történő panasz benyújtása révén vitába lehet szállni. Amennyiben ez nem vezet eredményre, a szolgáltatás igénybevevői, köztük a bejelentéssel élők valamelyik tanúsított peren kívüli vitarendező testülethez fordulhatnak.

A DSA-rendelet 21. cikk (2) bekezdése értelmében a peren kívüli vitarendezés eredménye nem kötelező a felek számára, valamint e cikk (1) bekezdése kifejezetten rögzíti, hogy a szabályozás nem érinti a szolgáltatás érintett igénybevevőjének azon jogát, hogy az online platformot üzemeltető szolgáltatók döntései ellen az alkalmazandó joggal összhangban bármely szakaszban bírósági eljárást kezdeményezzen. Következésképpen fordulhatnak a nemzeti hatóságokhoz, és végső soron a bíróságokhoz is. Ennek okán a DSA-rendeletben felvázolt peren kívüli vitarendezés döntése is kikerülhet, így a bináris fogalmi mátrix elmélete alapján ez az alternatív vitarendezési mód⁵² is az önmagában kevésbé hatékony módzatok közé sorolható.

Zárszó

Az Európai Unió jogalkotási lépései a fogyasztók védelmét szolgálják és a fogyasztókat érintő „információs szimmetria” elérését célozzák. A célkitűzések új szóhasználattal már nem egyszerűen az egységes belső piac⁵³ megteremtését kívánják meg, hanem hozzájárulnak egy olyan valódi fogyasztói belső piac előmozdításához, amelyben megfelelő egyensúlyt kell találni a fogyasztóvédelem magas szintje és a vállalkozások versenyképessége között.

A jogalkotó a „cselekvő fogyasztóvédelem” mottóját annyira kifejezőnek találta, hogy a 2022. évi LXI. törvény elnevezésében is megjelenítette, azonban a fogyasztói

⁵¹ A döntések felsorolását lásd: DSA-rendelet 20. cikk (1) bekezdés a)–d) pontok.

⁵² [Európai Bizottság](#) [é. n.].

⁵³ Lásd erről átfogóan: SZEGEDI–SZIRBIK 2022: 107–123.

tudatosságra visszavezethető jelentését közelebbről nem határozta meg, valódi jelentését a normatömeg összevetéséből olvashatjuk ki.

A változás a békéltető testületekre vonatkozó szabályozásban is észlelhető: az elérhetőbb fogyasztóvédelem érdekében szükséges törvények módosításáról szóló 2023. évi XX. törvény módosításai révén 2024. január 1-jétől az immáron főszabály szerint egyedül eljáró tag⁵⁴ akkor is kötelezést tartalmazó határozatot hoz, ha a vállalkozás alávetési nyilatkozatot nem tett, de a kérelem megalapozott és a fogyasztó érvényesíteni kívánt igénye – sem a kérelemben, sem a kötelezést tartalmazó határozat meghozatalakor – nem haladja meg a 200 ezer forintot, hasonlóan a Pénzügyi Békéltető Testület eljárásában létező ilyen jellegű szabályhoz. Ez megkönnyíti a fogyasztói jog érvényesítését a megalapozott fogyasztói egyéni igény tekintetében, a vállalkozás alávetése hiányában is.⁵⁵ Ennek eredményeként a békéltető testület eljárása a bináris fogalmi mátrixban az „igen” és az „is-is” csoport határához közeledik, így még hatékonyabban, alternatív vitarendezés keretében tud közreműködni a fogyasztóvédelmi igényérvényesítésben, gyorsan és ügyvédkényszer nélkül, enyhítve ezáltal a bíróságokra nehezülő terhet, elsősorban az úgynevezett kisértékű perekben.

A mai digitális világban a viták egyre jelentősebb része alakul ki elektronikusan létrejött kapcsolatok nyomán, amely körülmény teret enged a hagyományostól eltérő vitarendezési lehetőségek számára, és igényt keletkeztet azok bevezetésére, minél több területen és minél nagyobb számban. Ennek a nyomát láthatjuk a DSA-rendeletben felvázolt vitarendezési mechanizmusban is, amelynek valódi hatékonyságáról nem a betűk, hanem a tapasztalatok árulkodnak majd.

Felhasznált irodalom

- BALOGH Virág – BENCsik András – ZAVODNYIK József (2023): *Magyarázat a fogyasztóvédelmi jogi igényérvényesítésről*. Budapest: Wolters Kluwer. Online: <https://doi.org/10.55413/557-A2300403.FVO>
- Békéltető testületek: Sokaknak segít a peren kívüli egyezség (2008). *Tudatos Vásárlók*, 2008. április 8. Online: <https://tudatosvasarlo.hu/cikk/bekelteto-testuletek-sokaknak-segit-peren-kivuli-egyezseg>
- Budapesti Kereskedelmi és Iparkamara [é. n.]: *Online vitarendezés*. Online: www.bkik.hu/hu/szolgaltatasok/tudastar/online-vitarendezezes

⁵⁴ Fgytv. 25. § (1) bekezdés.

⁵⁵ Végső előterjesztői indokolás az elérhetőbb fogyasztóvédelem érdekében szükséges törvények módosításáról szóló 2023. évi XX. törvényhez – 8. §-hoz fűzött részletes indokolás – Indokolások Tára 2023/55.

- DÁN Judit – GOMBOS Katalin – VÁRADY Szilvia (2022): *Az Európai Unió versenyjogának alapjai*. Budapest: Wolters Kluwer. Online: <https://doi.org/10.55413/561.A2200303.EUO>
- Európai Bizottság [é. n.]: *A digitális szolgáltatásokról szóló jogszabály. Biztonság és elszámoltathatóság az online környezetben*. Online: https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/priorities-2019-2024/europe-fit-digital-age/digital-services-act-ensuring-safe-and-accountable-online-environment_hu
- FERENCZ Adrienn (2022): Cselekvő és elérhető fogyasztóvédelem – Beszélgetés Kupecki Nóra fogyasztóvédelemért felelős helyettes államtitkárral. *Jogi Fórum*, 2022. december 28. Online: www.jogiforum.hu/interju/2022/12/28/cselekvo-es-elerhto-fogyasztovedelem-beszelgetes-kupecki-nora-fogyasztovedelemert-felelos-helyettes-allamtitkarral/
- GÁRDOS Péter – RÁCZ András (2012): Néhány gondolat a Pénzügyi Békéltető Testületről. *Gazdaság és Jog*, 20(4), 17–21.
- GELENCSÉR Dániel (2021): A fogyasztóvédelem eljárásjogi eszközrendszere és a társadalmi fenntarthatóság. In GELENCSÉR Dániel – SELNICEAN László (szerk.): *Uniók polgári eljárásjogi vívmányok a társadalmi fenntarthatóság szolgálatában*. Budapest: Ludovika, 110–117.
- GOMBOS Katalin (2019): *Európai jog. Az Európai Unió jogrendszere*. Budapest: Wolters Kluwer. Online: <https://doi.org/10.55413/9789632959283>
- Interjú adott az Indexnek az NMHH elnöke (2022). *NMHH*, 2022. november 25. Online: https://nmhh.hu/cikk/233794/Interjut_adott_az_Indexnek_az_NMHH_elnoke
- JÓJÁRT Eszter (2017): A kollektív igényérvényesítés. In PETRIK Ferenc (szerk.): *Polgári eljárásjog I–II. Kommentár a gyakorlat számára*. Budapest: ORAC.
- SALGÓ László Péter (2023): *Új utakon a hazai fogyasztóvédelem – a cselekvő fogyasztóvédelem jogalkotói és szakmai irányító szemmel*. Fogyasztóvédelem a harmadik évezredben: komplex kihívások és innovatív jogi megoldások konferencia, 2023. június 2. Online: <https://antk.uni-nke.hu/document/akk-copy-uni-nke-hu/Salgó László.pdf>
- SAMUELSON, Paul A. – NORDHAUS, William D. (2012): *Közgazdaságtan*. Budapest: Akadémiai Kiadó.
- SELNICEAN László (2023): Alternatív vitarendezés a COVID idején. In POGÁCSÁS Anett (szerk.): *Jog válság idején*. Budapest: Pázmány Press, 333–342.
- SIMON Rita (2016): A fogyasztói viták alternatív vitarendezése Európában – ötletverseny és forum shopping a nemzeti szabályozás és implementációs kötelezettség tükrében? *Iustum Aequum Salutare*, 12(2), 63–89.
- STRIHÓ Krisztina (2020): Az influencer jogi megítélése. *Jogtudományi Közlöny*, 75(4), 174–179.
- SZEGEDI László – SZIRBIK Miklós (2022): Belső (egységes) piac. In ÖRDÖGH Tibor (szerk.): *Az Európai Unió szakpolitikai rendszere*. Budapest: Ludovika, 107–123.
- TÁRCZY Edit Zsuzsanna (2012): Milyen változásokat hoz a fogyasztók jogairól szóló irányelv (a tájékoztatás és az állás vonatkozásában)? *Fogyasztóvédelmi Szemle*, 2012. május. Online: www.fvszemle.hu/aktualis_szam/2012_majus/kilato/fogyasztoi_iranyelv/

Egyéb források

Jogsabályok

1997. évi CLV. törvény a fogyasztóvédelemről
2011. évi CLXIII. törvény az ügyészségről
2013. évi V. törvény a Polgári Törvénykönyvről
2013. évi CXXII. törvény a mező- és erdőgazdasági földek forgalmáról
1353/2022. (VII. 21.) Korm. határozat a fogyasztóvédelmi politikáról
Az ügyészség közérdekvédelmi feladatairól szóló 3/2012. (I. 6.) LÜ utasítás

Rendeletek

Az Európai Parlament és a Tanács 2013. május 21-i 524/2013/EU rendelete a fogyasztói jogviták online rendezéséről, valamint a 2006/2004/EK rendelet és a 2009/22/EK irányelv módosításáról
Az Európai Parlament és a Tanács 2022. október 19-i 2022/2065 rendelete a digitális szolgáltatások egységes piacáról és a 2000/31/EK irányelv módosításáról

Irányelvek, ajánlások

A Bizottság 1998. március 30-i 98/257/EK ajánlása a fogyasztói jogviták bírósági eljáráson kívüli rendezésére hatáskörrel rendelkező testületekre vonatkozó elvek tárgyában
A Bizottság 2013. június 11-i 2013/396/EU ajánlása az uniós jog által biztosított jogok megsértése tekintetében a jogsértés megszüntetésére és kártérítésre irányuló tagállami kollektív jogorvoslati mechanizmusok közös elveiről
Az Európai Parlament és a Tanács 2000. június 8-i 2000/31/EK irányelve a belső piacon az információs társadalommal összefüggő szolgáltatások, különösen az elektronikus kereskedelem, egyes jogi vonatkozásairól
Az Európai Parlament és a Tanács 2005. május 11-i 2005/29/EK irányelve a belső piacon az üzleti vállalkozások fogyasztókkal szemben folytatott tisztességtelen kereskedelmi gyakorlatairól, valamint a 84/450/EGK tanácsi irányelv, a 97/7/EK, a 98/27/EK és a 2002/65/EK európai parlamenti és tanácsi irányelvek, valamint a 2006/2004/EK európai parlamenti és tanácsi rendelet módosításáról
Az Európai Parlament és a Tanács 2011. október 25-i 2011/83/EU irányelve a fogyasztók jogairól, a 93/13/EGK tanácsi irányelv és az 1999/44/EK európai parlamenti és tanácsi irányelv módosításáról,

valamint a 85/577/EGK tanácsi irányelv és a 97/7/EK európai parlamenti és tanácsi irányelv hatályon kívül helyezéséről.

Az Európai Parlament és a Tanács 2013. május 21-i 2013/11/EU irányelve a fogyasztói jogviták alternatív rendezéséről, valamint a 2006/2004/EK rendelet és a 2009/22/EK irányelv módosításáról

Az Európai Parlament és a Tanács 2018. december 11-i 2018/1972 irányelve az Európai Elektronikus Hírközlési Kódex létrehozásáról

Az Európai Parlament és a Tanács 2020. november 25-i 2020/1828 irányelve a fogyasztók kollektív érdekeinek védelmére irányuló képviselői keresetekről és a 2009/22/EK irányelv hatályon kívül helyezéséről

Határozatok

EUB C-641/19. EU kontra PE Digital GmbH ítélet, ECLI:EU:C:2020:808.

Kúria 2/2012. Közigazgatási-munkaügyi-polgári jogegységi határozat

Pfv.V.20.510/2014/5.

Pfv.V.21.663/2017/5. (BH 2019.8.228.)

Pfv.V.20.789/2018/9. (BH 2019.10.271.)

Pfv.V.21.226/2021/7.

Pfv.V.20.652/2021/12.

Pfv.V.20.465/2022/8.

Végző előterjesztői indokolás az elérhetőbb fogyasztóvédelem érdekében szükséges törvények módosításáról szóló 2023. évi XX. törvényhez – Általános indokolás – 8. §-hoz fűzött részletes indokolás – Indokolások Tára 2023/55.

Simon Károly László

A devizahiteles perek a fogyasztóvédelmi magánjog csapdájában

Az árfolyamkülönbözet jogi
kockázatai és mellékhatásai*

Bevezetés

A 21. század első évtizedében a gazdasági és a lakossági szektor devizaállományának dinamikus növekedését a századelő komplex gazdasági folyamatai idézték elő: a neoliberális gazdaságpolitika, az ebből fakadó deficitese államműködés és államadósság, a tervgazdasági rendszerben frusztrálódott lakosság permanens fogyasztói „paradicsomváro” hangulata, a rendszerváltozás jövedelemfelzárkózást elmulasztó intézkedései, a kamatlábak devizák javára történő elbillenése. Ilyen makrogazdasági terhek ellenére a magyar lakosság fogyasztási hajlandósága, annak jellege, mértéke, célcsoportja, intenzitása a német és a skandináv társadalmak felé „kacsintgatott”.¹ A munkajövedelmek és a fogyasztási igények közötti űrt a szociális jóléti rendszernek kellett volna kitöltenie, amely azonban az állami és lokális költségvetés pénztelensége, sőt növekvő deficitje következtében erre nem volt képes. A lakosság irányába aktivizálódó kereskedelmi bankrendszer szolgálta ki a hiányzó fizetőképes keresletet speciális devizahitel-csomagjaival, a fogyasztási hajlandóság kielégítését így nem munkaalapú jövedelmekkel, hanem „olcsó”, de kockázatos devizaalapú fogyasztási kölcsönökkel oldották meg.²

* A tanulmány az NMHH-val kötött EM-1/1/2022. számú együttműködési megállapodásban részletezett feladatok végrehajtása céljából készült.

¹ LENTNER 2019: 55.

² BALOGH 2019: 13–17; DANCsik–FÁBIÁN–FELLNER 2019: III–129; LENTNER 2015: 305–309.

Önmagában még ez sem idézte volna elő a későbbi „devizahitel-apokalipszist”, ha a devizahitelezés kellő hitelezői önmérséklettel és lakossági tudatossággal történik. A Magyarországon megvalósult devizahitelezés azonban éppen amiatt dagadt 2008 után húsbavágó társadalmi problémává, mert mind a kínálati, mind a keresleti oldalon megfelelő korlátok nélkül zajlott, a bankrendszer az adósok hitelerő-képességét figyelmen kívül hagyta, a devizahitelek „fogyasztói” pedig 2008 szeptemberéig kivétel nélkül „jobban jártak”, mint a forintbitelek, az újonnan belépő devizahitelek árfolyamkockázati érzékenysége így igen alacsony lett.³

Amikor 2008-ban a pénzügyi válság Magyarországot is elérte, a forint jelentősen leértékelődött az euróhoz és a svájci frankhoz képest, ami a devizakölcsönök törlesztőrészeinek jelentős emelkedéséhez vezetett. A devizaalapú kölcsönök tömeges bedőlése a devizahiteles perek lavináját zúdította a bíróságokra.⁴ Kétség sem férhet ahhoz, hogy a 21. század második évtizede a hazai polgári igazságszolgáltatásban a köznyelvben csak „devizahiteles perekként” aposztrofált ügyekről szól, és a perek egy része mindmáig nem jutott nyugvópontra. Az adósok által kezdeményezett perek a lakossági fogyasztói szerződések érvénytelenségének megállapítását célozzák, míg a pénzügyi intézmények által indított perek az eladósodott kölcsönfelvevőkkel szembeni követelés érvényesítésére irányulnak.

A peráradat hazai kezelése több csatornán zajlott. Egyrészt intenzív hazai jogalkotás kezdődött, amelynek keretében számos törvényt fogadott el az Országgyűlés.⁵ Másrészt beindultak a hazai jogalkalmazás-egységesítési mechanizmusok: a Kúria több

³ BÖLÖNYI-HORVÁTH 2017: 8.

⁴ 2010 és 2014 között országosan 11 860 keresetlevelet nyújtottak be devizaalapú kölcsönszerződések érvénytelenségének megállapítása iránt.

⁵ DH1 törvény – a 2014. évi XXXVIII. törvény a Kúriának a pénzügyi intézmények fogyasztói kölcsönszerződéseire vonatkozó jogegységi határozatával kapcsolatos egyes kérdések rendezéséről; DH2 törvény – a 2014. évi XL. törvény a Kúriának a pénzügyi intézmények fogyasztói kölcsönszerződéseire vonatkozó jogegységi határozatával kapcsolatos egyes kérdések rendezéséről szóló 2014. évi XXXVIII. törvényben rögzített elszámolás szabályairól és egyes egyéb rendelkezésekről; DH3 törvény – a 2014. évi LXXVII. törvény az egyes fogyasztói kölcsönszerződések devizanemének módosulásával és a kamatszabályokkal kapcsolatos kérdések rendezéséről (forintosítási törvény). E három törvényt többször is módosították, ezek jórészt technikai jellegű módosítások voltak: DH4 törvény – a 2014. évi LXXVIII. törvény a fogyasztónak nyújtott hitelről szóló 2009. évi CLXII. törvény és egyes kapcsolódó törvények módosításáról (fairbank törvény); DH5 törvény – a 2015. évi II. törvény a pénzügyi intézmények fogyasztói kölcsönszerződéseivel összefüggő, valamint egyéb magánjogi tárgyú törvények módosításáról; DH6 törvény – a 2015. évi LII. törvény a banki elszámolás során tapasztalt visszaélések elleni fellépéshez szükséges törvények módosításáról; DH7 törvény – a 2015. évi CXLV. törvény az egyes fogyasztói kölcsönszerződésekből eredő követelések forintba átváltásával kapcsolatos kérdések rendezéséről.

jogegységi határozatot és kollégiumi véleményt fogadott el,⁶ illetve kötelező érvényű bírósági határozatot (BH, precedensértékű egyedi határozatot) hozott, továbbá felállította a devizahiteles perek gyakorlatát vizsgáló Konzultációs Testületet, amely az elmúlt évek alatt több – nem kötelező érvényű, de a bírói gyakorlatot orientáló – véleményt fogalmazott meg.⁷ A devizahiteles perekben különös hangsúlyt kapott a fogyasztók megfelelő tájékoztatása és a szerződési feltételek tisztességtelenségének bírói vizsgálata. Mivel e terület szabályozása jelentős mértékben átitatott az uniós joggal, a bíróságok több esetben is előzetes döntéshozatal iránti kérelemmel fordultak az Európai Unió Bíróságához. Az első ilyen kérelmet egy tucatnyi megkeresés követte.⁸

A tanulmány ebből a szerteágazó problémakörből a legkardinálisabb és mai napig kérdéseket felvető, vitákat generáló témát emeli ki: ez az árfolyamkockázat. A bevezetést követően a tanulmány első fejezete a téma három fontos fogalmát tisztázza: mit jelent egyáltalán a devizahitel, mi a jelentéstartalma az árfolyamkockázatnak pénzügyi szempontból, végül tisztázni szükséges a fogyasztási kölcsön (hitel) fogalmát. A tanulmány második fejezete már az árfolyamkockázat fogyasztóvédelmi jogi vetületét világítja meg, részletesen foglalkozik az árfolyamkockázati tájékoztatás feltételeivel, alanyaival, tárgyával és tartalmával, a 93/13/EK irányelvhez kapcsolódó uniós és hazai gyakorlattal. A tanulmány utolsó fejezete az árfolyamkockázati tájékoztatás hibáit és jogkövetkezményeit vizsgálja a jogszabályi követelmények és az eddig kimunkált bírói gyakorlat tükrében. Végül az írás összeggzéssel zárul.

⁶ 2/2012. (XII. 10.) Polgári Kollégiumi (PK) vélemény a fogyasztói kölcsönszerződésben a pénzügyi intézmény által alkalmazott általános szerződési feltételekben szereplő egyoldalú szerződésmódosítási jog tisztességtelenségéről; 6/2013. PJE határozat, 2/2014. PJE határozat, 1/2016. PJE határozat; a Kúria Jogegységi Panasz Tanácsának Jpe.I.60.015/2021/15. számú jogegységi hatályú határozata.

⁷ A Konzultációs Testület emlékeztetőit és véleményeit lásd: <https://kuria-birosag.hu/hu/konz-ervenytelensegi>

⁸ Kásler-ítélet, C-26/13, EU:C:2014:282; Sebestyén-végzés, C-342/13, EU:C:2014:1857; Sugár-ítélet, C-32/14, EU:C:2015:637; Lantos-ítélet, C-312/14, EU:C:2015:794; Sziber-ítélet, C-483/16, EU:C:2018:367; GT-ítélet, C-38/17, EU:C:2019:461; Czako-végzés, C-126/17, EU:C:2018:107; Ilyés-ítélet, C-51/17, EU:C:2018:750; VE-végzés, C-227/18, EU:C:2018:891; Dunai-ítélet, C-118/17, EU:C:2019:207; Rózsavölgyi-végzés, C-259/17, EU:C:2017:905; Kiss-ítélet, C-621/17, EU:C:2019:820; Lovasné-ítélet, C-34/18, EU:C:2019:764; OTP Bank-ítélet, C-932/19, EU:C:2021:673; Lombard Lizing ítélet, C-472/20, EU:C:2022:242; EP és társai végzés, C-670/20, EU:C:2021:1002; AxFina-ítélet, C-705/21, EU:C:2023:352.

A devizahitel mint jogi konstrukció

A devizahitel jelentése

A hétköznapiakban csak „devizahitelnek” nevezett szerződéstípusnak kezdetben a magánjogi megítélése sem volt kristálytisztá sem a jogirodalomban, sem a joggyakorlatban; még a jogszabályok is igen következetlen megnevezéseket használtak a devizahitel-konstrukció megjelölésére.⁹ A bírói gyakorlat számára a Kúria tette egyértelművé a devizahitel fogalmának helyes értelmezését. Eszerint a devizahitelek mögött az rHpt. által szabályozott pénzügyi szolgáltatások állnak. Az rHpt. 3. § (1) bekezdése a pénzügyi szolgáltatások széles körét nevesíti, a teljesség igénye nélkül idetartozik: a hitel és pénzkölcsön nyújtása, a pénzügyi lízing, betétgyűjtés, pénzforgalmi szolgáltatások nyújtása, pénzügyi szolgáltatás közvetítése, letéti szolgáltatás, széfszolgáltatás stb. A „devizahiteles perek” néven elhíresült pertípus kapcsán a pénzügyi szolgáltatások közül a hitel és pénzkölcsön nyújtása, valamint a pénzügyi lízing emelendő ki.

Ahogy arra a Kúria 6/2013. számú PJE határozata is utalt, már a szerződéstípus „hitelként” való megjelölése sem volt kellőképpen letisztult jogdogmatikai értelemben:

„A hitel és kölcsönszerződések az rPtk. 522–523. §-a értelmében eltérő tartalmú szerződések, amelyek a gyakorlatban sok esetben nehezen elválaszthatóak. Az elhatárolásnak azonban a jogegységi indítványban felvetett kérdések megválaszolása szempontjából nincs jelentősége. Akár hitelszerződésnek, akár kölcsönszerződésnek nevezték a jogszabályok vagy a felek a jogviszonyukat, az adós olyan konstrukcióban szerezte meg idegen pénz időleges használatának a jogát, amelyben a kirovó és a lerovó pénznem eltér. Ez azt jelenti, hogy a felek a pénztartozást úgy határozzák meg, hogy az adós az esedékességkor annyit fog forintban fizetni (leróni), amennyi megegyezik a szerződésben tipikusan svájci frankban, euróban, jenben kirótt pénztartozással. Deviza alapú szerződés lehet pénzügyi lízingszerződés is.”¹⁰

Összegezve: a devizaalapú hitel-, kölcsön- és pénzügyi lízingszerződések devizaszerződések. A devizakölcsön-szerződéseket a forintkölcsön-szerződésektől a kirovó és a lerovó pénznem eltérése különbözteti meg: a felek a hitelezőnek és az adósnak a szerződésből fakadó pénztartozását egyaránt devizában határozták meg (kirovó

⁹ FAZEKAS 2016: 80.

¹⁰ A Kúria 6/2013. sz. PJE határozata 1. pontjához fűzött indokolás.

pénznem), és azt mindkét fél forintban volt köteles teljesíteni (lerovó pénznem). A lakossági hitelezést tekintve jogi értelemben meg kell különböztetni a devizaalapú kölcsönt és a devizakölcsönt.

Devizaalapú vagy devizában nyilvántartott kölcsönszerződés megkötésekor a kölcsönvevő szándéka arra irányult, hogy forintban jusson a kölcsönhöz, és tartozását is forintban fizesse vissza, kamatfizetési kötelezettsége ugyanakkor a szerződéskötés idején jellemző forintkölcsönre irányadó kamatnál jelentősen alacsonyabb legyen. E szerződéstípusnál az adós az adott időszakban irányadó forintkölcsönnél kedvezőbb kamatmérték mellett devizában adósodott el, a kölcsöntartozást devizában tartották nyilván, ugyanakkor az adós vállalta az árfolyamváltozás kockázatát: a forint gyengülése az adós fizetési terhének (a törlesztőrészleteknek) növekedését, erősödése pedig a csökkenését eredményezte.¹¹

Devizakölcsönről viszont akkor beszélünk, ha a pénztartozás kirovó és lerovó pénzneme is deviza: ilyenkor a felek úgy állapodjanak meg, hogy mindkét fél a kirovó pénznemben (effektivitási kikötés) köteles eleget tenni a szerződésben foglalt kötelezettségének, tehát mind a folyósítás, mind a törlesztés (azaz a lerovás) a kirovó pénznemben történik.¹² Az árfolyamkockázat ebben az esetben akkor keletkezik, ha az adós a törlesztőrészlet teljesítése előtt a lerováshoz szükséges devizát más devizanem (például forint) átváltásával vásárolja meg.

Az Európai Unió Bírósága is éles különbséget tesz a két szerződéstípus között, e megkülönböztetés lényegét legutóbban először az Andriuc-ügyben fejtette ki. A Bíróság szerint a devizában meghatározott kölcsönszerződéstől („devizahitel”) – amelyben kikötik, hogy a kölcsönt ugyanabban a pénznemben kell visszafizetni, mint amelyben azt meghatározták – lényegesen különbözik a devizához kötött („devizaalapú” vagy „devizában nyilvántartott”) kölcsönszerződés, amelynek értelmében a devizaalapú kölcsönt a külföldi pénznemnek a bank eladási árfolyamán hazai pénznemre történő átváltásával kell visszafizetni.¹³

Az árfolyamkockázat

Árfolyamkockázat alatt pénzügyi értelemben a különböző devizák átváltási árfolyamának ingadozása miatt keletkezett kockázatot, nevezetesen a havi törlesztőrészletek

¹¹ BODZÁSI 2018: 64; GÁRDOS–NAGY 2013: 374–377.

¹² A Kúria 6/2013. sz. PJE határozata indokolásának III.1. pontja.

¹³ Andriuc-ítélet, C-186/16, EU:C:2017:703, 40.

forintről mint lerovó pénznemről a kölcsön devizanemére mint kirovó pénznemre (tipikusan: svájci frankra, euróra, japán jenre) történő átváltásából eredő különbözetet értjük. A devizahitelek ugyanis magukban rejtik azt a kockázatot, hogy annak a devizának a forintban jegyzett árfolyama, amelyben a kölcsön felvevője eladósodott, emelkedik vagy csökken. A forintnak az adott devizához viszonyított gyengülése a devizahitelek törlesztőrészeleteinek növekedésével jár (*árfolyamvesztesség*), erősödése pedig azok csökkenésével (*árfolyamnyereség*).

Ez a kockázat mind a devizakölcsön, mind a devizaalapú kölcsön kapcsán megjelenik, csak eltérő módon. A devizahitelt a kölcsönvevő devizában igényli, részére devizában folyósítják, a kölcsöntartozást devizában tartják nyilván, és az ügyfél devizában törleszti azt. Ilyenkor az adós – hacsak nem rendelkezik a kölcsön devizanemével megegyező devizával – a forintban keletkezett jövedelmét a törlesztőrészlet befizetése előtt köteles a törlesztés devizájára átváltani (vagyis devizát vásárolni). A devizaalapú hitel esetében az a különbség, hogy az adós hitelt devizában tartják nyilván, de forintban folyósítják, és az ügyfelek forintban törlesztik azt, az átváltás a törlesztőrészlet nyilvántartásba vétele előtt történik.

A devizakölcsön-szerződések alapján ez az előre nem látható árfolyamkockázat kivétel nélkül a kölcsönszerződés adósát terheli. A devizaperes kommunikációban gyakran olvasható az árfolyamkockázat „áthárítása” kifejezés, ami ebben a formában azért pontatlan, mert azt a hatást kelti, hogy a pénzintézetek az egyébként általuk viselendő terhet helyezték az adósokra. Ha az adós nem rendelkezik devizában denominált bevétellel, akkor valóban viseli – annak irányától függően elszenvedti vagy élvezti – az árfolyamváltozás hatásait. Ez azonban a szerződés alapvető jellegéből adódik, nem a bankok tisztességtelen gyakorlatának következménye.¹⁴ A leghelyesebb megközelítés az, hogy a devizaalapú kölcsönszerződésben a kirovó pénznem diszpozitív szabálytól eltérő meghatározása révén valójában az árfolyamkockázat újraosztása történik meg: a hitelező a forint relatív árfolyamcsökkenéséből eredő kockázatot áthárítja az adósra, cserébe vállalja a kirovó pénznem relatív árfolyamgyengüléséből és abszolút értékcsökkenéséből eredő kockázatot. A bank azonban a rá háruló kockázatokat tipikusan igyekszik lefedezni: a kirovó pénznem relatív árfolyamgyengüléséből eredő kockázatot a devizapozíciók banküzemi szintű napi zárása révén.¹⁵

A szerződéskötések idején az árfolyamkülönbségből eredő kockázat adósi oldalról nem tűnt fenyegetőnek, és mivel az adósok jellemzően kedvezőbb kamatmérték mellett

¹⁴ GÁRDOS–NAGY 2013: 376; LAJER 2019: 266; LANDGRAF 2019: 284.

¹⁵ POMEISL 2020b: 172.

adósodtak el, a szolgáltatás és ellenszolgáltatás közötti egyensúlyi követelménynek is megfelelt. Amikor azonban a pénzügyi válság Magyarországot is elérte, a forint jelentősen leértékelődött az euróhoz és a svájci frankhoz képest, ami a devizakölcsönök törlesztőrészeleteinek jelentős és tartós emelkedéséhez vezetett. A közepes vagy hosszú távra szóló kölcsönügyletek esetében ez nyilvánvalóan felborította a pénzügyi intézet által nyújtott kölcsön mint szolgáltatás és az adós által teljesítendő törlesztés mint ellenszolgáltatás közötti egyensúlyt.

A fogyasztási kölcsön

A devizaalapú hitel-, kölcsön- és pénzügyi lízingszerződések lehetnek fogyasztóval kötött szerződések, de a pénzügyi intézmények fogyasztónak nem minősülő jogalanyokkal is kötöttek devizaalapú szerződéseket. Habár a fogyasztási és nem fogyasztási célú kölcsönszerződés is minősülhet az árfolyamkockázati tájékoztatás hibája, hiányossága miatt érvénytelennek, azonban a fogyasztói szerződés esetén a tisztességtelenség megállapítása semmisségi ok, a nem fogyasztási célú szerződés esetén viszont csak megtámadásra ad alapot.¹⁶ Mivel az elbírálás szempontjából egyáltalán nem mindegy, hogy fogyasztói szerződésről van-e szó, mindig tisztázni szükséges a szerződés jellegét.

A DH₁ és a DH₂ törvény már a Hpt.-re utalással adja meg a fogyasztó fogalmát, a Hpt. 6. § (1) bekezdés 28. pontja pedig kimondja, hogy fogyasztó az önálló foglalkozásán és gazdasági tevékenységén kívül eső célok érdekében eljáró természetes személy. E meghatározás szűkebb az rHpt. körében alkalmazandó fogalomnál, mert a Hpt. körében a fogyasztó kizárólag „természetes személy” lehet, az rHpt. szerint viszont elméletileg bármely „személy” eljárhatott gazdasági vagy szakmai tevékenység körén kívül.¹⁷

Az rHpt. 2008. augusztus 31. napjáig hatályos szövege a fogyasztó fogalmát nem, csak a fogyasztási kölcsön definícióját tartalmazta. Ezért 2008. augusztus 31. napjáig az rPtk. 685. § d) pontja szerinti fogyasztó fogalmából kellett kiindulni: eszerint fogyasztó a gazdasági vagy szakmai tevékenység körén kívül eső célból szerződést kötő személy. Az rHpt. 2. sz. melléklet III.5. pontja értelmében *fogyasztási kölcsön*: a mindennapi élet szokásos használati tárgyainak megvásárlásához, javíttatásához,

¹⁶ rPtk. 209/A. § (1) és (2) bekezdés.

¹⁷ Vö.: DH emlékeztető (2015. VI. 22.) IV/3. pont.

illetve szolgáltatások igénybevételéhez – a természetes személy részére – nyújtott kölcsön és a felhasználási célhoz nem kötött kölcsön, ha a kölcsönt a természetes személy nem üzletszerű tevékenysége keretében veszi igénybe. Az rHpt. 2. sz. melléklet III.22. pontja meghatározta az üzletszerű tevékenység fogalmát is. Az rHpt. 2. sz. melléklet III.13. pontja alapján a fogyasztási kölcsön a *lakossági kölcsön* egyik fajtája volt; lakossági kölcsönnek minősült a fogyasztási kölcsön, valamint az ingatlan vásárlására, építésére, felújítására, bővítésére, korszerűsítésére, továbbá közműfejlesztésre fogyasztónak nyújtott kölcsön.

2008. szeptember 1. napjától az rHpt. 2. sz. melléklet III.4. pontjába bekerült a fogyasztó – rPtk. 685. § d) pontja szerinti – fogalma.

A fent idézett rendelkezéseken alapuló bírói gyakorlat szerint a szerződés fogyasztói jellegének megítélése szempontjából az az elhatároló ismérv, hogy a jogalany a konkrét szerződést gazdasági vagy szakmai tevékenységi körén kívül vagy azon belül köti.¹⁸ A következetes bírói gyakorlat mindezek figyelembevételével a szerződést akkor tekinti fogyasztóinak, ha az független a szerződő fél üzleti, gazdasági céljaitól, szakmája gyakorlásától, önálló foglalkozásától. Ez nem állapítható meg akkor, ha a szerződéskötést a fél által végzett gazdasági tevékenység indokolja, szükségessé teszi, illetve ha az elősegíti gazdasági, üzleti tevékenysége gyakorlását.¹⁹ A szerződés fogyasztói jellegét egyedileg kell vizsgálni, de általánosságban megállapítható, hogy az egyéni vállalkozó,²⁰ az őstermelő,²¹ az ügyvédi iroda vagy az egyéni ügyvéd²² által kötött devizahitel-szerződések csak akkor minősülnek fogyasztói szerződésnek, ha kétséget kizáróan megállapítható, hogy a szerződéskötés kizárólag a szerződő és családtagjai személyes szükségleteinek kielégítésére irányult, és semmilyen módon nem kapcsolódik a szerződő fél foglalkozásához, üzleti, gazdasági tevékenységéhez.

A kettős célú, tehát fogyasztói és üzleti célokat is felmutató kölcsönszerződések akkor minősülnek fogyasztói szerződésnek, ha a kereskedelmi szempont olyan kis súllyal esik a latba, hogy a szerződés megkötésében nem játszik meghatározó, elsődleges szerepet, vagyis abban a szakmai jelleg elhanyagolható.²³ Ezt pedig a szerződés

¹⁸ Kúria 2/2011. (XII. 12.) PK vélemény a fogyasztói szerződés érvényességével kapcsolatos egyes kérdésekről, 1. ponthoz fűzött indokolás.

¹⁹ EBH2005. 1321.II.; BH2016. 178; BH2015. 197; BDT2009. 1997; BDT2013. 2889; BDT2014. 3083; BDT2016. 3512; BDT2018. 3881.

²⁰ BH2015. 197.; Ezzel ellentétes döntést lásd: Fővárosi Ítéltábla Pf.5.21.694/2013/4.

²¹ Szegedi Ítéltábla Pf.II.20.517/2015/4. sz.; Szegedi Ítéltábla Pf.III.20.352/2017/5.

²² Az európai uniós gyakorlatból lásd: Costea-ítélet, C-110/14, EU:C:2015:538; a hazai gyakorlatból lásd: BDT2018. 3881.

²³ BH2019. 115.; BDT2022. 4499.

tartalma, célja, természete, a szerződéskötés objektív körülményei alapján mérlegeléssel lehet megállapítani.

A személyi értelemben vegyes szerződés esetén, amelyben adósi oldalon fogyasztó és nem fogyasztó is áll (például gazdasági társaság és természetes személy; egyéni vállalkozó és természetes személy), a szerződéseket egységesen kell minősíteni fogyasztói vagy nem fogyasztói szerződésnek, hiszen ugyanaz a szerződés nem minősülhet egyszerre fogyasztói és nem fogyasztói szerződésnek. A bíróságnak ilyen esetben is a szerződéskötés célját kell vizsgálnia, vagyis azt, hogy a szerződés túlnyomórészt független-e a szerződő fél üzleti, gazdasági céljaitól, szakmája gyakorlásától, önálló foglalkozásától. Ez akkor állapítható meg, ha a bíróság megvizsgálja a kölcsön felhasználásának célját, a szerződéskötés objektív körülményeit (a szerződő a vállalkozói igazolvány számát, adószámát használta-e, csatolta-e az igazolványt a hitelkérelemhez, a felek a vállalkozói kölcsönökre irányadó üzletszabályzatot tették a szerződés részévé stb.).²⁴

A kölcsönszerződésben kifejezetten meghatározott célra igénybe vett kölcsönök (ingatlan-, gépjármű- vagy egyéb fogyasztásicikk-vásárlás) jogi minősítése a gyakorlatban nem okoz különösebb problémát. Más a helyzet akkor, ha a per tárgyát képező kölcsönszerződés hitelkiváltási célú vagy szabad felhasználású.

A természetes személy által *hitelkiváltási céllal felvett kölcsön* kapcsán a Kúria úgy foglalt állást, hogy a hitelkiváltás mint hitelcél nem változtatja meg az eredeti kölcsön célját, ezért ha a kölcsön, amelynek kiváltására az újabb hitelt felvették, fogyasztási, lakossági kölcsön volt, akkor az annak kiváltására szolgáló újabb hitel is ilyen jellegűnek minősül. A kölcsön megítélésekor ebben a tekintetben annak van jelentősége, hogy természetes személy – ebben a minőségében, tehát például nem egyéni vállalkozóként – vegye fel a kölcsönt és ne vállalkozási, gazdasági célra.²⁵ Ha ellenben az eredeti hitelcél – akár csak részben is – gazdasági volt, akkor a hitelkiváltó kölcsön még akkor sem minősül fogyasztói (fogyasztási) kölcsönnek, ha természetes személy az adós.²⁶

A *szabadfelhasználású kölcsön* fogyasztási vagy üzleti jellegének meghatározása vonatkozásában is a kölcsön eredeti felhasználási céljának van döntő jelentősége,

²⁴ BH2015. 197.; DH emlékeztető (2015. VI. 22.) IV.6. pont; DH emlékeztető (2016. XI. 9.) I.2. pont.

²⁵ BH2016. 83.; BH2015. 197.; Kúria Gfv.VII.30.101/2014/5.

²⁶ EBH2015.G.1.; BH2017. 375.; Kúria Gfv.VII.30.244/2014/2.

a kölcsön tényleges sorsa, valós felhasználása kiegészítő peradat lehet. A Kúria az egyik eseti döntésében kifejti:

az eljáró bíróságok „helytállóan foglaltak állást akként, hogy a perbeli kölcsönszerződés – függetlenül annak »szabad felhasználásra nyújtott« megnevezésétől – az rPtk. 685. § e) pontja, valamint az rHpt. 2. számú mellékletének III.5. és III.13. pontjai szerint nem minősül fogyasztói szerződésnek, fogyasztási, illetve lakossági kölcsönnek. Annak célja nem a felperesek magánszükségeinek kielégítése, hanem az alapjogügylet szerinti üzleti-gazdasági célból felvett hitel visszafizetése volt, amit a felperesek ténylegesen arra is fordítottak.”²⁷

A fogyasztói, illetve nem fogyasztói minőség megítélésénél a szerződés megkötését követően bekövetkezett tények nem vehetők figyelembe, hiszen egyrészt a kölcsön felhasználása esetenként ördögi bizonyítást eredményezne, másrészt a hitelezőnek a szerződéskötés előtt tisztában kell lennie azzal, hogy fogyasztási hitelt nyújt-e, mert a hitelező kötelezettségei, így a tájékoztatás terjedelme eltérő attól függően, hogy lakossági ügyféllel (fogyasztóval) vagy üzleti ügyféllel köt-e kölcsönszerződést.²⁸ Ezt az álláspontot tükrözi a következő kúriai határozat, amely szerint:

„A Kúria maradéktalanul egyetértett a másodfokú bírósággal abban, hogy az adott tényállás mellett, ahol a felperesek természetes személyek és szabad felhasználású kölcsönszerződést kötöttek, a szerződés fogyasztói szerződés, annak ebbeli minőségét a kölcsön későbbi felhasználásának célja (az adósok a felvett 8 360 000 Ft-ból 2 millió Ft-ot egy ingatlan felújítására fordítottak, 3 millió Ft-ot különböző biztosítóknál részvénycsomagba fektettek, míg a fennmaradó összeg sorsa ismeretlen maradt) nem befolyásolhatja. Az, hogy a felperesektől eltérő személy vállalkozói kölcsöne kiváltására kötött szerződés hitelkiváltású célú és ezt az adott perben meghallgatott tanú igazolta, jelen ügyben nem volt figyelembe vehető.”²⁹

A szerződés jellegének megítélése szempontjából nincs ügydöntő jelentősége annak sem, hogy az alperes korábban azt fogyasztói szerződésként kezelte, és a DH2. tv. szerinti elszámolást a felpereseknek megküldte.³⁰

A fogyasztói szerződésnek minősítés körében külön figyelmet érdemelnek azok a *biztosítéki jellegű szerződések*, amelyek esetében a főkötelezett (adós) egyértelműen

²⁷ BH2018. 315. – Kúria Gfv.VII.30.559/2017.

²⁸ VEZEKÉNYI 2019: 381; BDT2022. 4499.

²⁹ Pécsi Ítéletábrla Pf.VI.20.004/2017/8.; Kúria Gfv.VII.30.494/2018/3.

³⁰ BH2018. 315. – Kúria Gfv.VII.30.559/2017.

nem minősül fogyasztónak (klasszikusan valamilyen gazdasági társaság), azonban a személyi vagy dologi mellékkötelezett (készfizető kezes, zálogkötelezett) megfelelhet a fogyasztó fogalmának. Van olyan bírói gyakorlat, amely a mellékkötelezett fogyasztói minőségének érdemi vizsgálata nélkül a mellékkötelezettséget rögzítő szerződések járulékos jellege folytán a főkötelelemmel való „sorsközösséget” rögzítette, vagyis ha a főkötelelem nem minősült fogyasztói szerződésnek, akkor – járulékosága folytán – a mellékkötelelem sem minősülhetett annak.³¹

Ez az első hallásra kétségtelenül logikusnak tűnő álláspont teljességgel ellentmond a fogyasztó fogalmáról és a fogyasztói szerződésről kialakított hazai és európai uniós gyakorlatnak, amely a szerződő személyének és tevékenységének aspektusából vizsgálja a fogyasztói minőséget.

Az Európai Unió Bírósága többször hangsúlyozta, hogy egy gazdasági társaság által bank felé hitelszerződés keretében vállalt kötelezettségek biztosítására szolgáló szerződés (például kezességvállalási vagy zálogszerződés) tárgyát tekintve járulékosként jellemezhető azon főszerződéshez képest, amelyből a biztosított tartozás származik, azonban a szerződő felek szempontjából különálló szerződésként jelenik meg, mivel más személyek között jön létre, mint a főszerződés. Ebből következően a biztosítéki szerződés felei kapcsán külön kell megvizsgálni azt, hogy a kötelezettségvállaló személy fogyasztói minőségben járt-e el. A 93/13 irányelv 2. cikke *b)* pontjának értelmében vett „fogyasztó” fogalma objektív jellegű. E fogalmat egy olyan funkcionális szempont alapján kell meghatározni, amely annak értékeléséből áll, hogy a szóban forgó szerződéses kapcsolat valamely szakma gyakorlásán kívül eső tevékenységek keretébe tartozik-e. A nemzeti bíróság feladata annak megállapítása, hogy a szerződő személy szakmai tevékenysége keretében, vagy az e társasággal fennálló valamilyen funkcionális kapcsolat okán – ilyen például az e társaság ügyvezetésében való részvétel, illetve

³¹ A Fővárosi Ítéltábla például egyik eseti döntésében kimondta, hogy a magánszemély készfizető kezes nem minősül fogyasztónak, ha az általa kötött kezességi szerződéssel biztosított alapjogviszony nem fogyasztói szerződés, hiszen az alapjogviszony jogi sorsát az ahhoz biztosítékként kapcsolódó kezességi szerződés szükségképpen osztja (10.Gf.40.482/2014/3. sz.). Lásd még a Szegedi Ítéltábla Gf.II.30.562/2014/7. számú ítéletét hasonló indokolással. Ebben az ügyben azonban a Kúria felülvizsgálati eljárásban hozott ítélete már helyesen érvel: „A Kúria megítélése szerint azok a természetes személyek, akik egy gazdasági társaság tagjaként, vezető tisztviselőjeként vállalnak kezességet a társaság tartozásáért, szintén nem minősülhetnek fogyasztónak a Ptk. 685. § *e)* pontja, illetve a hivatkozott Hpt. rendelkezés alapján. A felperesek a per során következetesen arra hivatkoztak, hogy a II. r. és a III. r. felperesek kifejezetten tagsági jogviszonyukra tekintettel vállalták a perbeli kezesi kötelezettséget. Ilyen esetben nem állapítható meg, hogy szakmai, gazdasági tevékenységük körén, vagy gazdasági érdeken kívül eső célból jött létre a szerződés, ezért a II–III. r. felperesek nem minősülhetnek fogyasztónak” (Kúria Gfv.VII.30.241/2015/4. sz.).

az el nem hanyagolható mértékű részesedés annak tőkéjében –, vagy magánjellegű célból járt-e el.³²

Vannak olyan ítélőtáblai és kúriai eseti döntések, amelyek a helyes meder felé terelik a bírói gyakorlatot, bár megjegyzendő, hogy e döntések indokolásában a mellékkötelezettséget tartalmazó szerződés járulékos jellegének továbbra is megtévesztően túlhangsúlyozott szerep jut. Az egyik kúriai ítélet szerint:

„A Kúriának arról kellett döntenie, hogy a II. rendű alperes természetes személy mivolta elegendő alap-e ahhoz, hogy a járulékos kötelezettségvállalását tartalmazó szerződések fogyasztói szerződésnek minősüljenek. A felvett kölcsön jelentős részét az I. rendű alperes egy korábbi kölcsöne kiváltására fordította, nem merült fel adat arra nézve, hogy a fennmaradó részét nem az üzleti tevékenysége körében használta volna fel. A kölcsönszerződést az I. rendű alperes nevében a II. rendű alperes mint ügyvezető kötötte meg. A Kúria egyetért a másodfokú bíróság által kifejtettekkel abban, hogy a mellékkötelezettségeket rögzítő szerződések az azt kötő természetes személyek érdekeltsége folytán nem választhatók külön az alapjogviszonytól (BDT 2013. 2907.). A II. rendű alperes nem mint kívülrálló, érdektelen természetes személy adott biztosítékot a kft. kölcsönéhez, hanem mint annak tagja és ügyvezetője, akinek személyes érdekeltsége is volt abban, hogy az I. rendű alperes a kölcsönt megkapja, és működését tovább folytathassa. Ennek érdekében vállalt a saját személyében kezességet, illetve nyújtott ingatlanfedezetet. A szerződéskötéskor hatályos rHpt. 2. számú melléklete az értelmező rendelkezések között a III. egyéb meghatározások 13. pontjában állapította meg a lakossági kölcsön fogalmát. Lakossági kölcsönnek minősül a fogyasztási kölcsön (5. pont), valamint a lakás, üdülő vagy egyéb ingatlan vásárlására, építésére, felújítására, bővítésére, korszerűsítésére, továbbá közműfejlesztésre a természetes személy által igénybe vehető kölcsön. A Kúria álláspontja szerint tehát – bár a II. r. alperes természetes személy – a felvett kölcsön célja, felhasználási módja miatt nem állapítható meg, hogy az ehhez a kölcsönhöz kapcsolódó járulékos szerződések fogyasztói (lakossági) szerződésnek lennének minősíthetők, mivel maga a kölcsön nem felelt meg az rPtk.-ban, illetve az rHpt.-ben előírt feltételeknek. A kifejtettek alapján a felperest a II. r. alperessel szemben sem terhelte többlettájékoztatási kötelezettség.”³³

³² Tarcău-végzés, C-74/15, EU:C:2015:772, 26–29.; Dumitras-végzés, C-234/15, EU:C:2016:700, 31–39.

³³ Kúria Pfv.VI.21.501/2016/6. [11]; lásd még e körben: Kúria Gfv.VII.30.241/2015/4. sz.; BDT 2013. 2907.; BDT 2014. 3135.; Fővárosi Ítéltábla 14.Gf.40.223/2015/3. sz.

Az árfolyamkockázat fogyasztóvédelmi szempontból

Tisztességtelen szerződési kikötés

Mivel a devizakölcsönök hazánkban jelentős részben fogyasztási típusú kölcsönök voltak, és a Kúria a 6/2013. számú jogegységi határozatában viszonylag hamar egyértelművé tette, hogy e szerződések a magánjog klasszikus érvénytelenségi eszközeivel – jogszabályba, jóerkölcsbe ütköző, uzsorás, színlelt, lehetetlen szolgáltatásra irányuló szerződés – nem „torpedózhatók” meg,³⁴ a bedőlt szerződések jogi szempontú vizsgálata viszonylag gyorsan a fogyasztóvédelem vágányán kötött ki, következésképpen európai uniós jogi vetületbe helyeződött.³⁵ Központi kérdéssé az vált, hogy az árfolyamkockázat teljes körű adósra telepítése kiállja-e a fogyasztóvédelmi jog tisztességtelenségi próbáját, és az árfolyamkockázatról a fogyasztónak minősülő adósok többséttájékoztatása megfelelően megtörtént-e.

Az árfolyamkockázat kapcsán az első sarkalatos jogkérdés az volt, hogy a devizahitel-szerződések árfolyamkockázatát az adósra telepítő kikötés tisztességtelenségi alapon vizsgálható-e. A 93/13/EGK irányelv 4. cikk (2) bekezdését átültető rPtk. 209. § (5) bekezdése ugyanis kizárja a szerződési feltétel tisztességtelenségének vizsgálatát a főszolgáltatást megállapító, illetve a szolgáltatás és az ellenszolgáltatás arányát meghatározó szerződési kikötésekre, ha azok egyébként világosak és érthetőek. Mind a joggyakorlat, mind a jogirodalom véleménye megoszlott abban a kérdésben, hogy az adósra telepített árfolyamkockázat a devizakölcsön-szerződés jellemző főszolgáltatásához tartozik-e.

E kérdés eldöntését az Európai Unió Bírósága a *Kásler-ügyben* a magyar bíróságokra hagyta:

„A kérdést előterjesztő bíróságnak kell a kölcsönszerződés természetére, általános rendszerére és kikötéseire, valamint jogi és ténybeli összefüggéseire tekintettel megítélnie, hogy a havi törlesztőrészek

³⁴ A Kúria 6/2013. Polgári jogegységi határozatának 2. pontja és az indokolás III.2. pontja; CZUGLER 2014: 37–38.

³⁵ Ezzel párhuzamosan folyt az árfolyamkockázatot az adósra terhelő szerződéses rendelkezések alkotmánybíróági kontrollja is, az alkotmányos vizsgálat azonban vakvágánynak bizonyult. Erről részletesen lásd: 8/2014. (III. 20.) AB határozat, ABK 2014, 300–319.; 34/2014. (XI. 14.) AB határozat, ABK 2014, 1556–1611; 2/2015. (II. 2.) AB határozat, MK 2015, 432–458; DRINÓCZI 2014: 3–12; CHRONOWSKI–VINCZE 2014: 106–108.

átváltási árfolyamát meghatározó feltétel az adós azon szolgáltatása alapvető elemének minősül-e, amely abból áll, hogy a hitelező által a rendelkezésére bocsátott összeget visszafizesse.”³⁶

Az árfolyamkockázatnak a devizakölcsönök alapvető szolgáltatáshoz tartozása kérdését végül a Kúria 2/2014. PJE határozatának 1. pontja döntötte el, eszerint: „A deviza alapú fogyasztói kölcsönszerződés azon rendelkezése, amely szerint az árfolyamkockázatot – a kedvezőbb kamatmérték ellenében – korlátozás nélkül a fogyasztó viseli, a főszolgáltatás körébe tartozó szerződéses rendelkezés, amelynek a tisztességtelensége főszabályként nem vizsgálható.” A Kúria 2/2014. PJE határozat 1. pontjának indokolása visszaütal a 6/2013. PJE határozat 1. pontjára, amely kifejezetten kimondja, hogy a devizaalapú kölcsönszerződések jellegadó sajátossága többek között az, hogy e szerződéstípusnál az adós az adott időszakban irányadó forintalapú kölcsönnél kedvezőbb kamatmérték mellett devizában adósodott el, amiből következően ő viseli az árfolyamváltozás hatásait.³⁷

A Kásler-ügyben az Európai Unió Bírósága a devizaalapú kölcsönrel kapcsolatban elemezte a „szerződés elsődleges tárgya” fogalmát. Egy későbbi, román vonatkozású ügyben, az *Andriuc-ügyben* az Európai Unió Bíróságához gyakorlatilag ugyanazt a kérdést intézték, mint a Kásler-ügyben, a Bíróság pedig meglepő módon ismét érdemben foglalkozott a kérdéssel, figyelemmel arra, hogy az *Andriuc-ügyben* az adósok devizahitelt és nem devizaalapú hitelt vettek fel. A devizahittel kapcsolatban az *Andriuc-ítélet* a következőképpen fogalmaz:

„Jelen esetben a Bíróság rendelkezésére álló iratok számos eleme azt mutatja, hogy az alapeljárásban szereplőhöz hasonló, egy eladó vagy szolgáltató és egy fogyasztó között külföldi pénznemben megkötött hitelszerződés egyedileg meg nem tárgyalt feltétele, amely alapján a hitelt ugyanebben a pénznemben kell visszafizetni, a 93/13 irányelv 4. cikke (2) bekezdésének értelmében a szerződés elsődleges tárgyának fogalma alá tartozik.”³⁸

Az Európai Unió Bírósága az ítéletben rámutatott, hogy a kölcsönszerződés alapvető szolgáltatásai – kölcsönösszeg átadása és kamat – egy pénzösszeghez kapcsolódnak, amelyet a folyósítás és a visszafizetés pénznemének hitelszerződésben történő rögzítésével kell meghatározni. Ezért a hitel meghatározott pénznemben történő visszafizetésének kötelezettsége főszabály szerint az adós kötelezettségének természetével

³⁶ Kásler-ítélet, C-26/13, EU:C:2014:282, 45., 51. és 59.

³⁷ GOMBOS–LEHÓCZKI 2019: 439; FAZEKAS 2017: 99–106.

³⁸ *Andriuc-ítélet*, C-186/16, EU:C:2017:703, 37.

összefüggő kötelezettség, azaz a hitelszerződés lényeges jellemzőjének minősül.³⁹ Ugyanakkor a szerződés elsődleges tárgyának a meghatározására vonatkozó feltételek esetében a világosság és az érthetőség követelménye tiszteletben tartásának vizsgálata egy szűrés mechanizmust képez a 93/13 irányelv alkalmazhatósága szempontjából, ha ugyanis a sérelmezett feltételeket világosan és érthetően fogalmazták meg, akkor azokra az irányelv nem alkalmazható.⁴⁰

Tájékoztatás az árfolyamkockázatról

Hazai szabályozás

A fentiek alapján önmagában az a körülmény, hogy az árfolyamkockázat viselésének szabályai a főszolgáltatás körébe tartoznak, nem zárja ki e szerződési rendelkezések tisztességtelenségének vizsgálatát abban az esetben, ha az általánosan tájékozott, észszerűen figyelmes és körültekintő átlagos fogyasztó (a továbbiakban: fogyasztó) számára annak tartalma a szerződéskötéskor – figyelemmel a szerződés szövegére, valamint a pénzügyi intézménytől kapott tájékoztatásra is – nem volt világos, nem volt érthető. Erre történő perbeli hivatkozás esetén tehát vizsgálni szükséges, hogy az adott konstrukció egyik lényegi eleme, az árfolyamkockázat fogyasztók általi viselése világos, érthető szerződési feltétel volt-e.⁴¹

Az rPtk. 205. §-ának (3) bekezdése értelmében a felek a szerződés megkötésénél együttműködni kötelesek, és tájékoztatniuk kell egymást a megkötendő szerződést érintő minden lényeges körülményről. A devizaalapú fogyasztói kölcsönszerződések esetén a felek között információs egyensúlyhiány áll fenn.⁴² Ezt ellensúlyozandó, az rHpt. speciális többlettájékoztatási kötelezettséget írt elő a pénzügyi intézmények számára.⁴³ Az rPtk. 205. § (3) bekezdése szerinti általános együttműködési és tájékoztatási kötelezettséget a fogyasztónak minősülő ügyféllel kötendő devizahitel nyújtására irányuló szerződés esetén az rHpt. 203. §-a konkretizálja. A pénzügyi intézményeket 2005. január 1-je óta terheli az rHpt. alapján a devizahitel kockázatairól nyújtandó

³⁹ Andriciuč-ítélet, C-186/16, EU:C:2017:703, 38. Az ítélet kiváló elemzését lásd: JUHÁSZ-KRISTON 2018: 40–49.

⁴⁰ GOMBOS-LEHÓCZKI 2019: 436.

⁴¹ 2/2014. PJE I. pontja.

⁴² CZUGLER 2014: 38.

⁴³ GÁRDOS-NAGY 2013: 377–378.

tájékoztatási kötelezettség. Ez a szabályozás 2008. szeptember 1-jétől ugyan változott, de ez csupán a „lakossági ügyfél” fogalmáról a „fogyasztónak minősülő ügyfél” fogalmára történő átállást jelentette, az árfolyamkockázatról szóló tájékoztatási kötelezettség érdemében változást nem hozott. 2005. január 1-jétől 2008. augusztus 31. napjáig az rHpt. 203. § (6)–(7) bekezdése, 2008. szeptember 1. napjától kezdődően az rHpt. 203. § (4)–(5) bekezdése tartalmazta az árfolyamkockázatra vonatkozó tájékoztatási kötelezettség részletszabályait.

A tájékoztatás kötelezettje és jogosultja

Az rHpt. 203. § (4) bekezdése a pénzügyi intézmény kötelezettségévé teszi az árfolyamkockázatról való tájékoztatást. Pénzügyi intézmény a hitelintézet és a pénzügyi vállalkozás [rHpt. 4. § (1) bekezdés]. A hitelintézet fogalmát az rHpt. 5. §-a, a pénzügyi vállalkozás fogalmát az rHpt. 6. §-a határozza meg.

2008. augusztus 31. napjáig az rHpt. 203. § (6) bekezdése a „lakossági ügyfelet”, 2008. szeptember 1. napjától az rHpt. 203. § (4) bekezdése a „fogyasztónak minősülő ügyfelet” jelöli meg a tájékoztatás jogosultjának. A fogalmat – mindkét esetben – két részre szükséges bontani: egyrészt foglalkozni kell az rHpt. „ügyfél” fogalmával, másrészt tisztázni szükséges a „lakossági”, illetőleg „fogyasztónak minősülő” jelző jelentését.

Az rHpt. különbséget tesz az adós és az ügyfél fogalma között. Az rHpt. értelmező rendelkezéseit tartalmazó 2. számú mellékletének 10. pontja, amely a hitelnyújtás és a pénzkölcsönnyújtás fogalmát határozza meg, egyértelművé teszi, hogy az rHpt. az adós fogalma alatt azt a személyt érti, aki részére a hitelkeret rendelkezésre tartása vagy a kölcsönnyújtás történik. Az adós fogalmához képest az rHpt. sokkal gyakrabban és tágabb értelemben használja az ügyfél fogalmát, ugyanakkor a fogalommeghatározások között az ügyfél fogalmát nem, csupán az *ügyfélcsoport* fogalmát határozza meg az alábbiak szerint:

„Ügyfélcsoport (kapcsolatban álló ügyfelek csoportja): két vagy több ügyfél, akikkel szemben a hitelintézet (vagy azon vállalkozás, amelyre az összevont alapú felügyelet kiterjed) kockázatot vállalt és ez egyetlen kockázatnak minősül, mert

a) az egyik ügyfél közvetve vagy közvetlenül az Szmt. 3. § (2) bekezdésének 1. pontja szerinti meghatározó befolyást vagy az összevont alapú, valamint a kiegészítő felügyelethez kapcsolódó fogalommeghatározások szerinti ellenőrző befolyást gyakorol a csoport másik tagja felett,

b) az ügyfelek olyan kapcsolatban állnak egymással, hogy ha az egyiknél pénzügyi – különösen finanszírozási vagy visszafizetési – problémák merülnek fel, valószínűsíthető, hogy a másik is finanszírozási vagy visszafizetési nehézségekkel kénytelen számolni; ilyen kapcsolatnak számít különösen a 1. kezesség, készfizető kezesség, garanciák és egyéb biztosíték; 2. jogszabályon vagy szerződésen alapuló korlátlan és egyetemleges felelősség; 3. közvetlen kereskedelmi függőség, amelyet rövid távon nem lehet megszüntetni, illetőleg más üzleti kapcsolattal helyettesíteni; 4. közeli hozzátartozói viszony közös háztartásban élő hozzátartozók esetén.”⁴⁴

Egyértelmű, hogy a devizakölcsön-szerződés fogyasztónak minősülő adósát az árfolyamkockázatról tájékoztatni kell. A gyakorlatban az olyan többszereplős ügyletekben felmerülő tájékoztatási kötelezettség lehet kérdéses, amikor az ügyletnek több adósa van, vagy az adós(ok) mellett készfizető kezes, illetőleg zálogkötelezett is ügyleti szereplő. Kötelező-e minden adóst külön-külön, illetőleg kötelező-e a készfizető kezest, zálogkötelezettet tájékoztatni a devizakölcsön kockázatairól?

A Kúria az egyik eseti döntésében – ahol az adós házasátársa készfizető kezesként szerepelt a devizakölcsön-szerződésben, de az árfolyamkockázatról semmilyen tájékoztatást nem kapott – foglalkozott ezzel a kérdéssel, és a következőképpen foglalt állást:

„Az rHpt. 203. § (4) bekezdése devizahitel nyújtására irányuló szerződés esetére írja elő a kockázat közlését, abból azonban, hogy ezt a szerződéses ügylet egészére vonatkoztatja, a 2. számú melléklet III. része 20. pontjában foglaltakból derül ki. E rendelkezésekből az következik, hogy a tájékoztatási kötelezettség mindazokra kiterjed, akikkel szemben a bank az adott szerződéses ügylet kapcsán kockázatot vállalt. Ez azt jelenti, hogy az ügylettel járó kockázatokat nemcsak az adós, hanem az adóstárs [rHpt. 2. számú melléklet III. része 20. b) pont 2. alpont] és a kezes részére [rHpt. 2. számú melléklet III. része 20. b) pont 1. és 4. alpont] is fel kell tární.⁴⁵ [...] Ennek oka az adott esetben az, hogy az ügyfelek közötti kapcsolat jellege miatt (adós, kezes) az egyiküknél felmerülő pénzügyi problémák a másikuknál is finanszírozási nehézségként jelentkezhetnek. A jogalkotót a fogyasztó védelme mellett vélhetően a banki pozíciók erősítése is motiválta a kockázati csoportok ily módon történő meghatározásakor: a bank a szerződésből fakadó kockázatot (konkrét esetben az árfolyamkockázatot) csak akkor háríthatja át, ha az annak vállalásához szükséges egyedi tájékoztatással az azonos kockázati csoportba tartozó valamennyi ügyletet – az I. rendű felperes adós mellett a szintén ügyfélnek minősülő II. rendű felperes készfizető kezest is – ellátta.”⁴⁶

⁴⁴ rHpt. 2. számú melléklet III. rész 20. pont.

⁴⁵ Ezt időközben (2015. február 1-jétől) a fogyasztónak nyújtott hitelről szóló 2009. évi CLXII. törvény (Hpt.) 1. § (5) bekezdése is kimondja.

⁴⁶ Pfv.I.22.024/2017/6.

A zálogkötelezetttről az eseti döntés nem szól, de nyilvánvaló, hogy az rHpt. 2. számú melléklet III. része 20. b) pont 1. alpontja alá a zálogkötelezett is besorolható.

A pénzügyi intézményt kizárólag akkor terheli kockázatfeltárási kötelezettség, ha az ügyfél *lakossági* ügyfélnek (2018. augusztus 31. napjáig) vagy *fogyasztónak* (2008. szeptember 1. napjától) minősül. Ez a megfogalmazás a természetes személyekre szűkíti az árfolyamkockázat szempontjából vizsgálándó szerződések körét, ezért a gyakorlatban olyan kategóriák minősítése válik kérdésessé, mint az egyéni vállalkozó, az őstermelő vagy a gazdálkodó szervezet adós mellett személyi (kezes) vagy dologi biztosítékot (zálogkötelezett) nyújtó természetes személy. Ez a kérdéskör pedig már a devizahitel-szerződések fogyasztó fogalmának problémaköréhez visz el, amellyel kapcsolatban lásd *A fogyasztási kölcsön* című alfejezetet.

A tájékoztatási kötelezettség tárgya

Az rHpt. kizárólag a „devizahitel” nyújtására irányuló szerződés esetén írja elő az árfolyamkockázat feltárását. Az Európai Unió Bíróságának Kásler-, az Andriciuc- és az Ilyés-ügyben hozott ítéleteiből következően a tájékoztatási kötelezettség nemcsak a devizahitel-szerződésre, hanem a devizaalapú hitelszerződésre is vonatkozik. Ezt erősítette meg a 6/2013. PJE és a 2/2014. PJE határozat is.

Az előző alcímben kifejtettek alapján a devizahitel nyújtására irányuló szerződés fogalmát tágan kell értelmezni, így hatálya alá tartozik a zálogszerződés és a kezesi szerződés is.

Megoszlanak a vélemények arról, hogy a devizakölcsön-szerződés megkötését követően bekövetkező tartozásátvállalás (rPtk. 332. §) esetén szükséges-e az új adóst az árfolyamkockázatról tájékoztatni. Egyesek szerint a jogosult (pénzintézet) hozzájárulásával bekövetkező tartozásátvállalás esetén ugyan alanyváltás történik a kötelezeti oldalon, de az eredeti kötelezett helyébe lépő átvállalóra a tartozás annyiban és olyan terjedelemben száll át, amennyiben és amilyen terjedelemben az átvállalás időpontjában fennállott [rPtk. 332. § (2)]. Mivel a devizahitel-konstrukció lényege az, hogy a tartozás (a tőkekövetelés) összege folyamatosan változik, ennek a tartozásátvállaláskor világosan ki kell derülnie, a tartozásátvállalónak az árfolyamkockázattal, annak következményével tisztában kell lennie. Más álláspont szerint a tartozásátvállalás nem minősül az rHpt. 203. §-a szerinti devizahitel nyújtására irányuló szerződésnek, a tartozásátvállalás az adós és a tartozásátvállaló közötti megállapodás, a pénzügyi intézmény pusztán a hozzájárulás kérdésében dönthet. Ebből következően az árfolyamkockázatról szóló tájékoztatás a pénzintézetet nem terheli.

Nem terjed ki az rHpt. 203. §-a szerinti tájékoztatási kötelezettség a devizaalapú *pénzügyi lízingszerződésre*. Erre a 2/2004. PJE határozat csak közbevetőleg utal, de a Kúria már több eseti döntésében kifejtette, hogy az rHpt. 203. §-ában írtak kiterjesztő értelmezésének nincs helye: mivel az rHpt. devizahitel nyújtására irányuló szerződést említ, ebbe a körbe nem vonható be a pénzügyi lízingszerződés.⁴⁷ Ez azonban nem jelenti azt, hogy a pénzügyi lízingszerződést kötő pénzügyi intézményt ne terhelne az rPtk. 205. § (3) bekezdése szerint az ilyen szerződést érintő minden lényeges körülményre vonatkozó tájékoztatási kötelezettség.⁴⁸

A tájékoztatási kötelezettség tartalma

Az Európai Unió Bírósága által szabott követelmények

Az rHpt. 203. § (5) bekezdés *a)* pontja szűkszavúan annyit mond, hogy a devizahitel nyújtására irányuló szerződés esetén a kockázatteltérő nyilatkozatnak tartalmaznia kell az árfolyamkockázat ismertetését, valamint annak hatását a törlesztőrészletre. Ennek megfelelően a kockázatteltérőnek az rHpt. 203. § (5) bekezdése szerint két lényeges eleme van: az árfolyamkockázat ismertetése és az árfolyamkockázat hatásának közlése.

A Kásler-ítélet és a Kúria 2/2014. PJE határozata kihirdetését követően világossá vált, hogy a devizahiteles perek túlnyomó többségében nem kerülhető meg az árfolyamkockázati tájékoztatás átláthatóságának vizsgálata.⁴⁹ Ennek ellenére a 2010-es években a devizahiteles ügyekben – a fogyasztóvédelmi szempontokat kevésbé értékelő – formális magánjogi döntések születtek. A bíróságok túlnyomó többsége a 2019. április 10-én elfogadott konzultációs testületi vélemény⁵⁰ közzététele előtt az EUB által támasztott kívánalmakat nem kielégítő tájékoztatások kapcsán a jóhiszeműség és tisztesség, valamint a kölcsönös együttműködési kötelezettség magánjogi elveivel operálva a szerződés érvénytelenségét nem állapította meg, azzal érvelve, hogy a nagy összegű és hosszú távú pénzügyi elköteleződés okán a fogyasztótól elvárható a szerződés

⁴⁷ BH2016. 148. [27].

⁴⁸ BH2016. 148. [27]; Debreceni Ítéltábla Pf.II.20.443/2016/4.; Debreceni Ítéltábla Pf.II.21.203/2017/5.

⁴⁹ Európai Unió Bírósága C-26/13., Kásler és Káslerné Rábai ügyben 2014. április 30-án hozott ítélete, ECLI:EU:C:2014:282.

⁵⁰ Emlékeztető a DH. törvények hatálya alá tartozó szerződések érvénytelenségével kapcsolatos perekkel foglalkozó Konzultációs Testület 2019. április 10. napján tartott üléséről. Lásd: <https://kuria-birosag.hu/hu/konz-ervenytelenseg>

megkötése előtti körütekintő tájékozódás, a szerződés elmélyült áttanulmányozása, szükség esetén szakember segítségének igénybevétele. Ezzel szemben a fogyasztó javára hozott döntések száma elenyésző volt.

Nem véletlen, hogy a 2010-es évek második felében fogyasztóvédelmi megközelítésből több olyan magyar ügyben is előzetes döntéshozatali kérelemmel fordultak az eljáró bíróságok az Európai Unió Bíróságához, amelyek részben vagy egészben az árfolyamkockázati tájékoztatás részleteinek tisztázására irányultak. Erről szólt az Ilyés-ügy (C-51/17), a Czako-ügy (C-126/17), a VE-ügy (C-227/18), az EP-ügy (C-670/20).⁵¹ Ezek közül az elsőként érkezett Ilyés-ügyben 2018. szeptember 20-án ítélet született; a többi ügyben a Bíróság indokolt végzéssel határozott.⁵² Az Európai Unió Bíróságának e döntései a tájékoztatás tartalmát alapvetően abból a nézőpontból közelítették meg, hogy a tájékoztatás mikor felel meg a világos és érthető megfogalmazás követelményének, vagyis az átláthatóság (transzparencia) elvének.⁵³

Az Európai Unió Bíróságának ítélkezési gyakorlata alapján az árfolyamkockázatot adóssra telepítő szerződési kikötés az alábbi esetben felel meg a *világos és érthető megfogalmazás* követelményének:

- A szerződésben átlátható módon kell megjelölni a bank által a kölcsönfelvevő rendelkezésére bocsátott *pénzösszeget* devizában (kirovó pénznemben) kifejezve, amelyet a lerovó pénznemhez képest kell meghatározni.⁵⁴
- Amennyiben a kölcsönadott devizaösszeget a folyósítás időpontjában érvényes árfolyamhoz igazítják, a bank által kölcsönadott teljes összeg lerovó pénznemre történő *átszámítási mechanizmusának*, az alkalmazandó *árfolyamnak*, a *törlesztőrészletek* összegének és a *futamidőnek* is átláthatónak kell lennie oly módon, hogy az adós értékelni tudja a szerződésből eredően őt érintő gazdasági következményeket, köztük különösen a kölcsönének teljes költségét.⁵⁵
- A tájékoztatásnak ki kell terjednie az *árfolyamváltozás* lehetőségére és annak *következményeire, kockázataira*. Az árfolyamváltozás körében a kölcsönfelvevőt tájékoztatni kell a kölcsönfelvevő lakóhelye szerinti tagállam fizetőeszköze súlyos leértékelődésének és a külföldi kamatlábak emelkedésének a törlesztőrészletekre

⁵¹ Ilyés-ítélet, C-51/17, EU:C:2018:750; Czako-végzés, C-126/17, EU:C:2018:107; VE-végzés, C-227/18, EU:C:2018:891; EP és társai végzés, C-670/20, EU:C:2021:1002.

⁵² BODZÁSI 2018: 69–72; GOMBOS–LEHÓCZKI 2019: 437.

⁵³ GOMBOS–LEHÓCZKI 2019: 438.

⁵⁴ Kásler-ítélet, C-26/13, EU:C:2014:282, 75; Van Hove-ítélet, C-96/14, EU:C:2015:262, 50; Andriuc-ítélet, C-186/16, EU:C:2017:703, 45; Czako-végzés, C-126/17, EU:C:2018:107, 32. és 35.

⁵⁵ Bucura-ítélet, C-348/14, EU:C:2015:447, 66; Andriuc-ítélet, C-186/16, EU:C:2017:703, 47; Czako-végzés, C-126/17, EU:C:2018:107, 32. és 35; VE-végzés, C-227/18, EU:C:2018:891, 36.

gyakorolt hatásáról.⁵⁶ A fogyasztónak egyértelmű tájékoztatást kell kapnia arról, hogy az árfolyamkockázat számára esetlegesen gazdaságilag nehezen viselhetővé válhat, amennyiben az a pénznem, amelyben a kölcsönt törlesztenie kell, és amelyben rendszerint a jövedelmét kapja, leértékelődik.⁵⁷ Így a tájékoztatás nem felel meg az átláthatóság követelményének, ha a fogyasztóval közölt információk – még ha jelentős mennyiségűek is – azon a feltételezésen alapulnak, hogy a kölcsön pénzneme és a fizetés pénzneme közötti átváltási arány a szerződés teljes időtartama alatt stabil marad.⁵⁸

A hazai joggyakorlat

A Kúria először a 6/2003. PJE és a 2/2014. PJE határozatban foglalkozott jogegységi szinten az árfolyamkockázatról szóló tájékoztatás átláthatóságának kérdésével. A hivatkozott jogegységi határozatok az Európai Unió Bíróságának fent részletezett ítélkezési gyakorlatával maradéktalanul összhangban állnak. A Kúria – az rHpt. 203. §-ára utalással – rámutatott, hogy a pénzügyi intézménynek fel kell tárnia a szerződéses ügyletben az ügyfelet érintő kockázatot, amelynek tudomásulvételét az ügyfél aláírásával igazolja. Ennek az ügyfél által aláírt kockázatfeltáró nyilatkozatnak tartalmaznia kell az árfolyamkockázat ismertetését, valamint annak hatását a törlesztőrészletre. A tájékoztatásnak tehát ki kellett terjednie az árfolyam változásának lehetőségére, és arra, hogy annak milyen hatása van a törlesztőrészletekre.⁵⁹ Ha a szerződés szövegéből és a pénzügyi intézmény által nyújtott tájékoztatásból egyértelműen felismerhető volt az átlagos fogyasztó mércéjén keresztül megítélt konkrét fogyasztó számára, hogy az árfolyamkockázat korlátozás nélkül kizárólag őt terheli, és hogy az árfolyam rá nézve kedvezőtlen változásának nincs felső határa, a kikötés tisztességtelensége az rPtk. 209. § (5) bekezdésében foglaltakra tekintettel nem vizsgálható.⁶⁰

A devizahiteles perek jelentős részében a fogyasztók arra hivatkoznak, hogy az általuk kapott pénzintézeti tájékoztatás formális; a pénzintézet nem nyújtott számukra

⁵⁶ Andriciuc-ítélet, C-186/16, EU:C:2017:703, 49; Ilyés-ítélet, C-51/17, EU:C:2018:750, 74.

⁵⁷ Andriciuc-ítélet, C-186/16, EU:C:2017:703, 50; Ilyés-ítélet, C-51/17, EU:C:2018:750, 75; VE-végzés, C-227/18, EU:C:2018:891, 35; EP-végzés, C-670/20, EU:C:2021:1002, 30.

⁵⁸ BNP Paribas Personal Finance ítélet, C-609/19, EU:C:2021:469, 53.; EP-végzés, C-670/20, EU:C:2021:1002, 30.

⁵⁹ 6/2013. PJE határozat indokolásának III/3. pontja.

⁶⁰ 2/2014. PJE határozat indokolásának III/1. pontja; Pfv.I.21.883/2014/3.

olyan jellegű tájékoztatást, amely minden eshetőségre kiterjedő „jövőképelemzést” tartalmazna. A 6/2013. PJE határozat indokolása ennek kapcsán kifejti:

„A tájékoztatási kötelezettség nem terjedhetett ki az árfolyamváltozás várható irányára, előre nem látható mértékére, a kockázat reális voltára, valószínűségére. Ahogy arra a Kúria az EBH2012. G.4. számon közzétett elvi határozatában már rámutatott, a pénzügyi intézménynek nem kellett arról nyilatkoznia, hogy a hosszabb távra kötött szerződés ideje alatt mi lehet az árfolyamváltozás felső határa. Ilyen tartalmú tájékoztatási kötelezettséget egyébként nem is lehetne teljesíteni, mert az árfolyam emelkedésének, csökkenésének nincs pontosan előre látható, kiszámítható mértéke, illetve korlátja, különösen hosszú időintervallum esetén. A Pénzügyi Szervezetek Állami Felügyelete által a Kúria részére 2013. május 31-én adott tájékoztatás szerint, a 2001–2008 közötti időszakban a pénzügyi intézmények sem láthatták előre a jövőbeni árfolyamváltozásnak sem a mértékét, sem az irányát. Ezen időszakban a Magyar Nemzeti Bank stabilitási jelentései sem utaltak jelentős árfolyamváltozásra.”⁶¹

A Kúria Elnöke által a devizahiteles érvénytelenségi perek jogalkalmazási kérdéseinek vizsgálatára felállított *Konzultációs Testület* 2019. április 10-i – nem kötelező érvényű, de a bírói gyakorlatot orientáló – véleménye továbbfejlesztette a Kúria jogegységi határozataiban foglaltakat. Az árfolyamkockázatról szóló tájékoztatással kapcsolatban két lényeges körülményben oszlatta el a joggyakorlat kételyeit. Egyrészt kimondta, hogy nem minősül megfelelő tájékoztatásnak, ha az árfolyamkockázat viselése csak kikövetkeztethető a szerződés egyes rendelkezéseiből, vagy az több különböző okiratban (például ÁSZF, üzletszabályzat, hirdetmény) szereplő rendelkezések együttes értelmezése alapján válik világossá. Álláspontom szerint ebből az következik, hogy nem tartható fenn több ítéletáblának a konzultációs testületi vélemény közzétételét megelőző következetes gyakorlata, amelynek értelmében a külön kockázatfeltáró nyilatkozat hiánya a szerződés érvényességét nem érinti, ilyen esetben a szerződés, az annak részét képező üzletszabályzat rendelkezései, illetve a szerződéskötéskor szóban kapott tájékoztatás alapján kell vizsgálni, hogy a fogyasztó alappal gondolhatta-e, hogy őt nem terheli árfolyamkockázat, illetve hogy az árfolyam rá nézve kedvezőtlen változásának nincs felső határa. Nyilvánvaló ugyanis, hogy éppen a tájékoztatás világossága és egyértelműsége (átláthatósága), a többlettájékoztatás lényege kérdőjeleződik meg, ha az egyedi szerződés, az általános szerződési feltételek és az üzletszabályzat szabályainak rengetegéből a fogyasztónak kell „összevadásznia” az árfolyamkockázatra való figyelemfelhívást.

⁶¹ 6/2013. PJE határozat indokolásának III/3. pontja.

A Konzultációs Testület véleménye másrészt rámutatott, hogy a tájékoztatás – összhangban az Európai Unió Bírósága vonatkozó iránymutatásaival – akkor megfelelő, ha abból kitűnik, hogy a fogyasztóra hátrányos árfolyamváltozásnak nincs felső határa, vagyis a törlesztőrészlet akár jelentősen is megemelkedhet, valamint ha abból az is kitűnik, hogy az árfolyamváltozás lehetősége valós, az a hitel futamideje alatt is bekövetkezhet. A tájékoztatásból egyértelműen ki kell tűnnie nemcsak annak, hogy az árfolyamváltozással számolni kell, hanem annak is, hogy az nem elhanyagolható mértékű kockázatot jelent, és nem csak elhanyagolható mértékben növelheti a törlesztőrészleteket.⁶²

Annak ellenére, hogy a konzultációs testületi vélemény a korábban felhalmozódott többségi bírói gyakorlatot összegezte, közjogi kötőerő hiányában továbbra sem teremtett jogegységet egy majdnem egy évtizedes vitás kérdésben. Az árfolyamkockázati tájékoztatás átláthatóságával kapcsolatos minimumkövetelmények még a Kúria ítélező tanácsai előtt sem voltak egységesek. Végül a Kúria jogegységi panaszeljárás keretében hozott – jogegységi határozat hatályú – határozatában tett pontot ennek a kérdésnek a végére, amely szerint:

„A 2/2014. PJE határozat 1. pontja azzal a kötelező értelmezéssel alkalmazható, amely szerint akkor megfelelő tartalmú az árfolyamkockázatról nyújtott tájékoztatás, ha az általánosan tájékozott, észszerűen figyelmes és körültekintő, átlagos fogyasztó a tájékoztatás alapján a szerződéshez kapcsolódó árfolyamkockázat tényén és mibenlétén kívül azt is felismerheti és értékelni tudja, hogy a nemzeti fizetőeszköz (a forint) árfolyama a kölcsön nyilvántartásba vétele szerinti deviza árfolyamához képest számára akár jelentős mértékben is kezdvözötlően változhat, és ezáltal a fogyasztó fennálló tartozásának, a szerződés szerinti ütemezésben esedékessé váló fizetési kötelezettségének mértéke jelentősen megemelkedhet.”⁶³

A jogegységi panaszhatározattal és az utóbbi években meghozott felsőbbbírósaági döntésekkel letisztulni látszik az árfolyamkockázati tájékoztatás tartalmával kapcsolatos egységes követelményrendszer, amelynek kereteit a Kúriának az egyedi ügyekben megfogalmazott elvei alapján az alábbiak szerint lehet összegezni:

- Az árfolyamkockázat mibenlétét szabályozó szerződéses feltételek átláthatóságával kapcsolatban felállított követelményrendszert a fogyasztói irányelv,

⁶² A Kúria mellett működő Konzultációs Testület 2019. április 10-i üléséről készült emlékeztető 4., 8–9. pontja.

⁶³ Kúria Jogegységi Panasz Tanácsának Jpe.I.60.015/2021/15. jogegységi hatályú határozata.

az irányelvet a hazai jogba átültető nemzeti szabályozás, valamint az Európai Unió Bíróságának a fogyasztói irányelvet kötelező jelleggel értelmező ítéletei adják meg.⁶⁴

- Az Európai Unió Bírósága joggyakorlata által felállított követelményrendszer megvalósulását az árfolyamkockázati tájékoztatás tisztességtelenségének megítélése során összességében kell vizsgálni, az egyes ítéletek indokolásában megfogalmazott megállapításokat nem kell, illetve nem lehet taxatív felsorolásnak tekinteni, ahogy nem lehet egyes elemeket sem kiragadottan értékelni, hanem a szerződés egyéb rendelkezései figyelembevételével kell megítélni, hogy a nyújtott tájékoztatás megfelelt-e a tisztességes tájékoztatással szemben felállított követelményrendszernek.⁶⁵
- Az átláthatóság feltételezi az áttekinthetőséget. „Nem felel meg a devizaalapú kölcsönszerződés részévé vált általános szerződési feltétele szabályozási megoldása az átláthatóság követelményének, ha az árfolyamkockázat összefüggései nem jelennek meg a fogyasztó számára áttekinthetően, világos és érthető tartalommal.”⁶⁶ Nem fogadható el a pénzügyi intézményt terhelő tájékoztatási kötelezettség teljesítéseként, ha a fogyasztó több, külön iratban szereplő szerződéses feltétel együttes értelmezése és több szerződéses rendelkezés egybevetése alapján csak kikövetkeztetni tudja az árfolyamkockázat mibenlétét, fizetési kötelezettségére gyakorolt hatását.⁶⁷
- A pénzügyi intézmény által az árfolyamkockázatról nyújtott tájékoztatás anélkül is megfelelő lehet, ha nem számításokkal, képletekkel, diagrammal mutatja be a fogyasztó számára az ügyletben rejlő kockázatokat. A szükséges tartalommal rendelkező, világos megfogalmazású szöveges tájékoztatás is alkalmas lehet az információs egyensúlyi helyzet biztosítására.⁶⁸
- A pénzügyi intézmény által nyújtott tájékoztatásból egyértelműen felismerhetőnek kell lennie az átlagos fogyasztó számára, hogy az árfolyamkockázat kizárólag őt terheli.⁶⁹ Ez azonban természetesen nem kielégítő tájékoztatás: az árfolyamkockázatról nyújtott tájékoztatás nem felel meg a tisztességes

⁶⁴ BH2022. 130-I. – Gfv.VI.30.098/2021/6.

⁶⁵ BH2021. 141. – Gfv.VII.30.090/2020/9.; BH2022. 103-II. – Gfv.VI.30.225/2021.

⁶⁶ Kúria Gfv.VII.30.112/2020/3.

⁶⁷ Kúria Gfv.VII.30.274/2019/6.; Kúria Pfv.I.20670/2020/4.; Kúria Gfv.VII.30.074/2020/6.

⁶⁸ Kúria Gfv.VII.30.448/2019/7.

⁶⁹ Kúria Gfv.VII.30.322/2020/6.

tájékoztatással szembeni elvárásoknak, ha az kizárólag az árfolyamkockázat fogyasztó általi viselését tartalmazza.⁷⁰

- Megfelelő az árfolyamkockázatra vonatkozó tájékoztatás akkor, ha az tájékoztatja a fogyasztót arról, hogy mit jelent az árfolyamkockázat, elmagyarázza annak mechanizmusát (mibenlétét), annak a fogyasztó fizetési kötelezettségére gyakorolt hatását; világos és érthető módon felhívja a figyelmet arra is, hogy az árfolyam fogyasztó szempontjából kedvezőtlen változásának reális esélye van, ami akár jelentősen megemelheti a fizetési kötelezettségeit, azaz gazdaságilag jelentősen kedvezőtlen helyzetbe hozza.⁷¹
- Ezzel szemben az a tájékoztatás, amely lényegében csak arról szól, hogy az adós hiteltörlesztési és kamatfizetési kötelezettségének összege „erősen függ” az adott deviza magyar forinttal, illetve egyéb devizákkal szembeni árfolyamának alakulásától, és a deviza árfolyamának változása egyaránt növelheti és csökkentheti a hitelszolgálat és a magyar forintban folyósított kölcsön összegét, de nem hívja fel a fogyasztó figyelmét kellő súllyal, átlátható módon az árfolyamkockázat mibenlétére, az árfolyamromlás valós, lehetséges jelentős mértékére, arra, hogy annak esetleges, előre nem látható bekövetkezése az adós fogyasztó gazdasági helyzetét rendkívül súlyosan érintheti, nem világos és nem érthető.⁷²
- A tájékoztatásnak nem kell kiterjednie az árfolyamváltozás várható irányára, előre nem látható mértékére, de utalnia kell arra, hogy az árfolyamkockázatot a fogyasztó korlátlanul viseli.⁷³ Az Európai Unió Bírósága egy magyar ügyben ezzel összhangban a következőképpen foglalt állást:

„Az olyan devizahitel-szerződés, amely úgy terheli a fogyasztóra az árfolyamkockázatot, hogy nem figyelmezteti kifejezetten a fogyasztót arra, hogy az árfolyamváltozásnak nincs felső határa, és amely csak tájékoztató jelleggel említi meg a kölcsön devizában kifejezett összegét és a törlesztőrészletek nemzeti fizetőeszközben kifejezett összegét, a világos és érthető megfogalmazás követelményének megfelelően, ha a fogyasztó a hitelező által rendelkezésére bocsátott információk összessége alapján képes lehetett értékelni az árfolyamkockázatnak a pénzügyi kötelezettségeire gyakorolt – esetlegesen jelentős – gazdasági következményeit.”⁷⁴

⁷⁰ BH2020. 151. – Gfv.VII.30.096/2019.

⁷¹ BH2022. 103-I. – Gfv.VI.30.225/2021.; BH2022. 130-II. – Gfv.VI.30.098/2021/6.; Kúria Gfv. VI.30.548/2021/5.

⁷² Kúria Gfv.VII.30.090/2020/9.; Kúria Gfv.VI.30.019/2022/3.

⁷³ 6/2013. PJE határozat

⁷⁴ VE-végzés, C-227/18, EU:C:2018:891, 38. és 40.

- Az árfolyamkockázat viselését szabályozó általános szerződési feltételek átláthatóságának megítélése során a felek közötti szerződés szövegén túl a pénzügyi intézmény által a fogyasztó részére egyéb úton nyújtott tájékoztatást is értékelni kell.⁷⁵
- A tájékoztatás szempontjából fogyasztó alatt nem a perbeli, egyedi fogyasztó értendő, hanem az általánosan tájékozott, észszerűen figyelmes és körütekintő átlagos fogyasztó. Ebből az is következik, hogy a tájékoztatást nem kell egyénre szabni, ezért nem helytálló a devizahiteles perekben gyakran olvasható hivatkozás, hogy a kockázatfeltárás nem egyéniesített az adott fogyasztóra. Az árfolyamkockázatról tájékoztatás megfelelősége szempontjából ugyanis nem azt kell vizsgálni, hogy a tájékoztatás az egyedi fogyasztó vagy fogyasztói csoport, hanem hogy a szokásosan tájékozott, észszerűen figyelmes és körütekintő átlagos fogyasztó számára világos és érthető volt-e.⁷⁶ Az árfolyamkockázatról történő tájékoztatás során az általánosan tájékozott, észszerűen figyelmes és körütekintő átlagos fogyasztó ismereteire kellett figyelemmel lenni, annak egyediesítése nem volt elvárás erre irányuló kifejezett fogyasztói igény hiányában.⁷⁷

A tájékoztatás módja, ideje

Az rHpt. 203. §-a előírja, hogy a „pénzügyi intézménynek fel kell tárnia a szerződéses ügyletben az ügyfelet érintő kockázatot, amelynek tudomásulvételét az ügyfél aláírásával igazolja”. Az rHpt. 203. §-ának normaszövege szerint a kockázatfeltárásnak a „szerződéses ügyletben” kell megtörténnie, a törvénymódosítás indokolása szerint „külön kockázatfeltáró nyilatkozatban” célszerű tájékoztatni az ügyfelet.⁷⁸ Mindez alapvetően azt a törvényalkotói koncepciót feltételezi, hogy a kockázatfeltárást írásban kell teljesíteni.

Az eddigi hazai bírói gyakorlat az árfolyamkockázatról szóló tájékoztatást mind a szerződésben, mind külön kockázatfeltáró nyilatkozatban elfogadja. Az árfolyamváltozásnak a fogyasztó fizetési kötelezettségét érintő hatásának megítélése több

⁷⁵ Kúria Gfv.VII.30.034/2019/5.

⁷⁶ Kúria Pfv.VIII.20.623/2021/13.

⁷⁷ BH2021. 108-I. – Gfv. VII. 30.066/2020.

⁷⁸ Vö.: az rHpt. 203. §-át módosító, a pénzügyi konglomerátumok kiegészítő felügyelete tekintetében egyes pénzügyi tárgyú törvények módosításáról szóló 2004. évi LXXXIV. törvény 30. §-ához fűzött indokolással.

dokumentum, bizonyíték (szerződés, kockázatfeltáró nyilatkozat, reklámanyagok, esetleg a szerződéskötés körülményei, az ott elhangzottakról nyilatkozó tanúvallomások) együttes figyelembevételével lehetséges.⁷⁹ A Kúria mellett működő Konzultációs Testület (és az eddigi bírói gyakorlat) emellett nem tartja kizártnak a tájékoztatás szóbeli jellegét sem,⁸⁰ ez esetben viszont különös gonddal vizsgálandó, hogy a tájékoztatás a fenti követelményeknek egyébként megfelelt-e, és hogy a fogyasztó számára elegendő idő állt-e rendelkezésre a mérlegeléshez.

Az Európai Unió Bíróságának gyakorlata az árfolyamkockázatról szóló tájékoztatás *időpontjával* kapcsolatban már többször állást foglalt. Az Európai Unió Bírósága a 93/13 irányelv 20. preambulumbekzdésére utalással – más ügyek mellett – a Kásler- és az Ilyés-ítéletben is elvi jelleggel hangsúlyozta, hogy

„a fogyasztó számára ténylegesen lehetőséget kell biztosítani arra, hogy a szerződés összes feltételét megismerhesse. A szerződési feltételekről és a szerződéskötés következményeiről a szerződés megkötése előtt időben nyújtott tájékoztatás ugyanis alapvető jelentőségű a fogyasztó számára annak eldöntéséhez, hogy szándékában áll-e az eladó vagy a szolgáltató által előzetesen meghatározott feltételeket elfogadva az eladóval vagy a szolgáltatóval szerződéses kapcsolatba lépni.”⁸¹

A fogyasztót tehát az árfolyamkockázatról „a szerződéskötést megelőzően időben” tájékoztatni kell. Hogy mi minősül „a szerződés megkötése előtt időben” nyújtott tájékoztatásnak, azzal kapcsolatban a 93/13 irányelvhez fűződő európai bírósági gyakorlat nem mond semmit, csupán azt, hogy ezt minden ügyben egyedileg kell eldönteni.⁸²

A hazai kúriai gyakorlat is rámutat, hogy a tisztességtelenségről való döntés a tájékoztatás tartalmi értelmezésén kívül annak vizsgálatát is megköveteli, hogy a tájékoztatás

⁷⁹ VEZEKÉNYI 2019: 391.

⁸⁰ A Kúria mellett működő Konzultációs Testület 2019. április 10-i üléséről készült emlékeztető 10. pontja.

⁸¹ Ilyés-ítélet, C-51/17, EU:C:2018:750, 76. Lásd még: RWE Vertrieb ítélet, C-92/11, EU:C:2013:180, 44; Kásler-ítélet, C-26/13, EU:C:2014:282, 70; Gutiérrez Naranjo és társai ítélet, C-154/15, C-307/15 és C-308/15, EU:C:2016:980, 50.

⁸² A lakóingatlanokhoz kapcsolódó fogyasztói hitelmegállapodásokról szóló 2014/17/EU irányelv 14. cikk (6) bekezdése szerint a tagállamok legalább hét napban állapítják meg azt az időtartamot, amely alatt a fogyasztónak elegendő idő áll rendelkezésére az ajánlatok összehasonlításához, következményeik felméréséhez és a tájékoztatáson alapuló döntéshozatalhoz. A fogyasztónak nyújtott hitelről szóló 2009. évi CLXII. törvény 13. § (1) bekezdése szerint jelzáloghitel és ingatlanra vonatkozó pénzügyi lízing igénylése esetén a hitelezőre nézve kötelező ajánlat megtételekor a szerződés tervezetét a fogyasztó kérése nélkül is legalább három nappal a tervezett szerződéskötést megelőzően a fogyasztó rendelkezésére kell bocsátani. A fogyasztó a három nap leteltéig az ajánlatot nem fogadhatja el.

olyan időpontban történt-e, amely a fogyasztó számára lehetővé tette a tájékoztatóban foglaltak kellő megfontolását.⁸³ Az Ilyés-ítélet kihirdetését követően meghozott egyik kúriai határozat a szerződés megkötése előtt egy hónappal megkapott tájékoztatás kapcsán hangsúlyozta: „A felperes a szerződés megkötése előtt időben tájékoztatást kapott a forint árfolyama esetleges gyengülésének, az irányadó kamat változásának lehetőségéről, és arról, hogy ez gazdaságilag nehéz helyzetbe hozhatja.”⁸⁴ A gyakorlatban inkább a szerződés aláírásával egy időben megkapott tájékoztatás megfelelősége kérdéses. Ezzel foglalkozott a Kúria mellett működő Konzultációs Testület, és a következőképpen fogalmaz: „Az, hogy az árfolyamkockázatról való tájékoztatást tartalmazó okirat aláírására a szerződéskötéssel egyidejűleg kerül sor, akkor nem kifogásolható, ha a félnek elegendő idő állt rendelkezésére annak áttanulmányozására a szerződés aláírását megelőzően.”⁸⁵ Ez az útmutatás egyéni bírói mérlegelés körébe utalja a kérdés megválaszolását.

A Kúria útmutatása szerint e körben mérlegelendő szempontok lehetnek – a teljeség igénye nélkül –, hogy maga a fogyasztó személyes meghallgatása során hogyan nyilatkozott, tanúvallomások alapján milyen következtetésre kell jutni, kötött-e a fogyasztó korábban már devizaalapú szerződést, ott kapott-e tájékoztatást, milyen magatartást tanúsított a szerződéskötés folyamata során.⁸⁶ Értékelendő, hogy a per során végig következetesen, hangsúlyosan kitartott-e azon érvelése mellett, miszerint nem állt kellő idő rendelkezésére az árfolyamkockázat vállalása megfontolására, és mindezekkel szemben a hitelező bank milyen ténybeli ellenérveket adott elő.⁸⁷

A hibás tájékoztatás jogkövetkezményei

A tájékoztatás hibái

A fentiek alapján a tájékoztatási kötelezettség fogyatékoságának *három csoportja* körvonalazható.

A legriválisabb eset a tájékoztatás hiánya, ilyenkor tulajdonképpen tájékoztatásról sem lehet beszélni. A gyakorlatban ezzel egyenértékű, amikor a tájékoztatás *megtörténtét*

⁸³ Kúria Gfv.VII.30.014/2020/6.

⁸⁴ Kúria Gfv.VII.30.020/2018/5.; hasonlóan: Kúria Gfv.VII.30.238/2020/6.

⁸⁵ A Kúria mellett működő Konzultációs Testület 2019. április 10-i üléséről készült emlékeztető 5. pontja.

⁸⁶ Kúria Gfv.VII.30.286/2020.; Kúria Gfv.VII.30.407/2019.

⁸⁷ Kúria Gfv.VI.30.467/2020/9.

és elvárt tartalmát a pénzügyi intézmény sem kockázatfeltáró nyilatkozattal, sem a szerződés világos és érthető rendelkezéseivel, sem pedig szóbeli tájékoztatás megtörténtével nem tudja bizonyítani. Hangsúlyozandó, hogy a szerződésbe vagy kölcsönkérelembe foglalt olyan nyilatkozat, hogy az árfolyamkockázatról az ügyfelet megfelelően tájékoztatták, önmagában nem mentesíti a pénzintézetet a szerződés érvénytelenségének megállapítása iránti kérelem teljesítése alól, a szolgáltatónak a tájékoztatás valós tartalmát is bizonyítani kell, méghozzá az adós által aláírt okirattal [rHpt. 203. § (4) bekezdés].⁸⁸

A második esetkör az, amikor ugyan történt tájékoztatás, de az nem felel meg a fentebb részletezett követelményeknek. Ennek a kategóriának szélesebb a tárháza. A tájékoztatás tartalma lehet *hiányos* (például semmilyen módon nem utal a kockázat korlátlan voltára, az árfolyamgyengülés reális lehetőségére) vagy *nem világos* (például ha a tájékoztatás tartalmát csak kikövetkeztetni lehet több rendelkezés együttes értelmezésével). Hibás a tájékoztatás akkor is, ha nem a szerződéskötést megelőzően megfelelő időben történt (például a szerződés aláírásával egyidejűleg, ha a szerződéskötés körülményei arra utalnak, hogy az elolvasásra és értelmezésre nem volt elegendő idő).

Végül előfordulhat az is, hogy a megfelelő írásbeli tájékoztatás ellenére a fogyasztó bizonyítja, hogy a pénzügyi intézménytől kapott szóbeli tájékoztatás tartalma vagy egyéb körülmények folytán alappal gondolhatta, hogy a kockázat csekély vagy nem valós.

A bíróságok túlnyomó többsége a 2019. április 10-én elfogadott konzultációs testületi vélemény közzététele előtt az Európai Unió Bírósága által támasztott kívánalmaknak tökéletesen nem megfelelő tájékoztatások kapcsán a jóhiszeműség és tisztesség, valamint a kölcsönös együttműködési kötelezettség magánjogi elveivel operálva a szerződés érvénytelenségét nem állapította meg, azzal érvelve, hogy a nagy összegű és hosszú távú pénzügyi elköteleződés okán a fogyasztótól elvárható a szerződés megkötése előtti körültekintő tájékozódás, a szerződés elmélyült áttanulmányozása, szükség esetén szakember segítségének igénybevétele. Ezzel szemben a fogyasztó javára hozott döntések száma elenyésző volt. A Konzultációs Testület véleményének elfogadását követően az árfolyamkockázati tájékoztatások kapcsán fogyasztópártibb ítélezés kezdődött, megszorodott az érvénytelennek minősített szerződések száma, ami akuttá tette az érvénytelen szerződések alapján nyújtott szolgáltatások (kölcsönösszeg) és ellenszolgáltatások (törlesztőrészletek) elszámolásának, továbbá a háttérben álló biztosítéki szerződések érvénytelensége jogkövetkezményeinek kérdését.

⁸⁸ Fővárosi Ítéltábla 16.Gf.40.652/2018/10. (UCB Ingatlanhitel Zrt.); Fővárosi Ítéltábla 20.Gf.40.138/2019/5-II. (Lombard Lízing Zrt.); Fővárosi Ítéltábla 10.Gf.40.508/2018/5-II. (Merkantil Váltó és Vagyonbefektető Bank Zrt.); Pécsi Ítéltábla Pf.VI.20.159/2018/10.

Teljes vagy részleges érvénytelenség

Gyakori beidegződés a devizahiteles perekben, hogy a nem megfelelő tájékoztatás (vagy a tájékoztatás hiányának) bizonyítása önmagában tisztességtelenné teszi a kölcsön-szerződést. Még a Kúria mellett működött Konzultációs Testület 2019. április 10-i ülésének emlékeztetője 3. pontjában is ez olvasható:

„Az árfolyamkockázat viselésével kapcsolatos tájékoztatás elmaradása, vagy nem megfelelő volta esetén tisztességtelen (nem világos, nem érthető) és így érvénytelen a szerződésnek az a rendelkezése, amely szerint az árfolyamkockázatot a fogyasztó viseli. Mivel ez a főszolgáltatás körébe tartozó szerződési rendelkezés, ennek érvénytelensége az egész szerződés érvénytelenségét eredményezi, aminek következtében a fogyasztó nem kötelezhető az árfolyamkockázat viselésére.”

Ez a megfogalmazás mind a tisztességtelenség megállapítása, mind a jogkövetkezmény megfogalmazása körében téves. Az Európai Unió Bíróságának következetes gyakorlata értelmében nem önmagában az árfolyamkockázat viselésével kapcsolatos tájékoztatás nem megfelelő volta eredményezi a vizsgált szerződéses rendelkezés tisztességtelenségét, hanem az, hogy a szerződési kikötés a jóhiszeműség követelményével ellentétben a felek szerződésből eredő jogaiban és kötelezettségeiben jelentős egyenlőtlenséget idéz elő az átlagos fogyasztó kárára.⁸⁹ A tájékoztatás hiánya vagy hibás volta tehát önmagában nem eredményez tisztességtelenséget, ez csupán a tisztességtelenségi teszt „lefuttatásának” alapfeltétele. Sőt, önmagában a fogyasztó kárára fennálló egyenlőtlenség sem vezet automatikusan a tisztességtelenség megállapításához, csupán annak jelentős mértéke az, ami a 93/13 irányelv 3. cikk (1) bekezdése, valamint az Európai Unió Bíróságának gyakorlata szerint megalapozza a tisztességtelenség megállapítását. A „jelentős egyenlőtlenség” a gyakorlatban hasonlóságot mutat a magyar magánjogban ismert „feltűnő értékaránytalansággal”.

Az rPtk. 209/A. § (2) bekezdésében foglalt egyértelmű rendelkezés alapján az vitán felül áll, hogy a tisztességtelenség a szerződés érvénytelenségének megállapítására vezet, az azonban már komoly bizonytalanságot okozott a gyakorlatban, hogy a semmisség az egész szerződés megdőlését maga után vonja-e, vagy az érvénytelenség csak részleges.⁹⁰ Kétségtelen, hogy az árfolyamkockázat a szerződés főszolgáltatásához

⁸⁹ Banco Primus ítélet, C-421/14, EU:C:2017:60, 64; Dunai-ítélet, C-118/17, EU:C:2019:207, 49.

⁹⁰ A jogirodalomban van ettől eltérő álláspont is, amely a tájékoztatási kötelezettség elmaradását szerződéskötés során elkövetett hibaként, *culpa in contrahendó*ként fogja fel, jogkövetkezménye pedig nem a szerződés érvénytelensége, hanem kártérítés (BODZÁSI 2018: 67–68).

kapcsolódó elem, aminek kiiktatása – akár csak részben is – a szerződés egészének érvénytelensége irányába mutat. Ezzel szemben joggal merült fel az az érv, hogy az árfolyamkockázatot adósra telepítő rendelkezés jól körülhatárolható kikötés, maga az rPtk. is csak a kikötés és nem a teljes ügylet semmisségét mondja ki, ráadásul az érvénytelenség még a vitás szerződéses kikötésre is csak részlegesen gyakorolhat hatást, így semmilyen észszerű indok nem támasztja alá a teljes szerződés érvénytelenségének megállapítását; ez inkább hasonlít a bírósági szerződésmódosításra, mint az érvénytelenség megállapítására.

A 2/2014. PJE határozat ezt a kérdést nyitva hagyta, az állásfoglalás 1. pontja homályosan csak ennyit mondott:

„Ha a pénzügyi intézménytől kapott nem megfelelő tájékoztatás vagy a tájékoztatás elmaradása folytán a fogyasztó alappal gondolhatta úgy, hogy az árfolyamkockázat nem valós, vagy az őt csak korlátozott mértékben terheli, a szerződésnek az árfolyamkockázatra vonatkozó rendelkezése tisztességtelen, aminek következtében a szerződés részlegesen vagy teljesen érvénytelen.”

A Kúria mellett működő Konzultációs Testület 2019. április 10-i üléséről készült – nem kötelező érvényű – emlékeztető 3. pontja viszont már határozottan kimondta, hogy mivel az árfolyamkockázat viselésével kapcsolatos tájékoztatás a főszolgáltatás körébe tartozó szerződési rendelkezés, ennek érvénytelensége az egész szerződés érvénytelenségét eredményezi, aminek következtében a fogyasztó nem kötelezhető az árfolyamkockázat viselésére. A Kúria a későbbi irányadó határozataiban a teljes érvénytelenség útját járta.

Az érvénytelenség jogkövetkezménye

Hazai bírói gyakorlat az AxFina-ítéletig

A devizaalapú szerződések tömeges érvénytelenné nyilvánítása felszínre hozta azt a másik égető dilemmát, hogy miként „gyógykezelhetők” a hibás használati kötelek, vagyis mi lehet a jogkövetkezménye az érvénytelenségnek. A DH2 törvény 37. § (1) bekezdése – mint az rPtk. rendelkezéseihez képest *lex specialis* – a szerződés érvényessé vagy a határozathozatalig terjedő időre történő hatályossá nyilvánításának lehetőségét kínálja fel. E törvényi rendelkezésből következően – összhangban

a kölcsönszerződés használati kötelelem jellegével – az eredeti állapot helyreállítása mint érvénytelenségi jogkövetkezmény alkalmazása kizárt.

A problémával komplexebben foglalkozott a Kúria mellett működő Konzultációs Testület, amelynek a 2019. június 19-i üléséről készült emlékeztetője úgy foglalt állást, hogy a két jogkövetkezmény közül az érvényessé nyilvánítás elsődlegesen alkalmazandó, ami gyakorlatilag kizárja a határozathozatalig terjedő időre történő hatályossá nyilvánítás lehetőségét. Az érvényessé nyilvánításnak nincs akadálya, ha a szerződés érvénytelenségének kizárólag az az oka, hogy az árfolyamkockázatot a fogyasztóra telepítő szerződéses rendelkezés(ek) tisztességtelen(ek), hiszen ebben az esetben az érvénytelenség oka kiküszöbölhető azáltal, hogy a bíróság a fogyasztót mentesíti a tisztességtelen kikötésből fakadó árfolyamkockázat viselése alól. Az érvénytelenség jogkövetkezményeiről szóló 1/2010. (VI. 28.) PK vélemény 5. pontja szerint ugyanis „[a]z érvénytelenségi ok kiküszöbölése voltaképpen a szerződés tartalmának a módosításával az érvénytelenségi ok miatt keletkezett érdeksérelem kiküszöbölését jelenti”.

A Konzultációs Testület az érvényessé nyilvánítás kivitelezésére két megoldást kínált fel. Az egyik megoldás szerint a szerződés akként nyilvánítható érvényessé, mintha forintban tartották volna nyilván, kamatként a szerződés megkötésének időpontjában a forintügyletekre irányadó, kamatfelárral növelt kamatmértéket alkalmazva. A másik megoldás szerint a bíróság a szerződést úgy is érvényessé nyilváníthatja, hogy a devizaforint átváltási árfolyamot maximálja, míg a szerződésben rögzített kamatmértéket a forintosítási fordulónapig érintetlenül hagyja.⁹¹ Az árfolyam-maximálási módszer körében a Konzultációs Testület több átváltási „árfolyamot” kínált fel: egyrészt euró esetében figyelembe vehetőnek találta az intervenciós sávot, másrészt a fogyasztó által viselt árfolyamkockázat felső határaként szóba jöhetett a hazai jogalkotó által elfogadott árfolyamküszöb (180 HUF/CHF, 250 HUF/EUR, 200 HUF/100 JPY), illetőleg a későbbi uniós jogalkotásban az árfolyam-emelkedés felső határaként elfogadott 20%-os arányszám.⁹²

Noha a Konzultációs Testület 2019. júniusi véleménye a pénzügyi szabályszerűségek egyszerűsítése okán nem volt mentes az elvi hibáktól, nagy érdeme mégis az volt,

⁹¹ A Kúria mellett működő Konzultációs Testület 2019. június 19-i üléséről készült emlékeztető.

⁹² A devizakölcsönök törlesztési árfolyamának rögzítéséről és a lakóingatlanok kényszerértékesítésének rendjéről szóló 2011. évi LXXV. törvény 1. §-ának (2) bekezdésében meghatározott árfolyam (180 HUF/CHF, 250 HUF/EUR, 200 HUF/100 JPY); a lakóingatlanokhoz kapcsolódó fogyasztói hitelmegállapodásokról, valamint a 2008/48/EK és a 2013/36/EU irányelv és az 1093/2010/EU rendelet módosításáról szóló 2014/17/EU irányelv – a (30) preambulumbekazdésre tekintettel megállapított – 23. cikkének (4) és (6) bekezdésében meghatározott 20 %-os mértékű árfolyamkockázat.

hogy – nem kötelező jelleggel – először adott kézzelfogható és átlátható módszertani útmutatást a tömegesen ilyen pereket tárgyaló bírák kezébe. Az iránymutatást közjogi kötőerővel nem ruházták fel, ezért csak idő kérdése volt, hogy – gyakorlatiassága és a felek egyensúlyi helyzetének fenntartását előtérbe helyező megközelítése ellenére – a támadások kereszttüzébe kerüljön. A vélemény végórát vetítette előre az Európai Unió Bíróságának a *Lombard Lízing ügyben* hozott ítélete (C-472/20), amely kimondta, hogy a 93/13 irányelvben foglalt rendelkezések hatékony érvényesülése nem biztosítható a tagállam legfelsőbb szintű bírósága által kibocsátott, nem kötelező erejű olyan állásfoglalás útján, amely iránymutatást ad az alsóbb fokú bíróságoknak arra vonatkozóan, hogy a szerződés érvényessé vagy hatályossá nyilvánítása során milyen megközelítést kell alkalmazni.⁹³

Az AxFina-ítélet (C-705/21)

Nagy érdeklődés övezte a devizahiteles perekben érintett jogászok részéről az Európai Unió Bírósága előtt C-705/21. számon indult AxFina-ügyet, amely az árfolyamkockázatot a fogyasztóra telepítő szerződéses kikötés tisztességtelensége folytán érvénytelenné nyilvánított devizaalapú kölcsön- és lízingszerződések jogkövetkezményeivel és az elszámolás elveivel foglalkozott. Habár az uniós bírói fórum az előzményi ügyek tükrében nem ítélte kiemelt jelentőségűnek a feltett kérdéseket, hiszen az ügyet mindössze 3 fős tanácsban tárgyalta, a magyar jogélet nagy várakozással tekintett Luxembourg felé, hiszen a csillagok szerencsés együttállása folytán az AxFina-ítélet kihirdetését követően a Kúria is azonnal döntési helyzetbe került az előtte folyamatban lévő több, azonos kérdések elbírálására váró ügyben.⁹⁴

Az alapügy lényeges tényállási elemei klasszikusak. 2008 februárjában az alapeljárás fogyasztónak minősülő felperese gépjármű vásárlása céljából svájci frankban (CHF) nyilvántartott, de forintban folyósított és törlesztett kölcsönre vonatkozó kölcsönszerződést kötött az AxFina Hungary Zrt. jogelődjével. A forint és a svájci frank árfolyamának ingadozása jelentősen megnövelte a fogyasztó visszafizetési kötelezettségét, aki a törlesztőrészeket 2015 augusztusáig fizette. Miután a bíróság részítéssel jogerősen megállapította a kölcsönszerződés érvénytelenségét, az eljárás folytatódott az érvénytelenség jogkövetkezményeinek megállapítása tárgyában.

⁹³ Lombard Lízing ítélet, C-472/20, EU:C:2022:242, 43.

⁹⁴ A jogeset részletesebb elemzését lásd: SIMON 2023.

A jogkövetkezmények tárgyában a Szombathelyi Törvényszéken meghozott elsőfokú ítélet ellen a kérdést előterjesztő Győri Ítéltáblához benyújtott fellebbezés alapján folyó eljárásban a fellebbviteli bíróság úgy vélte, hogy a szóban forgó kölcsönszerződés a tisztességtelen feltétel elhagyása esetén nem teljesíthető. A szerződés érvénytelensége megállapításának joghatásait illetően a bíróság megjegyezte, hogy a magyar ítélkezési gyakorlat többnyire a Kúria Konzultációs Testületének 2019. június 19-i állásfoglalásában foglaltakat követi, amely formálisan nem kötelező. Az állásfoglalás értelmében a magyar jog alapján az árfolyamkockázatot a fogyasztóra hárító szerződéses kikötés tisztességtelenségének megállapítása esetén az egyetlen jogkövetkezmény az „érvényessé nyilvánítás”. E tekintetben a kérdést előterjesztő bíróság kifejtette, hogy az eljáró bíróság csak akkor nyilváníthatja e szerződést az ítélelhozzataláig ideiglenesen hatályosnak, amely szükségszerűen a szerződés jövőre vonatkozó felszámolásával párosul, ha a szerződés érvénytelenségének oka nem kiküszöbölhető. Ebben az összefüggésben az érvénytelenségi ok megszüntetése tehát a fogyasztót a tisztességtelen kikötésből fakadóan érintő árfolyamkockázat egésze (a bíróság általi forintkölcsönre alakítás) vagy egy része (az árfolyamkockázat bíróság általi maximalizálása) kiküszöbölésének módszerével, ténylegesen a szerződés tartalmának módosításával történik. Ennélfogva egyik fél sem kerül a másikkal szemben aránytalanul kedvezőbb vagyoni helyzetbe.

A kérdést előterjesztő bíróság arra kereste a választ, hogy figyelemmel többek között a Bíróságnak a 93/13 irányelv 6. és 7. cikkének értelmezésére vonatkozó ítélkezési gyakorlatára, az ilyen megközelítés összeegyeztethető-e ezen irányelvvel (első és második kérdés). Ezenkívül a bíróság azt kívánta megtudni, hogy a nemzeti bíróságnak lehetősége van-e arra, hogy érvényesnek nyilvánítsa az olyan kölcsönszerződést, amely az árfolyamkockázatot a fogyasztóra hárító tisztességtelen kikötést tartalmaz, és hogy e tisztességtelen kikötést az rPtk.-nak a kölcsön törlesztésének pénznemére, a szerződéses jogviszonyokban történő kamatfizetésre és a kamatláb meghatározására vonatkozó rendelkezéseivel helyettesítse (harmadik kérdés).

Az Európai Unió Bíróságának – főtanácsnoki indítvány nélkül meghozott és 2023 áprilisában kihirdetett – ítélete megerősítette a *részleges érvénytelenség elsőbbségét*: a 93/13 irányelv keretében követett célkitűzés arra irányul, hogy a felek közötti egyensúlyt akként állítsa helyre, hogy közben főszabály szerint fenntartja a szerződés egészének érvényességét, nem pedig arra, hogy a tisztességtelen feltételeket tartalmazó valamennyi szerződést semmissé nyilvánítsa.⁹⁵ Az EUB változatlanul

⁹⁵ AxFina-ítélet, C-705/21, EU:C:2023:352, 37.

hangsúlyozza a *tisztességtelenné nyilvánított szerződési feltétel módosításának és kiegészítésének tilalmát*: ha a nemzeti bíróság megállapítja a szolgáltató és a fogyasztó között létrejött szerződésben szereplő tisztességtelen feltétel semmisségét, a bíróság nem egészítheti ki a szerződést a feltétel tartalmának módosításával, az ellenkező lehetőség ugyanis sérthetné a 93/13 irányelv 7. cikke által elérni kívánt hosszú távú célt, amely fogyasztói szerződésekben foglalt tisztességtelen feltételek alkalmazásának megszüntetésére irányul.⁹⁶

Az ítélet az együttesen vizsgált első és második kérdésre válaszolva kategorikusan kimondta, hogy ellentétes a 93/13 irányelv 6. cikk (1) és 7. cikk (1) bekezdésében foglaltakkal az érvénytelen, devizában nyilvántartott kölcsönszerződés érvényessé nyilvánítása mellett a tisztességtelen kikötésnek a deviza maximált árfolyama révén történő kiigazítása. Az érvénytelen, devizában nyilvántartott kölcsönszerződés hatályban tartása mellett a kölcsön nemzeti pénznemre történő átváltásának és a tisztességtelen kikötésnek a nemzeti jog általános jellegű rendelkezéseivel való helyettesítése ugyan csak ellentétes a 93/13 irányelv hivatkozott rendelkezéseivel, amennyiben nem képes hatékonyan orvosolni a tisztességtelen feltételt tartalmazó szerződést.⁹⁷

Az Európai Unió Bíróságának értelmezésében az árfolyam-maximálás és deviza-átváltás módszerének alkalmazása melletti érvényessé nyilvánítással a nemzeti bíróság azért nem orvosolhatja a szerződési kikötés tisztességtelen jellegéből eredő érvénytelenségét, mert a bíróság ilyen beavatkozása végeredményben a kikötés tartalmának módosítását jelentené, márpedig a bíróságnak csak arra van felhatalmazása, hogy a tisztességtelen kikötést egészében mellőzze, félretegye.⁹⁸ Az ítélet a határozathozatalig történő hatályossá nyilvánítással megengedőbb, ha van olyan nemzeti rendelkezés, amivel az árfolyamkockázatot a fogyasztóra terhelő és tisztességtelenné nyilvánított szerződéses kikötés – bírói szerződésmódosítás közbevetése nélkül – hatékonyan kitölthető.⁹⁹ A bíróságok feladata végső soron az, hogy a fogyasztót olyan helyzetbe hozzák, amelyben akkor lett volna, ha a tisztességtelenné ítélt feltétel soha nem létezett volna: a nemzeti bíróság jogosult többek között arra, hogy a fogyasztónak *visszatérített*i azokat az összegeket, amelyeket a hitelező a tisztességtelenné ítélt feltétel alapján szedett be, azzal, hogy a visszatérítés *a jogalap nélküli gazdagodás jogcímén* történik.¹⁰⁰

⁹⁶ AxFina-ítélet, C-705/21, EU:C:2023:352, 38–40.

⁹⁷ AxFina-ítélet, C-705/21, EU:C:2023:352, 50, 56.

⁹⁸ AxFina-ítélet, C-705/21, EU:C:2023:352, 40–41.

⁹⁹ AxFina-ítélet, C-705/21, EU:C:2023:352, 56.

¹⁰⁰ Lombard Lízings ítélet, C-472/20, EU:C:2022:242, 57–58; AxFina-ítélet, C-705/21, EU:C:2023:352, 47–48.

Ez a döntés gyakorlatilag tehát azt eredményezte, hogy a Konzultációs Testület 2019. június 19-i emlékeztetőjében az érvényessé nyilvánítás keretében alkalmazni javasolt elszámolási módok mindegyike ellentétes az uniós joggal.¹⁰¹

A harmadik kérdésre adott válasz indokolása körében az Európai Unió Bírósága megerősítette a nemzeti bíróság azon lehetőségét, hogy a nemzeti jog valamely diszpozitív rendelkezésével helyettesítse a kölcsönszerződés tisztességtelen feltételét, ez a lehetőség azonban kivételes esetekre korlátozódik, vagyis azokra, amikor a tisztességtelen feltétel érvénytelenségének kimondása miatt a bíróságnak a teljes szerződés semmisségét kellene megállapítania, és ezzel a fogyasztót különösen hátrányos következményeknek tenné ki, és ily módon a fogyasztót büntetné. Mindazonáltal az ilyen helyettesíthetőség – amely kivételt képez azon főszabály alól, amely szerint a szóban forgó szerződés csak akkor köti a feleket, ha az a benne foglalt tisztességtelen feltételek elhagyásával is teljesíthető – a belső jog valamely diszpozitív rendelkezésére vagy a felek egyetértése esetén alkalmazandó rendelkezéseire korlátozódhat. Az ítélkezési gyakorlat szerint a szerződésnek a benne foglalt tisztességtelen feltételek elhagyása következtében keletkezett hiányosságainak orvoslása kizárólag az általános nemzeti rendelkezések alapján történhet. Ugyanis e rendelkezések vélhetően azt tükrözik, hogy a nemzeti jogalkotó a meghatározott szerződések feleit megillető jogok és az őket terhelő kötelezettségek között egyensúlyt kívánt teremteni.¹⁰²

A Kúria precedenshatározata

Az AxFina-ügyben (C-705/21) az Európai Unió Bíróságának ítélethozataláig terjedő időre hazánkban számos devizahiteles ügy felfüggesztése történt meg az első fokon eljáró bíróságok és a jogorvoslati fórumok, így a Kúria előtt is. Az Európai Unió Bírósága ítéletének 2023. április végi kihirdetését követően a Kúria egy hónapon belül, 2023. május 22. napján hozta meg a Gfv.VI.30.206/2023/2. számú határozatát, amely elsőként hivatott arra, hogy az AxFina-ítéletben foglaltak figyelembevételével

¹⁰¹ Ezt állapítja meg a Kúria végzése is, amikor így fogalmaz: „A C-705/21. számú ítélet tükrében egyértelmű, hogy a Kúriának a Konzultációs Testület által kidolgozott, és az alsóbb szintű bíróságok által eddig tipikusan követett kétféle elszámolási módtól eltérő alapon kell az érvénytelenség jogkövetkezményeinek levonásáról rendelkeznie.” Kúria Gfv.VI.30.206/2023/2. [64] bekezdés.

¹⁰² AxFina-ítélet, C-705/21, EU:C:2023:352, 52–55. pont.

iránymutatást adjon az alsóbb fokú bíróságoknak a devizaalapú kölcsön- és lízingszerződések érvénytelenségének jogkövetkezményei kapcsán.¹⁰³

Az alapügyben a svájcifrank-alapú egyedi lízingszerződés érvénytelenné nyilvánítása folytán dönteni kellett az érvénytelenség jogkövetkezményéről és az elszámolás elveiről. Az *elsőfokú bíróság* úgy foglalt állást, hogy az érvényessé nyilvánítás, azaz a tisztességtelen rendelkezés elhagyása, a szerződés forintalapú konstrukcióvá való átalakítása, a forint kamat és kamatfelár alkalmazása oda vezetne, hogy az alperes fizetési kötelezettsége közel azonos lenne, mint az érvénytelen devizaalapú szerződés teljesítése esetén, ez pedig nem szolgálja a fogyasztó alperes károsodástól való megóvását, ezért a felek közötti elszámolásra a szerződés hatályossá nyilvánításával nyílik lehetőség. A *másodfokú bíróság* ezzel szemben úgy érvelt, hogy tévedett az elsőfokú bíróság, amikor az érvénytelenség jogkövetkezményeként a szerződés hatályossá nyilvánítására látott lehetőséget, ugyanis az érvénytelenség jogkövetkezményeiről szóló 1/2010. (VI. 28.) PK vélemény alapján a bíróságnak elsősorban a szerződés érvényessé nyilvánítására kell törekednie, az érvényessé nyilvánítás elsődlegessége pedig kizárja a határozathozatalig terjedő időre történő hatályossá nyilvánítás lehetőségét.

Az alperesi fogyasztó felülvizsgálati kérelme folytán eljáró Kúriának abban a jogkérdésben kellett állást foglalnia, hogy az adott ügyben az érvénytelenség mely jogkövetkezménye, milyen tartalommal alkalmazható. Az EUB C-705/21. számú ügyben hozott döntése főbb megállapításainak idézését követően a Kúria hangsúlyozta: a C-705/21. számú ítélet tükrében egyértelmű, hogy a Kúriának a Konzultációs Testület által kidolgozott, és az alsóbb szintű bíróságok által eddig tipikusan követett kétféle elszámolási módtól eltérő alapon kell az érvénytelenség jogkövetkezményeinek levonásáról rendelkeznie. Mivel az átláthatóság hiánya miatti érvénytelenség jogkövetkezményeit sem a fogyasztói irányelv, sem más uniós jogi aktus nem szabályozza, ezért a tagállami jog rendelkezéseiből kell kiindulni, és a tagállami bíróságok feladata egyrészt a fogyasztói irányelv 6. cikkének (1) bekezdése értelmében a nemzeti jog alapján meghatározni az ebből eredő jogkövetkezményeket abból a célból, hogy a szóban forgó feltételek ne jelentsenek kötelezettséget a fogyasztóra nézve, másrészt értékelni azt, hogy az érintett szerződés ezen tisztességtelen feltételek kihagyásával is fennmaradhat-e. A Kúria úgy fogalmaz, hogy a jogkövetkezmények levonása tekintetében egyfajta von Colson-elv érvényesül, amely szerint a nemzeti bíróság feladata, hogy az uniós jog követelményeinek megfelelően értelmezze és alkalmazza az irányelv alkalmazása céljából hozott törvényt minden olyan intézkedés során, amikor nemzeti

¹⁰³ Megjelent: BH2023. 193. A jogeset részletesebb elemzését lásd: SIMON 2023.

joga mérlegelési jogkört biztosít számára; továbbá az egyenértékűség és tényleges érvényesülés elveivel módosított terjedelmű tagállami eljárási autonómia elv adja meg a tagállami jog uniós jog fényében való értelmezésének kereteit.

Az érvénytelen szerződés jogkövetkezményeit a fentiek szerint a régi Ptk. 237. § (2) bekezdésének, a DH2 tv. 37. és 37/A §-ának „az uniós jog fényében” és az EUB által adott jogértelmezési keretek között történő értelmezése mellett lehet levonni. Ennek az elvárásnak a már 6/2013. PJE határozat 4. pontjában is írtak szerint az felel meg, ha a bíróság elsősorban a szerződés érvényessé nyilvánítására törekszik. A Kúria álláspontja szerint a bemutatott uniós joggyakorlat és a legutóbb hozott C-705/21. számú ítélet sem zárja ki az érvényessé nyilvánítást az alkalmazható jogkövetkezmények közül, mert az érvénytelenség oka nem önmagában a kirovó és a lerovó pénznem eltérése, hanem az ebből eredő árfolyamkockázat viselésének a fogyasztóra gyakorolt hatásainak átláthatatlansága, ez pedig az érvényessé nyilvánítás keretében maradéktalanul megszüntethető azzal, hogy az árfolyamkockázatot nem a fogyasztó viseli, az alól teljes mértékben mentesül. Ez nem jelent az uniós joggyakorlat fogalomkészlete szerint tiltott szerződésmódosítást,¹⁰⁴ mert lényegét tekintve arról van szó, hogy – ha a kockázattelepítés tekintetében adott tájékoztatás átláthatatlan – a teljes szerződés megdőlése esetén az a jogkövetkezmény, hogy kiesik az árfolyamkockázatot a fogyasztóra telepítő feltétel, a szerződés a kockázattelepítő rendelkezések nélkül fennmaradhat. A jogkövetkezmények levonása során az EUB a hangsúlyt a szankciós jellegre helyezte át. Mindebből következik, hogy a tisztességtelen feltételeket tartalmazó fogyasztói szerződések esetén a jogkövetkezmények levonása során – az EU-jog konform értelmezésnek megfelelően – az érvényessé nyilvánításkor az 1/2010. PK vélemény 8. pontjában megfogalmazott elszámolási elvek nem irányadók, illetve a visszatartó erő, a szankciós jelleg érvényesülésének érdekében akként értelmezendők, hogy a felek közötti tényleges egyensúly helyreállítását a tisztességtelen feltétel elhagyásával kell biztosítani.

Az EUB által adott útmutatásnak megfelelően ezért a nemzeti bíróságnak úgy kell a fogyasztó érdekeit védelemben részesítenie, hogy – a jogalap nélküli gazdagodás elveinek megfelelően – a megszűnt szerződések esetén visszatérítteti, míg a meg nem szűnt szerződések esetén teljesítésként elszámolja neki azokat az összegeket, amelyeket a pénzintézet a nem átlátható módon a fogyasztóra telepített árfolyamkockázat alapján szedett be, vagy írt elő (lásd ebben az értelemben: C 472/20. 58. pont), míg a szerződés egyéb – nem tisztességtelen – feltételei változatlan tartalommal kötik

¹⁰⁴ Banco Español de Crédito ítélet, C-618/10, EU:C:2012:349, 65.

a feleket. Ez az elszámolási mód az alábbiak miatt megfelel az EUB C-705/21. számú ítélete 48. pontjában lefektetett elveknek és az uniós jogra tekintettel értelmezett magyar jogszabályi rendelkezéseknek is. Ha a nem átlátható módon a fogyasztóra telepített árfolyamkockázat viselését kimondó kikötést elhagyjuk a szerződésből, amelynek eredményeként a kölcsön tőkeösszegét és járulékait (a kamatot és esetlegesen a százaléokban meghatározott kezelési költséget) a folyósításkori árfolyamon és kamatmértékkel fizetik vissza, teljesül az EUB joggyakorlatával értelmezett irányelvi célkitűzés, a fogyasztó mentesül a tisztességtelen rendelkezés valamennyi következményétől, az árfolyamkockázatot teljes egészében a pénzintézet viseli.

Ezzel a módszerrel a teljesítéssel megszűnt szerződések esetén elszámolással rendezhető az adósi visszatérítési igény, a számítási metódust a határozat részletesen kifejti. Mivel a számítási metódus szerint a pénzintézetnek mindenképpen újra kell számolnia a fogyasztó tisztességtelen kikötést már nem tartalmazó teljesítéseit, és szükség esetén a forintosítás időpontjában a DH3 törvény szerinti elszámolást is erre tekintettel kell megismételni, ezért a Kúria a jogerős ítéletet az elsőfokú ítéletre is kiterjedően hatályon kívül helyezte, és az elsőfokú bíróságot új eljárásra és új határozat hozatalára utasította.

Az AxFina-ítéletnek az érvénytelenség jogkövetkezménye kapcsán feltett kérdésre adott válaszában elvi tartalma dióhéjban úgy foglalható össze, hogy az EUB elzárkózott az érvénytelen szerződés kiigazítása melletti érvényessé nyilvánításától, és bizonyos feltételek mellett a határozathozatalig terjedő hatályossá nyilvánítást látta járható útnak. Ezzel szemben a Kúria elvi élel azt mondta ki, hogy a tájékoztatás elégtelensége miatt az árfolyamkockázatot a fogyasztóra hárító tisztességtelen feltétel következtében érvénytelen szerződés jogkövetkezményeként a bíróság a szerződést érvényessé nyilváníthatja azzal a tartalommal, hogy a szerződés többi – nem tisztességtelen – feltételének érintetlenül hagyásával az árfolyamkockázat nem a fogyasztót terheli. Ennek fényében első ránézésre úgy tűnik, mintha a Kúria végzése az EUB ítéletével szemben valamiféle kurucos dachból mégis az érvényessé nyilvánítást erőltetné, annak ellenére, hogy még a magyar magánjogi megközelítés szerint is a szerződés bíróság általi érvényessé nyilvánítása tartalmi értelemben szerződésmódosítást eredményez. A Kúria eljáró tanácsa nyilván maga is érezte a látszólagos ellentmondást, ezért e döntését részletesen indokolta.

A Kúria megítélése szerint az uniós joggyakorlat és a legutóbb hozott C-705/21. számú ítélet sem zárja ki az érvényessé nyilvánítást az alkalmazható jogkövetkezmények közül, tehát az uniós joggyakorlat fogalomkészlete szerint nem eredményez tiltott szerződésmódosítást az, ha a bíróság az érvényessé nyilvánítás keretében kiejti

az árfolyamkockázatot a fogyasztóra telepítő feltételt.¹⁰⁵ Másként megfogalmazva a Kúria úgy foglalt állást, hogy az EUB nem önmagában az érvényessé nyilvánítás módszerével, hanem annak azzal a Konzultációs Testület emlékeztetőjében szereplő elszámolási metodikájával nem értett egyet, hogy az eredeti szerződés tisztességtelennek minősülő kikötését, az árfolyamkockázat-telepítő rendelkezést kiigazítja árfolyam-maximálással vagy átváltással. A Kúria ezzel kapcsolatban a Banco Español de Crédito és az Asbeek Brusse ítéletekre hivatkozott, amelyek értelmében a fogyasztói irányelv 6. cikk (1) bekezdésének a szövegéből az következik, hogy „a nemzeti bíróságok csak arra kötelesek, hogy a tisztességtelen feltétel alkalmazásától eltekintsenek [...], de nem jogosultak arra, hogy a feltétel tartalmát módosítsák. A szerződésnek ugyanis főszabály szerint úgy kell fennmaradnia, hogy csak a tisztességtelen feltételek elhagyása jelentsen módosulást, ha a belső jogszabályok értelmében a szerződés jogilag ilyen módon fennmaradhat.”¹⁰⁶

A fogyasztói irányelv 6. cikk (1) és 7. cikk (1) bekezdéséből tehát csak a tisztességtelen szerződési feltétel teljes félretétele, kiiktatása vezethető le, annak részleges elhagyása vagy egy elfogadható szintre csökkentése sem megengedett, hiszen ez általában a szerződési feltétel módosításával egyenértékű.¹⁰⁷ Természeteszerű, hogy a szerződési feltétel elhagyása csak akkor lehetséges, ha az olyan önálló kikötésnek minősül, amely nélkül a szerződés még fennmaradhat. Az EUB korábban csak néhány iránymutatást adott azokra a kritériumokra vonatkozóan, amelyek alapján meghatározható, hogy mi számít önálló szerződési feltételnek. A devizahiteles ügyekben az első magyar eset, a Kásler-ítélet kifejezetten foglalkozik ezzel a kérdéssel: az EUB-meghatározás szerint különálló szerződési feltételnek tekinti azt a kikötést, amely előírja a fogyasztó alapvető kötelezettségét, hogy egy kölcsönt egy adott pénznemben fizessen vissza, továbbá ettől elkülönítve azt a kikötést, amely meghatározza a külföldi pénznem átváltási mechanizmusát.¹⁰⁸ Az árfolyamkockázat-viselés a kirovó és a lerovó pénz-

¹⁰⁵ Kúria Gfv.VI.30.206/2023/2. [72] bekezdés.

¹⁰⁶ Banco Español de Crédito ítélet, C-618/10., EU:C:2012:349, 65; Asbeek Brusse ítélet, C-488/11., EU:C:2013:341, 57. Lásd még: Unicaja Banco és Caixabank ítélet, C-482/13., C-484/13., C-485/13., C-487/13., EU:C:2015:21, 28; Banco Primus ítélet, C-421/14., EU:C:2017:60, 71.

¹⁰⁷ Ennek megfelelően foglalt állást az Asbeek Brusse ügyben az EUB a következőképpen: a fogyasztói irányelv 6. cikkének (1) bekezdése „nem értelmezhető úgy, hogy az lehetővé teszi a nemzeti bíróság számára, hogy amennyiben észleli a valamely eladó vagy szolgáltató és valamely fogyasztó által kötött szerződésben szereplő kötbérikötés tisztességtelen jellegét, a szóban forgó kikötés alkalmazásának [...] teljes mellőzése helyett csökkentse a fogyasztót terhelő kötbér összegét” (Asbeek Brusse ítélet, C-488/11., EU:C:2013:341, 59.).

¹⁰⁸ Kásler-ítélet, C-26/13., EU:C:2014:282.

nem eltéréséből fakad, de az érvénytelenség oka nem önmagában a kirovó és a lerovó pénznem eltérése, hanem az ebből eredő árfolyamkockázat viselésének a fogyasztóra gyakorolt hatásainak átláthatatlansága, ez pedig az érvényessé nyilvánítás keretében maradéktalanul megszüntethető azzal, hogy az árfolyamkockázatot nem a fogyasztó viseli, az alól teljes mértékben mentesül.¹⁰⁹ Ennek eredményeként nem a szerződést forintosítják, hanem a kölcsön tőkeösszegének és járulékainak visszafizetése történik a folyósításkori árfolyamon és kamatmértékkel.

A Kúria előzetes döntéshozatal iránti előterjesztése

Noha a Kúria már több ügyben is következetesen tartotta magát az előző cím alatt tárgyalt precedenshatározatában foglaltakhoz, a 2023. szeptember 26. napján meghozott Gfv.VI.30.204/2023/2. számú határozatával a Kúria azonos tanácsa úgy döntött, hogy a jogkövetkezmények körében kidolgozott megoldását előzetes döntéshozatali eljárás keretében „megszondáztatja” az Európai Unió Bíróságával.¹¹⁰

A Kúria előtt a precedenshatározathoz hasonló tényállású ügyben felülvizsgálati eljárás van folyamatban, és a Kúriának abban a jogkérdésben kell állást foglalnia, hogy milyen jogkövetkezmény alkalmazása, milyen tartalommal lehetséges és indokolt olyan esetben, amikor a devizaalapú fogyasztói szerződés főszolgáltatás körébe tartozó azon rendelkezése, amely szerint az árfolyamkockázatot – a kedvezőbb kamatmérték ellenében – korlátozás nélkül a fogyasztó viseli, az árfolyamkockázatról adott nem világos, nem érthető tájékoztatás következtében tisztességtelen, ami a teljes szerződés érvénytelenségét eredményezi.

A Kúria első kérdése lényegében arra irányul, hogy a C-705/21. számú ítéletben kifejtettek mindenképpen kizárják-e a magyar jog által elsődlegesnek tekintett érvénytelenségi jogkövetkezmény, azaz az érvényessé nyilvánítás alkalmazását, vagy a bíróság a szerződés teljes érvénytelensége esetén érvényessé nyilváníthatja-e a szerződést a megkötésére visszamenő hatállyal olyan tartalommal, hogy az árfolyamkockázatot átláthatatlan tájékoztatás mellett történő fogyasztóra hárítása figyelmen kívül marad, ugyanakkor a szerződés nem tisztességtelen egyéb feltételei változatlan tartalommal kötik a feleket. A Kúria annak tisztázását is kéri, hogy ellentétes-e az uniós joggal a magyar jog olyan alkalmazása, amely kizárólag csak a tisztességtelen feltétel

¹⁰⁹ Kúria Gfv.VI.30.206/2023/2. [72] bekezdés.

¹¹⁰ Gfv.VI.30.204/2023. számú ügy.

következményei alól mentesíti a fogyasztót, és amennyiben a szerződés e feltétel kihagyásával fennmaradhat és teljesíthető, az a tisztességtelennek nem minősülő feltételekkel változatlanul köti a feleket, vagy az irányelvi célkitűzéseknek kizárólag olyan nemzeti jogalkalmazás felel meg, amelynek eredményeként a fogyasztó csakis a tőke és annak késedelmi kamata megfizetésére kötelezhető.

A Kúria utaló végzése részletesen indokolta az előterjesztés okait. Rámutatott, hogy a lengyel jogi helyzettől lényegesen eltér a magyar jogszabályi környezet és jogalkalmazási gyakorlat, ezért a szerződés érvénytelenségének jogkövetkezményei és az elszámolás során nem alkalmazhatók az Európai Unió Bíróságának a Szcześniak-ítéletben (C-520/21) adott válaszai.¹¹¹ A Kúria megítélése szerint az Európai Unió Bírósága a magyar vonatkozású AxFina-ítéletében (C-705/21) pedig csak az előzetes döntéshozatali előterjesztésben bemutatott két konkrét érvényessé nyilvánítási mód tekintetében állapította meg az uniós joggal való összeférhetetlenséget, azonban általános jelleggel nem zárta ki az érvényessé nyilvánítást az alkalmazható jogkövetkezmények közül. Az eddigi uniós bírósági jogértelmezésekben néhány fogalmi kérdés összekeveredve jelenik meg, ami téves jogi következtetésekhöz vezethet: a magyar jogban a semmisség és a megtámadhatóság nem az érvénytelenség két lehetséges jogkövetkezménye, hanem annak két fajtája. Az érvénytelenség rPtk. és DH törvények szerinti jogkövetkezményei a magyar jog értelmében általánosan alkalmazandók, azaz érvényesülésük nem attól függ, hogy a szerződés érvénytelenségét a bíróság semmisségi vagy megtámadhatósági alapon állapította meg. Ezért logikailag helytelen következtetés az, ha a szerződés semmissége mint az érvénytelenség „súlyosabb foka” esetére egyetlen lehetséges jogkövetkezményként az *in integrum restitutió*t írják körül.

A végzés szerint a 93/13/EK irányelv 6. cikk (1) bekezdésében megfogalmazott célkitűzésnek, miszerint az irányelv azt célozza, hogy felek közötti egyensúlyt akként állítsa helyre, hogy közben főszabály szerint fenntartsa a szerződés egészének érvényességét, nem pedig arra, hogy a tisztességtelen feltételeket tartalmazó valamennyi szerződést semmissé nyilvánítsa, az felel meg, ha a bíróság elsősorban az rPtk. 237. § (2) bekezdésében meghatározott elsődleges jogkövetkezmény alkalmazására, a szerződés érvényessé nyilvánítására törekszik. Mivel az érvénytelenség oka nem önmagában a kirovó és a lerovó pénznem eltérése, hanem az ebből eredő árfolyamkockázat-viselés fogyasztóra gyakorolt hatásainak átláthatatlansága, ez maradéktalanul megszüntethető az érvényessé nyilvánítás keretében azzal, hogy az árfolyamkockázatot nem a fogyasztó viseli, az alól teljes mértékben mentesül.

¹¹¹ Arkadiusz Szcześniak ítélet, C-520/21., EU:C:2023:478.

Ez nem jelent tiltott szerződésmódosítást, mert lényegét tekintve arról van szó, hogy – ha a kockázattelepítés tekintetében adott tájékoztatás átláthatatlan – a teljes szerződés megdőlése esetén az a jogkövetkezmény, hogy kiesik az árfolyamkockázatot a fogyasztóra telepítő feltétel, a szerződés a kockázattelepítő rendelkezések nélkül fennmaradhat. E feltétel elhagyása nem változtatja meg a szerződés elsődleges tárgyának jellegét sem, nem vezet más típusú szerződés teljesítéséhez, mert a devizaalapú elszámolás fennmarad azzal, hogy az árfolyamkockázatot nem a fogyasztó, hanem a bank viseli. Lehetővé teszi továbbá – a jogalap nélküli gazdagodás elveinek megfelelően – a tisztességtelen feltétel, az árfolyamkockázat viselése alapján megfizetett összegek maradéktalan visszatérítésével, illetve elszámolásával a fogyasztó érdekeinek védelemben részesítését.

Ez a megoldás garantálja, hogy az alkalmazott szankció hatékony, arányos legyen, a felek közötti tényleges egyensúly helyreállítását a tisztességtelen feltétel elhagyásával biztosítja. Megfelelően szolgálja továbbá a C-520/21. számú ítéletben is kiemelten hangsúlyozott visszatartó erőt. Nem teremthet ugyanis olyan helyzetet, amelyben a fogyasztó számára kedvezőbb lenne a tisztességtelen feltételt tartalmazó szerződés teljesítésének tovább folytatása az irányelvből eredő jogai gyakorlása helyett, mivel annak eredményeként a fogyasztót előny, viszont a pénzintézetet jelentős hátrány éri: a kölcsön fogyasztóra nézve kedvezőbb, a devizához igazodó kamatmértékkel marad fenn, anélkül azonban, hogy a konstrukció szerinti „ellentételezés”, a fogyasztó által viselt árfolyamkockázat azt kompenzálná. Éppen ellenkezőleg, a pénzintézet alacsony kamat mellett maga viseli az árfolyamkockázatot. Ez semmiképp sem alkalmas a pénzintézet elmaradt hasznának „pótlására”. A tőkén felüli, a fogyasztót terhelő további fizetési kötelezettségek a fennmaradó szerződés tisztességtelennek nem minősülő feltételein alapulnak, és nem a bíróság által utólagosan meghatározott feltételek eredményeként számítják fel.

Összegzés

Úgy vélem, hogy a devizahiteles ügyek hosszúra nyúlt és viszontagságos története számos tanulsággal szolgált a hazai pénzügyi és fogyasztóvédelmi jogi kultúra csökkenvényességei, a jogalkotás, de a bírói jogalkalmazás számára is.

A devizahitelezési „jelenség” életre hívta a sokkal átfogóbb és részletesebb hitelintézeti szabályozást és felügyeleti rendszert.¹¹² Pénzügyi szempontból a fogyasztói

¹¹² 2013. évi CCXXXVII. törvény a hitelintézetekről és pénzügyi vállalkozásokról.

hitelezés sokkal szigorúbb és ellenőrzöttebb mederben zajlik, ez nyilvánvalóan a fogyasztói hitelezés tranzakciós költségének megemelkedését eredményezte. Ami a fogyasztói oldalt illeti, a devizahitelezés szinte mértéktelen szabadosságát követő pénzügyi válság és a devizahitelek társadalmi szintű bedőlése ráirányította a figyelmet a lakosság általános pénzügyi kultúrájának komoly hiányosságaira, a pénzügyi fogyasztóvédelem megerősítésének hazai szükségességére.¹¹³ A devizahitelek túlnyomó részének bedőlése – a fogyasztók saját kárán – a pénzügyi alapismeretek bizonyos fokú elsajátításához vezetett, de érdekes módon a bankrendszerben való általános bizalmat nem ingatta meg.¹¹⁴

A jogalkotás adós maradt a felmondott devizahitelek legnagyobb „rákfenéjének”, az árfolyamkockázatnak a kezelésével, és a bíróságokra hagyta ennek a problémának a megoldását. A jogalkotás a maga részéről a devizahitelek forintosításáig ment el.

Az igazságszolgáltatás az elmúlt bő egy évtizedben a „devizakárosultak” és a jogalkotó folyamatos nyomása alatt állandó lépés- és döntéskényszerben volt. Ezeknek a döntési helyzeteknek egy részét a magyar bíróságok előzetes döntéshozatali eljárások kezdeményezésével „kiszervezték” az Európai Unió Bíróságára. Az Európai Unió Bíróságának határozatai „megizmosították” a hazai fogyasztóvédelmi magánjogi gondolkodást, amit jól mutat, hogy a 2010-es évek elején-közepén a devizahiteles ügyekben inkább formális magánjogi döntések születtek, a 2010-es évek végétől azonban egyre sűrűsödtek a fogyasztóvédelmi elveket előtérbe helyező határozatok. Ennek következménye az is, hogy komolyan foglalkozni kell az érvénytelenné nyilvánított jogviszonyok „gyógykezelésével”.

Az érvénytelen szerződések orvoslásával kapcsolatos nehézséget az okozza, hogy az uniós fogyasztóvédelmi gondolkodás sokkal színesebb paletta használatát várja el, mint amennyi mozgásteret a hazai eljárásjogi és magánjogi eszköztár felkínál a bíróságok számára. Az uniós gyakorlat például a felek tárgyalására alapoz, amikor kimondja: „semmi nem zárja ki azt, hogy a nemzeti bíróság felhívja a feleket arra, hogy tárgyalásokat folytassanak, feltéve hogy rögzíti e tárgyalások keretét, és e tárgyalások arra irányulnak, hogy a szerződő felek jogai és kötelezettségei között olyan tényleges egyensúly jöjjön létre, amely különösen a 93/13 irányelv alapjául szolgáló, a fogyasztó védelmére irányuló célkitűzést veszi figyelembe”.¹¹⁵ Ennek hazai kereteit legfeljebb bírósági közvetítéssel lehet elképzelni, amelynek hatékonysága egy hosszúra nyúlt

¹¹³ TEBELI 2019: 372.

¹¹⁴ FELLNER–MAROSI 2022: 56–57.

¹¹⁵ Banca B. ítélet, C-269/19, EU:C:2020:954, 42; AxFina-ítélet, C-705/21, EU:C:2023:352, 46.

eljárásban eljárásjogi kényszerítőeszközök és anyagi jogi feltételek hiányában erősen megkérdőjelezhető.

Az AxFina-ítélet tulajdonképpen szerves folytatása a Banca B. ítéletben és a Lombard Lízing ítéletben foglaltaknak.¹¹⁶ Meggyőződésem, hogy az Európai Unió Bírósága – ahogy a Dunai-ítélet kapcsán Bodzási is kifejti – változatlanul nem látja át teljesen az érvénytelenség fajtáinak és jogkövetkezményeinek magyar magánjogban kialakult rendszerét.¹¹⁷ Mindettől függetlenül az AxFina-ítélet kétségtelenül új megvilágításba helyezte az érvénytelenné nyilvánított szerződések alapján a hitelező és az adós közötti elszámolás módját, és végleg eltörölte a Konzultációs Testület 2019. június 19-én kelt emlékeztetőjében foglalt elszámolási elveket. A Kúria precedenserejű végzése a magyar magánjogi környezetre formázza az AxFina-ítéletet, és meggyőzően érvel amellett, hogy a tájékoztatás elégtelensége miatt az árfolyamkockázatot a fogyasztóra hárító tisztességtelen feltétel következtében érvénytelen szerződés jogkövetkezményeként a bíróság a szerződést érvényessé nyilváníthatja. A Kúria az AxFina-ítéletben foglalt iránymutatások mentén új elszámolási módszert dolgozott ki, amely alapvetően a fogyasztóra nézve kedvezőbb számszaki levezetést eredményez, hiszen az árfolyamkockázati tájékoztatás elégtelenségének szankciója az, hogy a fogyasztó teljesen mentesül az árfolyamkockázat alól, azt egészében a hitelező viseli. A Kúria időközben további két ügyben is ugyanezeket az elveket követve hozott döntést.¹¹⁸

Az érvénytelenség jogkövetkezményének uniós joggal konform megoldása azonban a Kúria 2023 szeptemberében kelt előzetes döntéshozatali előterjesztése fényében még mindig nyitott kérdés. Úgy tűnik, az árfolyamkülönbözet még mindig tartogat jogi kockázatokat és mellékhatásokat a jogalkalmazás számára, és még jó ideig csapdában tartja az igazságszolgáltatást.

Felhasznált irodalom

BALOGH László (2019): A devizahitelek tizenöt éve Magyarországon (Megjelenésük, kezelésük, nemzetközi háttérük). In BODZÁSI Balázs (szerk.): *Devizahitelezés Magyarországon. A devizahitelezés jogi és közgazdasági elemzése*. Budapest: Budapesti Corvinus Egyetem, 9–28.

¹¹⁶ Banca B. ítélet, C-269/19, EU:C:2020:954, 45; Lombard Lízing ítélet, C-472/20, EU:C:2022:242, 60.

¹¹⁷ BODZÁSI 2019: 22–26.

¹¹⁸ Kúria Gfv.VI.30.313/2022/9; Kúria Gfv.VI.30.205/2023/2.

- BODZÁSI Balázs (2018): A deviza alapú fogyasztói kölcsönszerződésekhez kapcsolódó egyes polgári jogi kérdésekről. *Miskolci Jogi Szemle*, 13(2), 61–75.
- BODZÁSI Balázs (2019): Az Európai Bíróságnak a magyar devizahiteles szerződésekkel kapcsolatos gyakorlata, különös tekintettel az úgynevezett Dunai-ügyben hozott ítéletre. *Miskolci Jogi Szemle*, 14(2), 15–28.
- BÖLÖNYI-HORVÁTH László (2017): A „devizakölcsönökkel” kapcsolatos kérdések. *Acta Humana – Emberi Jogi Közlemények*, 5(4), 7–34.
- CHRONOWSKI Nóra – VINCZE Attila (2014): Alkotmánybíráskodás (gazdasági) válságban. *Alkotmány-bírószági Szemle*, 5(2), 106–108.
- CZUGLER Péter Áron (2014): A Kúria jogegységi határozata a devizaalapú kölcsönszerződésekkel kapcsolatos perekben felmerülő egyes elvi kérdésekről. *Jogesetek Magyarázata*, 5(2), 37–38.
- DANCSIK Bálint – FÁBIÁN Gergely – FELLNER Zita (2019): A devizahitelezés kialakulásának körülményei – okok és okozatok. In BODZÁSI Balázs (szerk.): *A devizahitelezés Magyarországon. A devizahitelezés jogi és közgazdasági elemzése*. Budapest: Budapesti Corvinus Egyetem, 111–129.
- DRINÓCZI Tímea (2014): Az Alkotmánybíróság határozata a devizahitelekről. A szerződési szabadság régi-új korlátai. *Jogesetek Magyarázata*, 5(2), 3–12.
- FAZEKAS Judit (2016): Gondolatok a devizaalapú hitelszerződések jogi hátteréről és a tisztességtelen általános szerződési feltételek érvénytelenségi kontrolljáról. *Jog, Állam, Politika*, 8(4), 73–96.
- FAZEKAS, Judit (2017): The Consumer Credit Crisis and Unfair Contract Terms Regulation – Before and after Kásler. *Journal of European Consumer and Market Law*, 6(3), 99–106.
- FELLNER Zita – MAROSI Anna (2022): Már nem kísért a múlt? A devizahiteles érintettség hatása a bankrendszeri bizalomra és a pénzügyi tudatosságra. *Hitelintézeti Szemle*, 21(2), 37–65. Online: <https://doi.org/10.25201/HSZ.21.2.37>
- GÁRDOS István – NAGY András (2013): A devizahitel jogi alapkérdései. *Hitelintézeti Szemle*, 12(5), 371–387.
- GOMBOS Katalin – LEHÓCZKI Balázs (2019): A tisztességtelen szerződési feltételek eltávolítása a magyarországi devizaalapú hitelszerződésekből. *Jogtudományi Közöny*, 74(11), 434–444.
- JUHÁSZ Ágnes – KRISTON Edit (2018): Van új a nap alatt? Egy román ügy tanulságai... *Jura*, 24(1), 40–49.
- KOVÁCS Levente (2013): A devizahitelek háttere. *Hitelintézeti Szemle*, 12(3), 183–193.
- LAJER Zsolt (2019): A devizahitelekkel kapcsolatos perek néhány alperesi tapasztalata. In BODZÁSI Balázs (szerk.): *A devizahitelezés Magyarországon. A devizahitelezés jogi és közgazdasági elemzése*. Budapest: Budapesti Corvinus Egyetem, 247–271.
- LANDGRAF Erik (2019): A lakossági deviza-jelzáloghitelezés jogi tapasztalatai 2004–2010. In BODZÁSI Balázs (szerk.): *A devizahitelezés Magyarországon. A devizahitelezés jogi és közgazdasági elemzése*. Budapest: Budapesti Corvinus Egyetem, 273–305.
- LENTNER Csaba (2015): A lakossági devizahitelezés kialakulásának és konszolidációjának rendszertani vázlata. *Pénzügyi Szemle*, 60(3), 305–318.

- LENTNER Csaba (2017): A lakossági devizahitelezés kialakulásának és konszolidációjának rendszertani vázlata – államháztartási és nemzetközi összefüggésekben. *Acta Humana – Emberi Jogi Közlemények*, 5(4), 51–70.
- POMEISL András József (2017): A devizaalapú kölcsön fogalmi elemei és konstrukció jogi megítélése a Kúria gyakorlatában. *Acta Humana – Emberi Jogi Közlemények*, 5(4), 71–88.
- POMEISL András József (2020a): Az árfolyamkockázatot a fogyasztóra telepítő szerződési kikötés tisztességtelensége esetén alkalmazandó jogkövetkezmény. In BODZÁSI Balázs (szerk.): *Gazdasági jogi és adójogi tanulmányok*. Budapest: Budapesti Corvinus Egyetem, 250–262.
- POMEISL András József (2020b): *A devizaalapú kölcsönszerződések egyes dogmatikai kérdései*. PhD-disszertáció. Pázmány Péter Katolikus Egyetem Jog- és Államtudományi Kar.
- POMEISL András József (2021): Az érvénytelenség további jogkövetkezményei, különös tekintettel az árfolyamkockázat fogyasztóra telepítése tisztességtelenségének megállapítása esetén alkalmazandó jogkövetkezményekre. *Miskolci Jogi Szemle*, 16(3), 250–268. Online: <https://doi.org/10.32980/MJSz.2021.3.1033>
- SIMON Károly László (2019a): Az árfolyamkockázatról szóló tájékoztatás hibái és jogkövetkezményei. *Jogtudományi Közlöny*, 74(12), 489–496.
- SIMON Károly László (2019b): A tisztességtelen szerződési feltételek vizsgálatának hazai bírói gyakorlata a devizahiteles perekben. *Európai Tükör*, 22(3), 59–78. Online: <https://doi.org/10.32559/et.2019.3.5>
- SIMON Károly László (2023): Érvényessé nyilvánítás és elszámolás a devizahiteles perekben. *Fogyasztóvédelmi Jog*, 3(3). Online: <https://doi.org/10.55413/557-A2300302.FVO>
- TEBELI Izabella (2019): A pénzügyi fogyasztóvédelem előtérbe kerülése a devizahitelek által okozott stresszhelyzetben. In BODZÁSI Balázs (szerk.): *Devizahitelezés Magyarországon. A devizahitelezés jogi és közgazdasági elemzése*. Budapest: Budapesti Corvinus Egyetem, 349–372.
- VEZEKÉNYI Ursula (2019): A fogyasztói deviza alapú hitelezéssel összefüggő perekben felmerült jogkérdésekről és az ezekből levonható tanulságokról. In BODZÁSI Balázs (szerk.): *Devizahitelezés Magyarországon. A devizahitelezés jogi és közgazdasági elemzése*. Budapest: Budapesti Corvinus Egyetem, 373–400.

Egyéb források

Jogszabályok

2013. évi CCXXXVII. törvény a hitelintézetekről és pénzügyi vállalkozásokról
2014. évi LXXVII. törvény az egyes fogyasztói kölcsönszerződések devizanemének módosulásával és a kamatszabályokkal kapcsolatos kérdések rendezéséről

2014. évi LXXVIII. törvény a fogyasztónak nyújtott hitelről szóló 2009. évi CLXII. törvény és egyes kapcsolódó törvények módosításáról
2014. évi XL. törvény a Kúriának a pénzügyi intézmények fogyasztói kölcsönszerződéseire vonatkozó jogegységi határozatával kapcsolatos egyes kérdések rendezéséről szóló 2014. évi XXXVIII. törvényben rögzített elszámolás szabályairól és egyes egyéb rendelkezésekről
2014. évi XXXVIII. törvény a Kúriának a pénzügyi intézmények fogyasztói kölcsönszerződéseire vonatkozó jogegységi határozatával kapcsolatos egyes kérdések rendezéséről
2015. évi CXLV. törvény az egyes fogyasztói kölcsönszerződésekből eredő követelések forintba átváltásával kapcsolatos kérdések rendezéséről
2015. évi II. törvény a pénzügyi intézmények fogyasztói kölcsönszerződéseivel összefüggő, valamint egyéb magánjogi tárgyú törvények módosításáról
2015. évi LII. törvény a banki elszámolás során tapasztalt visszaélések elleni fellépéshez szükséges törvények módosításáról

Határozatok

- 6/2013. PJE határozat
- 2/2014. PJE határozat
- 1/2016. PJE határozat
- 10.Gf.40.482/2014/3.
- 2/2012. (XII. 10.) Polgári Kollégiumi (PK) vélemény a fogyasztói kölcsönszerződésben a pénzügyi intézmény által alkalmazott általános szerződési feltételekben szereplő egyoldalú szerződésmódosítási jog tisztességtelenségéről
- A Kúria 6/2013. sz. PJE határozata.
- A Kúria Jogegységi Panasz Tanácsának Jpe.I.60.015/2021/15. számú jogegységi hatályú határozata.
- Andriuc-ítélet, C-186/16, EU:C:2017:703.
- Arkadiusz Szcześniak ítélet, C-520/21., EU:C:2023:478.
- Asbeek Brusse ítélet, C-488/11., EU:C:2013:341.
- AxFina-ítélet, C-705/21, EU:C:2023:352.
- Banco Español de Crédito ítélet, C-618/10, EU:C:2012:34.
- Banco Primus ítélet, C-421/14, EU:C:2017:60.
- BDT2009. 1997.
- BDT2013. 2889.
- BDT2013. 2907.
- BDT2014. 3083.

BDT₂₀₁₄. 3135.
BDT₂₀₁₆. 3512.
BDT₂₀₁₈. 3881.
BDT₂₀₂₂. 4499.
BDT₂₀₂₂. 4499.
BH₂₀₁₅. 197.
BH₂₀₁₅. 197.
BH₂₀₁₅. 197.
BH₂₀₁₅. 197.
BH₂₀₁₆. 148.
BH₂₀₁₆. 148.
BH₂₀₁₆. 178.
BH₂₀₁₆. 83.
BH₂₀₁₇. 375.
BH₂₀₁₈. 315.
BH₂₀₁₈. 315. – Kúria Gfv.VII.30.559/2017.
BH₂₀₁₉. 115.
BH₂₀₂₀. 151. – Gfv.VII.30.096/2019.
BH₂₀₂₁. 108-I. – Gfv. VII. 30.066/2020.
BH₂₀₂₁. 141. – Gfv.VII.30.090/2020/9.
BH₂₀₂₂. 103-I. – Gfv.VI.30.225/2021.
BH₂₀₂₂. 103-II. – Gfv.VI.30.225/2021.
BH₂₀₂₂. 130-I. – Gfv.VI.30.098/2021/6.
BH₂₀₂₂. 130-II. – Gfv.VI.30.098/2021/6.
BNP Paribas Personal Finance ítélet, C-609/19, EU:C:2021:469, 53.
Bucura-ítélet, C-348/14, EU:C:2015:447.
Czakó-végzés, C-126/17, EU:C:2018:107.
Debreceni Ítéltábla Pf.II.20.443/2016/4.
Debreceni Ítéltábla Pf.II.21.203/2017/5.
DH emlékeztető (2015. VI. 22.).
DH emlékeztető (2016. XI. 9.).
Dumitraş-végzés, C-234/15, EU:C:2016:700.
Dunai-ítélet, C-118/17, EU:C:2019:207.
EBH₂₀₀₅. 1321.II.
EBH₂₀₁₅. G.1.
EP és társai végzés, C-670/20, EU:C:2021:1002.

EP-végzés, C-670/20, EU:C:2021:1002.

Európai Unió Bírósága C-26/13., Kásler és Káslerné Rábai ügyben 2014. április 30-án hozott ítélete,

ECLI:EU:C:2014:282.

Fővárosi Ítéltábla 10.Gf.40.508/2018/5-II.

Fővárosi Ítéltábla 14.Gf.40.223/2015/3.

Fővárosi Ítéltábla 16.Gf.40.652/2018/10.

Fővárosi Ítéltábla 20.Gf.40.138/2019/5-II.

GT-ítélet, C-38/17, EU:C:2019:461.

Ilyés-ítélet, C-51/17, EU:C:2018:750.

Kásler-ítélet, C-26/13, EU:C:2014:282.

Kiss-ítélet, C-621/17, EU:C:2019:820.

Kúria 2/2011. (XII. 12.) PK vélemény a fogyasztói szerződés érvényességével kapcsolatos egyes kérdésekről.

Kúria Gfv.VI.30.019/2022/3.

Kúria Gfv.VI.30.205/2023/2.

Kúria Gfv.VI.30.206/2023/2

Kúria Gfv.VI.30.313/2022/9.

Kúria Gfv.VI.30.467/2020/9.

Kúria Gfv.VI.30.548/2021/5.

Kúria Gfv.VII.30.014/2020/6.

Kúria Gfv.VII.30.020/2018/5.

Kúria Gfv.VII.30.034/2019/5.

Kúria Gfv.VII.30.074/2020/6.

Kúria Gfv.VII.30.090/2020/9.

Kúria Gfv.VII.30.101/2014/5.

Kúria Gfv.VII.30.112/2020/3.

Kúria Gfv.VII.30.238/2020/6.

Kúria Gfv.VII.30.241/2015/4.

Kúria Gfv.VII.30.244/2014/2.

Kúria Gfv.VII.30.274/2019/6.

Kúria Gfv.VII.30.286/2020.

Kúria Gfv.VII.30.322/2020/6.

Kúria Gfv.VII.30.407/2019.

Kúria Gfv.VII.30.448/2019/7.

Kúria Gfv.VII.30.494/2018/3.

Kúria Jogegységi Panasz Tanácsának Jpe.I.60.015/2021/15. jogegységi hatályú határozata.

Kúria Pfv.I.20670/2020/4.

Kúria Pf.VI.21.501/2016/6. [11].
Kúria Pf.VIII.20.623/2021/13.
Lantos-ítélet, C-312/14, EU:C:2015:794.
Lombard Lízing ítélet, C-472/20, EU:C:2022:242.
Lovasné-ítélet, C-34/18, EU:C:2019:764.
OTP Bank ítélet, C-932/19, EU:C:2021:673.
Pécsi Ítéltábla Pf.VI.20.004/2017/8.
Pécsi Ítéltábla Pf.VI.20.159/2018/10.
Pfv.I.21.883/2014/3.
Pfv.I.22.024/2017/6.
Rózsavölgyi-végzés, C-259/17, EU:C:2017:905.
Sebestyén-végzés, C-342/13, EU:C:2014:1857.
Sugár-ítélet, C-32/14, EU:C:2015:637.
Szegedi Ítéltábla Pf.II.20.517/2015/4.
Szegedi Ítéltábla Pf.III.20.352/2017/5.
Sziber-ítélet, C-483/16, EU:C:2018:367.
Tarcău-végzés, C-74/15, EU:C:2015:772.
VE-végzés, C-227/18, EU:C:2018:891

Vákát oldal

Strihó Krisztina

Az online kereskedelem fogyasztóvédelmi szemszögből figyelemmel a (bírói) gyakorlatra*

Bevezetés

A globalizáció nyomán létrejött új típusú helyzetek átszövik életünk, társadalmi és gazdasági viszonyaink szinte minden szegmensét. A robbanásszerű technikai és technológiai fejlődés következtében, a különböző elektronikus kommunikációs eszközök, berendezések elterjedésével, dinamikus korszerűsítésével a digitális környezet megjelenik valamennyi területen, lehetőség nyílik például az elektronikus nyilatkozattételre, az online szerződéskötésre vagy az online ügyintézésre. Az internet – mint az információalapú társadalmak globális világhálózata – alapjaiban változtatta meg az életviszonyokat, hatását nemzetek feletti jelenséggént fejti ki, így a határon átnyúló jogviszonyok térnyerése figyelhető meg.

A digitális átállás¹ során is alapvető szempont, hogy az Európai Unió a társadalmi és gazdasági fenntarthatóság jegyében a tisztességes kereskedelmi gyakorlat mellett teszi le a voksát, az európai uniós vállalkozások védelmén túl a szabadkereskedelemnek is teret engedve.

Jelen tanulmány középpontjában az elektronikus kereskedelem és annak fogyasztóvédelmi jogi vonatkozásai állnak. A fogalmi alapvetésekből kiindulva nyerünk bepillantást a digitalizációs forradalommal járó lehetőségek és veszélyforrások körébe,

* A tanulmány az NMHH-val kötött EM-1/1/2022. számú együttműködési megállapodásban részletezett feladatok végrehajtása céljából készült.

¹ A digitális egységes piaccal kapcsolatban lásd még: SZEGEDI–SZIRBIK 2022: 117; STRIHÓ 2020a: 43–66.

a normatív háttér áttekintése mellett. A szerző elhelyezi az elektronikus kereskedelmi szerződést a hazai jogrendszerben, részletezve a jogviszony és a szerződéskötés specifikumait. Ismertetjük, hogy a jogalkotó milyen módon igyekszik kompenzálni a fogyasztó esetleges hátrányát, milyen igényérvényesítési lehetőségek vannak a vélt vagy valós jogsérelmek orvoslására.

Vizsgálódásunk tárgyát, a jogi alapvetéseket számtalan közzétett bírói döntés, valamint egyéb, gyakorlati, szakmai közlemény színesíti.

A következő pontban az elektronikus kereskedelem és az elektronikus kereskedelmi szolgáltatással összefüggő szerződés definíciós alapjaiból kiindulva ismertetjük a lehetséges jogalanyi kört.

Online kereskedelem

Fontos kérdés annak tisztázása, hogy mi tartozik az elektronikus kereskedelem fogalmi körébe, továbbá mire terjed ki az elektronikus kereskedelemmel összefüggő szolgáltatás hatálya. A nemzetközi iránymutatások, a bírói gyakorlat, a felmerülő gazdasági és társadalmi igények, valamint a hazai jogi környezet sajátosságai alapján alkotta meg a magyar jogalkotó az elektronikus kereskedelem normatív hátterét.

Hazánk az elektronikus kereskedelmi szolgáltatások, valamint az információs társadalommal összefüggő szolgáltatások egyes kérdéseiről szóló 2001. évi CVIII. törvény (a továbbiakban: Ektv.) elfogadásával és kihirdetésével tett eleget a belső piacon az információs társadalommal összefüggő szolgáltatások, különösen az elektronikus kereskedelem egyes jogi vonatkozásairól szóló 2000/31/EK (a továbbiakban: EKI) irányelv minimumharmonizáción alapuló implementálási/átültetési kötelezettségének.

A magyar jogalkotó alapvetően a tükörfordítás módszerét alkalmazva emelte be jogrendszerünkbe a digitális kereskedelemre irányadó európai uniós rendelkezéseket, mellőzve a hazai jogrendszerbe illeszthető részletszabályok megteremtését. Az Ektv. elfogadása óta bekövetkező módosításnak köszönhetően lényegében megvalósult a társadalmi és a gazdasági igényekhez igazodó jogi háttér kialakítása, habár a digitális forradalom újabb és újabb feladatokat generál. Megfigyelhető, hogy a hivatkozott speciális hazai törvényt is több alkalommal módosították, és felfedezhető az Európai Unió Bíróságának a kodifikátorra gyakorolt hatása, mind hazai, mind szupranacionális szinten. Nemcsak a több mint két évtizedes jogszabály változott folyamatosan a mindenkori kihívásoknak megfelelően, hanem kihirdették a fogyasztó és a vállalkozás

közötti szerződések részletes szabályairól szóló 45/2014. (II. 26.) Korm. rendeletet is.² Természetesen a konkrét jogviszony függvényében további speciális szintű szabályokkal egészülhet ki a normatív háttér, valamint mögöttes jelleggel irányadó a Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény (a továbbiakban: Ptk.) is. Az irányadó rendelkezések alkalmazási sorrendjét tekintve lényeges körülmény, hogy az Ektv. első-sorban az elektronikus kommunikációs eszköz igénybevételével történő vásárlások egyes szabályait kívánja rendezni, ezért a távollévők között kötött szerződésekre irányadó renDELETEH képest speciális jogszabálynak minősül.³ A Ptk. elektronikus úton történő szerződéskötés különös szabályait⁴ tartalmazó fejezetéhez képest (Ptk. XVI. fejezet [Ptk. 6:82–85. §§]) a kötelek közös szabályai és a szerződések általános bekezdései⁵ szubszidiárius jelleget mutatnak, tehát érvényesül a *lex specialis derogat legi generali* általános jogelv a magánjogi törvénykönyvünk tekintetében is. A területhez köthető európai uniós rendeletek esetén a közvetlen alkalmazhatóság doktrína az irányadó.⁶ A Ptk. *Az elektronikus úton történő szerződéskötés különös szabályai* című fejezetében rendelkezik a kapcsolódó tájékoztatási kötelezettségről, az adatbeviteli hibák javításáról, az elektronikus szerződési jognyilatkozatról és visszaigazolásáról, továbbá e rendelkezések hatályáról és kógenCIájáról. A felsorolt rendelkezések fogyasztó és vállalkozás közötti szerződés esetén teljes egészében kógensek.⁷ A szabályozás prioritásai a szerződésekre vonatkozó általános rendelkezésekhez képest az elektronikus utat⁸ biztosító fél (szolgáltató) fokozott tájékoztatási kötelezettsége és a szerződési nyilatkozatok hatályosulása.⁹

Az elektronikus kereskedelem mint szerződés

Az elektronikus kereskedelmi szolgáltatás információs társadalommal összefüggő szolgáltatásnak minősül. Információs társadalommal összefüggő szolgáltatásnak¹⁰ minősül az elektronikus úton, távollévők részére, rendszerint ellenszolgáltatás fejében

² Ennek IV. fejezete tartalmazza a távollévők között kötött szerződésekre vonatkozó különös szabályokat.

³ Fővárosi Ítéltábla 8.Pf.21.129/2011/4.

⁴ Ptk. Hatodik Könyv Első Rész (Ptk. 6:82–85. §§).

⁵ Ptk. Hatodik Könyv Második Rész (Ptk. 6:58–214. §§).

⁶ Az EU-s jogforrásokról lásd: GOMBOS 2019: 41–71.

⁷ Ptk. 6:85. § (2).

⁸ Ektv. 2. § b) pont.

⁹ A 2013. évi V. törvény vonatkozó rendelkezéseinél található Kommentár (Opten).

¹⁰ Ektv. 2. § f) pont.

nyújtott szolgáltatás, amelyhez a szolgáltatás igénybevevője egyedileg fér hozzá. Az elektronikus kereskedelmi szolgáltatás normatív fogalma a felsorolt 4 konjunktív feltételen túl megköveteli, hogy a szolgáltatás célja valamely birtokba vehető forgalomképes ingó dolog – ideértve a pénzt és az értékpapírt, valamint a dolog módjára hasznosítható természeti erőket, szolgáltatás, ingatlan, vagyoni értékű jog üzletszerű értékesítését, beszerzését, cseréjét vagy más módon történő igénybe vételét. Az egyes elemek egyidejű teljesülésekor realizálódik az adott szolgáltatás, és tartozik ezáltal az Ektv. hatálya alá. Az előírt követelmények az alábbiakat foglalják magukban:¹¹

- *Elektronikus út igénybevétele*: elektronikus kommunikációs eszköznek minősül a digitális adatfeldolgozást, -tárolást, -továbbítást végző vezetékes, rádió-technikai, optikai vagy más elektromágneses eszközök alkalmazása; fontos azonban, hogy az elektronikus út az internetnél lényegesen szélesebb kört ölel fel.
- *Távolság felek*: fizikailag nem egy térben helyezkednek el a jogügylet alanyai, tehát az esetlegesen létrejövő kontraktus távollévők között kötött szerződésnek minősül, amely alapján „arctalan jogviszony” jön létre, hiszen „a felek nem egy térben hozzák létre a szerződést”.¹²
- *Főszabály szerint ellenszolgáltatás fejében nyújtott szolgáltatás*: a visszerterhes szolgáltatás mellett kivételesen megengedi a jogalkotó az ingyenességet is, ám jellemzően az ellenszolgáltatás mellett nyújtott, teljesített szolgáltatás fordul elő.
- *A szolgáltatás igénybevevője egyedileg fér hozzá*: az egyedi hozzáférés nem a fogyasztó általi közvetlen ajánlattételre, megrendelésre utal, hanem a szolgáltatás jellegére, amely bárki által egyénileg igénybe vehető, tehát a *point to point* jellegű szolgáltatást jelenti.¹³
- *Üzletszerűség*: az üzletszerűség a főszabály szerinti szolgáltatás-ellenszolgáltatás követelményével összhangban meghatározott, tehát a rendszeres haszonszerzés a releváns.
- *Értékesítés, beszerzés, csere vagy más módon megvalósuló igénybe vétel céljából*: a jogügylet a jogalkotó által megjelölt céllal realizálódik. A normatív keret meglehetősen tág, hiszen nevesített formában jelenik meg az értékesítés,

¹¹ STRIHÓ 2015: 133.

¹² PAPP 2019: 100.

¹³ *Point to point* jellegű szolgáltatás esetén a szó szerinti fordítást követve az adott szolgáltatás egyidejűleg csak egyetlen igénybevevő számára nyílik meg, azaz csak az adott fél veheti azt igénybe, szemben a *point to multipoint* jellegű szolgáltatással. Ez utóbbi esetben egyidejűleg számtalan fogyasztó, igénybevevő szólítható meg ugyanazon termékkel, szolgáltatással.

a beszerzés és a csere lehetősége, azonban általános jelleggel fogalmazódik meg a más módon történő igénybevétel.

Az elektronikus kereskedelmi szolgáltatás egy viszonylag tág kategória, amelyet jól jelez a közvetett tárgyak potenciális skálája, hiszen irányulhat például áruk adásvételére, pénzügyi szolgáltatás igénybevételére, utazási szolgáltatásra vagy akár tartalomszolgáltatásra. Ez a példálózó felsorolás is egyértelműen tükrözi, hogy a konkrét szerződés közvetett tárgyának függvényében számtalan szerződéstípus keretében realizálódhat az adott jogügylet.

Az elektronikus kereskedelmi szolgáltatás magában foglalja az elektronikus kereskedelmi szerződést is, amelynek jogi megítélésével kapcsolatban van néhány releváns körülmény. Egyrészt az elektronikus kereskedelmi szerződés vagy más néven az elektronikus kereskedelemmel összefüggő szerződés az információs társadalommal összefüggő szolgáltatás hatálya alá tartozik. Másrészt az elektronikus kereskedelmi szerződés nem tekinthető egy önálló, nevesített szerződéstípusnak. Harmadrészt az elektronikus kereskedelmi szerződés valójában egy sajátos szerződéskötési módszert jelent, amellyel tipikus szerződéseket – mint például adásvétel, biztosítás, kölcsön, szállodai szolgáltatás – kötnék meg. A vizsgált intézmény elnevezését és jogrendszerebeli helyének meghatározását tekintve leszögezhetjük, hogy az elektronikus kereskedelem (az elektronikus kereskedelmi szolgáltatással összefüggő szerződés) ugyan magyar szó, azonban vélhetően az electronic commerce kifejezés fordításaként jelent meg a köznyelvben és az irányadó rendelkezések között. A következő részben ismertetjük az elektronikus kereskedelemmel összefüggő szerződésre vonatkozó sajátos rendelkezéseket.

Az elektronikus kereskedelem a szerződések világában

Célszerű megvizsgálni, hogy az elektronikus kereskedelemmel összefüggő szerződés hogyan viszonyul a Ptk.-ban foglalt tipikus és az egyéb, például a vegyes vagy az atipikus szerződésekhez. A magánjogi kodifikáció során a jogalkotó indokoltnak tartotta az elektronikus szerződéskötésre vonatkozó főbb rendelkezések Ptk.-ba integrálását, de nem mint egy speciális szerződéstípust. Napjainkra igen részletes szabályozás található a magyar jogrendszerben a vizsgált témánk, a kodifikáltság tekintetében, az elmúlt két évtizedben tehát egyre magasabb szintre jutottunk. A távollévők között kötött szerződések közül az elektronikus kereskedelmi szolgáltatással összefüggő szerződésre

irányadó rendelkezéseket törvényi és kormányrendeleti szinten szabályozták, amely azonban egy hosszú folyamat eredménye. Az Ektv. *sui generis* rendelkezik az elektronikus kereskedelmi szolgáltatásról és az alapvető kérdésekről, míg a 45/2014. Korm. rendelet általánosságban szabályozza a fogyasztói szerződéseket, valamint külön nevesíti a távollévők között kötött szerződéseket is. Kiemeljük, hogy a szabályozás jelenlegi cizellált formában csak a 45/2014. Korm. rendelet által és az Ektv. szükség szerinti, folyamatos módosításával jelent meg.

Az elektronikus kereskedelmi szolgáltatással összefüggő szerződésre irányadó speciális jogszabályokban nem található alakszerűsége vonatkozó előírás, a Ptk. kötelmi általános része alapján bármilyen formában megköthető érvényesen a kontraktus. Elmondható azonban, hogy az atipikus szerződéseket és az online kereskedelmi szolgáltatással összefüggő szerződést is érdemes írásba foglalni a vélt vagy valós jogsérelmek azonosítása, valamint az esetleges jogviták hatékony rendezése céljából. Amennyiben a felek az írásbeliség mellett döntenek, lényeges kérdés, hogy milyen feltételek esetén teljesül az írásbeliség kritériuma. Alapvető érvényességi elvárás az adott jogügylet szempontjából releváns tartalmi elemek írásba foglalása.¹⁴ Az irányadó normatív rendelkezések értelmében írásba foglaltnak minősül a jognyilatkozat, amennyiben oly módon közölték, amely alkalmas a nyilatkozattevő személy és a nyilatkozattétel időpontjának azonosítására, továbbá változatlan tartalommal reprodukálható,¹⁵ így önmagában az e-mail nem minősül írásbeli nyilatkozattételnek. Az elektronikus kereskedelmi szolgáltatással összefüggő szerződés normatív háttere ugyan viszonylag részletes, viszont az általános szerződési feltételek szinte elengedhetetlen szerződéskötési körülménynek tekinthetők. A jogalkotó speciális szinten is rendelkezik az általános szerződési feltételekről,¹⁶ számtalan közzétett jogesetből ismerhetjük meg a bíróság kapcsolódó álláspontját. Az általános szerződési feltételek – hasonlóan a Ptk.-ban foglalt nevesített tipikus szerződésekhez – visszatérő, jogvitára okot adó intézmény, jogértelmezése ezáltal töretlen. Az elektronikus kereskedelmi szolgáltatással összefüggő szerződés köthető huzamos időtartamra is, azonban az ismétlődő egyszeri vagy rövidebb időtartamra szóló szerződés a jellemző. Ezen kontraktusnak éppen az egyik előnyös tulajdonsága, hogy relatíve gyorsan megköthető, teljesíthető.

Összegzésként megállapíthatjuk, hogy az elektronikus kereskedelmi szolgáltatás nem egy konkrét nevesített szerződéstípus, sokkal inkább egy átfogó kategóriának

¹⁴ Ptk. 6:7. § (1).

¹⁵ Ptk. 6:7. § (3).

¹⁶ Például Fővárosi Törvényszék K.702.053/2022/9; Fővárosi Törvényszék P.26.601/2008/21; Bács-Kiskun Megyei Bíróság G.40.185/2008/7; Debreceni Törvényszék K.701.138/2022/16; Kúria Kfv.37.026/2022/8.

minősül, amely többek között az elektronikus kereskedelmi szerződés(kötés)t is magában foglalja. Az elektronikus kereskedelmi szolgáltatás mint információs társadalommal összefüggő szolgáltatás számtalan ügyletre irányulhat, így például adásvételi szerződésre, pénzügyi szolgáltatásra, szállodai szolgáltatásra vagy éppen tartalomszolgáltatásra. Az elektronikus kereskedelmi szerződés mint távollévők között kötött szerződés a Ptk.-ban nevesített szerződéstípusokhoz képest a szerződéskötés módjában mutat sajátosságot, ennyiben járulékos jellegűnek tekinthető. Megjegyezzük, hogy a távollévők között kötött szerződés olyan fogyasztói szerződés, amelynek két specialitása van. Egyrészt, hogy milyen területen köthető a szerződés, így termékértékesítés, illetve szolgáltatás során. Másrészt a távollévők közötti kommunikációt lehetővé tevő eszköz által köthető meg. „Távollévők közötti kommunikációt lehetővé tevő eszköznek minősül minden olyan eszköz, amely alkalmas a felek távollétében, a szerződés megkötése érdekében szerződési nyilatkozat megtételére.”¹⁷

Hangsúlyozzuk, hogy az elektronikus kereskedelmi szerződések esetén az atipikus, sajátos jelleg a szerződéskötés módjában mutatkozik meg, azonban nem minősül önálló szerződéstípusnak, hiszen a felek például egy klasszikus adásvételi szerződést kötnek meg. A Ptk. rendelkezik a honlapon történő szerződéskötésről, viszont az atipikus jelleg továbbra is fennáll az egyéb elektronikus úton kötött szerződések esetén, hiszen azokat a magánjogi kódexünk nem szabályozza. Az elektronikus közeg lehetséges alanyi körét a következő alponthan mutatjuk be részletesen.

Szolgáltató és igénybevevő vagy vállalkozás és fogyasztó

Az online kereskedelem alapvetően a kétpólusú jogviszony relációjában értelmezhető, ugyanakkor a szolgáltató és a szolgáltatás igénybevevője között jellemzően megjelenik a közvetítő szolgáltató. Szolgáltatónak minősül az információs társadalommal összefüggő szolgáltatást nyújtó természetes, illetve jogi személy vagy jogi személyiség nélküli szervezet.¹⁸ Gyakorlatilag a személy jogi fogalmába tartozó bármely jogalany nyújthat elektronikus kereskedelemmel összefüggő szolgáltatást az egyéb normatív feltételek teljesülése esetén. Szolgáltatóként megjelenhet azonban vállalkozói minőséggel rendelkező fél, ez utóbbinak kell tekinteni mindazon természetes személyt, jogi személyt, jogi személyiség nélküli szervezetet – ideértve a külföldi székhelyű

¹⁷ PAPP 2019: 101.

¹⁸ Ektv. 2. § k) pont.

vállalkozás magyarországi fióktelepét is –, aki, illetve amely önálló foglalkozásával vagy gazdasági tevékenységével összefüggő célok érdekében jár el.¹⁹ Az elektronikus kereskedelmi szolgáltatással összefüggő szerződés esetén az ügylet jellegéből eredően a jogviszony mindkét pólusán lehet vállalkozás, amelynek fogalmát több jogszabály is meghatározza.²⁰

A jogviszony másik oldalán a szolgáltatás igénybevevője áll, amely körbe az a természetes, illetve jogi személy vagy jogi személyiség nélküli szervezet tartozik, aki/amely információs társadalommal összefüggő szolgáltatást vesz igénybe.²¹ Sajátos a helyzet, amikor fogyasztó veszi igénybe az elektronikus kereskedelem keretében a szolgáltatást. Az irányadó ágazati rendelkezés fogyasztónak minősíti az önálló foglalkozásán és gazdasági tevékenységén kívül eső célok érdekében eljáró természetes személyt.²² A szakmailag felkészült, foglalkozási és gazdasági tevékenységi körében eljáró, ezáltal profinak minősülő vállalkozáshoz képest a fogyasztó laikusnak tekinthető, még abban az esetben is, ha egyébként az adott szakterületen jártas és felkészült. Releváns körülmény az is, hogy fogyasztói minőséget az emberen kívül más kategóriába tartozó személytípus nem szerezhethet, ezáltal a jogalkotó által vélelmezett laikusságból eredő többletjogosultságok, a klauzrikálóan kógens szabályozással járó esetleges előnyök nem illetik meg a többi jogalanyt.

Az irányadó jogszabály értelmében míg a szolgáltatói pozícióban természetes személyen túl jogi személy vagy jogi személyiség nélküli szervezet is állhat, addig a fogyasztói oldalon kizárólag ember jelenhet meg e minőségében. Megjegyezzük, hogy a természetes személyen kívüli másik két személyi kör nem szűkíthető le a vállalkozásokra. Hangsúlyozzuk, hogy a Ptk. elektronikus szerződéskötésre irányuló szabályai, azaz a honlapon keresztül történő szerződéskötés tipikusan a kereskedelmi ügyletekből indulnak ki, azaz azt feltételezik, hogy az elektronikus utat biztosító fél vállalkozás, és vele fogyasztó vagy vállalkozás köt szerződést. Azonban, ha online piactéren keresztül történik a szerződéskötés, akkor két természetes személy relációjában is létrejöhet szerződés, azonban e viszonyrendszerben nem szólunk fogyasztóról.

¹⁹ Ektv. 2. § *t*) pont.

²⁰ A vállalkozás fogalmát általános jelleggel deklarálja a jogalkotó a Ptk. értelmező rendelkezései között, amely alapján a hatálya alá tartozik a szakmája, önálló foglalkozása vagy üzleti tevékenysége körében eljáró személy [Ptk. 8:1. § (1) bekezdés 4. pont]. A magánjogi kódexünk meghatározásával egybecseng az Fgytv. 2. § *b*) pont és a Grt. 3. § *r*) pont szerinti meghatározás, miszerint vállalkozásnak minősül, aki önálló foglalkozásával vagy gazdasági tevékenységével összefüggő célok érdekében végzi tevékenységét.

²¹ Ektv. 2. § *d*) pont.

²² Ektv. 2. § *v*) pont.

Elektronikus úton magánszemélyek is köthetnek szerződést, hiszen az elektronikus út nem azonosítható kizárólag a honlappal.

Az elektronikus kereskedelem sajátosságai okán az alapjogviszony kiegészül 3 pólusúvá a közvetítő szolgáltatóval. Ez utóbbi – a szolgáltatóhoz hasonlóan – információs társadalommal összefüggő szolgáltatást nyújt, amelynek a konkrét szolgáltatás alapján több típusa különböztethető meg. Az irányadó hatályos rendelkezéseknek megfelelően közvetítő szolgáltatónak²³ minősül az információs társadalommal összefüggő szolgáltatást nyújtó szolgáltató, amely

- a) az igénybevevő által biztosított információt távközlő hálózaton továbbítja vagy a távközlő hálózathoz hozzáférést biztosít (egyszerű adatátvitel és hozzáférés-biztosítás);
- b) az igénybevevő által biztosított információt távközlő hálózaton továbbítja, és az alapvetően a más igénybevevők kezdeményezésére történő információ-továbbítás hatékonyabbá tételét szolgálja (gyorsítótárolás);
- c) az igénybevevő által biztosított információt tárolja (tárhelyszolgáltatás);
- d) információk megtalálását elősegítő segédeszközöket biztosít az igénybevevő számára (keresőszolgáltatás);
- e) alkalmazásszolgáltató;
- f) videómegosztóplatform-szolgáltató.

A közvetítő szolgáltató – legyen szó bármely általa nyújtható szolgáltatásról – passzív szereppel vesz részt egy-egy konkrét ügylet realizálódásában. A keresőszolgáltatást, egyszerű adatátvitelt és hozzáférést biztosító vagy gyorsítótárolást, esetleg gazdasámítógép biztosításával tárhelyszolgáltatást nyújtó, valamint alkalmazásszolgáltatást, végül videómegosztóplatform-szolgáltatást biztosító közvetítő szolgáltató aktivitásra irányuló kötelezettsége abban az esetben jelenik meg, ha jogsértő tartalomról szerez tudomást.²⁴ Az alanyi körnél hivatkozott fogyasztói sajátosságra való tekintettel néhány jelentős fogyasztóvédelmi aspektust emelünk ki a következő pontban.

²³ Ektv. 2. § l) pont.

²⁴ BDT2008.1777; BDT2013.2904; BDT2014.3229; BDT2016.3441; BDT2017.3644; Fővárosi Ítéltábla Pf.20314/2009/4; SABAM kontra Netlog NV ügy – C-360/10; Google France és Google ügyek – C-236/08. és C-238/8. egyesített ügyek; YouTube és Cyando ügy – C-682/18; C-683/18; Google-ügy – C-460/20., C-557/07. A jogsértő audiovizuális tartalmak korlátozási lehetőségeivel kapcsolatban lásd: KOKOLY 2020: 75–87.

A fair play fogyasztóvédelmi aspektusai²⁵

Fair play, avagy tisztességes piaci feltételek, tisztességes digitális környezet működtetése alapvető elvárás valamennyi érintett részéről mind nemzeti, mind nemzetközi viszonylatban. Jelen tanulmánynak nem célja a versenyjogi²⁶ vonatkozások áttekintése.

Az utóbbi 2–3 évtizedben előtérbe kerültek a fogyasztói jogok, a fogyasztóvédelem területe mint alapjogvédelmi kérdés. A harmadik generációs jogok, amelyek már nem egyéni, hanem közösségi jellegűek, elsősorban a globalizáció hatására és az azzal együtt járó egyéb jelenségek okán jelentek meg. E jogok közösségi jellege leginkább abban mutatkozik meg, hogy megvalósításuk összefogást, sok esetben nemzetközi szintű együttműködést igényel, azonban emellett tetten érhetők a vonatkozó egyéni dimenziók is. A harmadik generációs jogok között jelenik meg például a fogyasztóvédelmi jog, a békéhez való jog, az egészséges környezethez való jog vagy a fogyasztókkal élők jogai. A kiemelt harmadik generációs jogok egyértelműen mutatják, hogy nemzetközi színteret és közösségi szolidaritást igényel e komoly problémák megoldása. Az egyik ilyen terület a digitalizáció és az elektronikus kereskedelmi szolgáltatás, azon belül is a kapcsolódó fogyasztóvédelmi kérdések.²⁷

Az elektronikus kereskedelmi szolgáltatás alanyainak ismertetésekor már utaltunk arra, hogy az esetleges fogyasztói „jelenlét” okán sajátos rendelkezések az irányadók. Hasonlóan fogalmaz a jogalkotó az általános fogyasztóvédelmi rendelkezések²⁸ körében, amely szerint fogyasztónak minősül az önálló foglalkozásán és gazdasági tevékenységén kívül eső célok érdekében eljáró természetes személy, aki árut vesz, rendel, kap, használ, igénybe vesz vagy az áruval kapcsolatos kereskedelmi kommunikáció, ajánlat címzettje.²⁹ A jogalkotó az elektronikus kereskedelmi szolgáltatás keretében létrejövő fogyasztói szerződés esetén a fogyasztó „laikusságát” azáltal kompenzálja, hogy sajátos többletjogosultságokat biztosít a fogyasztó javára, szemben a vállalkozással. Kiemeljük, hogy az értékesítésre kínált termékek és szolgáltatások egyre összetettebbek, így ennek megfelelően egyre több információ közlése válik szükségessé, amely sok esetben túllépi a befogadhatóság határát,³⁰ legalábbis az átlagfogyasztó zsinórmértékként történő meghatározásakor. A hivatkozott normatív kedvezményeken

²⁵ A fogyasztóvédelemmel kapcsolatban lásd: KOZÁK 2022: 217–231.

²⁶ A versenyjoggal kapcsolatban lásd: GOMBOS 2022b.

²⁷ A témával kapcsolatban lásd: BARTA 2019: 367–389.

²⁸ 1997. évi CLV. törvény a fogyasztóvédelemről (a továbbiakban: Fgytv.).

²⁹ Fgytv. 2. § 10. pont.

³⁰ MISKOLCZI–BODNÁR 2020: 193.

túl az alábbiakban röviden megvizsgáljuk a vélt vagy valós jogsérelmek orvoslásának lehetséges eszközeit, módszereit.

Fogyasztói többletjogosultságok

Elektronikus kereskedelmi szolgáltatással összefüggő fogyasztói szerződés tekintetében a jogalkotó a következő garanciális rendelkezéseket rögzíti a fogyasztó védelme, elsődlegesen az esetleges jogsérelmek megelőzése érdekében:

- a) fogyasztói szerződés esetén a szabályozás jellege a Ptk. értelmében az általános diszpozitív rendelkezésektől eltérően kógens, hiszen a magánjogi kódexünk az elektronikus úton történő szerződéskötés összefüggésben elvi éllel mondja ki, hogy a fogyasztó és vállalkozás közötti szerződéskötés esetén az irányadó Ptk.-beli szabályoktól eltérő megállapodás semmis;³¹
- b) a jogalkotó kizárja annak lehetőségét elektronikus kereskedelmi szolgáltatásra irányuló fogyasztói szerződés esetén, hogy a vállalkozás a szerződéskötést követően biztosított telefonos ügyintézés esetén a vele kapcsolatba lépő fogyasztót emelt díj fizettetésével terhelje;³²
- c) főszabály szerint a vállalkozás az adott fizetési mód igénybevételeért a fizetési móddal összefüggésben felmerült és általa viselt költséget meghaladó díjat nem számíthat fel;³³
- d) nem kért értékesítés (olyan termék értékesítése/szolgáltatás nyújtása, amelyre nézve a felek viszonylatában nem jött létre szerződés) esetén a vállalkozás nem követelhet ellenszolgáltatást a fogyasztótól.³⁴

A fogyasztói szerződés megkötésére vonatkozó speciális előírások

Az alkalmazandó rendelkezések közül az alábbiakban azokat emeljük ki, amelyek sajátosan alakulnak az elektronikus kommunikációs eszköz igénybe vételére tekintettel.

³¹ Ptk. 6:85. § (2).

³² 45/2014. Korm. rendelet 6. §.

³³ 45/2014. Korm. rendelet 7. § (1).

³⁴ 45/2014. Korm. rendelet 8. § (1). Megjegyezzük, hogy a fogyasztó nyilatkozatának elmulasztása, tehát hallgatása esetén sem vélelmezheti a vállalkozás a vállalkozás ajánlatának elfogadását.

- a) A fogyasztó számára tartós adathordozón kell rendelkezésre bocsátani a kötelező tájékoztatás körébe tartozó információkat.³⁵
- b) Amennyiben a fogyasztó terhére fizetési kötelezettséget keletkeztet az ügylet, a vállalkozás köteles a fogyasztó figyelmét jól látható módon, egyértelműen, közvetlenül a fogyasztó szerződési nyilatkozata megtétele előtt felhívni a jogszabályban külön megjelölt körülményekre,³⁶ így
- a termék és/vagy a szolgáltatás lényeges tulajdonságaira;
 - a ténylegesen fizetendő díj mértékére és a járulékos költségekre (például az adóval megnövelt összegre).³⁷ A bíróság elvi élel mondta ki, hogy az online vásárlás során a fogyasztók más árelemre való utalás nélkül azt feltételezhetik, hogy a feltüntetett ár a fizetendő teljes ár. Nem lehet a fogyasztók alapfeltételezése az, hogy a feltüntetett áron felül kezelési költség megfizetése is szükséges;³⁸
 - határozatlan időre szóló szerződés esetén vagy előfizetést is magában foglaló kontraktus esetén az ellenszolgáltatás teljes összegére, jelezve, hogy az adott számlázási időszakra vonatkozó valamennyi költséget tartalmazza;
 - a szerződés időtartamára, és ha a szerződés határozatlan időre szól, vagy a szerződés a határozott idő elteltét követően határozott időre meghosszabbodik vagy határozatlan idejűvé alakul át, a szerződés felmondásának feltételeire;
 - a fogyasztó kötelezettségeinek szerződés szerinti legrövidebb időtartamára.³⁹
- c) A kereskedelmi célú internetes honlappal rendelkező vállalkozás köteles legkésőbb a fogyasztó szerződéses ajánlatának megtételekor egyértelműen és olvashatóan feltüntetni az esetleges fuvarozási korlátozásokat és az elfogadott fizetési módokat.⁴⁰
- d) Amennyiben a szerződést olyan távollévők közötti kommunikációt lehetővé tevő eszköz alkalmazásával kötik meg, amelyen az információk megjelenítésére

³⁵ 45/2014. Korm. rendelet 14. §. Ilyen tartós adathordozónak minősül például a papír, a DVD, az USB-kulcs, a memóriakártya stb. A jogalkotó a tartós adathordozó hatálya alá vonja az elektronikus levelet is (45/2014. Korm. rendelet 4. § 9. pont). Álláspontunk szerint az elektronikus levél is e körbe sorolható ugyan, hiszen megfelel az tartós adathordozói minőségnek, azonban az utólagos bizonyíthatóság és a küldő jogalany azonosíthatósága szempontjából kérdéses annak jogi megítélése.

³⁶ 45/2014. Korm. rendelet 15. § (1)–(2) bekezdés.

³⁷ Nem elegendő az adó mértékét feltüntetni.

³⁸ FKD2021.7.

³⁹ 45/2014. Korm. rendelet 11. § (1) bekezdés a), e), f), p), r) pont.

⁴⁰ 45/2014. Korm. rendelet 15. § (3) bekezdés.

korlátozott hely vagy idő áll rendelkezésre, abban az esetben tájékoztatni kell a fogyasztót a jogalkotó által megjelölt minimális információkról,⁴¹ így:

- a termék és/vagy a szolgáltatás lényeges tulajdonságairól;
- a vállalkozás nevééről;
- a ténylegesen fizetendő díjról, költségekről (például az adóval megnövelt összegről, önmagában az adó mértékének feltüntetése még nem elegendő);
- határozatlan időre szóló szerződés esetén vagy előfizetést is magában foglaló kontraktus esetén az ellenszolgáltatás teljes összegéről, jelezve, hogy az adott számlázási időszakra vonatkozó valamennyi költséget tartalmazza;
- a fogyasztót megillető elállási és felmondási jogról, valamint a gyakorlásuk feltételeiről;⁴²
- a szerződés időtartamáról, és ha a szerződés határozatlan időre szól vagy a szerződés a határozott idő elteltét követően határozott időre meghosszabbodik vagy határozatlan idejűvé alakul át, a szerződés felmondásának feltételeiről;⁴³

e) a szerződés megkötését követően – észszerű időn belül, de a termék adásvételére irányuló szerződés esetén legkésőbb az átadáskor, a szolgáltatásnyújtásra irányuló szerződés esetén legkésőbb a szolgáltatás teljesítésének megkezdésekor – a vállalkozás köteles visszaigazolást adni a megkötött szerződésről a fogyasztónak tartós adathordozón.⁴⁴ A visszaigazolás kötelező tartalmi elemei közé tartozik az irányadó jogszabályban előírt tájékoztatási kötelezettségnél ismertetett információk köre,⁴⁵ kivéve abban az esetben, ha a vállalkozás tartós adathordozón a fogyasztó rendelkezésére bocsátotta azt. A vállalkozás visszaigazolásának tartalmaznia kell továbbá a nem tárgyi adathordozón nyújtott digitális adattartalom tekintetében a fogyasztó által azon nyilatkozatra tett visszaigazolását, amely alapján a vállalkozás a fogyasztó kifejezett és előzetes beleegyezésével egyidejűleg nyilatkozott annak tudomásulvételéről, hogy a teljesítés megkezdését követően elveszíti az elállási és a felmondási jogát.⁴⁶

⁴¹ 45/2014. Korm. rendelet 16. §.

⁴² 45/2014. Korm. rendelet 20. §, a 45/2014. Korm. rendelet 2. számú melléklet szerinti nyilatkozat mintáról.

⁴³ 45/2014. Korm. rendelet 11. § (1) bekezdés a), b), e), f), i), p), q) pont.

⁴⁴ 45/2014. Korm. rendelet 18. §.

⁴⁵ 45/2014. Korm. rendelet 11. §.

⁴⁶ 45/2014. Korm. rendelet 18. §.

Reklámjogi vonatkozások

A megváltozott környezetben alapvető fontosságú a fogyasztó megszólítása és a kapcsolódó normatív rendelkezések áttekintése. Napjainkban – különösen fogyasztóvédelmi szempontból – két tényre kell mindenképpen utalnunk az érintett témával összefüggésben, nevezetesen az influencerek, vagyis a véleményvezérek tevékenységére és hatására, valamint az online platformra és annak sajátos változatára, az óriás online platform megjelenésére. A szerző nem kíván kitérni külön az utóbbi kérdésre, tekintettel arra, hogy annak részletes bemutatása és elemzése jelen írásnak nem célja, annak tárgyalása külön tanulmányban indokolt.⁴⁷ Fogyasztóvédelmi szempontból azonban elengedhetetlen a választott témával kapcsolatban a közösségi felületek és a véleményvezérek tevékenységének bemutatása, valamint a jogi háttérének az elemzése.

Az *influencer* kifejezés az „influence” (hatásgyakorlás, befolyásolás) szóból ered. Jelen esetben az influencer, a véleményvezér egy olyan személy, aki valamilyen termék, szolgáltatás, ezáltal akár valamely cég iránti kereslet növelése érdekében lép fel.⁴⁸ A Gazdasági Versenyhivatal (a továbbiakban: GVH) által közzétett ajánlás szerint

„az influencer olyan, a digitális környezetben befolyás gyakorlására, fogyasztói vélemény formálására képes személy, aki akár eseti partnerként, akár dedikált márkanyagkövetként online tartalmat tesz közzé saját weboldalán, közösségi média oldalán, esetleg egyéb online platformon, függetlenül attól, hogy a tartalom a sajátja vagy vendégbejegyzés; legtöbb esetben a véleményvezér elkötelezett követőbázissal rendelkezik”.⁴⁹

A GVH rögzítette továbbá, hogy:

„az ismert, népszerű személyek, sztárok, művészek hatással vannak a fogyasztói szokásokra. Az internetes közösségi platformokon a fogyasztók széles köre követi a legnépszerűbb sztárokat, az úgynevezett véleményvezéreket (úgynevezett influencereket), így az általuk diktált divat- és fogyasztási trendeket is, ezért nagy hatással vannak a követők (a fogyasztók) viselkedésére.”⁵⁰

Véleményünk szerint adott esetben valójában egy életmód, életforma közvetítésére, majd ennek hatására egyfajta követésre kerül sor, nem kizárólag egy termék, szolgáltatás

⁴⁷ Ezzel kapcsolatban lásd: STRIHÓ 2024.

⁴⁸ STRIHÓ 2020b: 174–179.

⁴⁹ Gazdasági Versenyhivatal 2017.

⁵⁰ VJ/112/2016. Indokolás II. pont.

vagy cég reklámozására.⁵¹ A GVH több, közismert személy esetében folytatott le versenyfelügyeleti eljárást a fogyasztók megtévesztésére irányuló magatartás kivizsgálása céljából.⁵² A versenyfelügyeleti eljárások indító okaként merült fel, hogy az érintett influencerek közösségi felülete(ke)n népszerűsítettek márkanévet, szolgáltatást és/vagy terméket, céget a reklámtevékenységgel összefüggő gazdasági érdekeltségükről szóló tájékoztatás feltüntetése nélkül. A fogyasztókkal szembeni tisztességtelen kereskedelmi gyakorlat tárgyában indított eljárások fő eredménye, hogy a GVH egy nyilvánosan közzétett ajánlást fogalmazott meg a véleményvezérekkel szemben támasztott – jogi – elvárásokról az alábbiak szerint. A GVH a *#GVH#Megfeleles#Velemenyzvezet* című iránymutatása⁵³ kialakításakor figyelembe vette a nemzetközi gyakorlatot, nevezetesen az ICPEN,⁵⁴ az IAB,⁵⁵ az EB⁵⁶ munkássága mellett a dán, a német, a norvég és a brit joggyakorlatot.⁵⁷ A GVH alapvető követelményként jelölte meg, hogy a véleményvezérek az általuk népszerűsített termék, szolgáltatás, márkanév, cég vonatkozásában fennálló üzleti kapcsolatukról, közvetlen gazdasági érdekeltségükről egyértelműen, észlelhető módon, hangsúlyosan, szembetűnően, egyszerűen és közérthető módon kötelesek tájékoztatni a potenciális fogyasztókat, a követőket. Versenyjogi szempontból támogatott megjelölésnek minősül például:

- egyszerű tartalom, amely a fogyasztók által is könnyen és jól értelmezhető;
- azonos platformon azonos jelölések alkalmazása;
- az üzleti kapcsolat hangsúlyos, egyértelmű és jól észlelhető megjelölése;
- az üzleti kapcsolat az adott tartalomhoz közvetlenül kapcsolódik;
- az elsősorban képi elemeket tartalmazó felület, mint például az Instagram, elegendő a megfelelő címkézés (#hahstag) alkalmazása;
- a főként szöveges oldalak, mint a Facebook esetében opcionális a címkézés szerinti tájékoztatás.

A GVH elutasítja a következő megoldásokat:

- ha a címkézés nem utal az ellenszolgáltatás tényére;
- a homályos és pontatlan megjelölés, például #partner#, #promóció#;

⁵¹ STRIHÓ 2020b: 174–179.

⁵² VJ/III/2016; VJ/57/2016; VJ/II0/2016; VJ-45/2020.

⁵³ [Gazdasági Versenyhivatal](#) 2017.

⁵⁴ International Consumer Protection and Enforcement Network.

⁵⁵ Interactive Advertising Bureau.

⁵⁶ Az Európai Bizottság iránymutatásai.

⁵⁷ VJ/II2/2016. Indokolás 21–22. pontjai.

- burkolt formában történik meg az utalás az üzleti kapcsolatra, például hiperhivatkozás segítségével;
- elégtelen megoldás önmagában a hirdető oldalára mutató link alkalmazása vagy a cégnév feltüntetése;
- nehezen fellelhető megjelölés;
- az üzleti kapcsolat ténye csak a hosszabb szöveges részt követően jelenik meg.⁵⁸

Hangsúlyozzuk, hogy valamely reklámarc felhasználásával, influencer igénybevételel egyrészt a fogyasztók biztonságérzete növekedhet, másrészt viszont éppen az arculatba fektetett bizalom teszi őket sérülékennyé, kiszolgáltatottá. A fent leírtak is jól jelzik, hogy a versenyjog és a fogyasztóvédelem igen szorosan összefonódik, az érem két oldalát jelentik. „A fogyasztóvédelmi versenyjog születésének indoka, hogy a versenyjog eszközeivel védeni szükséges a fogyasztót is, mert az ő döntéseinek tisztességtelen módszerekkel történő befolyásolása egyúttal a versenyt is torzíttja, a tisztességes versenytársak érdekeit is sérti.”⁵⁹

Zárszó

Az utóbbi 2-3 évtizedben jelentős súlyponteltolódás figyelhető meg a kereskedelmi folyamatokban az elektronikus módszerek alkalmazásának irányába. Az internet lehetőséget biztosít arra, hogy különböző volumenű és tárgyú gazdasági ügyleteket, tranzakciókat bonyolítsunk le viszonylag rövid idő alatt, egyidejűleg akár több résztvevővel, akár az otthonunkban ülve. A hagyományos üzletkötéssel szemben, amelynek során a személyes kontaktus igen nagy szerepet játszik, az új formációnál adott esetben nem is beszélnek azonos nyelvet a jogviszony alanyai. A jogügylet szereplői anélkül, hogy egyszer is találkoznának, akár képviselőik útján, úgy kötnek szerződést, hogy esetleg különböző kultúrában, jogi környezetben élnek, tevékenykednek. Komoly nehézség, hogy a technológiai-technikai háttér sokkal nagyobb lendülettel fejlődik, mint ahogy azt a jogalkotási mechanizmus követni tudná. A határtalanság tehát nemcsak földrajzilag jelenik meg, hanem az elektronikus nyilatkozattételhez használható eszközök, módszerek tekintetében is. Az elemzett területen jelentős a bírói és egyéb, például a GVH, gyakorlati jogértelmezési tevékenységének szerepe.

⁵⁸ [Gazdasági Versenyhivatal](#) 2017.

⁵⁹ GOMBOS 2022: 61.

Az említett körülmények okán a társadalomnak és azon belül a jogásztársadalomnak is folyamatos készségben kell lennie.

Felhasznált irodalom

- BARTA Judit (2019): A weboldalon keresztül kötött fogyasztói adásvételi szerződések egyes kérdéseiről. Tapasztalatok fogyasztóként, észrevételek jogásként. *Sectio Juridica et Politica*, Tomus 37(1), 367–389.
- Gazdasági Versenyhivatal (2017): #GVH#Megfeleles#Velemenyvezer. Online: www.gvh.hu//data/cms1037278/aktualis_hirek_gvh_megfeleles_velemenyezer_2017_11_20.pdf
- GOMBOS Katalin (2019): *Európai jog. Az Európai Unió jogrendszere*. Budapest: Wolters Kluwer. Online: <https://doi.org/10.55413/9789632959283>
- GOMBOS Katalin (2022a): Versenypolitika. In ÖRDÖGH Tibor (szerk.): *Az Európai Unió szakpolitikai rendszere*. Budapest: Ludovika, 55–69.
- GOMBOS Katalin szerk. (2022b): *Az Európai Unió versenyjogának alapjai*. Budapest: Wolters Kluwer.
- KOKOLY Zsolt (2020): A jogsértő audiovizuális tartalmak korlátozásának új lehetőségei az Európai Unió felülvizsgált médiairányelvében. *Symbolon*, 20(1), 75–87.
- KOZÁK Kornélia (2022): Fogyasztóvédelem. In ÖRDÖGH Tibor (szerk.): *Az Európai Unió szakpolitikai rendszere*. Budapest: Ludovika, 217–229.
- MISKOLCZI-BODNÁR Péter (2020): A fogyasztók tájékoztatása és a digitalizáció. In HOMICSKÓ Árpád Olivér (szerk.): *A digitalizáció hatása az egyes jogterületeken*. Budapest: Károli Gáspár Református Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar, 193–214. Online: https://ajk.kre.hu/images/doc6/PR/A_digitalizacio_hatasa_az_egyes_jogteruleteken.pdf
- PAPP Tekla (2019): *Atipikus szerződések*. Budapest: HVG-ORAC.
- STRIHÓ Krisztina (2015): Az elektronikus kereskedelmi szolgáltatással összefüggő szerződés. In PAPP Tekla (szerk.): *Atipikus szerződések*. Budapest: Opten Kft., 127–159.
- STRIHÓ Krisztina (2020a): *Az Elektronikus kereskedelem. A kereskedelem digitalizációjának alapvetései*. Budapest: Wolters Kluwer.
- STRIHÓ Krisztina (2020b): Az influencer jogi megítélése. *Jogtudományi Közöny*, 75(4), 174–179.
- STRIHÓ Krisztina (2024): *A közvetítő szolgáltató felelőssége a bírói gyakorlat tükrében*. In Koltay András – Szikora Tamás – Lapsánszky András (szerk.): *A vadnyugat felé? Tanulmányok az Európai Unió platformszabályozásáról*. Budapest: Orac, 501–515.
- SZEGEDI László – SZIRBIK Miklós (2022): Belső (egységes) piac. In ÖRDÖGH Tibor (szerk.): *Az Európai Unió szakpolitikai rendszere*. Budapest: Ludovika, 107–122.

Egyéb források

Jogsabályok

1997. évi CLV. törvény a fogyasztóvédelemről

2001. évi CVIII. törvény az elektronikus kereskedelmi szolgáltatások, valamint az információs társadalommal összefüggő szolgáltatások egyes kérdéseiről

2013. évi V. törvény a Polgári Törvénykönyvről

Rendelet

45/2014. (II. 26.) Korm. rendelet a fogyasztó és a vállalkozás közötti szerződések részletes szabályairól

Irányelv

Az Európai Parlament és a Tanács 2000/31/EK irányelve (2000. június 8.) a belső piacon az információs társadalommal összefüggő szolgáltatások, különösen az elektronikus kereskedelem, egyes jogi vonatkozásairól

Határozatok

Bács-Kiskun Megyei Bíróság G.40.185/2008/7.

BDT2008.1777.

BDT2013.2904.

BDT2014.3229.

BDT2016.3441.

BDT2017.3644.

Debreceni Törvényszék K.701.138/2022/16.

FKD2021.7.

Fővárosi Ítéltábla 8.Pf.21.129/2011/4.

Fővárosi Ítéltábla Pf.20314/2009/4.

Fővárosi Törvényszék K.702.053/2022/9.

Fővárosi Törvényszék P.26.601/2008/21.

Google France és Google ügyek – C-236/08. és C-238/8. egyesített ügyek.

Google-ügy – C-460/20., C-557/07.

Kúria Kfv.37.026/2022/8.

SABAM kontra Netlog NV ügy – C-360/10.

VJ/110/2016.

VJ/111/2016.

VJ/112/2016.

VJ/57/2016.

VJ-45/2020.

YouTube és Cyando ügy – C-682/18; C-683/18.

Vákát oldal

Ulicsák Ádám

Piacfelügyeleti hatósági tapasztalatok a fogyasztóvédelem területén*

Bevezető gondolatok

Kevés olyan szakpolitikai terület van a közigazgatásban, amely annyira szerteágazó, mint a fogyasztóvédelem. Ennek a szerteágazó területnek egyik fontos része a piacfelügyelet is. A fogyasztóvédelmi szakpolitikában kevésbé jártas emberek, amikor meghallják a piacfelügyelet kifejezést, gyakran arra gondolnak, hogy valami konkrét települési piacot ellenőrző marcona egyenruhás emberek által végzett tevékenységről beszélünk. Valójában a piacfelügyelet a fogyasztóvédelemnek talán az egyik legfontosabb területe, amely korra és nemre tekintet nélkül valamennyi embert, vagyis minden fogyasztót érint. Ennélfogva a piacfelügyelet küldetése a fogyasztók egészségének, testi épségének megőrzése és védelme az európai és nemzetközi piaci változásokhoz alkalmazkodó szervezetrendszeren keresztül. Jelen tanulmány elsősorban a piacfelügyeleti hatósági tapasztalatokra fókuszál, ugyanakkor megkísérli röviden bemutatni a hazai piacfelügyeleti intézményrendszer legfontosabb szereplőit, illetve tevékenységüket is. A szerző munkájából adódóan napi kapcsolatban áll az Európai Unió piacfelügyeleti szakapparátusával, illetve többedmagával piacfelügyeleti kommitológiai munkacsoportokban is képviseli Magyarországot. Személyes tapasztalata alapján erőteljesen megfigyelhető az úgynevezett hálózatiassodás tendenciája a piacfelügyelet területén. Ez a folyamat tulajdonképpen a piacfelügyeleti szakpolitika egyfajta

* A tanulmány az NMHH-val kötött EM-1/1/2022. számú együttműködési megállapodásban részletezett feladatok végrehajtása céljából készült.

kiszervezését jelenti uniós szintre, ami mára a belső piac működése szempontjából elengedhetlenné vált.

A piacfelügyelet fogalmi elhatárolása

Mindenekelőtt elengedhetetlen a piacfelügyelet fogalmi tisztázása. A szakterület definíciója az Európai Parlament és a Tanács termékek forgalmazása tekintetében a piacfelügyeletről és a termékek megfelelőségéről, valamint a 2004/42/EK irányelv, továbbá a 765/2008/EK és a 305/2011/EU rendelet módosításáról szóló 2019/1020 rendeletében jelenik meg legkomplexebb módon.¹

Eszerint a piacfelügyelet: „a piacfelügyeleti hatóságok által annak biztosítására végzett tevékenységek és meghozott intézkedések, hogy a termékek megfeleljenek az alkalmazandó uniós harmonizációs jogszabályokban meghatározott követelményeknek, és hogy biztosítsák az említett jogszabályok hatálya alá tartozó közérdek védelmét”.² Fontos ugyanakkor megjegyezni, hogy már a piacfelügyelet definíciójában is különbséget kell tenni a harmonizált (vagyis valamilyen uniós jogi aktus által szabályozott termékkörök), illetve a nem harmonizált termékkörök között. A nem harmonizált termékkörök piacfelügyeletét uniós szinten a nemrégiben elfogadott általános termékbiztonsági rendelet³ szabályozza. Fontos ugyanakkor kiemelni, hogy az általános termékbiztonsági szabályok abban az esetben alkalmazandók, ha az uniós jog nem ismer más alkalmazandó ágazati jogszabályt. A korunk gyors technikai fejlődésére adott megfelelő és egységes tagállami jogérvényesítés érdekében a korábban irányelvi szinten szabályozott egyes termékkörök folyamatosan a rendeleti szint felé tolódnak, erről a jogfejlődési folyamatról jelen írás keretei között nincs lehetőség bővebb megállapításokat tenni.

A piacfelügyeleti tevékenység olyan hatósági tevékenység, amely egyrészt biztosítja, hogy a forgalomba szánt vagy forgalmazott termékek ne jelentsenek veszélyt az egészség, a biztonság vagy a közérdek bármilyen más elemének szempontjából (*termékbiztonsági irány*). Másrészt szavatolja, hogy a termékek megfeleljenek azoknak a vonatkozó közösségi harmonizációs jogszabályokban megállapított követelményeknek is, amelyek elsősorban a fogyasztók tájékoztatása és az energiafelhasználás hatékonyságának növelése érdekében szükségesek (*termékmegfelelőségi irány*).

¹ (EU) 2019/1020 rendelet.

² (EU) 2019/1020 rendelet 3. cikk 3. pont.

³ (EU) 2023/988 rendelet.

Szintén elkülöníthető még a piacfelügyeleti tevékenység proaktív (általában valamilyen terv vagy kiadott utasítás alapján végzett), illetve reaktív (más hatóságok, fogyasztók jelzése, illetve bejelentése alapján végzett) oldala.

A piacfelügyeleti hatóságok közötti együttműködési mechanizmus

Az előző fejezetben leírtak alapján tehát a piacfelügyelet hatósági tevékenység, ezért az előírt követelményekkel kapcsolatos szabályok betartását azok a piacfelügyeleti hatóságok ellenőrzik, amelyek rendelkeznek a tevékenységük ellátásához szükséges jogosultságokkal. A piacfelügyeleti hatóságok feladat- és hatáskörüket függetlenül, pártatlanul és elfogulatlanul,⁴ a jóhiszeműség és a tisztesség elvének figyelembevételével gyakorolják, eljárásuk során együttműködnek a gazdasági szereplőkkel, intézkedéseik hatékonyak, arányosak és kellően visszatartó erejűek.

Magyarországon a piacfelügyeleti tevékenység megismeréséhez elengedhetetlen megemlíteni a termékek piacfelügyeletéről szóló 2012. évi LXXXVIII. törvényt⁵ (a továbbiakban Pftv.), illetve e törvény végrehajtási rendeletét, a piacfelügyeleti tevékenység részletes szabályairól szóló 6/2013. (I. 18.) Korm. rendeletet (a továbbiakban: Korm. rendelet) is. Az egyes termékekre vonatkozó egyes ágazati jogszabályok mellett a fenti két jogszabály adja a piacfelügyeleti tevékenység gerincét. Magyarországon jelenleg 12 szervezet lát el piacfelügyeleti hatósági feladatokat, amelyek jellegét az ellenőrzendő termékkör és annak felhasználási területe határozza meg.

Piacfelügyeleti hatáskörrel a következő szervezetek rendelkeznek:⁶

- országos tisztifőorvos, aki munkáját a Nemzeti Népegészségügyi és Gyógyszerészeti Központon keresztül látja el, valamint a népegészségügyi hatósági hatáskörében eljáró fővárosi és vármegyei kormányhivatalok (biocid hatóanyagok és termékek, biociddal kezelt termékek, kozmetikai termékek, valamint vegyi anyagok, készítmények, keverékek, egyes korlátozással érintett termékek);
- a közlekedési, fogyasztóvédelmi, munkavédelmi feladatkörében eljáró fővárosi és vármegyei kormányhivatal népegészségügyi feladatkörében eljáró járási

⁴ Ezek az alapelvek visszaköszönnek az Európai Parlament és a Tanács termékek forgalmazása tekintetében a piacfelügyeletről és a termékek megfelelőségéről, valamint a 2004/42/EK irányelv, továbbá a 765/2008/EK és a 305/2011/EU rendelet módosításáról szóló 2019/1020 rendelet 11. cikk (2) bekezdésében is.

⁵ 2012. évi LXXXVIII. törvény a termékek piacfelügyeletéről.

⁶ 6/2013. (I. 18.) Korm. rendelet a piacfelügyeleti tevékenység részletes szabályairól 2. § alapján.

(fővárosi kerületi) hivatala (például járművek és alkatrészeik, nem élelmi-szer-jellegű fogyasztási cikkek, egyéni védőeszközök);

- a Szabályozott Tevékenységek Felügyeleti Hatósága (például bányászati alkalmazásra szánt gépek, berendezések, külfejtésben alkalmazott rakodógépek, bányamentő és egyéni önmentő készülékek, oxigénpalackok és a bányákba szánt robbanásbiztos berendezések, polgári használatra tervezett robbanóanyagok);
- a gazdasági célfelhasználású termékek⁷ tekintetében a piacfelügyeleti feladatkörében eljáró Budapest Főváros Kormányhivatala (gazdasági célfelhasználású gépek és villamossági termékek, egyes nyomástartó edények és rendszerek, egyes szállítható nyomástartó edények, bányáktól eltérő környezetbe szánt robbanásbiztos berendezések, gázfogyasztó készülékek, egyes kötelező hitelesítésű mérőeszközök, egyes környezetbarát tervezéssel és energiafogyasztási címkézéssel kapcsolatos termékek, továbbá a mozgólépcsők, mozgójárdák és felvonók);
- a fogyasztóvédelemért felelős miniszter (fogyasztói forgalomba szánt villamossági termékek, gépek és egyéni védőeszközök, ruházati termékek, lábbelik, játszótéri eszközök, öngyújtók, gyermekjátékok, bútorok, mosó- és tisztítószer-ek, építési termékek, festékek és lakkok, valamint minden egyéb a fogyasztói forgalomba szánt termék);
- a közlekedésért felelős miniszter (járművek, járműtartozékok és alkatrészek);
- a foglalkoztatáspolitikáért felelős miniszter (gazdasági célfelhasználású egyéni védőeszközök);
- a Nemzeti Média- és Hírközlési Hatóság (rádióberendezések, elektronikus hírközlő végberendezések, továbbá olyan berendezések esetében, amelyek elektromágneses zavart okoznak);
- a BM Országos Katasztrófavédelmi Főigazgatóság (tűzoltótechnikai termékek, továbbá tűz- vagy robbanásveszélyes készülékek, gépek, berendezések, építési termékek tűzvédelmi, biztonságossági követelményeknek való megfelelése érdekében);
- a Rendőrség szervei (pirotechnikai termékek);
- a Nemzeti Élelmiszerlánc-biztonsági Hivatal (műtrágyák);
- a Katonai Nemzetbiztonsági Szolgálat (a kiberbiztonsági tanúsítással rendelkező vagy kiberbiztonsági tanúsítottságra utaló megfelelési jelölést tartalmazó,

⁷ Gyakorlati oldalról talán e termékcsoportok körében a legnehezebb az elkülönítés a gazdasági és fogyasztói felhasználású termékkörök között.

hadiipari kutatással, fejlesztéssel, gyártással és kereskedelemmel összefüggő termékek).

A fenti felsorolásból is látható, hogy a piacfelügyeleti tevékenység hatósági oldala mennyire fragmentált és sokrétű feladatként jelentkezik.⁸ A nemzeti piacfelügyeleti rendszer fontos eleme a Piacfelügyeleti Munkacsoport. A munkacsoport – amelynek működését a 1044/2014. (II. 7.) Korm. határozat szabályozza – a Kormány piacfelügyelettel kapcsolatos döntéseit előkészítő, konzultatív, érdekegyeztető, a piacfelügyeleti hatóságok koordinatív fóruma. A munkacsoport elnöke a fogyasztóvédelemért felelős miniszter által vezetett minisztérium fogyasztóvédelmi és piacfelügyeleti feladatokat ellátó helyettes államtitkára, titkára az elnök által kijelölt, a fogyasztóvédelemért felelős miniszter által vezetett minisztériumban vezetői munkakört betöltő kormánytisztviselő.

A Pftv. 18/A. § (1) bekezdése alapján a piacfelügyeleti hatóságok összekötő hivatalának feladatait a fogyasztóvédelemért felelős miniszter látja el. Az összekötő hivatali feladatokat az Európai Termék Megfelelőségi Hálózat⁹ (European Product Compliance Network) vonatkozásában szükséges érteni. Kijelenthető, hogy míg a piacfelügyeleti tevékenységek végrehajtási oldalán a piacfelügyeleti hatóságok állnak, addig a tevékenység tárgyi oldalán a különféle ellenőrizendő termékek.

A Pftv. 2. § 30. pontja szerint termék alatt minden olyan ingó dolgot kell érteni, amelyet fogyasztóknak és felhasználóknak szánnak, üzleti tevékenység folyamán ellenszolgáltatás fejében vagy anélkül új, használt vagy újrafeldolgozott állapotban szállítottak vagy bocsátottak rendelkezésre.

Fogyasztóvédelem és piacfelügyelet

A Kormány tagjainak feladat- és hatásköréről szóló 182/2022. (V. 24.) Korm. rendelet 119. §-a alapján 2024. augusztus 1-jétől a nemzetgazdasági miniszter a Kormány fogyasztóvédelemért felelős tagja, emellett a 111/K. § (2) bekezdés *b)* pontja alapján

⁸ Ez a sokrétűség az uniós szereplők számában is tetten érhető, már maga a szakterület is két fontos főigazgatóság: a DG JUST (Jogérvényesülés és Fogyasztói politikáért felelős főigazgatóság), illetve a DG GROW (Belső Piaci, Ipar-, Vállalkozás- és Kkv-politikai főigazgatóság) között oszlik meg. Nem beszélve még az egyes piacfelügyeleti hosszú távú projekteket megvalósító PROSAFE szervezetről.

⁹ A Hálózatot az Európai Parlament és a Tanács termékek forgalmazása tekintetében a piacfelügyeletről és a termékek megfelelőségéről, valamint a 2004/42/EK irányelv, továbbá a 765/2008/EK és a 305/2011/EU rendelet módosításáról szóló 2019/1020 rendelet 27. cikke hozta létre.

a miniszter a fogyasztóvédelemért való felelőssége keretében meghatározza a piacfelügyelet intézményrendszerét. Fontos kiemelni még a fogyasztóvédelmi hatóság kijelöléséről szóló 387/2016. (XII. 2.) Korm. rendeletet, a Pftv.-vel összefüggésben a miniszter piacfelügyeleti hatáskörével összefüggő ügyek tekintetében fogyasztóvédelmi hatóságként 19 vármegyei és 1 fővárosi kormányhivatalt jelöl ki.

Vagyis a hazai intézményrendszeren belül a fogyasztóvédelem markáns részét a fogyasztói termékek piacfelügyelete teszi ki. A szakterület Nemzetgazdasági Minisztériumhoz történt rendelését követően lehetőségek nyíltak új irányvonalak meghatározására, az alaptörvényi garanciák fokozott érvényesítésére.

A Gazdaságfejlesztési Minisztérium Szervezeti és Működési Szabályzatáról szóló 1/2023. (I. 23.) GFM utasítás (a továbbiakban: NGM SZMSZ) 17. § (1) bekezdése w) pontja alapján a gazdaságstratégiáért, pénzügyi forrásokért és makrogazdasági elemzésért felelős államtitkár közreműködik a fővárosi és vármegyei kormányhivatalok fogyasztóvédelmi és piacfelügyeleti feladatainak, valamint a termékek biztonságosságának és megfelelőségének ellenőrzésével összefüggően a miniszter szakmai irányítással kapcsolatos feladataiban. Az NGM SZMSZ 34. § (2) bekezdésének e) pontja alapján a gazdaságfejlesztési stratégiáért és kifejtésért, fogyasztóvédelemért, valamint kereskedelemért felelős helyettes államtitkár közreműködik a fővárosi és vármegyei kormányhivatalok fogyasztóvédelmi és piacfelügyeleti feladatainak, valamint a termékek biztonságosságának és megfelelőségének ellenőrzésével összefüggően a miniszter szakmai irányítással kapcsolatos feladataiban, illetve a 34. § (4) bekezdés g) pontja alapján irányítja a Fogyasztóvédelmi Piacfelügyeleti Főosztály vezetőjének tevékenységét. A kézirat további részeiben alapvetően a Nemzetgazdasági Minisztérium piacfelügyeleti tevékenységével összefüggő következtetéseket és eredményeket mutatjuk be, a többi piacfelügyeleti hatóság ez irányú tevékenységét – elsősorban terjedelmi okokból – jelen írás nem tárgyalja.

A fogyasztóvédelem stratégiai céljai

A fogyasztóvédelem piacfelügyeleti céljainak stratégiai megértéséhez szükséges a tágabb szakpolitikai terület, a fogyasztóvédelem céljainak ismerete. 2022. július 21-én kihirdették a Kormány 1353/2022. (VII. 21.) Korm. határozatát¹⁰ a fogyasztóvédelmi

¹⁰ 1353/2022. (VII. 21.) Korm. határozat a fogyasztóvédelmi politikáról.

politikáról, s az ebben szereplő stratégiai célok határozzák meg a fogyasztóvédelmi feladatainak alappilléreit.

Gyermekvédelem

A fogyasztóvédelemben is fontos, hogy biztosítsuk a gyermekek megfelelő testi, szellemi és erkölcsi fejlődéshez való jogát. A fogyasztóvédelmi hatóság 2023. évi ellenőrzési és vizsgálati programjának összeállításakor a fő vezérfonal a gyermekvédelem volt. A cél az volt, hogy minél több területen fel tudjon lépni a fogyasztóvédelmi hatóság a gyermekek felé irányuló tisztességtelen kereskedelmi gyakorlatokkal szemben, különösen a kereskedelmi kommunikáció, a reklámok, a gyermek- és sítáborok ellenőrzésével. Piacfelügyeleti oldalról a családok gondtalan kikapcsolódását segítik a szórakoztatási célú berendezések és szórakoztatási célú sporteszközök üzemeltetési feltételeinek ellenőrzései, míg a szezonális vizsgálatok közül a gyermekeknek szánt farsangi és halloweenmaszkok, parókák és jelmezek laboratóriumi vizsgálata.

Digitális fogyasztóvédelem

Az e-kereskedelem bővülése indokolja a digitális fogyasztóvédelem erősítését. Az Európai Unió fogyasztóvédelmi jogalkotásának jelentős része is az online kereskedelemre vonatkozóan állapít meg szabályokat. A digitális fogyasztóvédelemben az a vezérlőelv, hogy ami offline tilos, az online térben is az legyen. A fogyasztók fokozottabb védelme az online térben jelenleg meghatározza az unió fogyasztóvédelmi és piacfelügyeleti jogalkotási terveit.

Egységes jogalkalmazás

A szakmai irányítás keretében a Nemzetgazdasági Minisztérium fogyasztóvédelmi szakterülete kiemelt hangsúlyt fektet arra, hogy a fogyasztóvédelmi ellenőrzéseket és eljárásokat lefolytató kormányhivatalok országosan egységes szempontok alapján, egységes elvek mentén végezzék munkájukat. Az egységes jogalkalmazás kialakítása ugyanakkor ennél jóval szélesebb körben is szükséges, így a cél a fogyasztóvédelmi tevékenységhez kapcsolódással rendelkező állami szervek közötti együttműködés

erősítése, a jogalkotási és a jogalkalmazási problémákkal szemben közös álláspontok kialakítása. A piacfelügyelet területén a már említett Piacfelügyeleti Munkacsoportnak is lényeges szerep jut.

Elérhetőség biztosítása

A Nemzetgazdasági Minisztérium célja, hogy közelebb hozza a fogyasztóvédelmet a fogyasztókhoz, s e cél megvalósítása érdekében új eszközök igénybevétele is indokolt. Sajnálatos módon még mindig kevesen tudnak a békéltető testületek működéséről, amelyek a fogyasztó és a vállalkozás közötti jogvita eldöntésére gyors és költségkímélő alternatívát jelentenek a bírósági eljáráshoz képest. Ezért szükséges volt e fórumok népszerűsítése, de a hatékonyabb működés biztosítása érdekében tevékenységük kereteinek újragondolása is. A fogyasztóvédelmi civil szervezetek szintén jelentős mértékben járulhatnak hozzá a fogyasztóvédelem, illetve a piacfelügyelet elérhetőbbé tételéhez, amelynek megvalósítása ezért e szervezetek bevonásával valósul meg.

A fogyasztóvédelemért felelős tárca jelenlétét a fogyasztóvédelmi honlapokon, illetve a közösségi médiában is folyamatosan erősíti, hogy minél több csatornán eljussanak a fogyasztókhoz mindazon információk, amelyek segíthetik őket a fogyasztóvédelmi problémák megelőzésében.

Tekintettel a fiatal generációkra, a TikTokon, az Instagramon és a Facebookon is aktív tudatosságnövelést végez a Nemzetgazdasági Minisztérium. Alapelv, hogy a fogyasztói tudatosság a megelőzés legfontosabb eszköze, ennek erősítése folyamatos.

A fogyasztóvédelmi és piacfelügyeleti hatósági hatáskörben eljáró kormányhivatalok feletti szakmai irányítás, a 2023. évi fogyasztóvédelmi hatósági ellenőrzési és vizsgálati program középpontjában a következő stratégiai alapelvek állnak.

Gyermekvédelmi szempontok megjelenése:

- A gyermek- és fiatalkorúak védelme érdekében az alkoholfogyasztás visszaszorítását szolgáló jogszabályi rendelkezések érvényesülésének ellenőrzése.
- A gyermek- és fiatalkorúakat védő reklámszabályok megtartásának ellenőrzése, a különösen érzékeny társadalmi rétegeket célzó megtévesztő kereskedelmi kommunikáció ellenőrzése.
- A gyermekek testi és lelki integritásának védelmét szolgáló előírások, illetve az ideológiamentes kereskedelmi kommunikáció ellenőrzése.
- Farsangi és halloweenmaszkok, parókák és jelmezek laboratóriumi vizsgálata, a gyermektáborok és sítáborok ellenőrzése.

- A gyermekek védelme érdekében a hagyományos és az online kereskedelmi forgalomban megtalálható játékok laboratóriumi vizsgálattal egybekötött ellenőrzése.
- A kisgyermekek védelme érdekében a hagyományos és az online kereskedelmi forgalomban megtalálható gyermekgondozási cikkek laboratóriumi vizsgálattal egybekötött piacfelügyeleti ellenőrzése.
- A kisgyermekek fokozott biztonsága érdekében csecsemő- és kisgyermekruházati termékek és lábbelik laboratóriumi vizsgálattal egybekötött piacfelügyeleti ellenőrzése.

Szankciós inflációval szembeni, az energiahatékonyság növelését célzó ellenőrzések:

- Energiatakarékossághoz kapcsolódóan villamossági termékek készenléti állapotban felvett teljesítményének laboratóriumi mérése.
- Energiatakarékossághoz kapcsolódó építési termékek ellenőrzése.
- Energiacímkezés vizsgálata egyedi helyiségfűtő berendezések, illetve szilárd tüzelésű kazánok esetében.

Stratégiai célként jelenik meg a veszélyes termékek folyamatos kiszűrése. Magyarország élen jár a nem biztonságos termékek kiszűrésében, ugyanis az aktív piacfelügyeleti jelenlétnek köszönhetően 2022-ben a negyedik legtöbb riasztást (139 db) jelezte hazánk az Európai Unió felé. Az elért eredményeket alább részletesen ismertetjük.

Hatósági tapasztalatok, a piacfelügyeleti hatósági eljárás szakaszai

A hatósági tapasztalatok megismerése előtt indokolt a piacfelügyeleti hatósági munka termékoldalának megismerése. Kiemelendő, hogy mielőtt egy termék eljut a fogyasztóhoz vagy a felhasználóhoz, általában nagyon hosszú gyártási és termékértékesítési láncolaton halad keresztül. Ezt a láncolatot forgalmazói láncnak is nevezik, amelynek elején – mint forgalomba hozó – minden esetben a gyártó áll, aki bizonyos feladatokat ellátására meghatalmazott képviselőt is megbízhat. Ezeket az előírásokat természetesen a hazai jogrend, valamint az uniós acquis is tartalmazza. Forgalomba hozó azonban nemcsak a gyártó, hanem az az importáló is lehet, aki első alkalommal helyezi el a terméket az Európai Unió piacán. Végül a felsorolt gazdasági szereplőket azok a természetes vagy jogi személyek követhetik az értékesítési láncban, akik forgalmazzák, eladják a terméket (forgalmazók). Talán elsődleges tapasztalatnak tekinthető, hogy a forgalmazói lánc

felderítése sok vármegyei kormányhivatal esetében nehézségbe ütközik, ugyanis az adott termék importőrének, illetve gyártójának beazonosításáig a legritkább esetekben jut el az eljáró vármegyei/fővárosi kormányhivatal, vagyis a hatósági jogérvényesítés számos esetben a forgalmazói lánc valamely szintjén megakad, jellemzően a magyarországi forgalmazónál megáll a hatósági jogérvényesítés.

Az (EU) 2019/1020 rendelet számos újítása mellett a gyakorlatban eddig is létező logisztikai szolgáltató – *fulfillment house* – részére piacfelügyeleti kötelezettségeket állapít meg. Ennek lényege, hogy ha nincs az unió területén letelepedett gyártó, importőr vagy meghatalmazott képviselő, akkor gazdasági szereplőnek kell tekinteni a logisztikai szolgáltatót is. Az (EU) 2019/1020 rendelet 3. cikkének 11. pontja alapján a logisztikai szolgáltató az a természetes vagy jogi személy, aki vagy amely kereskedelmi tevékenysége során legalább két szolgáltatást kínál az alábbiak közül: raktározás, csomagolás, címzés és feladás az érintett termékek tulajdonlása nélkül, kivéve a postai és csomagkézbesítési szolgáltatásokat, valamint bármely más postai szolgáltatást vagy árufuvarozási szolgáltatást. Eddig a logisztikai szolgáltatók lényegében raktárként funkcionáltak, velük szemben piacfelügyeleti hatósági eljárás lefolytatására hatáskör hiányában nem volt lehetőség. Az unióban letelepedett gyártó, importőr és meghatalmazott képviselő hiányában a rendelet alapján szükség szerint a logisztikai szolgáltatóval szemben is lehetőség lesz piacfelügyeleti hatósági eljárás lefolytatására. Ezzel a korábbi előírások szerint esetlegesen „megszakadt” értékesítési lánc az új szabályok alapján folyamatossá válik, tehát lesz olyan gazdasági szereplő, akivel szemben a piacfelügyeleti hatóság el tud járni. Ennek leginkább az online kereskedelem és az online piacfelügyelet terén van jelentősége, a piacfelügyeleti hatóságok gyakorlata alapján.

A gazdasági szereplők kötelezettségeit az 1. ábra szemlélteti.

1. ábra: Gazdasági szereplők kötelezettségei

Forrás: a szerző szerkesztése

Az ellenőrzés tervezésének folyamata

A reaktív piacfelügyelet talán egyik legfontosabb ismérve, hogy megfelelő módon és kellő fellépéssel reagál a piacon tapasztalható termékmegfelelőségi, termékbiztonsági anomáliákra. Az ilyen jellegű piaci diszfunkcionalitásokra adott megfelelő reakció kialakítását minden esetben komoly tervezési folyamat előzi meg.

A fogyasztóvédelem szakmai irányítását ellátó helyettes államtitkárság minden évben előkészíti az adott év fogyasztóvédelmi hatósági Ellenőrzési és Vizsgálati Programját (a továbbiakban: EVP). Az EVP jelenti az adott évben a fogyasztóvédelmi és piacfelügyeleti ellenőrzések alapját, ugyanis a vármegyei kormányhivatalok fogyasztóvédelmi feladatkörben eljáró szervei ez alapján végzik ellenőrzési tevékenységüket. A fogyasztóvédelmi hatóság kijelöléséről szóló 387/2016. (XII. 2.) Korm. rendelet 5. § (4) bekezdés *d)* pontja alapján az EVP-t a fogyasztóvédelemért felelős miniszter hagyja jóvá.

Az EVP elfogadásának folyamata tekintetében kiemelendő még a fővárosi és vármegyei kormányhivatalokról, valamint a járási (fővárosi kerületi) hivatalokról szóló 568/2022. (XII. 23.) Korm. rendelet 28. § (1) bekezdése is, amely szerint a szakmai irányító miniszter legkésőbb az ellenőrzési időszakot megelőző 45. napig országos hatósági ellenőrzési tervet készít az irányítási jogkörébe tartozó feladatok tekintetében a kormányhivatalok által lefolytatandó hatósági ellenőrzésekről, és gondoskodik annak közzétételéről az általa vezetett minisztérium honlapján. Az EVP szakmai szintű megtervezése során – a kockázatalapú piacfelügyeleti tervezésnek megfelelően – elsősorban olyan termékkörökre fókuszálnak, amelyek uniós szinten magas kifogásolási arányúak.

Az EVP alapján dolgozó fogyasztóvédelmi hatóság piacfelügyeleti oldalról kiemelten ellenőrzi a hagyományos és online kereskedelemben kapható, fogyasztók körében népszerű termékeket. Ennek során kiszűrik a kereskedelemből a fogyasztók biztonságára veszélyes termékeket, valamint ellenőrzik a vásárlók tájékoztatását, mivel az elengedhetetlen a tudatos fogyasztói döntés meghozatalához. Továbbá az EVP alapján kerül sor a fogyasztóvédelmi hatóság hatáskörébe tartozó, kiemelt jelentőségű piacfelügyeleti rendelkezések (veszélyes termékek kiszűrése, gyermekjátékok biztonságossága) betartásának átfogó, országos ellenőrzésére is.

Az egyes ellenőrzések hatékony lefolytatása érdekében minden témavizsgálathoz kapcsolódóan részletes szakmai útmutató készül a vármegyei kollégák részére, amely tartalmazza azon szakmai elvárásokat, amelyek az egységes jogalkalmazás érdekében szükségesek. A szakmai útmutató vonatkozásában minden témavizsgálat előtt online

értekezletet tartanak, amelyről emlékeztető készül, amelyet később megküldenek a kormányhivatali kollégák részére, ezáltal is segítve az egyes ellenőrzések szakszerű lebonyolítását. A szakmai elvárások ismertetését követően indul a mintavételezés, amelyet a területi szinten működő vármegyei kormányhivatalokon belül dolgozó fogyasztóvédelmi, piacfelügyeleti hatáskörben eljáró kollégák valósítanak meg.

A hatósági mintavétel

Mindenekelőtt annak tisztázása szükséges, hogy a fogyasztóvédelmi szakterület is az úgynevezett kettős irányítás rendszerében működik. Ez azt jelenti, hogy a hatósági ellenőrzési szakaszt megindító cselekményt, vagyis piacfelügyeleti eljárások tekintetében a mintavételezést a vármegyei kormányhivatalok végzik, akik fölött a munkáltatói jogokat a területi közigazgatásért felelős minisztérium, vagyis a Miniszterelnökség gyakorolja, míg a szakmai irányítást a fogyasztóvédelemért felelős minisztérium, vagyis a Nemzetgazdasági Minisztérium látja el, ez adja a rendszer kettősségét.

Piacfelügyeleti eljárások esetében fontos elhatárolási szempont, hogy az adott hatósági ellenőrzés mintavételezéssel történik, vagy teljes, úgynevezett piacfelügyeleti ellenőrzésről beszélünk. Tisztán hatósági mintavételezésen alapuló ellenőrzés esetében cél, hogy a hatósági ellenőrzés során már eleve a nem megfelelő termékeket mintavételezzék, amelyek várhatóan nem teljesítik a termékbiztonsági vizsgálaton az alkalmazandó termékbiztonsági szabvány szerinti előírásokat. A piacfelügyeleti ellenőrzés esetében ugyanakkor komplexebb, formális nem megfelelésre is kiterjedő ellenőrzésről beszélünk. Ezekben az esetekben az adott termékkörhöz tartozó dokumentációt (használati-kezelési útmutatót, műszaki dokumentációt stb.) is ellenőrzik. Piacfelügyeleti eljárások tekintetében a hatósági mintavételt az adott témavizsgálat témafelelőseivel történő alapos konzultáció előzi meg. Ez azért szükséges, hogy az egyes vármegyei kormányhivatalok ne ugyanazon terméket mintázzák az adott témavizsgálat keretében. A hatósági mintavétel történhet hagyományos értékesítési helyszíneken (bevásárlóközpontok, piacok, vásárok), illetve az online térben (webáruházak). Online piacfelügyelet esetében indokolt, hogy az eljáró vármegyei kormányhivatali munkatárs személyes átvétel keretében állítsa ki a hatósági mintavételről készült jegyzőkönyvet. Azonban ez az opció számos webáruház esetében nem lehetséges.

A laboratóriumi vizsgálat

A mintavételezéssel egybekötött piacfelügyeleti eljárások alapját képezik az egyes laboratóriumi vizsgálatok. A laboratóriumi vizsgálati jegyzőkönyv a piacfelügyeleti hatósági eljárás alapja, a vizsgálati jegyzőkönyv adekváтан megjeleníti a gazdasági szereplő (gyártó, importőr, logisztikai szolgáltató, forgalmazó) által elkövetett jogsértést. Az adott jogsértést minden esetben a gazdasági szereplő szakmai gondossága fényében érdemes vizsgálni.

A Nemzetgazdasági Minisztérium fogyasztóvédelmi és piacfelügyeleti feladatait két, önálló vizsgálati tevékenységet is folytató laboratórium, az akkreditált Élelmiszer és Vegyipari Laboratórium, valamint az akkreditált Mechanikai és Villamos Laboratórium segíti. A laboratóriumi vizsgálati tevékenység a fogyasztóvédelmi és piacfelügyeleti ellenőrzések hatékonyságát, eredményességét, szakszerűségét biztosítja, szemmel nem látható, laikusok által meg nem állapítható termékbiztonsági és minőségi hibák esetében. Az állami fenntartású laboratóriumok előnye, hogy a mérésekért a kormányhivataloknak nem kell vizsgálati költséget fizetniük, ami az ügyintézés gyorsaságát, hatékonyságát jelentősen növeli. A biztonsági vagy minőségi hibával érintett termékek esetén a jogsértésért felelős cég viseli a vizsgálat költségeit.

Az Élelmiszer és Vegyipari Laboratórium akkreditált vizsgálólaboratórium, amely 211 szabványos és saját módszer szerinti 270 vizsgálati területtel rendelkezik. A laboratórium teljes körű, 5 évenként esedékes újraakkreditálása 2022-ben zajlott le. A vizsgálók létszáma 8 fő.

A laboratórium fő tevékenysége a piacfelügyeleti és fogyasztóvédelmi vizsgálatok végzése a Fogyasztóvédelmi Piacfelügyeleti Főosztály megbízásából, illetve a saját kezdeményezésű témavizsgálatok esetén a kormányhivatalok megbízásából, ebben az esetben a laboratóriumra hárul a kormányhivatalok mintavételezésének koordinálása is.

A vizsgálati eredményeket biztonsági szempontból és a termékeken feltüntetett jelölések szempontjából, a hatályos jogszabályok, szabványok alapján értékelik.

A laboratórium termék-összehasonlító vizsgálatokat is végez, 2022-ben 15 fehér falfesték összehasonlító tesztjét készítette el.

A laboratórium segítséget nyújt a vármegyei kormányhivatalokhoz érkező közérdekű bejelentések kivizsgálása kapcsán is: tanácsot ad az esetleges hatósági mintavételezés szükségességéről, és méri a beérkező mintákat.

A laboratórium szabad kapacitás esetén külső megbízásra is vállal vizsgálatokat, ezek az összes vizsgálat mindössze 2-3%-át teszik ki.

Mindezeken túlmenően a laboratóriumok oktatási feladatokat is ellátnak évek óta. A laboratóriumba látogató általános, középiskolás és egyetemista diákcsoportok közvetlenül a szakértőktől hallhatják a piacfelügyeleti tevékenység lépéseit, a laboratóriumi vizsgálatok jelentőségét, valamint konkrét vizsgálatok bemutatása útján tapasztalhatják meg a veszélyes anyagok kimutatását.

A Mechanikai és Villamos Laboratórium feladata annak megállapítása, hogy a piacfelügyeleti eljárásba bevont termékek megfelelnek-e a vonatkozó jogszabályokban és szabványokban előírt biztonsági követelményeknek. Az általa végzett tevékenység biztosítja a fogyasztóvédelmi eljárások alapját a villamos termékek, gyermekjátékok és egyéb fogyasztási cikkek vonatkozásában. A laboratórium által kiadott vizsgálati jegyzőkönyv alapján készül el az adott termék kockázatértékelése, amely alapján a kormányhivatalok lefolytatják az eljárásokat.

A Mechanikai és Villamos Laboratórium mint akkreditált laboratórium 47 szabvány szerinti 85 vizsgálati területtel rendelkezik:

- Főbb termékbiztonsági vizsgálatok: díszvilágítási füzérek, kültéri és beltéri fényfüzérek, hordozható lámpák, gyermeklámpák, kempinglámpák, akkumulátoros lámpák, helyhez kötött lámpák, ventilátorok és helyiségfűtők, elosztók, hosszabbítók, szendvicssütők, főzőlapok, grillek, kenyérpíritók, vízmelegítők, hajformázó készülékek, univerzális akkumulátortöltők, porszívók teljesítményfelvétele, akvarisztikai berendezések, okosórák, fitneszkarkötők, e-rollerek, hoverboardok, robotporszívók, robotfűnyírók, villamosfűtésű szerszámok, légnedvesítők, aromadiffúzorok, öngyújtók, 3 év alatti gyermekeknek készített játékok, gyermekeknek szánt maszkok és jelmezek, játszószőnyegek, játék babák, játék babakocsik, babaszettek, fa- és műanyag játékok, felfújható vízijátékok, akusztikus játékok, plüssjátékok, lövedékes játékok, hinták és csúszdák, mágneses játékok, csörgők, léggömbök, gyermek tömegét hordozó játékok és elektromos gyermekautók, gyermekgondozási cikkek (úszást segítő termékek, etetőszék, bábikomp, cumi, rágóka), csecsemő- és kisgyermekruházati termékek, lábbelik, sporteszközök (kerékpár, roller, görkorcsolya, gördeszka), bútorok (gyermekbútorok, kerti bútorok), lézermutatók.
- Főbb energiahatékonysági vizsgálatok: kapszulás kávéfőzők, mikrohullámú sütők monitorok, mini hifitornyk.
- Megtévesztő jelölések vizsgálata: fényforrások.

A kockázatértékelés folyamata

Mivel a termékbiztonság önmagában nehezen definiálható fogalom, ezért a jogalkotók sem a termékbiztonság, hanem a biztonságos termék fogalmát határozták meg a következők szerint: „Minden olyan termék, amely a szokásos vagy ésszerűen előrelátható használati feltételek mellett nem jelent veszélyt, vagy kizárólag a termék használatával összeegyeztethető, elfogadhatónak tekinthető, az egészség és a biztonság szempontjából a legkisebb veszélyt jelenti.”¹¹

A biztonságos termék ellentéte természetesen a veszélyes termék. A kettő között azonban egy széles határsáv húzódik, amelyben a termék elhelyezkedését csakis *kockázatértékeléssel* lehet meghatározni. A kockázatértékelés lényege, hogy a sérülés súlyosságában kifejezett veszélynek a (törtként megadott) valószínűséggel való kombinálásából megkapjuk a kockázat mértékét, amint azt az 1. táblázat is mutatja.

A táblázatban szereplő 1, 2, 3 és 4-es számok egy adott fajtájú (például égési, vágási stb.) sérülés súlyosságát jelentik növekvő mértékben, a törtszámok pedig a sérülés bekövetkezésének forgatókönyv alapján meghatározott teljes valószínűségét.

Tekintettel arra, hogy a piacfelügyeleti hatóságok által alkalmazott jogkövetkezményeknek hatékonyak, arányosnak és kellően visszatartó erejűnek kell lenniük, ezért a kockázatértékelés eredménye felhasználható a *hatósági intézkedések* meghozatalakor.

1. táblázat: *Kockázatértékelési mátrix*

A sérülés valószínűsége a termék előrelátható élettartama alatt		A sérülés súlyossága			
		1	2	3	4
Nagy ↓ Kicsi	> 50%	Nagy kockázat	Súlyos kockázat	Súlyos kockázat	Súlyos kockázat
	> 1/10	Közepes kockázat	Súlyos kockázat	Súlyos kockázat	Súlyos kockázat
	> 1/100	Közepes kockázat	Súlyos kockázat	Súlyos kockázat	Súlyos kockázat
	> 1/1000	Kis kockázat	Nagy kockázat	Súlyos kockázat	Súlyos kockázat
	> 1/10 000	Kis kockázat	Közepes kockázat	Nagy kockázat	Súlyos kockázat
	> 1/100 000	Kis kockázat	Kis kockázat	Közepes kockázat	Nagy kockázat
	> 1/1 000 000	Kis kockázat	Kis kockázat	Kis kockázat	Közepes kockázat
	< 1/1 000 000	Kis kockázat	Kis kockázat	Kis kockázat	Kis kockázat

Megjegyzés: A sérülés súlyossága a sérülési forgatókönyv alapján van meghatározva.

Forrás: 2010/15/EU bizottsági határozat, 4. táblázat

¹¹ Pftv. 2. § (1) bekezdés.

A Pftv. 15. § (4) bekezdése alapján, ha a piacfelügyeleti hatóság a piacfelügyeleti ellenőrzés során megállapítja, hogy a termék nem felel meg a piacfelügyeleti törvényben, európai uniós jogi aktusokban vagy jogszabályokban foglalt követelményeknek, jogosult:

- a) a termék használatából származó veszélyre vonatkozó figyelmeztető tájékoztatás elhelyezését előírni;
- b) széles körű tájékoztatást elrendelni úgy, hogy a termék használatából származó veszélyről időben és megfelelő módon – szükség esetén a rádiós vagy audiovizuális lineáris médiaszolgáltatásban vagy sajtótermékekben – a fogyasztók vagy a felhasználók értesüljenek;
- c) a termék forgalomba hozatalát, reklámozását korlátozni vagy megtiltani, és a tilalom betartásához szükséges kísérő intézkedéseket bevezetni;
- d) a már forgalomba hozott termék forgalomból való kivonását elrendelni, és előírni az erről való tájékoztatást a b) pontban meghatározott módon;
- e) elrendelni a termék visszahívását, vagy – ha ez indokolt – a gazdasági szereplőkkel együttműködve megszervezni a termék visszahívását a fogyasztóktól vagy a felhasználóktól, illetve megsemmisítését környezetvédelmi szempontok figyelembevételével, valamint ellenőrizni ezek végrehajtását;
- f) határidő kitűzésével a feltárt hibák, hiányosságok megszüntetésére kötelezni a gazdasági szereplőt;
- g) a jogszerű állapot helyreállításáig feltételhez kötni vagy megtiltani a termék forgalmazását, értékesítését;
- h) bírságot kiszabni.

A korábbi évek hatósági tapasztalatai alapján kijelenthető, hogy gazdasági szereplők esetében leginkább hatékony jogkövetkezményként a bírság alkalmazását említhetjük. Jelenleg a fogyasztóvédelmi és a piacfelügyeleti hatósági eljárások során jellemzően alacsonyabb összegű bírságokat szabnak ki, még abban az esetben is, ha termékbiztonsági szempontból veszélyes termékek forgalomból való kivonásáról határoznak. A hatályos jogszabályi környezetben [lásd: Pftv. 16. § (2) bekezdése] főszabályként ugyanis 15 000 forint a bírság alsó határa, és csak az elektronikus kereskedelemmel összefüggő, ismételt jogsértésekre ír elő szigorúbb, legalább 200 000 forintos minimum bírságösszeget a jogszabály. (Az elektronikus kereskedelem területén megvalósuló jogsértésekre tehát már eddig is magasabb szankciókat írt elő az Fgytv.) A 100 000 forint alatt kiszabott bírságok azonban semmiképpen sem kellően visszatartó erejűek, ezt a tapasztalatok is egyértelműen igazolják.

Abban az esetben, ha a gyártó, importáló vagy a forgalmazó felismeri, hogy az általa forgalmazott termék valamilyen szempontból veszélyt jelent a fogyasztókra nézve, köteles a veszélyes terméket a forgalomból kivonni, visszahívni (*korrekciós intézkedés*), továbbá köteles erről haladéktalanul tájékoztatni a gyártót, az importőrt, valamint az illetékes piacfelügyeleti hatóságot is, megjelölve az intézkedések szükségességének okát, a megtett intézkedéseket, valamint azok eredményét.

Ha a fogyasztó úgy ítéli meg, hogy az általa vásárolt nem élelmiszer-jellegű termék az egészségére vagy a biztonságára veszélyt jelenthet, vagy a termék használata már balesetet, sérülést, egészségkárosodást okozott, a termékre vonatkozóan *közérdekű bejelentést* tehet az illetékes vármegyei kormányhivatalnál. A hatóság a közérdekű bejelentés alapján hivatalból eljárást indít, és indokolt esetben a termék biztonságosságának, valamint megfelelőségének ellenőrzése céljából mintát vesz.

Fogyasztóvédelmi és piacfelügyeleti eredmények

Bármely szakpolitikai terület hatékonyságát az általa elért eredmények ismertetésén keresztül érdemes vizsgálni. A piacfelügyeleti szakterület eredményeit egyrészt a már forgalomban lévő veszélyes termékek kiszűrése jelenti. Másfelől azonban érdemes azokat a nem megfelelő termékeket is megemlíteni, amelyek forgalmazását a vámhatósággal együttműködésben, szintén az eljáró piacfelügyeleti hatóság rendelte el. E kettő indikátor mutatja leginkább a szakterület uniós viszonylatban is kiemelkedő, hatékony munkavégzését.

Együttműködés a vámhatósággal

A piacfelügyelet – vagyis a hatóság tevékenysége és meghozott intézkedései a termékek megfelelőségének és biztonságosságának érdekében – legnagyobb hatékonysága azzal érhető el, ha a nem megfelelő és/vagy nem biztonságos termékeket már eleve nem hozzák forgalomba az Európai Unió piacán. A vámriasztások rendszere a harmadik (EU-n kívüli) országokból származó termékek körében hivatott megakadályozni a követelményeknek nem megfelelő termékek uniós piacra való bejutását.

Amennyiben egy harmadik országból származó termék importőre szabad forgalomba bocsátási vámeljárást kezdeményez a Nemzeti Adó- és Vámhivatalnál (a továbbiakban: NAV), amelynek során gyanú merül fel a termék megfelelősége

és biztonságossága tekintetében, úgy a NAV munkatársai a szabad forgalomba bocsátási vámeljárást felfüggesztik, és vámriasztást (piacfelügyeleti értesítést) küldenek a hatáskörrel rendelkező piacfelügyeleti hatóság felé eljárás lefolytatása céljából.

A vámriasztások jelentős adminisztrációs terhet jelentenek, ezért az indokolatlan riasztások számának csökkentése érdekében a NAV-val együttműködve már évekkel ezelőtt kialakították az előértesítések rendszerét. Ennek lényege, hogy a NAV előzetes értékelés céljából megküldi a kérdéses termékről készült fotókat, illetve az importőr által benyújtott dokumentációt a piacfelügyeleti hatóság részére. A hatóságnál megvizsgálják, hogy rendelkeznek-e hatáskörrel a terméket illetően (ha nem, akkor az előértesítést továbbítják a hatáskörrel rendelkező hatóság felé), ellenőrzik a vámriasztás indokoltságát és visszajeleznek a vámhatóság részére. A mindennapi tapasztalatok alapján sokszor egy-egy termék vonatkozásában nehézkes a konkrét piacfelügyeleti hatáskör megállapítása.

A hatékonyság növelése céljából 2019-ben a NAV-val és a Budapest Főváros Kormányhivatala Fogyasztóvédelmi Főosztállyal együttműködve közös akciót indítottunk annak érdekében, hogy még több nem megfelelő, illetve veszélyes importtermék EU-ba való behozatalát akadályozhassuk meg. Így a hagyományos, illetve online üzletekben végzett ellenőrzésekhez képest jobb hatékonyságot érhetünk el, nagyobb mennyiségű áruval kapcsolatban intézkedhetünk. 2024-ben is meghatározott termékcsoportokat jelöltünk ki.

Az importforgalom az érintett termékkörök vonatkozásában 2021-re lecsökkent az akcióba bevont vámigazgatóságokon. Ennek egyik oka, hogy az importőrök a vámügyintézkést áttették más (vár)megyékbe (vagy akár más uniós országokba).

2023-ban ötödik alkalommal került sor arra, hogy a fogyasztóvédelmi hatóság a vámhatósággal együttműködött előre meghatározott termékkörök fokozott figyelmében. Konkrét termékcsoportokat jelen tanulmány nem kíván megnevezni, mivel azok vámszakmai oldalról vámtitoknak minősülnek.

Az elmúlt 4 év összesített adatait a 2. táblázat szemlélteti.

A fenti számokból is világosan látható, hogy a piacfelügyeleti tevékenység akkor tekinthető a leghatékonyabbnak, ha a nem megfelelő termék eleve be sem kerül az unió piacára, hanem a vámhatárokon már megállították azt. Ennek érdekében az Nemzeti Gazdasági Minisztérium piacfelügyeleti szakterületének talán legfontosabb partnere a NAV vámszakmai területe, ez a fenti számokból is tökéletesen kirajzolódik, mivel számszerűsítve a két szerv hatékony együttműködésének köszönhetően lehetséges a legnagyobb számban megtiltani, hogy a nem megfelelő termékek az EU területén szabad forgalomba kerüljenek.

2. táblázat: Összesített adattáblázat

Ellenőrzési adatok összesítése		Ellenőrzött (db)	Kifogásolt (db)	Kifogásolási arány (%)
2019	vám	361 347	344 899	95%
2020	vám	27 602 724	5 682 478	21%
2021	vám	3 445 636	194 440	6%
2022	vám	3 490 879	839 638	24%

Forrás: A szerző szerkesztése

2022-es Safety Gate eredmények

Az Európai Unió Gyors Tájékoztatási Rendszer, korábbi megnevezése szerint RAPEX-rendszer¹² az Európai Bizottság által működtetett, nem élelmiszer-jellegű veszélyes termékeket tartalmazó adatbázis. E riasztási rendszer segítségével szükség esetén gyors beavatkozás érhető el, ugyanis az adott tagállami piacfelügyeleti hatóság gyorsan el tudja távolítani a kereskedelmi forgalomból a kockázatos termékeket. Ha a nemzeti piacfelügyeleti hatóságok saját piacaikon olyan terméket találnak, amelyet veszélyesnek minősítenek, riasztják egymást és az Európai Bizottságot. A riasztásokat a fent említett riasztási rendszeren (Safety Gate – RAPEX) keresztül juttatják célba. Az értesítésekben szerepel az érintett termék típusa, a feltárt kockázat és a piaci forgalomba hozatal megakadályozása vagy korlátozása érdekében nemzeti szinten tett intézkedések ismertetése.

Jelenleg 30 ország vesz részt a munkájában, az Európai Unió valamennyi tagállama kötelezően, valamint Izland, Liechtenstein és Norvégia. 2022-ben a Magyarország által beküldött összes riasztás 139 darab volt. A beküldött riasztások termékkörönkénti megoszlását a 3. táblázat szemlélteti.

A beküldött 139 riasztás a kockázat súlyossága alapján 112 esetben súlyos kockázatú 22 esetben nagy vagy közepes kockázatú termék volt. 5 terméknel hiányoztak a pontos termékazonosító adatok, ezért információként kerültek be a Safety Gate – RAPEX adatbázisába, segítve ezzel más tagállamok piacfelügyeleti hatóságainak munkáját.

2022-ben a hazánk által beküldött 139 veszélyes termék a következő termékcsoportokra tagolódott: a riasztások 29%-át játékok, 49%-át villamossági termékek (25% elektromos termék, 18% díszvilágítási fűzér, 6% világítóberendezés), 13%-át ruházati

¹² A rendszert az általános termékbiztonságról szóló 2001/95/EK irányelv 12. cikke hozta létre, részletes működésének részletes szabályait a Bizottság (EU) 2019/417 végrehajtási határozata tartalmazza.

3. táblázat: *Safety Gate (RAPEX-) statisztika, 2022*

<i>Termékcsoport</i>	<i>Összes (db)</i>	<i>A12 súlyos kockázat</i>	<i>A11 nagy kockázat</i>	<i>INFO</i>	<i>Összes (%)</i>	<i>A12 súlyos kockázat</i>	<i>A11 nagy kockázat</i>	<i>INFO</i>
Játékok	40	31	7	2	28,78%	27,68%	31,82%	40,00%
Elektromos készülékek	35	23	12	0	25,18%	20,54%	54,55%	0,00%
Díszvilágítási füzérek	25	21	2	2	17,99%	18,75%	9,09%	40,00%
Ruházat	18	18	0	0	12,95%	16,07%	0,00%	0,00%
Világító-berendezések	8	7	1	0	5,76%	6,25%	4,55%	0,00%
Lézerpointerek	5	4	0	1	3,60%	3,57%	0,00%	20,00%
Gépek	4	4	0	0	2,88%	3,57%	0,00%	0,00%
Egyéni védőeszközök	3	3	0	0	2,16%	2,68%	0,00%	0,00%
Gépjármű	1	1	0	0	0,72%	0,89%	0,00%	0,00%
<i>Összesen:</i>	<i>139</i>	<i>112</i>	<i>22</i>	<i>5</i>	<i>100,0%</i>	<i>100,0%</i>	<i>100,0%</i>	<i>100,00%</i>

Forrás: a szerző szerkesztése

termékek, 4%-át a lézerpointerek, 3%-át a gépek, 2%-át az egyéni védőeszközöknek számító légzésvédő maszkok és további 1%-át az 1 db gépjármű bejelentése tette ki.

A játékoknál például a műanyag játék babák lágyító (ftalát) tartalma jelentette a kockázatot, a lövedékes játékoknál jellemzően a szemsérülés volt a vezető kockázat. A csörgő, sípoló játékoknál és a lövedékes játékok tapadókorongja esetén a fulladás kockázata lépett fel a leváló kis alkatrészek miatt. Az elemes játékok esetén a könnyen hozzáférhető és lenyelhető gombelem okozhatott volna bélirritációt vagy fulladást.

A villamossági termékek közül az elektromos berendezések csoportjába tartozó hajszárítók, hosszabbítók, elektromos főzőlapok és légtisztító készülékek jelentettek áramütésveszélyt a felhasználókra, de a tűz és az égés kockázata is megjelent. A bejelentett díszvilágítási füzérek és a világítóberendezések szintén áramütés-, tűz- és égési kockázatot jelentettek.

A ruházati termékekhez tartozó bébi- és kisgyerekruhákön és -cipőkön a könnyen leváló és lenyelhető apró díszítések hordozták a fulladás kockázatát.

A kiszűrt lézerpointerek látáskárosodási kockázatot, a gépekhez tartozó elektromos rollerek sérülési, illetve tűz- és égési, az aszinkronmotor áramütés-, a sarokcsiszoló vágási és sérülési kockázatot jelentett. A légzésvédő maszkok szűrőképesége nem volt megfelelő, a bejelentett gépjármű tűz- és égési kockázatot hordozott.

Hálózatiásodás az európai piacfelügyelet területén

Ebben a fejezetben bemutatjuk a piacfelügyelet területén az európai hálózatiásodás legfontosabb jellemzőit. Kirajzolódik, hogy a fogyasztóvédelmi szakpolitika részét képező piacfelügyelet területén az európai nagy hálózatok és szakmai együttműködési struktúrák egy egységes európai piacfelügyeleti mechanizmust hoznak létre.

Az ICSMS-rendszer

A korábbi fejezetekben ismertettük, hogy a piacfelügyelet egy rendkívül széttagolt, sokszereplős tevékenység, mind az ellenőrző hatóságok, mind az ellenőrizendő termékkörök összetettségében. A piacfelügyeleti eljárásokban a hatóságok közötti információmegosztás, az eljárások sikeressége érdekében kulcsfontosságú. Ezt az ismérvet, természetesen, az Európai Unió is hamar felismerte. A közvetett, illetve közvetlen végrehajtás jelensége¹³ a piacfelügyeleti szakterületen is megjelenik. Már a 2008. július 9-i 765/2008/EK európai parlamenti és tanácsi rendelet¹⁴ 23. cikke is egy általános információs támogatási rendszert határoz meg. Eszerint a Bizottság általános elektronikus archiválási és információcsere-rendszert alakít ki és működtet a piacfelügyeleti tevékenységekre és programokra, valamint a harmonizált közösségi jogszabályoknak való nem megfeleléssel kapcsolatos információkra vonatkozó kérdésekben. A kommunikációs rendszer megnevezése ICSMS (Information and Communication System for Market Surveillance), vagyis Piacfelügyeleti Információs és Kommunikációs Rendszer (a továbbiakban: ICSMS). Az ICSMS pozícióját megerősítette a piacfelügyeletről és a termékek megfelelőségéről, valamint a 2004/42/EK irányelv, továbbá a 765/2008/EK és a 305/2011/EU rendelet módosításáról szóló, 2019. június 20-i (EU) 2019/1020 európai parlamenti és tanácsi rendelet. A rendelet 34. cikke értelmében a Bizottság az uniós harmonizációs jogszabályok¹⁵ végrehajtásával kapcsolatos ügyekre vonatkozó információk rendszerezett összegyűjtésére, feldolgozására és tárolására szolgáló információs és kommunikációs

¹³ Lásd bővebben: SZEGEDI 2018: 137.

¹⁴ 765/2008/EK rendelet a termékek forgalmazása tekintetében az akkreditálás és piacfelügyelet előírásainak megállapításáról és a 339/93/EGK rendelet hatályon kívül helyezéséről.

¹⁵ Az uniós harmonizációs jogszabályok listáját lásd: a piacfelügyeletről és a termékek megfelelőségéről, valamint a 2004/42/EK irányelv, továbbá a 765/2008/EK és a 305/2011/EU rendelet módosításáról szóló, 2019. június 20-i (EU) 2019/1020 európai parlamenti és tanácsi rendelet I. mellékletében. A melléklet 70 jogszabályt sorol fel.

rendszert fejleszt ki és tart karban azzal a céllal, hogy javítsa az adatok tagállamok közötti megosztását, többek közt információkérés céljából is, átfogó áttekintést nyújtva a piacfelügyeleti tevékenységekről, eredményekről és a tendenciákról. A rendszerhez a Bizottság, a piacfelügyeleti hatóságok, az összekötő hivatalok és a 25. cikk (1) bekezdése szerint kijelölt hatóságok férnek hozzá. A Bizottság kidolgozza és karbantartja e rendszer nyilvános felhasználói interfészét, ahol a végfelhasználók számára kulcsfontosságú információkat biztosítanak a piacfelügyeleti tevékenységekről. Az ICSMS célja, hogy a termékbiztonsággal kapcsolatos információk minden tagország számára a lehető leghatékonyabban, gyorsan elérhetővé váljanak, illetve a vizsgálat alá vont termékekről naprakész nemzetközi adatbázis álljon a hatóságok rendelkezésére, a párhuzamosan végzett vizsgálatok és mintavételek elkerülése érdekében. Az eljáró hatóságnak az ICSMS-rendszerben rögzíteni szükséges a termékbiztonsággal kapcsolatos mintavételhez kötődő ügyek minden adatát, a mintavételtől az intézkedések megtételéig. Az ICSMS-rendszernek van egy *zárt része* – csak felhasználónévvel és jelszóval elérhető –, valamint egy bárki számára hozzáférhető, *nyilvános része*¹⁶ is, így hatékony eszköznek tekinthető a fogyasztók veszélyes termékekkel kapcsolatos tájékoztatása szempontjából is. Mára kijelenthető, hogy a Nemzetgazdasági Minisztérium – mint szakmai irányító – által koordinált valamennyi piacfelügyeleti témavizsgálat adatait felvitték a rendszerbe, ezáltal valamennyi uniós piacfelügyeleti társhatóság értesül ezekről. Abban az esetben például, ha a piacfelügyeleti hatósági eljárásban a forgalmazói lánc felderítése folyamán egy másik tagállamban letelepedett gazdasági szereplőt azonosítanak be, akkor az ügyet, az úgynevezett stafétabotot át kell adni (baton passing) a joghatósággal rendelkező másik tagállam piacfelügyeleti hatósága részére, amely köteles megtenni a szükséges intézkedéseket. Vagyis az ICSMS-rendszer segítségével egy uniós szintű egységes piacfelügyeleti közigazgatási tér kialakulása kezdődött el.

Az igazgatási együttműködési csoportok, vagyis az AdCo-k

A piacfelügyeleti közigazgatási térség következő megjelenési formájának tekinthetők az úgynevezett igazgatási együttműködési csoportok (Administrative Cooperation Groups, AdCos), más néven AdCo-k. Az EU harmonizált jogszabályainak hatálya alá tartozó termékek szabadon áramolhatnak az egységes piacon. Jelenleg 70 uniós jogszabály (rendelet, irányelv) szabályozza a harmonizált termékköröket, e termékkörök

¹⁶ Az ICSMS nyilvános felületét lásd: <https://webgate.ec.europa.eu/icsms/public/consumer.jsp?locale=en>

ellenőrzéséért nemzeti szinten természetesen az adott tagállam piacfelügyeleti hatósága, illetve hatóságai felelősek. Evidens, hogy a belső piac zavartalan működése érdekében az egyes tagállamok piacfelügyeleti hatóságai közötti szakértői szintű együttműködés kulcsfontosságú. Ezen együttműködés a piacfelügyeleti hatóságok informális csoportjain, az igazgatási együttműködési csoportokon keresztül valósul meg. Az adott ágazatban hatáskörrel rendelkező tagállami piacfelügyeleti hatóság képviseli Magyarországot ezeken az üléseken. Az AdCo-k évente többször találkoznak annak érdekében, hogy megvitassák az adott termékcsoport vonatkozásában felmerülő legfontosabb piacfelügyeleti kérdéseket, ezáltal biztosítsák a hatékony, átfogó és egységes piacfelügyeletet az adott szektorban; minden AdCo vonatkozásában az Európai Bizottság képviselője is jelen van. A csoport elnökségét rotációs rendszerben más-más tagállami szakértő látja le. Bizonyos esetekben az AdCo ülésein az adott iparág szereplői, neves vizsgálólaboratóriumok, illetve ellenőrző és tanúsító szervezetek képviselői is részt vesznek. Az igazgatási együttműködési csoportok konkrét feladataikat az Európai Parlament és a Tanács termékek forgalmazása tekintetében a piacfelügyeletről és a termékek megfelelőségéről, valamint a 2004/42/EK irányelv, továbbá a 765/2008/EK és a 305/2011/EU rendelet módosításáról szóló 2019/1020 rendelete 32. cikkének (2) bekezdése alapján látják el:

- megkönnyítik a hatáskörükbe tartozó területen az uniós harmonizációs jogszabályok egységes alkalmazását azzal a céllal, hogy a belső piac egészében növekedjen a piacfelügyelet hatékonysága;
- előmozdítják a piacfelügyeleti hatóságok és a hálózat közötti kommunikációt, és kialakítják a piacfelügyeleti hatóságok közötti kölcsönös bizalmat;
- kialakítják és összehangolják a közös projekteket, úgymint a határokon átnyúló közös piacfelügyeleti tevékenységeket;
- hatékony piacfelügyeletet szolgáló közös gyakorlatokat és módszertanokat fejlesztenek ki;
- tájékoztatják egymást a nemzeti piacfelügyeleti módszerekről és tevékenységekről, valamint fejlesztik és előmozdítják a bevált gyakorlatokat;
- azonosítják a piacfelügyelettel kapcsolatos közös érdeket érintő kérdéseket, és javaslatot tesznek az elfogadandó közös megközelítésekre;
- megkönnyítik a termékek ágazatspecifikus értékelését, és ezen belül a kockázatértékelést, a vizsgálati módszereket és eredményeket, a legfrissebb tudományos fejleményeket és az ellenőrzési tevékenységek szempontjából releváns egyéb szempontokat.

A 4. táblázat összefoglalja, hogy jelenleg milyen igazgatási együttműködési csoportok működnek.

4. táblázat: Igazgatási-együtműködési csoportok

Az igazgatási együttműködési csoport megnevezése	Kapcsolódó harmonizációs jogszabály
A robbanásveszélyes légkörben való használatra szánt felszerelések és védelmi rendszerek – ATEX	Az Európai Parlament és a Tanács 2014/34/EU irányelve (2014. február 26.) a robbanásveszélyes légkörben való használatra szánt felszerelésekre és védelmi rendszerekre vonatkozó tagállami jogszabályok harmonizációjáról
Kötélpályák – CABLE	Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2016/424 rendelete (2016. március 9.) a kötélpálya-létesítményekről és a 2000/9/EK irányelv hatályon kívül helyezéséről (EGT-vonatkozású szöveg)
Polgári felhasználású robbanóanyagok – CIVEX	Az Európai Parlament és a Tanács 2014/28/EU irányelve (2014. február 26.) a polgári felhasználású robbanóanyagok forgalmazására és ellenőrzésére vonatkozó tagállami jogszabályok harmonizációjáról (átdolgozás) (EGT-vonatkozású szöveg)
Építési termékek – CPR	Az Európai Parlament és a Tanács 305/2011/EU rendelete (2011. március 9.) az építési termékek forgalmazására vonatkozó harmonizált feltételek megállapításáról és a 89/106/EGK tanácsi irányelv hatályon kívül helyezéséről
Pilóta nélküli légi jármű rendszer – DRONES	Az Európai Parlament és a Tanács 305/2011/EU rendelete (2011. március 9.) az építési termékek forgalmazására vonatkozó harmonizált feltételek megállapításáról és a 89/106/EGK tanácsi irányelv hatályon kívül helyezéséről
Környezetbarát tervezés – ECOD	Az Európai Parlament és a Tanács 2009/125/EK irányelve (2009. október 21.) az energiával kapcsolatos termékek környezetbarát tervezésére vonatkozó követelmények megállapítási kereteinek létrehozásáról
Elektromágneses összeférhetőség – EMC	Az Európai Parlament és a Tanács 2014/30/EU irányelve (2014. február 26.) az elektromágneses összeférhetőségre vonatkozó tagállami jogszabályok harmonizálásáról
Energiacímkezés – ENERLAB	Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2017/1369 rendelete (2017. július 4.) az energiacímkezés keretének meghatározásáról és a 2010/30/EU irányelv hatályon kívül helyezéséről
Műtrágyák – FERTIL	Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2019/1009 rendelete (2019. június 5.) az uniós terménynövelő anyagok forgalmazására vonatkozó szabályok megállapításáról, az 1069/2009/EK és az 1107/2009/EK rendelet módosításáról, valamint a 2003/2003/EK rendelet hatályon kívül helyezéséről
Gázkészülékek – GAR	Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2016/426 rendelete (2016. március 9.) a gáz halmazállapotú tüzelőanyag égetésével üzemelő berendezésekről és a 2009/142/EK irányelv hatályon kívül helyezéséről

Felvonók és felvonókhoz készült biztonsági berendezések – LIFTS	Az Európai Parlament és a Tanács 2014/33/EU irányelve (2014. február 26.) a felvonókra és a felvonókhoz készült biztonsági berendezésekre vonatkozó tagállami jogszabályok harmonizációjáról
Alacsony feszültségű irányelv – LVD	Az Európai Parlament és a Tanács 2014/35/EU irányelve (2014. február 26.) a meghatározott feszültséghatáron belüli használatra tervezett elektromos berendezések forgalmazására vonatkozó tagállami jogszabályok harmonizációjáról
Mérőeszközök – MI	Az Európai Parlament és a Tanács 2014/32/EU irányelve (2014. február 26.) a mérőműszerek forgalmazására vonatkozó tagállami jogszabályok harmonizálásáról; Az Európai Parlament és a Tanács 2014/31/EU irányelve (2014. február 26.) a nem automatikus működésű mérlegek forgalmazására vonatkozó tagállami jogszabályok harmonizációjáról
Gépek – MACHINE	Az Európai Parlament és a Tanács 2006/42/EK irányelve (2006. május 17.) a gépekről és a 95/16/EK irányelv módosításáról (átdolgozás)
Tengerészeti eszközök – MED	Az Európai Parlament és a Tanács 2014/90/EU irányelve (2014. július 23.) a tengerészeti felszerelésekről és a 96/98/EK tanácsi irányelv hatályon kívül helyezéséről
Zaj – NOISE	Az Európai Parlament és a Tanács 2000/14/EK irányelve (2000. május 8.) a kültéri használatra tervezett berendezések zajkibocsátására vonatkozó tagállami jogszabályok közelítéséről
Nyomástartó berendezések –PED/SPVD	Az Európai Parlament és a Tanács 2014/68/EU irányelve (2014. május 15.) a nyomástartó berendezések forgalmazására vonatkozó tagállami jogszabályok harmonizációjáról; Az Európai Parlament és a Tanács 2014/29/EU irányelve (2014. február 26.) az egyszerű nyomástartó edények forgalmazására vonatkozó tagállami jogszabályok harmonizációjáról
Kozmetikumok – PEMSAC	Az Európai Parlament és a Tanács 1223/2009/EK rendelete (2009. november 30.) a kozmetikai termékekről
Egyéni védőeszközök – PPE	Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2016/425 rendelete (2016. március 9.) az egyéni védőeszközökről és a 89/686/EGK tanácsi irányelv hatályon kívül helyezéséről
Pirotechnikai termékek – PYROTEC	Az Európai Parlament és a Tanács 2013/29/EU irányelve (2013. június 12.) a pirotechnikai termékek forgalmazására vonatkozó tagállami jogszabályok harmonizációjáról
Kedvtelési célú vízi járművek és motoros vízi sporteszközök – RCD	Az Európai Parlament és a Tanács 2013/53/EU irányelve (2013. november 20.) a kedvtelési célú vízi járművekről és a motoros vízi sporteszközökről, valamint a 94/25/EK irányelv hatályon kívül helyezéséről

Vegyianyagok – REACH	Az Európai Parlament és a Tanács 1907/2006/EK rendelete (2006. december 18.) a vegyi anyagok regisztrálásáról, értékeléséről, engedélyezéséről és korlátozásáról (REACH), az Európai Vegyianyag-ügynökség létrehozásáról, az 1999/45/EK irányelv módosításáról, valamint a 793/93/EGK tanácsi rendelet, az 1488/94/EK bizottsági rendelet, a 76/769/EGK tanácsi irányelv, a 91/155/EGK, a 93/67/EGK, a 93/105/EK és a 2000/21/EK bizottsági irányelv hatályon kívül helyezéséről
Rádióberendezések – RED	Az Európai Parlament és a Tanács 2014/53/EU irányelve (2014. április 16.) a rádióberendezések forgalmazására vonatkozó tagállami jogszabályok harmonizációjáról és az 1999/5/EK irányelv hatályon kívül helyezéséről
Egyes veszélyes anyagok alkalmazásának korlátozása – ROHS	Az Európai Parlament és a Tanács 2011/65/EU irányelve (2011. június 8.) egyes veszélyes anyagok elektromos és elektronikus berendezésekben való alkalmazásának korlátozásáról
Textilcímkézés – TEXTILE	Az Európai Parlament és a Tanács 1007/2011/EU rendelete (2011. szeptember 27.) a textilszál-elnevezésekről és a textiltermékek szálösszetételének ehhez kapcsolódó címkézéséről és jelöléséről, valamint a 73/44/EGK tanácsi irányelv, és a 96/73/EK és a 2008/121/EK európai parlamenti és tanácsi irányelv hatályon kívül helyezéséről
Játékok biztonságossága – TOYS	Az Európai Parlament és a Tanács 2009/48/EK irányelve (2009. június 18.) a játékok biztonságáról
Szállítható nyomástartó berendezések – TPED	Az Európai Parlament és a Tanács 2010/35/EU irányelve (2010. június 16.) a szállítható nyomástartó berendezésekről és a 76/767/EGK, 84/525/EGK, 84/526/EGK, 84/527/EGK és az 1999/36/EK tanácsi irányelv hatályon kívül helyezéséről
Gumiabroncsok címkézése – TYRES	Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2020/740 rendelete (2020. május 25.) a gumiabroncsok üzemanyag-hatékonyság és más paraméterek tekintetében történő címkézéséről, az (EU) 2017/1369 rendelet módosításáról és az 1222/2009/EK rendelet hatályon kívül helyezéséről

Forrás: [European Commission](#) [é. n.]

Az EUPCN bemutatása

A piacfelügyelet hálózatiassodási folyamatának vizsgálata során indokolt megemlíteni az Európai Parlament és a Tanács termékek forgalmazása tekintetében a piacfelügyeletről és a termékek megfelelőségéről, valamint a 2004/42/EK irányelv, továbbá

a 765/2008/EK és a 305/2011/EU rendelet módosításáról szóló 2019/1020 rendeletének 29. cikke alapján létrehozott úgynevezett európai uniós termékfelelőségi hálózatot (EU Product Compliance Network, a továbbiakban: EUPCN vagy hálózat).

A hálózat az összes tagállam képviselőiből, az egyes összekötő hivatalok (SLO – single liaison office) egy képviselőjéből és egy opcionális nemzeti szakértőből, az előző fejezetben bemutatott igazgatási együttműködési csoportok elnökeiből, valamint az Európai Bizottság képviselőiből áll. Fentebb már említettük, hogy Magyarország esetében a fogyasztóvédelemért felelős miniszter, vagyis a Nemzetgazdasági Minisztérium látja el az összekötő hivatal feladatait.

A Bizottság az EUPCN-en keresztül támogatja és ösztönzi a piacfelügyeleti hatóságok közötti együttműködést, és részt vesz a hálózat, annak alcsoportjai és az igazgatási együttműködési csoportok ülésein. Az EUPCN kéthavonta ülésezik, és éves intézkedési terv alapján végzi tevékenységét. A hálózat a 2019/1020 rendelet 31. cikkének (2) bekezdése alapján a következő feladatokat látja el:

- előkészíti, elfogadja és nyomon követi munkaprogramja végrehajtását;
- megkönnyíti a piacfelügyeleti tevékenységekre vonatkozó közös prioritások azonosítását, a termékek értékelésére, ezen belül a kockázatértékelésre, a vizsgálati módszerekre és eredményekre, a legfrissebb tudományos fejleményekre és az új technológiákra, a felmerülő kockázatokra és az ellenőrzési tevékenységek szempontjából releváns egyéb szempontokra, valamint a nemzeti piacfelügyeleti stratégiák és tevékenységek végrehajtására vonatkozó információk ágazatközi cseréjét;
- koordinálja az igazgatási együttműködési csoportokat és tevékenységüket;
- ágazatközi közös piacfelügyeleti és vizsgálati projekteket szervez, és meghatározza azok prioritásait;
- elvégzi a szakismeretek és a legjobb gyakorlatok cseréjét, különösen a nemzeti piacfelügyeleti stratégiák végrehajtása tekintetében;
- megkönnyíti a képzési programok szervezését és a személyzetcseréket;
- a Bizottsággal együttműködve tájékoztató kampányokat és önkéntes kölcsönös látogatási programokat szervez a piacfelügyeleti hatóságok között;
- megvitatja a határokon átnyúló kölcsönös segítségnyújtási mechanizmusok keretében felmerülő kérdéseket;
- hozzájárul a 2019/1020/EU rendelet hatékony és egységes alkalmazásának biztosítását célzó iránymutatás kidolgozásához;
- hozzájárul a piacfelügyelettel kapcsolatos egységes adminisztratív gyakorlatokhoz a tagállamokban;

- tanácsot ad és segítséget nyújt a Bizottság részére a RAPEX- és az ICSMS-rendszer továbbfejlesztésével kapcsolatos kérdésekben;
- előmozdítja a piacfelügyeleti hatóságok és az unió külső határain történő termékellenőrzésért felelős hatóságok közötti együttműködést, valamint a szakismeretek és a legjobb gyakorlatok e hatóságok közötti cseréjét;
- előmozdítja és megkönnyíti az egyéb érintett hálózatokkal és csoportokkal folytatott együttműködést annak érdekében, hogy feltérképezze az új technológiák használatának lehetőségeit a piacfelügyelet és a termékek nyomkövethetősége céljából;
- rendszeresen értékeli a nemzeti piacfelügyeleti stratégiákat, az első ilyen értékelésre 2024. július 16-ig kerül sor;
- a hálózat hatáskörébe tartozó egyéb ügyeket intéz annak érdekében, hogy hozzájáruljon az unión belüli piacfelügyelet hatékony működéséhez.

A fentiekből világosan látható, hogy a piacfelügyelet egy rendkívül összetett és fragmentált terület, amely vitathatatlanul az európai hálózatokra épül, és amely tevékenységével, a termékek megfelelőségének ellenőrzésével hatékonyan támogatja a belső piac operatív működését.

Felhasznált irodalom

European Commission [é. n.]: *Administrative Cooperation Groups (AdCos)*. Online: https://single-market-economy.ec.europa.eu/single-market/goods/building-blocks/market-surveillance/organisation/adcos_en

SZEGEDI László (2018): *Az európai közigazgatás fejlődése és szabályozása*. Budapest: Dialóg Campus.

Egyéb források

Jogszabályok

2012. évi LXXXVIII. törvény a termékek piacfelügyeletéről

6/2013. (I. 18.) Korm. rendelet a piacfelügyeleti tevékenység részletes szabályairól

182/2022. (V. 24.) Korm. rendelet a Kormány tagjainak feladat- és hatásköréről

1353/2022. (VII. 21.) Korm. határozat a fogyasztóvédelmi politikáról

10/2023. (VIII. 9.) IM utasítás az Igazságügyi Minisztérium Szervezeti és Működési Szabályzatáról

Rendeletek

Az Európai Parlament és a Tanács 765/2008/EK rendelete (2008. július 9.) a termékek forgalmazása tekintetében az akkreditálás és piacfelügyelet előírásainak megállapításáról és a 339/93/EGK rendelet hatályon kívül helyezéséről

Az Európai Parlament és Tanács (EU) 2019/1020 rendelete (2019. június 20.) a piacfelügyeletről és a termékek megfelelőségéről, valamint a 2004/42/EK irányelv, továbbá a 765/2008/EK és a 305/2011/EU rendelet módosításáról

Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2023/988 rendelete (2023. május 10.) az általános termékbiztonságról, az 1025/2012/EU európai parlamenti és tanácsi rendelet és az (EU) 2020/1828 európai parlamenti és tanácsi irányelv módosításáról, valamint a 2001/95/EK európai parlamenti és tanácsi irányelv és a 87/357/EGK tanácsi irányelv hatályon kívül helyezéséről

Határozatok

A Bizottság határozata (2009. december 16.) 2010/15/EU a 2001/95/EK irányelv (az általános termékbiztonságról szóló irányelv) 12. cikke alapján létrehozott Közösségi Gyors Tájékoztatási Rendszer (RAPEX) és a 11. cikke alapján létrehozott értesítési eljárás irányítására vonatkozó iránymutatások megállapításáról

A Bizottság (EU) 2019/417 végrehajtási határozata (2018. november 8.) az általános termékbiztonságról szóló 2001/95/EK irányelv 12. cikke alapján létrehozott Európai Unió Gyors Tájékoztatási Rendszer (RAPEX) és annak értesítési rendszere alkalmazására vonatkozó iránymutatások megállapításáról

Vákát oldal

A kötet szerzői

GOMBOS KATALIN egyetemi tanár, Nemzeti Közszerológati Egyetem Államtudományi és Nemzetközi Tanulmányok Kar Európai Köz- és Magánjogi Tanszék

KOZÁK KORNÉLIA egyetemi tanársegéd, Nemzeti Közszerológati Egyetem Államtudományi és Nemzetközi Tanulmányok Kar Európai Köz- és Magánjogi Tanszék

ORBÁN ENDRE egyetemi adjunktus, Nemzeti Közszerológati Egyetem Államtudományi és Nemzetközi Tanulmányok Kar Európai Köz- és Magánjogi Tanszék

SELNICEAN LÁSZLÓ egyetemi tanársegéd, Nemzeti Közszerológati Egyetem Államtudományi és Nemzetközi Tanulmányok Kar; PhD-hallgató, Nemzeti Közszerológati Egyetem Államtudományi és Nemzetközi Tanulmányok Kar Közigazgatástudományi Doktori Iskola

SIMON KÁROLY LÁSZLÓ bírós, Pécsi Törvényszék; címzetes egyetemi docens, Nemzeti Közszerológati Egyetem

STRIHÓ KRISZTINA tudományos munkatárs, Nemzeti Közszerológati Egyetem Államtudományi és Nemzetközi Tanulmányok Kar Európai Köz- és Magánjogi Tanszék

ULICSÁK ÁDÁM főosztályvezető, Nemzetgazdasági Minisztérium Fogasztóvédelmi Piacfelügyeleti Főosztály

Vákát oldal

A tanulmánykötet bemutatja azokat a tendenciákat, amelyek jól jellemzik a jelenkor átalakulóban lévő uniós fogyasztóvédelmi szabályozását és annak joggyakorlatát. Az Európai Unió jogi szabályai ma már mind az offline, mind az elektronikus kereskedelmi tranzakciókat szabályozzák, és az európai fogyasztóvédelmi intézkedések egyértelmű célkitűzése, hogy valamennyi uniós tagállamban egyenrangú fogyasztói jogvédelem legyen biztosítható a belső piacon, azon belül pedig különösen az egyre jelentősebbé váló digitális belső piacon. A fogyasztóvédelmi szemlélet erősödése számos szabályozott jogterületen megnyilvánul, és kimutatható az Európai Unió Bíróságának joggyakorlatában is. Következménye a hálózati együttműködések szerepének növekedése, de egyben felvet néhány olyan dogmatikai, szabályozáspolitikai és jogalkalmazási kérdést is, amelyet a jogtudománynak szükséges megválaszolnia.